

చందుని కిరీ నూలుపాకగు

63.
6-10

శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్య శర్మ

(న వ ల)

CL

1

1

5

TPLA 0813.154
10

చంద్రునికి నూలుపోగు

(నవల)

రచన :

శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

మూల్యము : రూ. 3/-
సంపాదకుడు : 'భాయేశ్వర్'

ముద్రణ : వెంకటరత్నా ప్రీంట్‌ర్స్, విజయవాడ-2.

జైనేంద్ర సాహిత్యం

మీరు చదివారా!

త్యాగమూలకమైన ప్రేమసిద్ధాంతానికి శక్తివంతమైన
సాహిత్యరూపం కల్పించిన సాహితీస్రష్ట

శ్రీ జై నేంద్ర కుమార్

జైనేంద్ర సాహిత్యమంతా తప్పక చదవండి.

ప్రకాశకులు :

ప్రీమ్ చంద్ పబ్లికేషన్స్

విజయవాడ

నాటకంలో తన పాత్రను తాను చక్కగా నిర్వహించడం చేతనవును. ఒక తగులబడిపోతున్న మహారణ్యంలో చెదిరిచెదిరివేస్తున్న అడుగులను, లేతగులాబీనన్న పాదాలను గుర్తుపట్టగలడు. జెనిరి జెనిరి చూస్తున్నమంటలను మాట్లాడించగలడు. సూర్యరశ్మిని తరుముకొచ్చే మేఘాన్ని ఆపగలడు. పిల్లలచేత బడిపంతుళ్ళ కళ్ళు తెరిపించగలడు. దేశం ఎట్లా మారిపోతున్నదో చూపించగలడు. యాత్రికుడికి నీడలా ఎంతదూరమైనా తోడు నడవగలడు. ఎత్తుమీద నిల్చొని దీపంలా ముందుకు నడిపించగలడు. 'చంద్రునికో నూలుపో'గని ఊరుకోడు. చంద్రుణ్ణేపట్టి తెచ్చి, చేతికి అందిస్తాడు, జీవితపు వెన్నముద్దను. 'కుక్కల్ని ప్రేమించేవాడు కవుల్ని దేనికి ఆదరించడు?' అని ప్రతిదీ కొత్తగా అడుగుతాడు. తన చేతుల్లోని దూర నియంత్రణంద్వారా కథలూ, కలలూ ఇంతకు మునుపుపోని కొత్త స్వప్నకు సూటిగా నడిపిస్తాడు రైళ్ళు. 'పురాణం' చెప్పకోదగ్గనాడు. మనకాలపు ప్రతినిధి. అవును, ఈ పుస్తకం మీ చేతిలోనేవుంది కదా! మరి అద్దాలు దేనికి ?

బంగారానికి పూతదేనికి ?

• ఏలూరి సుబ్బూరి.

సమర్పణ

మొట్టమొదటిసారి తెల్ల కాగితాన్ని చూసి నేను వుదేక
పడ్డం ప్రారంభించినపుడు, అప్పటికింకా విశాఖపట్నంమీద
బాంబులు పడలేదు —

‘టాగూరు’ బ్రతికేవున్నాడు—

నార్ ఫండు నాటకాలుచూడడం, లాటరీటిక్కట్లు కొన
డం, సుబాన్ చంద్రబోసుకీ జై అంటూ తిరగటం-ఆరోజుల్లో
నేనొక చాటభారతమంత కథ వ్రాస్తే —

మా ‘సుబ్బు’ కథ వ్రాశాడని యింట్లో పిన్నల్నీ
పెద్దల్నీ కూర్చోజెట్టి... పదకొండేళ్ళనాచేత ఆ కథ చదివించు
కుని ఆనందించిన —

ఆరోజే, ఆ ముహూర్తాన్నే—

బహుశా—

నేను కథకుడ్నయింటాను.

ఆ నా పెదతండ్రి—

కీ. శే. పురాణం రామచంద్రగావుగారికి—

(సీనియర్ డిప్యూటీ యినస్పెక్టర్ రాఫ్ స్కూల్స్ చేశారు)

సమర్పిస్తున్నాను—

— ‘చంద్రునికో నూలుపోగు’

●— ‘పురాణం’

చంద్రునికో నాలుసోగు

ఈని వ్యాపారంగా మార్చుకుని నాలుగురాళ్ళు చేబట్టుకోవాలనే తాపత్రయంతో జీవితంలోకురికిన 'సూర్యనారాయణ' ఆఖరుసారి మేడ మీద కొట్టుగదులు రెంటినీ ముప్పైరూపాయలకు అద్దెకుచ్చుకుని, పాతబోర్డు చెరిపి మళ్ళీ వ్రాయించాడు, ఏమని- 'నేషనల్ ఫొటో స్టూడియో' ఇచ్చట పగడూ రాత్రీ అన్ని వేళలయందును సరసమగు రేట్లకు ఫొటోలు తీయ బడును. ఒక రూపాయికి రెండు ఫొటోలు. పెళ్ళిళ్ళకు విద్యార్థులకు గ్రూపుఫొటోలకు ప్రత్యేకమైన ఏర్పాట్లు- అని ఉత్సాహాన్ని శక్తిని కేంద్రీకృతంచేసి జీవితంలో నెగిరీరాలన్న పట్టుదలతో ఆరంభించిన ఫోరాటములో 'సూర్యనారాయణ' ఆఖరిదఫా పరిస్థితులతో ఒంటరిగా చేయి చేయి కలిపి కుస్తీకి తలపడ్డాడు. ఒకప్పుడు తనదగ్గర ప్లేటులు కడిగిన కుర్రవాళ్ళంతా ఎలక్ట్రిక్ స్టూడియోలు తెరిచి వేలకువేలు ఆరించుతున్నారు. ఈ ఫొటోలవ్యాపారం ఒక్క తనపక్షంగానే దివాళా వ్యాపారంగా మారిందికాని అందరూ బాగుపడుతున్నారు. ఎక్కడో ఏవో అవ్యవస్థ, అసంతృప్తి జీవితంపొడుగునా- విక్రమార్కుడు మోసిన బేతాళుడిశవమల్లే (మాట్లాడగానే టప్పున శవంవచ్చి చెట్టుకు తగులుకున్నట్లు)- వెనక్కు యీడ్చుకురాబట్టిగాని- పనితనంలోగాని, అనుభవంలోగాని, నేర్పు నిజాయితీల్లోగాని సూర్యనారాయణ యే యితర ఆర్టిస్టుకు తీసిపోయేవాడుగాదు. యీ ఫొటోలలో విసిగి జీవితంలో వోడిపోయిన సమయాల్లో సూర్యనారాయణ అనేక ఆవేశాల్ని తెచ్చుకున్నాడు. నాటకాల్లో ఆడవేషాలు వేసేవాడు, 'మేకప్పు' అంతో యంతో మెచ్చుకునేట్లుగానే చేసేవాడు. పెద్ద పెద్ద తెరలు ప్రక్కకర్దెన్ను ఫ్రేములు వ్రాసియిచ్చాడు క్లబ్బులకు. పెద్ద పెద్ద గానకచేరీలకు, కవిపండితసభలకు, రాజకీయసమావేశాలకు చేతిచమురు తగుల్చుకొని వెళ్ళి ఫొటోలు తీసివచ్చేవాడు. సూర్యనారాయణ ఎట్లా బ్రతికినా అతను బ్రతకటం సమాజానికి చాలా అవసరమనిపించే భావన, ఎంతోమంచివాడు, నెమ్మదస్తుడనే ప్రతీతి, అతన్ని జీవితంలోని

గతుకులూ పల్లాల్నుంచి తప్పించలేకపోయిపప్పటికీ, వెనక్కుతిరిగి చూసుకుంటే నిరాశా నిస్సహాయంకాయివే మిగిలి తన్ను వెంటాడు తున్నా, మిథ్యామోచనల్లోకలిగే సంతృప్తి, ఆనందం, యివి తెప్పించిన ఆవేశం-అక్షయంగా నిండుకుని తన్ను 'యింకోసారి ప్రయత్నించిచూడు' అని రెచ్చగొడుతున్నాయి.

నాలుగేళ్లక్రితం 'మాయమాటలుచెప్పి పెళ్ళాన్ని వప్పించి పుస్తెల తాడు మినహా ఆ ఆడమాతురువంటిమీద బంగారంకాస్తా అమ్మి, దానికి లోడు మరో పదివందలు కో ఆపరేటివ్ బ్యాంకులో అప్పుచేసి తలదాచు కుందుకు వో కొంప యేర్పాటుచేశాడు. తరువాత యేడ్వర్థం పొటోల కొట్టుకు స్వస్తిచెప్పి డ్రాయింగుపరీక్షలు ప్యాసయివచ్చాడు. హఠాత్తుగా సంగీతసాధనలో పడ్డాడు. సంగీతపరీక్షలు ఒకటో అరో ప్యాసయాక కొన్నాళ్ళు నైకిలుమీద యిళ్ళచుట్టూ తిరిగి ఆడపిల్లలకు సంగీతస్పృహలు చెప్పివచ్చాడు. ఇందులో పోటీకి ఆడటీచర్లు రావటంలొ సూర్యనారాయణ నిస్సహాయంవెందలేదు. వెంటనే ఒకటి రెండు హారికథలు సాధనచేసి రదీగా వుంచుకున్నాడు.

ఈ హారికథలు సాధనచేసినవి చెప్పటం జరిగేపక్షంలో సూర్య నారాయణ భార్య ఏనుయ్యో గుయ్యో చూసుకుంటానని వార్నింగు యిచ్చింది. చుట్టుపట్లవున్న బంధుబలగాన్నంతా తనవైపుకు తిప్పుకున్న 'సూర్యనారాయణ' చుట్టాలింట్లో పెళ్ళి సందర్భంలో 'ఉత్తరకుమార ప్రజ్ఞలు' కథచెప్పి జీవితంలో మొదటిసారి అఖరుసారీ గూడా భాగవ తాయి ననిపించుకున్నాడు.

ఫొటోలఅధ్యాయం మళ్ళీ వురకలుతీస్తూ తలయెత్తేసరికి 'సూర్య నారాయణ' జీవితపు నాలుగురోడ్లమధ్యకువచ్చి నిలబడి 'నేషనల్ ఫొటో స్టూడియో' బోర్డు కట్టాడు మీదన. క్రింద మెట్లగదినానుకుని పీధిమీద కున్నకొట్టులో 'మస్తాను' 'జెంట్స్ అండ్ లేడీస్ అవుటు ఫిట్టర్స్' పాపు వెల్సింది. సూర్యనారాయణ 'స్టూడియో'కు పోవాలంటే యీ 'జెంట్స్ అండ్ లేడీస్ అవుటు ఫిట్టర్స్' కొట్టు మూసేస్తే మరి మార్గంలేదు. పట్టు

బట్టి అయిదారువందలు ఖర్చుచేసి యీ కొట్టుముందర వొక ఎలక్ట్రిక్ స్తంభం పాతించాడు సూర్యనారాయణ.

ఈ దీపాల యేర్పాట్లకు ఫ్లాష్ లైట్లకు స్టాండ్లు వగైరాలకు వెరసి మరో అయిదారువందలయింది. తొమ్మిదివందలుపోసి సెకండుహాండుది ఎన్ లార్జరు తెచ్చాడు. పువ్వులపువ్వుల రకరకాల గుడ్డలు కొని తెరలూ అవీ యేర్పాటుచేశాడు. మేడమీదనుంచి దారినపోయేవాళ్ళను ఆకర్షించేందుకు షోకేసులు చేయించాడు. తగిన స్తోమతులేక అదివరలో మరుగు పడిన అతని కళాహృదయం పురివిప్పుకున్న నెమలిలా నృత్యంచేసింది. నిద్రాహారాలు యిల్లు వాకిలీ యివేపీ యిప్పుడు జ్ఞాపకంలేవు. రోజుల తరబడి పీరికోరి అన్నివస్తువుల్నీ సేకరించుకుని ఆ స్టూడియోను అలంకరించుకోవటంలో సూర్యనారాయణ తదాత్మ్యంచెందాడు. కాని ఆ పెట్టుబడి - అదంతా ఋణాల్లో కుంచిండుకుని కుంచిండుకుని మిగిలిపోయిన జీవనగ్రాసాన్ని, సంసారానికి రెండుపూటలూ భుక్తికి లోటురానివ్వని రెండెకరాల్నూ పల్లపుచుక్కేత్రాన్ని అమ్మగావచ్చిన మూల్యాన్ని ఏ ఆసరా చూసుకుని విశృంఖలంగా ఖర్చుపెట్టాడో, ఆ కళ వ్యాపారానికి లొంగి బ్రతుకుటాటను చక్కదిద్దుతుందో, భయంకరంగా సూర్యనారాయణ తీవ్రతాన్నే బలికోరుతుందో శంకించేముందు - యాడజ్జీవితాన్ని బలిపీఠానికి తీసుకుపోయిన అతడి సాహసాన్ని, పరిశోధకులు లాము కనుక్కొన్న వాటిని తమమీదే ప్రయోగించుకొనేరీతితో పోల్చిచూస్తే ఆ పట్టుదల ప్రశంసనీయంగాకపోదు.

సూర్యనారాయణ బక్కపలాచగా పొడుగా తెల్లటి లాల్చీవేసుకుని నేర్పుగా కట్టిన జలతారంచు కుచ్చెళ్లుపోసిన ధోవతితో.... ప్రక్కవాటుగా ఎదురురామ్మునిక్రమ్ముతూ వేసుకున్న కండువతో.... ఫ్రేములేని క్రూక్స్ లేతనీలికళ్ళద్వారాల్లోంచి.... నల్లటి ఆకుచెప్పుల్ని మెత్తగా వోత్తుతూ, యేమీ హడావుడి లేనివాడిలా నవ్వుతూ.... పచ్చపచ్చగాకట్టిన తొరణాల్లోంచి 'ప్రారంభోత్సవానికి' ఆహ్వానితులైన మిత్రులు శ్రేయోభిలాషులకోసం ఎదురుతెన్నులుకొస్తున్నప్పుడు - చూస్తున్నప్పుడు - దూరాన బడినుంచి

ఏవో పుస్తకాలను చొమ్మసకదుముకుని నూసిపోయిన చుక్కల చుక్కల పరికిణీమీద, అక్కడా అక్కడా వెలిసిపోయి చేతికుట్టుతో మాసికలు దీర్చిన పువ్వులవలెవాటుతో, తలవాల్చుకుని, తడబడతున్న కాళ్ళతో, మొగ్గ విచ్చిన యవ్వనాన్ని దాచుకోలేక దాచుకోలేక వొంటరిగా యింటికి పోతున్న మీనాక్షి కనపడింది.

సూర్యనారాయణ కళ్ళజోడుతీసి చేరుమాలుతో రెండుకళ్ళూ వొత్తు కున్నాడు. నిజానికి సూర్యనారాయణకి పెళ్ళిడుకూతురు యింట్లోవుందని, ఆ అమ్మాయి ఫిఫ్తేఫారం చదువుతోందని చెబితే ఎవరూనమ్మరు. ఊణ కాలం అతడి మనస్సు విషాదమేఘాక్రాంతమయింది.

‘స్టూడియో’ లోపలకట్టిన రంగురంగులతెరలు గాలికి రెపరెపలాడ్తున్నాయి. నీరెండవచ్చి గోడలమీద పర్చుకుంటోంది, మేడకుదిగువను మస్తాను కుట్టుమిషను నిర్విరామంగా ధ్వనిచేస్తోంది. లాంతరుస్తంభం నిటారుగా నిస్సహాయతగా చూస్తోంది. ఎదురుగా కొబ్బరిమట్టలు పూగుతూ నవ్వుతున్నాయి. ఆకసాన దూదిపింజెలమబ్బులు గుంపులుగుంపులుగా దొర్లుతున్నాయి. వెనుక నీలాకాశం! ఏవేవో పక్షులు అందంగా స్వేచ్ఛగా గగనమండలాన సంచారం చేస్తున్నవి. దిగువను రోడ్డుమీద మనుష్యులు క్రిముల్లా కీటకాల్లా ఏవేవో కొంపలుమునిగిపోతున్నట్లు - యిటూ అటూ ఎటూ చూడకుండా వాహనాలమీద నడకను పరుగులు పెడున్నారు. ఇంతవేగం యింతతొందర యింతభయం అసలు మనుష్యులకి పనికిరాదు. విశ్రాంతిగా లాపేగా జీవించటం నేర్చుకోవాలివాళ్ళు. కాలం ఏదో అమూల్యమైనవస్తువులా భయపడిపోతూ వాడుకుంటారు. ఎవరి దొడ్లోంచేనా రోజాపువ్వులగుత్తులు వీధిలోకి తొంగిచూస్తూంటే ఎంతమంది నిలబడి చూసి ఆనందించి ముందుకు నడుస్తారు? అండమైన సాయం త్రాలు, ఆకాశానమబ్బులు, రాత్రి వెన్నెల.... వీటలందంఎవరుత్రాగుతారు? ఎడతెరిపిలేకుండా వాన గుమ్మరించేస్తూంటే కిటికీతలుపులన్నీ వేసుకుని దుప్పటిముసుగుల్లో దాక్కుంటారుకాని వానరోతడుస్తూ వరదల్ని వాగుల్ని వానలోతడిసిన మనుష్యుల్ని చూసి ఎవరు ఆనందిస్తారు? వొళ్ళిరూ - వొళ్ళిరూ లేరు! శాంతి అనేది కళాకారులహృదయాల్లోంచి వెలికివచ్చి

అమృతవాహినీలా సమాజంమీదకు స్రవించవలసినదే. ఈ రసమయ ప్రపంచంలో సౌందర్యానుభూతుల్ని పొందలేక మనుష్యులు గిచ్చుకుని రక్కుకుని అర్థరహితమైన జీవితాన్ని యీడుస్తున్నారు. ఇవేవీ సూర్య నారాయణ అభిప్రాయాలుకావు. పరిస్థితులు మారుతున్నకొద్దీ యితరుల అభిప్రాయాలు తనకు నచ్చినవి తనవిగానే వాడుకుంటాడు. సూర్యనారాయణ జీవితంలో వచ్చిన వుప్పెనలన్నీ యీరకమైనవే.

ఆ సాయంత్రం సూర్యనారాయణ స్టూడియోని చాలా జాగ్రత్తగా అలంకరించాడు. పూలతొట్లలో నీళ్ళుపోసి మంచిమంచి రోజాపూల గుత్తులు క్రోటన్ను ఆకులు మెట్టలామరపూలు తెచ్చివుంచాడు. కెంపు నీలం పెద్దచారలపట్టీల జంబుఖానాలతో నేలంతా కప్పాడు. కొన్ని సోఫాలు, కుర్చీలు ఏర్పాటుగా దర్జాగా లోపల వేయించాడు. టైలరు షాపులో కాజాలు బొత్తాములు కుట్టే కుర్రవాళ్ళలో వొకడ్ని స్టూడియోలో కుర్రవాడుగా కాస్త అటూయిటూ తిరగడానికి నెలజీతంమీద మాట్లాడి వుంచాడు. ఏమంత ఆర్భాటంలేకుండా చిన్న అల్పాహారవిందు....యిష్టాగోష్టి....కాస్త నలుగురుమిత్రులూ చూసి మెచ్చుకుంటే ముందుముందు పని బాగా తగలవచ్చు!

స్టూడియోకుర్రాడు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు - ఎవరోవచ్చారు రిజైకు డబ్బులిద్దవమంటున్నారని. సూర్యనారాయణ ఆదరాబాదరా క్రిందకు దిగివెళ్ళాడు. మస్తాను కుట్టుమిషను ఆపుచేసి నందేహాస్పదంగా ఆ రిజై దిగిన అసామీతేసి చూస్తున్నాడు.

సూర్యనారాయణ 'మాస్తారూ' అని గావుకేకపెట్టి లాల్చీపక్కజేబులోంచి గుప్పెడతో గుప్పెడు చిల్లరడబ్బుల్ని పైకితీసి 'నేను నిజంగా చాలాఅదృష్టవంతుణ్ణి! మీరెట్లాప్రత్యక్షమయారు? మాస్తారూ, యివాళ మీరు రావటం నిజంగా చాలా గొప్పవిషయం! ఆ సామాన్ను అట్లా పుంచండి పడండి పైకి పోదాం—' ఆ సంఘోషంలో చిల్లరడబ్బులన్నీ స్టూడియోకుర్రాడి చేతుల్లోపోసేసి మాస్తారి రెండుచేతులూ దొరకపుచ్చుకున్నాడు ఆవేశంతో.

ఈ ఆకాశంనుండి పూడిపడ్డట్లు వచ్చిన అతిథి చూడ్డానికి అప్పుడే హాస్పిటలునుండి విడుదలైన రోగిగానో జైలునుండి బయట ప్రపంచం రోనికడుగిడుతున్న వైదీలానో చూసేవారికి క్రొత్తగా అపోహల్ని కలిగించవచ్చు.

బట్టతల, నూసినగడ్డం, అంతకన్నానూసిన ఖద్దరులాల్చీ, పంచె— పొట్టిగా కుదుమట్టంగావున్నా ప్రయాణమో మరేబడలికచేరొ మనిషి తాత్కాలికంగా కొంత బలహీనంగా వున్నట్లు తెలుస్తోంది.

ఆ వ్యక్తిని హఠాత్తుగా చూసినవారికి ఏ ప్రత్యేకతా గోచరించక పోయినా ఆ గుండ్రటిముఖంలో 'సోక్రటీసు'ను జ్ఞాపకంచేసేవి ముఖ్యంగా అవే.... ఆయన చూపులు.

రికైవాడుగాని హులివాడుగాని ఆయన సామాన్యు మీదకు చేర వెయ్యటానికి ఆయన వప్పుకోలేదు.

'నేను తెస్తాను మేస్టారూ, మీరు పైకి సడవండి.' అంటూ సూర్యనారాయణ రెండుమూడుసంచుల్ని ఎత్తబోయాడు. ఆసామాన్యు చేరవెయ్యటంలో తప్పకుండా ఏదో ప్రమాదం జరిగితీరుతుందనేటంత అపోహతో ఆయన నిలబడిపోయారు. స్టూడియోకుర్రాడు రికైరోంచి దింపిన గ్రామఫోను పెట్టెను నెత్తికెత్తుకొని, ముందు సరాసరి పైకి వెళ్లిపోయాడు. 'మాస్టారూ, నే నేం ఆషాఢభూతి ననుకొంటున్నారా?' అన్నాడు నవ్వుతూ, సూర్యనారాయణ. ఆయన గ్రామఫోనురికార్డులున్న చెక్కపెట్టెను పదిలంగా పట్టుకుని 'జాగ్రత్త సంచుల్ని మెట్లకుతగిలించేవు-' అని కొంచెం తీవ్రంగానే అన్నారు.

'నాకు తెలుసుగదండి-' అని అనునయంగానే అన్నాడు సూర్యనారాయణ.

'ఆహ్లా!' అంటూ కాళ్ళను పట్టుకుంటూ యీ అపరిచిత వృద్ధ మూర్తి మేడమెట్లను ఎక్కుతూన్నప్పుడు మిషనుకొట్టు మస్తాను విస్తుబోయి శిలాప్రతిమలా నోరు తెరుచుకొని ఆ మాసిన సంచుల్లోని అమూల్య సంపద ఏమైయుండొచ్చునో అని ఎంతో ఆశ్చర్యంతో సందేహింప సాగాడు.

ఆయన డాబామీద క్రోటన్నుమొక్కల ఆకుల్ని స్పృశించి నిశితంగా గంభీరంగా యిలాగన్నారు - 'చూడునాయనా, చూడు, యీరంగుల్లోని వైవిధ్యాల్ని! పీటిని ఏ చిత్రకారుడు కుంచెతో విసల్చాడోకాస్తకనిపెట్టు. ఈఆకుల్లో అంతర్వాహినిగా మలిచిన పసుపు ఎరుపు నీలం రంగుల్ని చూడు. ఈవర్ణవిభేదాలు యింత స్పష్టంగా నగ్నంగా ప్రకృతిలో మలిచినచోట్లు మనకి మరెక్కడా కానరావు.

ఆయన క్రోటన్నుఆకుల్ని దీక్షగా తదాత్మ్యంచెంది పరిశీలిస్తున్నారు. నీరెండకాస్తోంది. కొబ్బరిమట్టల గుబురుల్లోంచి గుత్తులు గుత్తులుగా బొండాలు సూర్యుడితో దోబూచులాడుతున్న దృశ్యం! ఆ ఆకులు ముదురుగా ఎవరో శిరోజాల్ని ఎండలో ఆరబెట్టుకుంటూ అరచేతుల్తో రొమ్ముల్ని దాచుకుంటున్నట్లుగావుంది.

ఆయన ఒక సంచీని తెచ్చి నెమ్మదిగా క్రింద చాపమీద బోర్లిం చారు. 'ఇవేమిటి?' అంటూ సూర్యనారాయణ ప్రశ్నార్థకంగా గుట్టగా బోసిన రాళ్ల వంక నిస్తుబోయిచూశాడు.

ఆయన మునివేళ్లతో ఆప్యాయంగా వాటినిస్పృశిస్తూ - ఇవిరెండేళ్లు నిద్రాహారాలుమాని సేకరించాను నాయనా! మీకు కళ్లులేవు. నడుస్తూ కాళ్ల కడ్డంతగిలితే చిరాకుపడి విసిరిపారేస్తారు. ఈరాళ్లు నన్ను చూస్తే పలక రిస్తాయి. అందమైన వస్తువుల్ని కనుక్కోవటానికి నింత నిశితమైనదృష్టి కావాలి? ఇందులో ప్రతిచిన్నరాతిముక్కకు వున్న చరిత్ర చెబితే నువ్వు విస్తుబోతావు. ఆవంపులు ఆకోతలు ఆ పొలలు వాటలోనిరంగులు.... పీటిని ప్రోగుచేయడానికి గనులవెంబడి నదీలోయల్లోను, సెలయేరులుయింకిన చోట్లలో, యిరుకై నకాలిబాటల్లో వొళ్లంతా కళ్లుబెట్టుకుని తిరిగాననుకో. రైలు కట్టలవెంబడిని మైళ్లదూరం కావలసిన ఆకారంలో రాతిని పోల్చుకుని పట్టుగోవడంకోసం ఎంతశ్రమపడ్డానని-' అందులో ఒక చిన్న తాయినితీసి పోల్చుగోమని సూర్యనారాయణకు చూపించారు.

'అరె! ఇది అచ్చం పచ్చిచెక్కను నిలువుగా కోసినట్లుగానేవుందే?' ఒక నగంకోసిన పచ్చిచెక్కనుకూడా ఆయన భద్రంగా ఆచిన్నతాయితో బాటు తీసిచూపించారు. చాలాచిత్రంగా వుంది. అతరువాత ఆయన స్థూలంగా

అందులోని ప్రతిపనికిరాని గులకరాళ్లుముక్కలుగా కనిపిస్తున్నవాటిని చూపిస్తూ - 'సృష్టి చాలా చమత్కారమైన రహస్యాల్ని అమూల్యమైన విధుల్ని తన గర్భంలో ఎట్లా యిముడ్చుకుందోచూడు. ఈపొరలు చూశావా, యీమధ్యలో సృటికాకృతిలో వున్న గోరంతముక్కా పనివాళ్లు పొరల్ని వొరిచాక చక్కగా మెరిసిపోతూ మిలమిలలాడే నీలంరాయి నీకు తయారవుతుంది. కొన్నితాళ్లలో చుక్కలున్నాయి, యివి వేరు. వజ్రాలు కెంపులు మణులు అవన్నీయివే! వాటి మూలస్వరూపం కనుక్కుంటే 'వోస్ యింతేనా' అంటారు. ఏదైనా సానబట్టాకనే....! గాజును మీరు యిసుకలోంచి తయారుచేసుకుంటున్నారు. దానంతట అదే తాయి గాజును తనలో దాచుకుంది-చూడు, యిందులోంచి దృష్టి ఎల్లా బైటకువెళ్తుందో! తాతికి.... గుండె లేదంటారు మీరు, ఆయన కొంచెం నవ్వారు గాజురాయిని చూడమని సూర్యనారాయణకిస్తూ. అతడు ఎండలోకి వెళ్లి కంటిముందు ఆ చిన్నగాజును పెట్టుకుని ఒక కన్నుమూసి తెరిచేలోగా, ఎదురుగుండా ఆగాజుపలకల్లోంచి మిలమిలలాడ్తూన్న నీలంచీరకట్టుకున్న స్త్రీయొక్క అనేకమూర్తులు కదుల్తూకదుల్తూ మీదకురావటం చూసిన సూర్యనారాయణ చప్పున చేతిని కండ్లవద్దనుంచి తీపేసి 'రా-రా-నువ్వా మీరా....' అంటూ ఆహ్వానించాడు.

'అదేవిటి మాస్టారూ టీపార్టీ అన్నారు-స్టూడియో ప్రారంభమన్నారు. ముందు రాళ్ళుపోసుకుని యిక్కడ యేంచేస్తున్నారుబాబూ?'

'యిష్-' సూర్యనారాయణ ముక్కుమీదప్రేలేసుకోగానే 'మీరా' నాలిక్కర్చుకుని తెలతెలబోతూచూసింది.

'మంచిననుయానికే వచ్చావు మీరా-నీతో అప్పుడప్పుడు చెబుతూ వచ్చానే - నూ గురువుగారు 'కృష్ణమూర్తి' గారని, వారు పీరే—'

ముందు కుప్పగాపోసుకున్న అమూల్యరత్నాలన్నింటినీ వొత్తి గించిచూస్తూ 'ఎవరమ్మా నువ్వు -' అని కృష్ణమూర్తిగారు తలెత్తి 'కూర్చోమంటూ' చాపమీద జరిగి చోటు యిచ్చారు.

'ఈ అమ్మాయి ప్రకృతిచిత్రాలు వ్రాస్తుందండీ!' అంటూ సూర్యనారాయణ 'చాలాకష్టపడి నేర్చుకుందండీ, స్టూడియోపెట్టమని ప్రోత్సాహ

పరచిందికూడా మీరాయే—'

మీరా నన్వింది.

'మీరు చిన్నచిన్నరాళ్ళను ప్రోగుచేసుకుని కూర్చుంటే సూ మీరా పెద్దపెద్ద బండరాళ్ళనే మోసుకొస్తుంది.' అన్నాడు సూర్యనారాయణ.

మీరా కొంచెం అభిమానంతో 'మీరు భాగీరథిగారి చిత్రాలు చూశారా, లండన్ ఆర్టుగలర్లోకికూడా వెళ్ళాయి. పారిస్లో జరిగిన చిత్ర కళాప్రదర్శనంలోకూడా భాగీరథిగారి బొమ్మలు పదర్శింపబడ్డాయి. లార్డు లిన్లిత్ గోకూడా స్వదేశానికి వెళ్ళిపోతూ భాగీరథిగారి బొమ్మలు కొనుక్కు వెళ్ళాడు. పాశ్చాత్యకళాప్రపంచంలో ప్రకృతిచిత్రాలకు భారత దేశం నుండి ప్రాతినిధ్యం వహించగల ఏకైకభారతీయ చిత్రకారుడు ఆయనే. తెలుగువాడై పుట్టడం నిజంగా ఆయన దురదృష్టం. దీపశిఖ తన్నుతాను దహించుకుంటూ జాజ్వల్యమాసంగా ప్రకాశించినట్లే - ఆలనా పాలనా మన్ననా మెచ్చుకోలు లేకుండానే భాగీరథిగారు ప్రకృతి చిత్ర రచనావ్యాసంగంలో జీవితం ధారపోశారు. ఆబొమ్మలు అక్కడా అక్కడా మహారాజుల దర్బారుల్లోమా గొప్పగొప్ప భవంతుల్లో గోడల్ని అలంకరించివున్నాయి. ఆయన మంచిమంచి చిత్రాలు ప్రచారంలోకి రానేలేదు. తెలుగువాళ్ళు నిజంగా అదృష్టహీనులు. ఆంధ్రదేశంలో చెప్పుకోతగ్గ మ్యూజియం, గ్రంథాలయంకూడా లేవు. అస్సలటువంటి ప్రయత్నాలే మనవాళ్ళు చెయ్యరు.'

'పురంలేందే అంతఃపురం ఎక్కడుంచి వస్తుంది? చెప్పుకోతగ్గ కల కత్తా'వంటి మహానగరమే మనకుంటే - పత్రికలు ప్రెస్సులు రంగస్థలాలు కళాకేంద్రాలు ఎన్నిఆటలేనాఆడవచ్చు : ఎంతమందినైనా పోషించవచ్చు : మద్రాసునుంచిపొమ్మన్నా పోకుండాపట్టుకువ్రేలాడుతున్నారు మనపత్రికలు, స్టూడియోలు, కళాకారులంతా! ఈవ్యాసంగమంతా దేశంనడిబొడ్డులో తెలుగునాటజరిగే ప్రాప్తి మనకుంటేగా? జాతీయమైన సంస్కృతితో, అభిమానపూర్వకమైనసంబంధాన్నికళల్లోకలిగించుకోలేకపోతున్నాం. మన పూళ్ళల్లో ఏదీ చిత్రకళాప్రదర్శనాలు జరగవు. ఎవరూ బొమ్మల్ని చూడరు, బొమ్మల్ని కొనరు. మన సాంప్రదాయాలు ఎట్లాగ్ నిలబడేది?'

కృష్ణమూర్తిగారు 'నేషనల్ స్టూడియో - అన్న జోర్డు కట్టావుగా? యిహా ఆ సాంప్రదాయాలన్నీ నిలబెట్టి పంట పండించండి యీ అమ్మాయిను నువ్వును. నాకు తెలుసుగా నువ్వు వట్టి ఆవేశాల పుట్టవీ. ఈ అమ్మాయి ఆ భాగీరథిగార్ని పట్టుకుని నాలుగు గీతలన్నా గీస్తుంది - నువ్వు నీ కెమేరా మెడకు తగుల్చుకుని పోయి యే సినిమాల్లోనన్నా దూరు. నిన్ను నమ్ముకున్నవాళ్ళన్నా కలో గంజో నాలుగు మెతుకులు తింటారు. లిథోప్రెస్సు పెట్టుకొని, నాలుగు సినిమా బేనర్లు పోస్టర్లు రాసుకున్నా పదిరాళ్ళు వచ్చి చేతిలో వ్రాల్తాయి, కళకోసం గంతులెయ్యమని ఎవరు చెప్పారు నీకు?'

సూర్యనారాయణ ఆవేశంగా 'ఈ రాజకీయాల పంకం తుడిచేసు కుంటేకాని మన కళలూ సాంప్రదాయాలు నిలబడవండి మేస్తారు!'

'సామాజిక వ్యవస్థా - స్వరూపాలు మార్చివేస్తా మంటున్నారు పెద్దలు - రాజకీయాలు బురదంటా వెల్లాగోయి?'

'మనం బ్రతకటంకోసం వృత్తులూ పరిశ్రమలూ వుద్యోగాలూ ఎంతముఖ్యమో, మన జాతీయమైన కళల్నూ సాంప్రదాయాల్నూ సాహిత్యాన్ని నిలబెట్టుకోవడంచూడా అంతే ముఖ్యం. ఈ ప్రజాస్వామికంలో కళలకీ సాహిత్యానికి ఘోరమైన దగా జరుగుతుందేమో నని భయంగా వుంది మాస్తారూ!'

కృష్ణమూర్తిగారు కొంచెం నవ్వి యిలా గన్నారు—

'ఒకమామి నేను రోడ్లమీద హార్మని వాయిస్తూ డబ్బులు అడుక్కునే ముష్టివాళ్ళను కలిశాను. అందులో ఒక నడివయస్సు - స్త్రీ, ఒక కుర్రాడు, చిన్న పదేళ్ల అమ్మాయి. ఆ కుటుంబ యజమానికి నలభై పిళ్ళుండచ్చు. ఆ అమ్మాయి అబ్బాయి ఆ స్త్రీ వాళ్ళు ముగ్గురూ చాలా అద్భుతంగా పాడుతున్నారు. ఆ పెద్దతను మెళ్ళో హార్మనీ కట్టుకున్నాడు. ప్రతి యింటిదగ్గర వీధుల్లోను బజారుల్లో కొట్లదగ్గర నిలబడి వాళ్ళు పాటలు పాడి డబ్బులు ప్రోగుచేసుకుంటున్నారు. నేను వాళ్ళను చూచి అనవసరంగా జాలిపడ్డాను. ఆ పాటలో వున్న మాధుర్యాని కంఠా కారణం ఆ కుటుంబ గడదకపోవటమే నని అప్పట్లో నాకు తెలీదు - నేను వాళ్ళను

బ్రతిమాలి నా యింటికి తెచ్చుకుని మేపాను. మరో కోతిపనికూడా చేశాను — శాస్త్రకట్టున సంగీతం అలవాటు చెయ్యాలని ఒక పండితుణ్ణి కాళ్ళు కడుపులూ పట్టుకుని రహస్యంగా యింటికి రప్పించి చెప్పించి చూశాను. తరువాత వాళ్ళనటు పొడమే తగ్గిపోయింది. పాడినా ఆ ఆకలి పలికించిన మామయ్యం గొంతుల్లోంచి ఆరి చక్కాపోయినట్లయింది. ఒకమాటు నేను రెండురోజులు పనుండి పొరుగుూరువెళ్ళి వచ్చేసరికి వాళ్ళంతా వుడాయించేశారు.'

'మీరా.. "వుత్తినే వెళ్ళిపోయారా గుర్తుగా యేమన్నా స్మృతిచిహ్నం వదిలేసి వెళ్లారా?" అంది.'

'నీ కుంటిప్రశ్నలకేంలేగాని మాస్టారికి నీ బొమ్మలు చూపిస్తావా లేదా ?'

మీరా లేచి స్టూడియోగదిలోకి నడిచింది,

'ఇవి రెండూ భాగీరథిగారి చిత్రాలు....'

ద్వారానికి ప్రక్కగా గుమ్మంలో నిలబడి చూస్తే, —

ఒక పెద్ద ప్రేముకట్టిన చిత్రం - అందులో ఒకే పెద్ద కొండరాయి క్లోజప్ లో చిత్రంపబడి వుంది. వేసుకున్న స్కెచ్చి ప్రకారం ఆ చిత్రంలో ఆదారం అంటే భూమి చాలా తక్కువ. దిగువను చిన్నచిన్న రాళ్ళు ముదురు ఆకుపచ్చ నలుపువిరగ్గావచ్చిన నీలిమ రూపంలోగల తారతమ్యాన్ని చెబుతూండగా - చిత్రకారుడు తీసుకున్న సమయం వుడయపు లేయెండ, చుట్టూ శూన్యాకాశం. ఎండ లేతగా ప్రసరిస్తుంటే వొంటరిగా దిగులుగా ఏకాకిగా ఆ రాయి ఒక్కటి కాలంలోకి నిలబడి చూస్తోంది. దిగువన బాగా ముదురు నీలం నలుపు వాడుతూ పోనుపోను ఎండకు వప్పగించబడ్డ భాగాల్లో ఎరుపులోంచి పొరలు పొరలుగా తేలిపోయింది.

'ముదురాకుపచ్చ - ఎరుపు యివి భాగీరథిగారికి చాలా యిష్టమైన రంగులు', కృష్ణమూర్తిగారు చాలాసేపు నిలబడి అదే రాయిని తచేక ధ్యానంతో చూసి - 'చాలా తాత్విక నృప్తి కావాలి నాయనా యీ బొమ్మల్లోని ఆత్మను దర్శించగలిగేటందుకు.'

రెండవబొమ్మ కిటికీ కెదురుగానున్న గోడకు తగిలించబడి వుంది. ఆ చిత్రంలో ఆకాశం లేదు. ఒకపెద్ద మర్రిచెట్టుయొక్క మ్రాను. బొమ్మంతా ముదురు ఆకుపచ్చ నలుపు - ఆ మ్రానంతా వూడల్లో జీబూ తంలా గుంది. ఆ వూడ లొక పెద్దసెజురాయిని కౌగలించుకొంటున్నాయి. ఆబొమ్మంతా ఆక్రమించుకున్న మ్రాను వూడల సహాయంతో రాతిని ఆలింగనం చేసుకుంటున్న దృశ్యం చాలా మనోహరంగా జిజ్ఞాసాసూచకంగా వుంది. అక్కడ దట్టమైన చీకటి రాతిచుట్టూ పెనవేసుకుంటున్న ట్లని పీస్తుంది. కాని చిత్రంలో సమయం చెప్పలేదు. ఆ బొమ్మలో ముదురాకు పచ్చ నలుపు ఎరుపు వీట్ల వైవిధ్యం చక్కగా చూడొచ్చు, భావం చాలా కఠినంగా వుంది. రచనలో గొప్ప పట్టుదల కనిపిస్తోంది.

కృష్ణమూర్తిగారు తరువాత యేమీ మాట్లాడలేదు. సూర్యనారాయణ గ్రామఫోనుతెచ్చి స్థూలుమీద పెట్లాడు. సైగలు దేవదాసులో పాడిన 'దుఃఖకే-' అన్న పాట వింటూ ముగ్గురూ చిత్రప్రతిమల్లా నిలబడిపోయారు.

ఈ వాళ భాగీరథిగారు లేరు. ఈ వాళ సైగలు లేదు. ఇద్దరూ తలవంచుకొని శలవంటూ యీ లోకాన్ని వదలి వెళ్ళిపోయారు. ప్రపంచంలో యెవరికీ పాడేహక్కు లేదు యిక.

పొగమంచు, సూర్యాస్తమయం, సూర్యోదయం, రాళ్లు - రప్పలు, చెట్లూ పొదలూ, ఆకాశం యీ ప్రకృతియొక్క మహాసౌందర్యాన్ని అత్మని శోధించి చెప్పే చిత్రకారుడికుంచె శ్మశానంలో మంటల్లో ఆకలితో దారిద్ర్యంతో చీకట్లో మాయమయింది.

ఒక్క ద్వేషమే మహాత్ముడ్ని హత్య చేసింది. ఈ సామాజిక వ్యవస్థ అనేకమంది ఋషితుల్యుల్ని పొట్టను బెట్టుకుంది.

స్తూడియోలోకి క్రమంగా సూర్యనారాయణమిత్రబృందం చేరుకొనేలోగానే కృష్ణమూర్తిగారు లేచారు 'అనవసరంగా నన్నందరికీ పరిచయంచేసి నాప్రాణాలు వేధించకు. నాకు ఏకాంతంకావాలి.' అంటూ—

మీరాకూడా లేచి 'పదండిమేస్తారూ - మాయింటికిపోదాం. అక్కడ మీ ఏకాంతాన్ని ఎవ్వరూ భగ్నంచేయరు.'

కృష్ణమూర్తిగారు సాలోచనగా 'నాగ్రామపోను....'

సూర్యనారాయణ అందుకుంటూ 'ఆ సైగలు రికార్డులు, యీ తాళ్ళసంచులు అవి ఆయనకూడా వుండవలసిందే.'

'మీకిష్టమైనన్నాళ్ళు మీరు మాయింట్లో వుండిపోండి మాస్తారూ. మీ ఏకాంతానికి యేమీ అడ్డురాకుండా చూసే పూచీ నాది.'

సూర్యనారాయణ మెట్లదగ్గరకువెళ్ళి మస్తానుకొట్లో కుర్రవాణ్ణి పిలిచాడు. ముందు గ్రామపోను నెత్తినబెట్టుకున్న కుర్రాడు, సైగలు రికార్డులు చంకన బెట్టుకుని కృష్ణమూర్తిగారు, అవెనుక సంచుల్నిపట్టుకుని 'మీరా' ముగ్గురూ వీధిలోకొచ్చారు.

ప్రారంభోత్సవానికి కృష్ణమూర్తిగారు ఎల్లానూ వుండరని సూర్యనారాయణకు తెలుసు. మీరాకూడా వెళ్ళిపోతున్నందుకు అతను లోపల కొంచెం వెలితిపడ్డాడు. ఒక అమూల్యమైన నిధిని సంపాదించుకున్నదానిలా 'మీరా' మురిసిపోవటం అతను గమనించకపోలేదు. చీకటి మసగమసగగా వుంది. రోడ్డుమీద అల్లంతదూరం సాగనంపుతూ 'మాస్తారు జాగ్రత్తసుమా!' అని మీరాకు అస్పష్టంగా చెప్పాడు. ఆ అమ్మాయి ఒక మందహాసం పాడేసింది. క్రమ్ముకొస్తూన్న నిరుత్సాహాన్ని నెట్టుకుంటూ గబగబా మేడమెట్లు ఎక్కాసాగాడు.

పైన జండాకొయ్యలా నిలబడి 'శాస్త్రి' యేదో దడదడా వాగేస్తున్నాడు.

ప్రసాదరావు బోనులోముద్దాయిలా నిలబడి వింటున్నాడు చెవుల
ప్పగించి.

‘వారే అబ్బాయి, విను! నీ మంచికోసం చెబున్నాను. నువ్వేదో
కవిసనుకొని అప్పుడే అల్లాగుడ్లెర్రచెయ్యకు. నీనాటకం ఏదోఅద్భుతంగా
రాసేవే అనుకో. నువ్వేం జార్జిబెర్నాడ్షావట్రా! నీనాటకంయొక్క
గొప్పంతా మాకుమట్టుకు రాదూ? మార్చాలని ఆ అమ్మాయి పట్టుదల
పట్టింది. నీ గ్రామ్మేంపోయింది? నాటకంనకి నాకేం అభ్యంతరంలేదను
కో....కదానాయకివేసే ఆవిడ ఫీలింగ్సు దెబ్బతించే మనకేంవారుగుతుంది
చెప్పు! నువ్వు ఆ అమ్మాయి జీవితకథనంతా చిలవలూ పలవలూదీర్చి
రంగానికెక్కిస్తున్నావని మేమంటామా, అసగలమా? కవన్నవాడు ఎవరి
జీవితంలోంచి యేమీతీసుకోకుండా నాటకం ఎల్లా అమోరిస్తాడు చెప్పు!
కాకతాళీయంగా కొన్ని సంఘటనలు సరిపోలవచ్చు. కేసంతా హైకోర్టు
వరకెళ్ళినా తీర్పు నీపక్షమే, కాని నా అనుమానంఎక్కడంటే....మన
నాటకం చూసే సజంతా నీ అమోఘరచనాపాటవంచేత మాకు పుచితరీతి
సత్కారం చేస్తారేమోనని. మేం నీకు పూలదండలు అపీ వేసి
వూరేగిద్దామనుకుంటూంటే నువ్వు అప్పుడే నిజమైన కవిలా మొరాయిం
చటం ఆరంభించి మమ్మల్ని ఆశ్చర్యచకితుల్ని చేసి పారేస్తున్నావు.
రిహార్సల్సువేసి పోస్టర్లు అంటించి కరపత్రాలు పంచిపెట్టాక టీక్కెట్లు
అంటగట్టాక మేమంతా నువ్విట్లా మొండికేస్తే యేగంగలో దూకం?’

‘వారే అబ్బీ, అడ్వాన్సువుచ్చుకున్నాకనాటకంలో వేషంపేయడానికి
వొప్పుకున్న మనిషి ఆఖరుసీను అల్లావుంటే వెయ్యను, మార్చాలి అనంటే
కవన్నవాడు ఎందులోనన్నా పురికి చచ్చిపోవాలంటాను. కిరాయికి
వేషాలువేసేవాళ్ల దగ్గర్నుంచి స్క్రిప్టు సంస్కరిస్తూ మార్పుంటే కవన్న
వాడు యిహాబ్రతకాలా?’

‘ఛప్, నోరుముయ్యవోయ్ నాన్నా! ఆ అమ్మాయి తనమీదే నువ్వు
నాటకం వ్రాశావనీ మేమంతా అడిస్తున్నామనీ అనుకుంటోంది.
ఆడపిల్ల, కష్టపడి నాటకాల్లో వేషాలేసి పొట్టగడుపుకుంటోంది. దీను

రాలు ! ఆ అమ్మాయి ఫీలింగ్సు మనం ఎందుకు నొప్పించాలని నీకుండొద్దుట్రా ? అహ....నాటకం గొప్పగా వ్రాశావే అనుకో, అందుకు మేమంతా నిన్ను మోసెయ్యటంలేదూ అందలానికి ఎత్తి ! ఆ అఖరుసీను రవ్వంత మారినై నీపుట్టి యేంమునిగిపోదురెద్దూ ?

‘నాటకం అంతా అఖరుసీనుమీద ఆధారపడివుంది. నేను చెప్పదలచిందిహడా అక్కడ ఆ అమ్మాయి అల్లానటించాలనే....యిప్పుడు నాకు బావులేదు....పూర్వమందే నాకేంమొహమాటం ? నా నాటకం మీరెవరూ అసలు వెయ్యనక్కర్లేదు.’

‘చాలాసంతోషించాం, వీపులు హావి చెక్కెస్తారు బయట. నీకింత జాలిలేదేవిట్రా; ఆడకూతురు కంటతడిచేసుకుని అడిగిందనైనా నీగుండె కరగకపోవాలా ?’

తన ఫోటోస్టూడియోకి ప్రారంభోత్సవానికంటూవచ్చి అదేమంత ముఖ్యనిషయంకానట్టు లోకవ్యవహారాలన్నీ చర్చించుకోవటం తృప్తి కరంగాలేని సూర్యనారాయణ - ‘మీరెందుకోయ్ జుట్టూజుట్టూపట్టుకుంటారు? అస్సలు ‘మీరా’ మీనాటకంలో వేషంవెయ్యదు. అక్కడికిహా సరా? ప్రస్తుతానికి వద్దాం....’

‘కొంపమునిగిందే! - ఏమిటీ ? రానీ కనుక్కుందాం.’ అని షేక్స్పియరు మొహంవేసిన శాస్త్రి ‘ఈతంటా నువ్వే తెచ్చిపెట్టావు చూశావా?’ అన్నట్లు సవాల్చేసే చూపుర్లో ప్రసాదరావుని కొరకొరా చూశాడు.

‘పాతికరూపాయలు అడ్వాన్సు తీసుకునిహడా నాటకంలో వేషం వెయ్యనంటుందా ?’ ప్రసాదరావు శాస్త్రికి రాడోయ్ కోపాన్నంతా ‘మీరా’ వైపు మళ్లించాలని ప్రయత్నించాడు,

‘అసలు ఆడవేషం ఎందుకోయ్ నీ నాటకంలో ? ఆ యేడిచేదేదో మగవాళ్ళతో సరిపోకుండా నీకో కథానాయకి కావలిసొచ్చిందాయె. కథానాయకిలో పాట్లుపడలేంరా అని మొత్తుకున్నా వినకుండా నాటకం రాసి చూస్తున్నావు.’

ప్రసాదరావు వోరిమినంతా కోల్పోతూ - 'యేదావులేవోయ్, నీమాటలు వింటే జ్ఞానమున్నవాడెవడూ హరించడు. కథానాయకికూడా లేకుండా నాటకం వుండాలని శాసించడానికి నువ్వెవరవంట ? డబ్బు పుచ్చుకుని కిరాయికి నాటకాల్లో వేషంవెయ్యాలి అడదాన్ని లొంగదీసు కోలేనివాడు డైరక్టరట - పెద్ద డైరక్టరు !'

సూర్యనారాయణ తగూతీర్చేవాడిలా మీరెందుకోయ్ అనవసరంగా కీచులాడుకుంటారు? 'మీరా' మీ నాటకంలో వేషంవెయ్యదు, డబ్బు వాపసు యిచ్చేస్తానంది.'

'డబ్బు వాపసు యిచ్చేస్తానందీ ? నాటకంలో వేషం వెయ్యదూ ?' యింకా పిసరంత అనుమానం లోపల పెట్టుకునే ప్రసాదరావు 'హా చంద్రమతీ !' అని చతికిలపడ్డాడు స్టూడియో జంబుఖానామీద.

శాస్త్రి సూర్యనారాయణకేసి సందేహస్పదంగా చూస్తూ - చెప్ప వోయ్ మిత్రమా - మేం అట్లా అడదానికియిచ్చిన డబ్బు వాపసుతీసు కునేటంత చవకరకం కళాకారులంకాదు. కళకోసం నూవాడు బియ్యే పార్డు త్రీ మిగలబెట్టాడు. కళకోసం నేను యావజ్జీవబ్రహ్మచర్యపథం అవలంబించా ముక్కుమూసుకుని. చివరకు కళకోసం నువ్వు పొలమూ పుట్రా అమ్మి యీ స్టూడియో ప్రారంభించావు. అన్నట్లు యివాళ ప్రాశం ధోత్యవంకదూ? మరిచా! జపంవిడిచి రొట్టల్లోపడ్డట్టున్నాం! ఏరోయ్ మిగతా వాళ్లంతా ? మన హీరోయావయినట్టు ? అసలు ముద్దాయి మీరా యేదీ ? టీ, ఫలహారాల వాసన యేమూలనుంచీ కొట్టటంలేదే ?'

'మీరావచ్చింది, వెళ్ళిపోయింది.'

శాస్త్రి అభినయిస్తూ-వచ్చింది- 'వెళ్ళిపోయింది. ఈ వాక్యంలో కర్త వుందిగాని కర్మలేదు. ఎక్కడకు ఎప్పుడు, ఎందుకు వెళ్ళింది ? ఏవయ్యా సూర్యనారాయణా, కర్తా కర్మాలేకుండా మాట్లాడతావేవయ్యా ? గొప్ప సప్పెన్ను !'

‘సస్పెన్సేవిటోయ్ నీమొహం! నాటకం ఆడకుండానే కథానాయకి నాటకంలోంచి చెప్పకుండా చెయ్యకుండా నిష్క్రమించేసింది. ఇది ట్రాజిడీ!’ సూర్యనారాయణ నవ్వుతూ ప్రసాదరావుకేసి చూశాడు.

‘నానాటకం ట్రాజిడీ కాదు మొర్రో అని నేను గోలెత్తుతున్నా వినిపించుకోరే?’ అన్నాడు ప్రసాదరావు చేరుమూలుతో ముఖం వొత్తు కుంటూ.

‘మరేవిట్రా! పోస్టర్లు అంటించి కరపత్రాలు పంచిపెట్టి తేదీ పాత్రలు హాస్యనీ వాయించేవాడిదగ్గర్నుంచీ పేర్లు ప్రకటించేశాక కథానాయకి లేచిపోతే ట్రాజిడీగాక సుఖాంతమెల్లాగవుతుందిరా నాన్నా!’

ప్రసాదరావు ఆవేశంతో ‘నా నాటకం చెక్కుచెదరకుండా వుంది. నా పాత్రలన్నీ అనంతమైన కాలంలో సంచారం చేస్తూంటాయి. నా అభి ప్రాయాలు, నేను నిర్మించిన సీనులు....వాటినెవరూ భగ్నంచెయ్యలేరు, ఇప్పుడు నా నాటకానికొచ్చిన ప్రమాదమేమిటి?’

శాస్త్రి - ‘వారే - నీలాటి కవులున్నారే - వాళ్ళని నిలుపునా కోసినా వాస్తవాన్ని కళ్ళముందరజరుగుతున్నదాన్ని గుర్తించలేరు. ఇప్పుడు నిజంగా ప్రమాదమేవచ్చిందని కవన్నవాణ్ణి నిన్ను భ్రమింపచెయ్యా ల్సిన దురవస్థ నాకు పట్టిందిగనుక చెబున్నాను. కిరాయికి డబ్బులుచ్చు కుని అంటూ నువ్వేదోవాగుతున్నావు. నాటక రచనలోనూ జీవితం లోనూగూడా నువ్వు వాడే అసందర్భప్రయోగాలతో మేం చస్తున్నాం! జీవి తపులోతుపాతులన్నీ పెళ్ళగించి నువ్వు నాటకంరాసిపారేస్తే, తెలిసిగూడా తనపేషం రాను వెయ్యటానికి జంకని మరోఆడదాన్ని చళాచంగంమీద చూపించు! సభాలో సభవిషయి! నీ డైలాగుస్ ఎంత సూదుల్లాగుచ్చుకొని ఆమెహృదయాన్ని గాయపర్చాయో ఆలోచించు. ఇంత మానసికచిత్రపథ సహించడానికేనా నువ్వీచ్చే ముష్టియాభైరూపాలు పుచ్చుకుని రంగం మీదకువచ్చి పాత్రపోషణచెయ్యాల్సింది? కలకంఠి కంటకన్నీరొలికిన....

‘చార్చల్లేవోయ్! ఆపు - అక్కడికిహా. మనసామాజికవ్యవస్థలో జీవితాన్ని అర్థంచేసుకోలేని స్త్రీని, మూర్ఖురాలిని, సంఘటనలద్వారా మార్చి,

ప్రేక్షకులగుండెల్ని ఋవ్వుఋవ్వు మనిపించేట్లుచేసి, ఆసాత్రను అజరామరం చేసిపారేశాను. ఆ విశ్వాసం నాకుంది. అపడ్డ శ్రమ కిదంతా ప్రతిఫల మన్నమాట! బుద్ధొచ్చింది! రెంపలేసుకుంటాను!’

‘త్వరపడదోకోయ్. ఆ వేసే దేదో ఆ అమ్మాయేవచ్చివాయిస్తుంది.’ అన్నాడు శాస్త్రి హాస్యంగా.

ప్రసాదరావు చిరుబుస్సుమంటూ కోపంగాలేచి మెట్లవైపు నాలుగ డుగులు వేశాడోలేదో - సూర్యనారాయణ - ‘రా! రా! శ్రీహరీ - వచ్చాడోయ్, అడుగో, నీహీరో....కాస్తంత తగ్గు!’

శ్రీహరి - ‘నమస్కారం ప్రసాదరావుగారూ! రిహార్సిల్లు స్కూల్లో అంటే అక్కడికెళ్ళాను వెట్రొమాక్సులైటు వెలిగించుకుని. బైదిబైహార్మనీ కూలివాడినెత్తిన మోయించుకుని పట్టిగెళ్ళానుకూడా. ఎవ్వరూ ఫికరులేరు. మళ్ళీజ్ఞాపకంవచ్చి మన స్టూడియో ప్రారంభోత్సవంగదాఅని - అటుంచి నరుక్కురమన్నారు. మన మీరాదేవిగారెక్కడా ఫికరులేనట్లుందే?’

శాస్త్రి - ‘ఆ రిక్షెడబ్బులు, కూలీ, కిరసనాయలు, అంతా దండుగ! వేస్తు! వేస్తు!’

హీరో జావగారిపోతూ - ‘ఇంత వున్నతమైన నాటకకళని యిల్లారూపాయడా పైసాల్లో లెక్కగట్టి కఠినంగా అవమానపరుస్తున్నారు మాస్టారు!’

ప్రసాదరావుచిరాకుగాపచార్లుచేస్తూ - ‘డామిట్! కథ అడ్డంతిరిగింది. మీరాదేవిగారు యాక్టుచెయ్యరు - ట!’

శ్రీహరి పులిక్కిపడిచూశాడు. శాస్త్రి కొబ్బరిమట్టలకేసి నిరాశగా చూస్తూ - ‘ఔను! నిజం!’ అన్నట్లుగా బుర్ర కాస్త టకాయించాడు. ముగ్గురూ ఎవరి పొజిషనులో వాళ్లు ఊణకాలం నివ్వెరపడిపోయినట్లు నిలుచున్నాక - సూర్యనారాయణ పగలబడినవ్వాడు అట్టహాసంగా.

‘వేమూరిగగ్గయ్యలా అదేం నవ్వా?’

‘మీరా యాక్టుచేస్తుందోయ్, తప్పకుండా —’

‘హా!’ అన్నారు ముగ్గురూ వొక్కసారి.

‘నాటకంలో వేషంవెయ్యనని ఆ అమ్మాయి నాతో అనలేదు.’

‘తర్జునినిగాలిలో ఆడిస్తూ శాస్త్రి విసుగుగా మీదకువచ్చి-‘నీతో అనలేదూ!’

‘అనలేదు!’

‘హా! దుర్మారుడా!’

ప్రసాదరావు ఏదో స్ఫురించివవాడిలా సూర్యనారాయణకు రెండవ తట్టున నిలబడి ‘మరైతే యిప్పుడిక్కడకు ఎందుకురాలేదు?’

శాస్త్రి ‘నువ్వు తెలివైనప్రశ్న అడిగాననుకుంటున్నావుకాబోలు డిటిక్టివ్ కథలు చదివిన పాపాన పోలేదూ?’

‘వచ్చిందీ, వెళ్లిపోయింది.’

శ్రీహరి మధ్యలో అడ్డంవస్తూ - ‘టీపార్టీ అయిపోయిందిగామోసు.’

‘అదిగో మళ్ళీ కర్మేది సూర్యనారాయణా నీ వాక్యంలో! గ్రామర్లో నీకు సున్నాకన్నా ఎక్కువమార్కులు యిచ్చేదిలేదు.’ అంటూ దొరక పుచ్చుకున్నాడు శాస్త్రి.

ప్రసాదరావు-‘శ్రీహరీ, నువ్వు ట్రాజిక్కుపాత్రలు యాక్టు చెయ్యడంలేదుగాని ప్రాణాలుతో డేస్తున్నావు. టీపార్టీ అయిపోయిందంటావేమిటి?’

సూర్యనారాయణ నవ్వుతూ - ‘అదే అఖరుసీను, ఎల్లాగుంది, ట్రాజిడీయా కామిడీయా?’

శాస్త్రి ప్రసాదరావుపీపుమీద బలంగాచరుస్తూ - ‘చంపేశావు గదోయ్. నీమూటల్తో’

ప్రసాదరావు చేత్తో శాస్త్రిని పొడుస్తూ ‘అది నా పీపని తెలుసా—’

‘చలోక్తులమధ్యలో కుర్రాడు ఫలహారాలు టీ యిచ్చి కిళ్ళీలు పట్రావడానికి క్రిందకుపోయాడు.’

శాస్త్రి ‘అడుగో అనవసరపుపాత్ర! తెరకు కుడివైపునుంచి అసందర్భంగా ప్రవేశించును.’

మస్తాను . గళ్ళలుంగీ, మీసాలుమాత్రం తీసేసి పెంచినగడ్డం, మాట్లాడుతుంటే కనబడే పలువరుసా.... మెట్లమీంచి వస్తూనే - 'ఫంతులు గారూ-నాకు వో ఫొటో యేపిస్తారూ?' నవ్వుతూ సినిమాల్లో మాంత్రి కుడు చెరపదలుచుకొన్న పతివ్రతమీదకు వస్తూన్నట్లు దగ్గరకు రాసాగాడు.

'పహిలేబోణీ - పంచెకళ్యాణీ!' శాస్త్రీలడ్డుండ నోట్లోతురుముతూ అరిచాడు శాయశక్తులా.

ప్రసాదరావు పోయినపార్డు 'త్రీ' విజ్ఞానంతో - 'కొనేవాడు మహా రాజు' అని నన్ననన్నగా గొణిగాడు.

సూర్యనారాయణ ఫ్లాష్ వేసి, కర్టెనులాగి, కెమేరాని ముందుకులోసి స్టూలుమీద బిసిను గళ్ళలుంగీలో 'మస్తాను' బైరాయింపగా 'ఏదీ వొక చిరునవ్వు, వన్-టూ-త్రీ అంటూ స్విచ్చి నొక్కాడు హాహాకారాలమధ్య.

3

రాజబాటకు 'దూరంగా, జనసమ్మర్థంలేని ప్రదేశంలో ప్రశాంతంగా, ఆశయాల మనోహరాకాశానికి చేరువగా, అనువుగా.... జీవిస్తున్నది మీరా. చూరులు నేలకు తగులుతున్న పాకలోకడుగిడుతున్నప్పుడు - కృష్ణమూర్తిగారు నిజంగా 'మీరా' సాహసానికి మనస్సులో అధినందించు కుంటూనే - 'ఒంటరిగా మనిషి జీవించకలగటంతోనే యిహ జీవితంలో ఆ వ్యక్తి కోలుపోయేదంటూ యేమీవుండదమ్మాయి. ఈ జీవితాన్ని యితరులతో పంచుకోవలసిరావటంతోనే బంధనాలు కష్టనిష్ఠురాలు లాభనష్టాల బేరువాజీ లెక్కలు ఆరంభమవుతాయి.' కృష్ణమూర్తిగారు పాకబయటంతా కలయచూశారు. రకరకాల రోజాపువ్వులు గుత్తులు గుత్తులుగా నవ్వుతూ పలకరిస్తున్నాయి.

మీరా తలుపుతీసి నెట్టుకుంటూ లోపలకడుగుబెట్టి - 'రావచ్చు మాస్తారూ, మీరివాళ నా యింటికి రావటం నాకెంతో సంతోషాన్ని కలిగించింది..

అదివరకే వెలిగించిన హరికెన్లాంతరు వెలుగులో మాస్టారి సంచుల్ని గ్రామఫోను పెట్టెను అక్కడవుంచి కుర్రాడు శలవుదీసుకుని చీకట్లో అంతర్ధానమయ్యాడు.

కృష్ణమూర్తిగారు లోనికడుగుపెట్టానే ఆవెలుగులో కుట్టుమిషను నొకదానినిచూసి, తరువాత విశాలంగా నిరాడంబరంగావున్న ఆ గదిలో ఒక చాప, స్టూలు, చిన్న మడతమంచం, ఒకమూల చిన్న బట్టలపెట్టి, యింకా కుట్టుమిషనుకు చేరువగా ఒక తగుమాత్రం చెక్కపెట్టి....పరిశీలనగా చూసినమీదట ఒకవైపునగోడకు తగిల్చిన, బంగారు సూర్యకిరణాల లాకిడికి మంచులోంచి పడివడుతూ గోచరిస్తున్న, హేమాలయపర్వతచిత్ర పటంముందు నిలబడిపోయారు. చేత్తో లాంతరుని యెత్తిపట్టుకుని 'ఇది రష్యనుచిత్రకారుడు "రోరిచ్" వ్రాసిన అసలు సుమండీ. ఎవరో బ్రతిమాలి ప్రాధేయపడి కొనిపించి తెచ్చుకున్నాను.' మీరా ప్రక్కకు చూపుతూ - 'యా అస్తమయం' చూడండి. భాగీరథిగారునాకు బహూకరించారు.'

చిత్రంలో ఒక కొండమీద చిన్న పాదుపడ్డ కోటమీదకు చీకటి తరుముకొస్తోంది. ఆకాశం రక్తవర్ణాన్ని కోల్పోతూ నిస్సహాయతగా చీకటితో పెనగులాడుతోంది. బొమ్మలోని వస్తువు అప్రధానమైనా రంగుల ప్రాబల్యం పుష్కలంగావుంది. దిగులు పడిపోయేస్వభావంకలవారిని మరింత దిగులుపర్చేదిగావుంది ఆచిత్రం. "ప్రకృతిచిత్రాలుకూడా గుండెలు విప్పి మాట్లాడతాయని నేననుకోలేదు మీరా."

మీరా సంతోషంతో 'మాస్టారూ యింకోబొమ్మ తెస్తానుచూడండి, దాని అద్దం పగిలిపోయింది. అందుకని పెట్లోదాచాను.' చెక్కపెట్టిలోని కత్తిరించిన కొత్తబట్టల దొంతులక్రిందనుంచితీసి మరోపటాన్ని కృష్ణమూర్తిగారికందిస్తూ - 'చూడండి, ఇది కన్యాకుమారిఅగ్రం.'

అక్కడి చెలియలికట్టను సుందరంగా చిత్రించారు భాగీరథిగారు. ఉదయపుటెండలో యిసుక పచ్చగా ఎర్రఎర్రగా మెరిసిపోతోంది. చిన్న చిన్న కెరటాల దొంతులు రాళ్ళను దీకొని నురుసులుగ్రక్కుతూ మెల్లగా తిరోగమిస్తున్నాయి. ఆ రాళ్లు గుట్టలుగా చీలడంవందలగా యిసుకలోంచి

కనిపిస్తున్నా, అవి సముద్రంలో కంటాచారుచుకుపోయాయి. కన్యాకుమారి వద్ద సముద్రతీరాన్ని వుదయాన పీక్షించిన చిత్రకారుడి హృదయం ఎంత పరవశత్వాన్ని పొందిందో ఆబొమ్మ స్పష్టంగా చెప్పగలుగుతోంది. చిత్రానికి మనోహరత్వాన్ని చేూర్చింది ఆయన ఎంచుకున్న సమయం. ఆరాళ్ళు, యిసుక, ఆ కెరటాల పరవళ్లు మనోజ్ఞంగా వున్నాయి.

‘ఆయన సృష్టిసౌందర్యాన్ని వుపాసనచేసిన మహాతపస్వి. చెట్లులూ పుట్టలూ అడవులూ కొండలూ తిరిగితిరిగి నీటిరంగుల్లో సుందరమైన దృశ్యాల్ని చిత్రించి సామాన్యులకు సహితం అద్వితీయమైన ఆనందాన్నీ కళాభిరుచినీ కలిగించేందుకు జీవితం ధారపోశారు. మనకి స్వాతంత్ర్యం వచ్చాక దుర్నహదాచిద్ర్యంతో అనారోగ్యంతో అకాలమృత్యువు వాతపడ్డ మహాపురుషుడు. యుద్ధంలో సైనికులు మరణిస్తారు. సామ్రాజ్య కాంక్ష, రాజకీయాలు, పీట్లలో జయాపజయాలు మానవసమాజానికి నాగరికతకూ సంస్కృతికీ కిరీటాలుకావు. మానవసంస్కృతికి నిదర్శనాలైన కళల్ను నిలచెట్టుకోలేకపోతే, ఆ సాంప్రదాయాల్ని పోషించలేకపోతే, ఒక రచయిత కవి చిత్రకారుడు గాయకుడు తిండిలేక దుర్మరణంపాలైతే. ఆ దేశం సిగ్గుతో తలవంచుకోవాలి. స్వాతంత్ర్యం జాతిమనోవికాసానికి తోడ్పడకపోతే దీనికై యింత బలిదానం దేనికి?’

మీరా వుద్రేకంచూసి కృష్ణమూర్తిగారు నవ్వి యిలా గన్నారు: ‘మనవాళ్ళు సృష్టిని చాలా జాగ్రత్తగా నిశితంగా పరిశీలించినమీదట తమ యోచనాసృష్టిని పైకిపోషించి సృష్టికి అతీతమైన సుందరరూపాల్ని కనుక్కున్నారు. ఇప్పుడు నువ్వుచెప్పావే - నికొలన్ రోరిచ్ అని - అతను ‘ఎవరెస్టుశిఖరాన్ని’ వూహించి వ్రాశాడు. అందుకోసం అతను ఎవరెస్టుకు దిగువనేవున్న మంచుకొండలన్నీ ఎంతో జాగ్రత్తగా పరిశీలించాక ఆఎత్తున మంచుగడ్డలుపేరుకున్న ఆకృతిని వూహించి చిత్రించాడు. ఆ శిఖరపరిశోధకులు చూసి ఆకృతుల రూపానికి విస్తుపోయారు. అతడు అక్కడే హిమా స్థిరనివాసం వేసుకుని వుండిపోయాడు.’

మీరా - 'రోరిచ్ గారి దేశానిది ఆ అదృష్టమంతాను. భాగీరథిగారు కూడా జీవితంలో చాలామట్టుకు తత్త్వవేత్తలానే వుండేవారు. ఆయన వెంట స్కెచ్ గీయడానికి ఒకటిరెండుమార్లు వెళ్లాను. ఆకాశంకేసి చూపించి రంగుల మేళవింపు చెప్పేవారు. ఎప్పుడన్నా వేదాంతం మాట్లాడితే ఆధ్యాత్మికదృష్టికన్నా చిత్రకారుడు నిర్మించిన ఆకృతులే వుత్తమమైనవనీ సత్యమనీ వాదించేదాన్ని, ఆయన నవ్వి ఏ దృష్టికన్నా ఆకృతులే ప్రమాణాలుగదా అమ్మా - అనేవారు.'

'అవును. ఆధ్యాత్మికదృష్టి అంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది - కంచునట రాజ విగ్రహం చూశావా? ఓహో! యేమి లావణ్యాకృతి?'

'మరి మాస్టారు పుట్టిపుచ్చానికి బ్రిటిష్ వారు అమరావతిని కొల్లగొట్టారే! ఈ రూపలావణ్యానికి శిల్పి నైపుణ్యానికి ముగ్గులయే లండన్ మ్యూజియంలో అమరావతీశిల్పాన్ని తరలించి దాచుకున్నది. మన ఆంధ్రదేశానికో మ్యూజియంలేదు. ఆశ్రద్దే ఎవరికీ పట్టకుండావుంది మాస్టారు? ఆదృష్టే పాలకులకి లేకపోవటం నిజంగా మన దౌర్భాగ్యం కాక మరేవిటిచెప్పండి.'

'సాలార్ జంగు మ్యూజియంలో ముసుగుబొమ్మ చూశానమ్మా. మీరా, నువ్వు చెబితే నమ్మవుగాని ఆశిల్పాన్ని దొంగిలించి తెచ్చి దాచుకోవాలనిపించింది. ఆముసుగులోంచి తొంగిచూసే ఆ నిరుపమానసౌందర్యం యీ పేదవాణ్ణి ముగ్ధుణ్ణి చేసిపారేసింది. ఆరాతిలోంచి ఆముగ్ధమనోహర రూపాన్ని దొరికిన చేతులు ఆపనిముట్లు ఆ వ్యక్తి - అన్నిటికంటెగొప్పదైన ఆకళాదృష్టిని తలుచుకుని గర్వపడాలి. ఈరాజకీయవేత్తలకు, వుద్యోగులకు, అధికారులకు, ప్రభుత్వానికి-స్వాతంత్ర్యం ఎందుకు సంపాదించవలసి వచ్చిందో - దాన్తోసాధించవలసినవి యేవిటో స్పష్టంగా పోల్చుకోలేకపోతున్నారు. దారద్ర్యంతోపోరాడటం, నలుగురికీ కూడాగుడ్డా సాధించటంకోసమే స్వాతంత్ర్యసిద్ధి కారాదు. దుఃఖాలు రోగాలు భయం యీర్ష్యాస్పర్థలు.... పట్లరోపోరాటం సృష్ట్యాదినుంచీ సాగుతూనేవుంది. స్వాతంత్ర్యంయొక్క చరమలక్ష్యం జాతిలో మనోవికాసాన్ని కలిగించటం. యుద్ధాలు ఆగిపోతే వచ్చే శాంతి - తుఫానువచ్చి అంతా పూడ్చుకు

పోయాక వెలిసినట్లే - ఆభీభత్సంయొక్క చివరిముద్రలు అంతగా గుర్తు పెట్టుకోనక్కర్లేదు. మనుష్యులు తాపీగా శాంతంగా పరుగులు పెట్టకుండా కాళ్ళుచేతులూ విరుచుకోకుండా జీవిలాన్ని జీవించవలసినట్లుగా జీవించాలి.'

మీరా చటుక్కున స్ఫురించినట్లు - కదిలేదీ 'కదిలించేదీ, మారేదీ మార్పించేదీ, మునుముందుకు సాగించేదీ, పరిపూర్ణపు బ్రతుకిచ్చేది-కావాలోయ్....అన్నాడు గదండీ కవి!'

'అవును అవును-అచ్చంగా అదేనమ్మా! అటువైపే మనగమ్యం,'

'అయ్యో అయ్యో! యీలాంతరిదేవిటి గంతులువేస్తోంది!' మీరా కంగారుగా లేచింది. టప్పుమని లాంతరుకాస్తా ఆరిచక్కాపోయింది, చీకటి హఠాత్తుగా వచ్చి తిష్టవేసింది.

'అయ్యో నాతెలివి, మిమ్మల్ని యింట్లో నిలబెట్టి కబుర్లాడుతూ నిలబడిపోయాను.' నాలిక్కరుచుకుంటూ మీరా చీకట్లో అగ్గిపెట్టికోసం తడుముల్లాడనారంభించింది. బైటనుంచి శాస్త్రి గొంతుకు వినిపించింది, కేకేస్తున్నాడు —

'వుండండి. దీపంవెలిగించుకొస్తున్నాను' అంది మీరా. అతడి చెప్పులు మరీ సమీపంగా వచ్చాక 'అదేమిటో- నేనెక్కడ అడుగుపెట్టినా చీకటే జవాబిస్తోంది.' అన్నసూటలుకూడా వచ్చాయి.

దీపంబొక్కమాటు వెలిగింది. అగ్గిపుల్ల నేలకు రాస్తూ 'లోపలకు రావచ్చు.'

శాస్త్రి ఆజ్ఞానుదాహుమనిషి. చంగి లోనికి రాజోతూ 'పరధ్యాన, మతిమరుపూ పున్నవాళ్ళయ్యాయింట్లో అడుగుపెట్టరాదని మీ అభిప్రాయం కావచ్చు. అంతేనా—' అని కృష్ణమూర్తిగారిని చూసి తెలతెలబోతూ ఆగిపోయాడు.

మీరా - చూష్టారు మీరు తెలుసునా....' అని అర్ధోక్తిలో ఆగిపోయి కృష్ణమూర్తిగారికేసి చూసింది.

'ఎందరోమహానుభావు....'లంటూ శాస్త్రి చేతులురెంటినీ జోడించాడు, చిరునవ్వు ముఖాన కనిబరుస్తూ. శాస్త్రి చాలా నిష్కల్మషంగా

నవ్వుతాడు. ఆచిరునవ్వు ఎటుంవటివాతావరణంలోనైనా అతడికి క్రాంత-
బెరుకు-జంకు లేకుండా ముందుకు తీసుకుపోగలుగుతుంది.

మీరా చాపతెచ్చి వేసింది. 'కృష్ణమూర్తిగారు పీరేనా....నాకు
తెలుసు సూర్యనారాయణ చెప్పాడు. అందుకనే పార్టీలోకొచ్చిన సజ్జనంతా
వదుల్చుకొని మీదర్శనం చేసుకుందామని తప్పించుకునివచ్చాను. ఔను
గాని మీరాదేవిగారూ—కబుర్లతోతే కడుపునింపారా ధోజనాదికాలేవైనా
కనుక్కున్నారా?'

'ఏదీ రావటంతోనే కబుర్లలోపడ్డాం. నాకు సంతోషంలో వళ్ళు
తెలియకుండా పోయింది. యీలోగా దీపం ఆరిచక్కాపోయింది. మీ
రిద్దరూ కాస్సేపు కబుర్లుచెబుతూ వుండండి. నేను పావుగంటలో అంతా
సిద్ధంచేస్తాను, మనముగూరం చొక్కమాతే కూర్చుందాం' అంటూ మీరా
పంటలోకి వెళ్ళిపోయింది.

'నేను ధోజనప్రియుణ్ణి. మీ అర్థిస్తులచేతివంట నాకు రుచి
కెక్కదు.' అని శాస్త్రి 'మాస్తారూ, యీవిడ తిండితిప్పలూకూడా మర్చి
పోతుండకీ ఆ నీటిబొమ్మలు గీస్తూన్నప్పుడు. మరపూ పరధ్యాన - యివి
కళాకారులసొత్తు! పీళ్ళ వ్యక్తిగతజీవితం చూస్తే నాకొకప్పుడనిపిస్తూ
వుంటుంది : జీవితం ఎంత అధ్యాన్నంగా వంకరటింకరగా వున్నా యింత
నిశితంగా సుందరంగా గంభీరంగా ఎల్లావుండగలుగుతాయో పీళ్ళరచనలు
గాని చిత్రాలుగాని అని. నిజంగా నేను ఆశ్చర్యపోతుంటాను : మనస్సును
అంత ఆరోగ్యంగా, చలించకుండా ఎల్లా అట్టేదెట్టుకుంటారో అనీ. నాకు
మట్టుకు ముప్పుటలా పేళకింత కడుపులోపడకపోతే తోటపూరకాడలా
తలకాయ వ్రేలాడేస్తాను. ధోజనందేహి రాజేంద్ర ఘృతసూపసమన్వితం
గాళ్ళం మరి!'

కృష్ణమూర్తిగారు సవ్యారు. శాస్త్రి గొంతుసవరించుకొని వుపన్యాస
ధోరణిలో - ఆశయాన్ని కాశించుకొని వ్యక్తిగతసాఖ్యాల్ని కోరికల్ని
అణచిదెట్టుకొని ఆదర్శాలవెంట పరుగులుబెడ్తారుకనుకనే మీరంటే లోకా
నికి అంత మోజు. కాని నాకోసందేహం: ఎప్పుడూ భాదిస్తోవుంటుంది

మాస్తారూ, ఈవాళ మిమ్మల్ని అడిగి నిష్పత్తిచేసుకుండా మనుషుండున్నాను. మా మీరా - సూర్యనారాయణ - ప్రసాదరావులాటి కళాకారులున్నారు. సూర్యనారాయణ పాపం బ్రతకలేక గత్యంతరంలేక పొటోలు వృత్తిగా స్వీకరించి నానాతంటాలు పడ్తున్నాడు. మీరా జీవించటకోసం బట్టలు కుడుతుంది. పోషణజరిగ్గాక మిగిలినజీవితమంతా నీటిబొమ్మలు వ్రాస్తుంది. మా ప్రసాదరావు బియ్యే పట్టీలుగొట్టి యిప్పుడిప్పుడు జోరుగా పాటలు నాటకాలు వ్రాస్తున్నాడు. అసలు సాహిత్యంకాని కళలుగాని ఎవరిక్కావాలి? ప్రజలకు జీవితంలో నిలకడ, స్థిరత, కూడూగుడ్డమీద చింత కొంత వరకు తగ్గకగాని యేర్పడదుగదా! నూటికి పదిమందికూడా విద్యావంతులు కారు. అందుచేత ప్రజల్లోంచి వచ్చే ప్రోత్సాహాన్నికాకుండా ఆ తమ యొక్క పిసాస ఆవేశాల్ని పురస్కరించుకునే తమకోసం తాము కళన్ని నమ్ముకొని రంగంలో కురుకుతున్నారుగదా! ఈకృషిలోమధ్యేమార్గమంటూ లేదుగదా! పోతే తారాపథాన్నంటిపోవడం లేకపోతే శలాభాల్లా మాడిచావటం. ఉత్తమరచన వుత్తమకళాసృష్టి ప్రతివొక్కరివల్లా అయ్యేదికాదు. నైగల్లా పాడలేకపోయాక, టాగూర్లా వ్రాయలేకపోయాక, భాగీరథి గారిలా రాళ్ళతో చెట్టుపుట్టలతో సృష్టిలోనిమూగభావాలన్నీ విప్పిచెప్పలేక పోయాక — యీ సాధన శ్రమ అంతా బూడిద పాలేగదా! ఇంత చేదు మాత్రను ఎల్లా మ్రింగుతున్నారీ చోటాచోటా కవులూ రచయితలూ కళాకారులూనూ? చెప్పిందే చెప్పి వ్రాసిందే వ్రాసి పీపు గోక్కోవటం చాలా హాస్యాస్పందంగాలేదూ? ఈనిజం నన్ను చాలామట్టుకు నిరుత్సాహపరుస్తువుంటుంది. 'నువ్వు యింతకీ కవివా గాయకుడివా?' అన్నారు కృష్ణమూర్తిగారు. నే నెప్పుడూ గొప్పవాడి ప్రక్కవాడిగానే వుందామనుకుంటున్నాను సుమందీ.' అన్నాడు శాస్త్రి టూకీగా.

గొప్పరచన చేయలేమని నిరుత్సాహపడిపోతే అది ముందునడకకే పెద్ద అడ్డుగదా! ఉత్తమకళాసృష్టి అన్నివేళలా అందరివల్లా జరగనప్పటికీ, ఆ తపన ఆ ఆవేశం ఆ ఆకాంక్ష పట్టుదల యివే ముఖ్యం. ఈచైతన్యస్రవంతిని ధారావాహికగా మోసుకుపోవాలిగదా ముందుతరానికి.

సరియైన వారసులు లేకుండా కళలు విజృంభిస్తే అవి వొక్కమాటు వెలిగి ఆరిపోయినదీపాల్లో ప్రజలహృదయాల్లోంచి మటుమాయమై చక్కపోతాయి.

శాస్త్రి - 'మనిషింతవాడు తన జీవితాన్ని బలిపేసినా సాధించగలిగేది బహుస్వల్పం. ఈ కళల్ని వృత్తులుగా స్వీకరించడం అంటే వుట్టిపుణ్యానికి దుఃఖాన్ని కోరి మెడకు తగిలించుకోవడమన్నమాటే —'

నువ్వు చెప్పినదాంట్లో అయథార్థం ఎంతమాత్రంలేదు. కాని చూడునాయనా. శివాజీ, నెహ్రూ, గాంధీలాటి కొడుకుల్ని కనకపోతే పెళ్ళాడ్డం భావ్యంకాదని తీర్మానిస్తే - ఆడవాళ్లు మగవాళ్లు కాపురాలు చెయ్యటం మానేస్తారా? నీలాటీనాలాటీవాళ్ళూ పుడ్తున్నారు. గొప్ప కవులూ శిల్పులూప్రవక్తలూ మహాపురుషులూ పుడ్తున్నారు. సృష్టికి వాళ్ళే అవసరమని మనలాటివాళ్ళు అక్కర్లేనని అనుకోగలమా? ఈతరతమభేదాల్తోవున్న ప్రకృతే మహానందదాయకం శోభస్కరం నాయనా!'

శాస్త్రి చిత్తుగా నవ్వుతూ 'బలేబాగుందడీ మీ తర్కం—'

'తర్కంతో నాకు పనిలేదు. నిరంతరమైన అన్వేషణ - జిజ్ఞాస - నిశితమైన పరిశీలన యివే మన్ని అన్నిరంగాల్లోనూ పై పైకితీసుకుపోయేవి. ఒక పాట పాడుకున్నా, ఒకబొమ్మ వ్రాసినా, ఒకరచన చేసినా ఆ కలిగే అనుభూతిలో లాఠి తమ్యాలుంటే వుండవచ్చు. కాని ఆతన్మయతలో కలిగే నిజమైన సంతృప్తిముందు వుచ్చనీచాలప్రసక్తే రానక్కర్లేదు. తల్లి తనబిడ్డ ఎల్లాగున్నా చూచి మురిసిపడుతుంది. ఈ కళాకారులూ అంతే —'

'మాస్టాయా మీరు చారు పోసుకుంటారా? మీరా లోపల్నుంచి కేకెట్టింది.

'ఐతే వంట చారుదాకావచ్చి ఆగిపోయిందన్నమాట —' అన్నాడు శాస్త్రి బిగ్గరగా. మీరా లోపల్నుంచి యీవలకు వచ్చి వొక్కమారు తొంగి చూసి వెళ్ళింది. ఆరూపంలో అకస్మాత్తుగా మార్పువచ్చేసింది. ముఖ అలిసిపోయి చిరుచెమటలనూర్చున్నది. జడలూ విప్పేసి చుట్టచుట్ట

దూముడిగా బరువుగా బుజంతాకుతూ మెడమీద వదిలేసింది. గాజుల్ని వెనక్కు లాగిపట్టేసి వుంచింది. ముందుజీరాడే కుచ్చెళ్ళను కొంచెంఎత్తి నడుముకుప్రక్కనుంచి పవితను బిగించిలాగి చుట్టేసింది. పాదాలు - మీగాళ్లు, వెనకనుంచి బుట్టగాపోసుకున్న చీరరెపరెపలతో నడుస్తూ న్నప్పుడు నగ్నంగా తడబడ్తున్నాయి.

‘వంటచేసేటప్పుడు ఆడవాళ్ళను పల్కరించటానికే ధయంగా వుంటుంది సుమండీ! ఆ పిరికితనం వొస్పేసుగుంటాన్నేను.’ అన్నాడు శాస్త్రి ఛలోక్తిగా,

మీరా తువ్వలు బుజంమీదేసుకుని రెండుచెంబులతో నీళ్ళు రెండు చేతుల్తోనూ పట్టుకుని గడపవద్దవుంచుతూ ‘నాకే సిగుగావుందండీ. చాలా ప్రొద్దుపోయిందల్లేవుంది. కబుర్లలో ఏంవండానోఏమిటో....లేవండి.’

మాస్టారు ముఖమూ చేతులూ కడుక్కుని ‘మీరా’ అందిచ్చిన తువ్వలుతో తుడుచుకుంటూ. ‘మరి నువ్వూకూడా కూర్చో, ఎందుకూ ముగ్గురం వొక్కమాటే కూర్చుంటేసరి.’

శాస్త్రి కాళ్ళుకడుక్కుంటూ ‘ప్రభువెక్కిన పల్లకి కాదోయ్, అది మోసిన బోయారెవ్వరు? అంటాడు కవి. అవునా?’

‘మీరు ముందు కూర్చోండి. నేను తర్వాత కూర్చుంటాను.’

‘ఇంటింటా ప్రతిగృహిణీనోటంటా అముక్క వినిపిస్తూనే వుంటుంది సొగసుగా.’ ‘మరే.....’ అంటూ అదోలానవ్వింది మీరా.

శాస్త్రి మాస్టారితోకూడా వంగుని వంటయింట్లోకి జొరబడుతూ - ‘ఏదైనా యితరులకి యివ్వగలగడంలోనే ఆనందం పొందుతారుకాని తనకి తాను తినడంలో యేమీ తృప్తివుండదు కొందరికి.’

ఆవంటయింటిని చూశాక కృష్ణమూర్తిగారు మీరా ఎందుకు తమతో కూర్చోనంట్లోందో గ్రహించగలిగారు. రెండు మంచిసీళ్ళబిందెలు ఒక పెట్టె అందులో కడిగిబోర్లించి నిగనిగలాడుతున్న పాత్రసామాను, మరోపక్కగా ఏవో డబ్బాలు, యిరుకుగా యిద్దరు భోజనానికి కూర్చు

న్నాక మనిషి కదల్చానికే పీలులేదు. విస్తళ్ళలో పడ్డన పూర్తయింది. శాస్త్రి, కృష్ణమూర్తిగారు పీటలమీద కూర్చున్నారు. మీరా గది మధ్యను నిలబడి కుడిచేతితో గరిటతో ఎడమచేయిని కుడిముంజేతిమీద అన్ని పరధ్యాసగా వున్నట్లు నిలబడిపోయింది.

విస్తళ్లో అన్నం వార్చినది కాణోలు - మల్లెపువ్వులా పొడపొళ్లా డుతూ వుంది. వంకాయ యిగురుపెట్టి పచ్చిమిరపకాయకారంపేసి చేసింది. పచ్చివడియాలు నాలుగుచొప్పున వేయించింది. అవి మసాలాపడల్లా వుబ్బి నోరూరిస్తున్నాయి. కొబ్బరికాయపచ్చడి. ఆపకాయ, రెండువిస్తళ్ళ నడుమా నేతిగిన్నె చేతికీ దగ్గరగా వుంచింది. శాస్త్రి కలబడుతూ - 'విస్తరి నిరాడంబరంగా ఆకర్షకంగా లేదు మాస్టాడూ ?'

మీరా ఫక్కుమని నవ్వేసింది.

శాస్త్రి పచ్చివడియం కొరుకుతూ 'అంలా బాగానేవుందికాని మీరల్లా గరిటచేత్తోపుచ్చుకుని ఎదురుగుండా నిల్చుంటే నాకేదో భయంగావుంది. కాస్త పుణ్యముంటుంది.....' అని నసిగాడు.

గరిట అన్నంగిన్నెమీద వుంచుతూ - 'మర్చేపోయాను, ఏదో పరధ్యాసలోపడి' అంది.

'ఉపన్యాసపేదికమీద, సూక్ష్మల్లో, కలంచేత్తోపట్టుకున్నప్పుడు, వీణవాయించేటప్పుడుకన్నా గరిట చేత్తోపుచ్చుకున్నప్పుడే ఆడవాళ్లు నిజంగా సహజంగా కనిపిస్తారనుకుంటా - మీకెవ్వరికన్నా అభ్యంతర ముంటే యీ ప్రకటనను నేను వుపసంహరించుకోడానికి సిద్ధమే!' అన్నాడు శాస్త్రి తనధోరణిలో. మాస్టారు చాలా ఆకలిగావున్నట్లే కనబడ్డారు. శాస్త్రి ధోజనంకన్నా కబురైక్కువచెప్పి నవ్విస్తున్నాడు. మీరా తనొక పెద్ద ఆరిందాలా ఏదో చెలియని అస్తిత్వంతో కూడుకున్న సంతృప్తితో నిల బడిందిచూస్తూ. శాస్త్రి వర్తి పెంకి కబుర్లు ఎన్ని చెప్పినా ధోజనం చేస్తు న్నప్పుడు తనముందు చిన్నపిల్లవాడల్లే గోచరింపసాగాడు. ఈయిద్దరూ తనకేమీకారు. ఇవన్నీ ఎక్కడుంచో కొట్టుకొచ్చిన బంధనాలు. కళాభి

మానం రకరకాల మనుష్యుల్ని వొక కుమరులోకి యీడ్చుకొచ్చేసింది. ప్రపంచంలో మరేమీ సమస్యలు, విషయాలు లేనట్లే అహోరాత్రులు సంగీతము, సాహిత్యము, బొమ్మల్ని గురించి చర్చించుకుంటూ వుంటారు. ఈ రకమైన బంధనాన్ని యిల్లా పెంచుకుంటూపోతే తర్వాత? కళాభిమానులెప్పుడూ తర్వాత గురించి ఆలోచించరు. ఉల్సాహమూ, శక్తి ప్రేరేపిస్తున్నప్పుడు పురుకులుపెట్టి పరుగులుపెట్టే మనస్సును ఆపడం ఎంతకష్టం? కృష్ణమూర్తిగారు విస్తరికాశీచేసి చేతిని ఆకుమీద బోర్లించి మీరాకేసి చూశారు. ఆమెమనస్సు అప్పుడే ఎక్కడో ఏ కొండల్లోంచి బండరాళ్ళల్లోంచి దొర్లివచ్చే సెలయేటి గానాన్నో వింటోంది.

‘మీరాదేవిగారూ, కొంచెం యీ లోకంలోకివచ్చి మమ్మల్నొకంట చూస్తారా? అన్నం కావాలి అన్నాడు శాస్త్రి.

‘హ్లా?’ అని అన్నపు పశ్చరంలోకి గిన్నెలోంచి లోడుతూ - ‘క్షమించాలి మాస్టారూ! ఆలోచిస్తూ నిలబడిపోయాను.’

‘అంతబరీదైన ఆలోచనలు కాదోయి మీవి. మీవంటకాల్తోబాటు మీఆలోచనలూకూడా కొంచెంవడ్డిస్తే - సరిగ్గా పక్వంగా వున్నాయో లేదో చెబ్తాము.’ మీరా కావలసినవన్నీ రెండవపర్యాయం అడిగిఅడిగి విస్తట్లో వేశాక ‘కురుస్తున్నవర్షాన్ని ఎల్లా చిత్రించడమా అని చాలారోజుల్నుంచి తాపత్రయ పడున్నాను: ఒక కొండ, ఆ కొండని నట్టంగా మబ్బులు క్రమ్మేస్తాయి, పెనుగాలి వీస్తోవుంటుంది. చెట్లు చేమలు పచ్చగా నల్లగా చీకట్లో మునిగిపోతుంటాయి. ఆ వాతావరణంలోకి ఒక రోడ్డు మెలికలు తిరిగి పాకుతూ లీనమైపోతూవుంటుంది. నిర్మానుష్యమైన అల్లాంటిచోట వొక శిథిలమైన జీర్ణకుటీరం - పెనుంచి తాటాకులు ఎగుర్తూ-టి.బి. పేషంట్లా బొమికలు పైకి చొరుచుకున్నట్లు పాక వెదుళ్లు రాటలూ కనిపిస్తాయి. ఇదీ భావన - దీనికి రూపమిద్దామనుంది. బాగులేదూ-’

శాస్త్రి ముద్దనోట్లో కుక్కుకుంటూ - ‘ఆపండి మీరాదేవిగారూ, నాకూ ఒక బొమ్మ చిత్రించాల్సిన రూపం యిప్పుడే తళుక్కునమెరిసింది. నన్నుగూడా కాస్త మనవిచేసుకోనివ్వండి. మాస్టారూ, మీరు శ్రద్ధగా

వినాలి. ఒక కవికుమారుడు శవంలా చీకటికొట్లో నేలమీద వెలకిలా అస్తవ్యస్తంగా పడిపోయివుంటాడు. బొమ్మలో ముందువైపు క్రింద పొర్లు తూన్న సంస్కారహీనమైన అతడి సుందర కేశాలు జులపాల్లా చిత్రించాలి. ముఖం బాధాద్రష్టమై కళ్లు మూసుకుపోయిందాలి, ఒక చేతిలో పుస్తకం తెరిచివుందాలి. మరోచేతిలో పెద్దనెజు కలం. అతనిగుండెలమీద సిరా నొలికిపోయి లాల్చీమీద పెద్ద మడుపుకట్టాలి. దూరంగా ఆగదిలో ఒక కొవ్వొత్తి వెలుగుతున్నట్లు చూపించాలి. కవికుమారుడి గుండెల మీద సిరామడుగులో సరస్వతీదేవి ముగ్ధమనోహరంగా నాట్యంచేస్తూ చిత్రించాలి. తెలిసిందా : అప్పుడు కళ జీవితాన్ని ఎలా ధ్వంసంచేస్తుందో ఆ బొమ్మ నగ్నంగా వ్యక్తంచేయాలి. ఏం బాగురేదూ—'

ఇద్దరూ భోజనం పూర్తిచేసి లేచారు. మీరా మెరిసే కళ్ళతో ఆశ్చర్యంగా శాస్త్రివైపు చూస్తూ నిలబడిపోయింది. మాస్టారు చేతులు కడుక్కుని మడత మంచంమీద మేనువ్రాల్చారు.

'ఈ గడపదగ్గర కూర్చుని నేను కబుర్లు చెబ్బుంటాను. మీరు కులాసాగా భోంచెయ్యండి, మీరే కళాత్మకంగా ఆలోచించగలరని గర్వపడుతూంటారు. నాబోటివాళ్ళు ఎంతమంచి భావనలుచేసినా అవి పైకిరావు. ఏగతి రచియించిరేని సమకాలమువారలు మెచ్చరేగదా ! అన్నాడు కవి.'

మీరా పీటతెచ్చి వంటయింటి గడపవద్ద వేసింది. శాస్త్రి కూర్చో బోతుండగా మాస్టారు - 'ఆ సంచీలో కొంత అపూర్వ కళాసమూహం జాగ్రత్త చేశాను. ఓపికవుంటే ఒక్కమాటు ఆమూటల్ని విప్పి వాటిని శ్రద్ధగా పరిశీలించి చూడు.' శాస్త్రి భద్రంగా సంచీలోనుంచి గుడ్డలలో జాగ్రత్తగా చుట్టబడిన ఒకపెద్దనెజు పానపాత్రను వెలికిదీశాడు. ఇంకా అల్లాటి పానకాలల్లో మడుపానానికి వాడే సొంపైన కాచపాత్రలు రెండు మూడు రికాలవి వున్నాయి. ఆ గాజుసామానుమీద చాలా సగిషిపోతపని చేయబడివుంది. ఒకపాత్ర కుంకుమలేతవర్ణంలో పొందికగా సుందరంగా పోయబడిన శిల్పంలో చాలా గంభీరంగా నిండుగా దర్జాగావుంది.

ఆపాకలోని నిరాడంబరమైన వాతావరణంలో యిముడుచుకోలేని ప్రత్యేకతను ప్రదర్శిస్తున్న దా కళాఖండం. ఆ సామానును చూస్తున్నప్పుడు కృష్ణమూర్తిగారిలో అజ్ఞాతంగా జ్వాల్యల్యమానంగా దహించుకుపోతున్న కళాత్మకతకు వ్యాఖ్యానాలుగా ఆ వస్తువులు నిలబడుతున్నాయి. మీరా అంటచేత్తో విస్తరిదగ్గర్నుంచి లేచివచ్చి ఎడంచేత్తో స్పృశించి మెచ్చుకుంటూ 'మాస్టారూ, యీ గాజుపాత్రల్ని ఎక్కడెక్కడ సేకరించుకొచ్చారు? ఎంత శ్రమపడి వెదికారు? వీట్ని మోసుకుంటూ ఎక్కడెక్కడ తిరిగారు? కళ్లు జిగేలుమంటున్నాయి సుమండీ!'

కృష్ణమూర్తిగారు చాలా నెమ్మదిగా యిలా గన్నారు: 'బజార్లలో నడుస్తున్నప్పుడు కళాత్మకంగా లోచినవస్తువు నాకంటపడితే అది సంపాదించినదాకా నేనువదల్చు. ముఖ్యంగా ఎన్నికకాల గాజు గ్లాసులు, పాసపాత్రలు, పూలకూజాలు, పళ్ళాలు ప్రోగుచేశానని! అన్నీ జమ చేర్చేందుకు నా కో స్థిరమైన జీవితమా నివాసమా? అన్నీ ఎక్కడెక్కడో ఆపుల యిళ్ళలో వదిలేశాను. చాలామటుకు బ్రద్దలై పోయాయి. కొన్ని నేనే బ్రద్దలుకొట్టేశాను.'

'అంటే - ?' అని అర్ధోక్తిలో ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది మీరా.

'నువ్వు వెళ్ళి అన్నంతినిరా అమ్మా!' అంటచేత్తో అల్లా వెట్టి దానిలా నిలబడిపోతే నాగుండె తరుక్కుపోతుంది.'

మాస్టారు గ్రామఫోనుపెట్టె తెరచి 'తాన్ సేన్' చిత్రంలో సైగలు పాడిన దీపకరాగం 'దియాజలావ్' రికార్డుపెట్టి వింటూ చూర్చున్నారు. శాస్త్రికి నోటికి తాళంపడినట్లయిపోయింది. ఆయన పాటవింటూ తల పంకిస్తున్నారు. మధ్యమధ్యను ఆ సొంపైన కాచపాత్రవంపుల్ని ఆప్యాయంతో గమనిస్తున్నారు. మధ్యలో శాస్త్రి 'పంకజమల్లిక్ పాటగురించి మీ అభిప్రాయమేమిటి?' అని అడిగాడు. అంటే - ఆయన రికార్డు ఆపేసి పెట్టి మూసేశారు. మీరా చేతుల్ని తుడుచుకుంటూ గదిలోకొచ్చి చూసేసరికి శాస్త్రిముఖం తెల్లమతాబాలా వెలిగిపోతోంది. మాస్టారు ముఖావంగా వున్నారు. పసిపిల్లలకి ఎంత త్వరలో వస్తుందో అలక ఆమాదిరి

గానే యిద్దరూ పోట్లాడుకున్నట్లు తలకాయలు వంచుకుని కూర్చున్నారు. మీరా చిక్కులో పడిపోయింది. ఆయిద్దరికీవున్న ఎడంలో చాపమీద కూర్చుని కాచపాత్రను వొళ్ళోకి తీసుకుని ఆప్యాయంగా నిమురుతూ - 'శాస్త్రిగారు చాలా కమ్మగా పాడుతారు. ఏదీ, వొక్కపాట పాడండి. మీకిష్టమైన పాట -'

శాస్త్రి పెంకెతనంగా 'నేపాడను.' అనేసి లేచి నుంచున్నాడు.

మీరా - 'ఇదుగో, కూర్చోండి. చాలా ప్రొద్దుపోయింది. ఒక్క పాటపాడి వినిపించండి మాస్టారికి. బ్రతిమాలుతున్నాను, వొట్టేసుకుని....'

మీరా అనునయంగా వొళ్ళో దాచుకున్న పానపాత్రను ప్రేళ్ళతో నిమురుతూ - గొంతెత్తి జాలి వాలుకబోస్తూన్న అనుకంపతో - 'దూరాన నారాజు కేరాయుడెనో....' పాట మొదలెట్టింది. మాస్టారు తలెత్తి ఆమెలోకి చూసి చిరునవ్వు నవ్వారు. శాస్త్రి మంత్రించిన భుజంగంలా వచ్చి నేలమీదే చతికిలబడ్డాడు. ఆపాట కన్నీటికాలువలా, ఆ నిశ్శబ్దం లోంచి గుండెల్ను చీల్చుకు బాధగా ప్రవహిస్తోంది.

'తులశెమ్మ వారిగింది, తొలిపూసపెరిగింది,

కాకమ్మచేతైన కబురంపడారాజు - దూరాన నారాజు....'

కృష్ణమూర్తిగారు లాల్చికాసల్తో కళ్ళొత్తుకుంటూ - 'ఏదమ్మా, మళ్ళీపాడు -'

మీరా మళ్ళీమళ్ళీ ఆపాటేపాడింది.

గాలి చల్లగా మెల్లగా వీస్తోంది. చీకట్లో రోజాపువ్వులగుత్తులు నిన్నటి మొన్నటి రేకల్ని రాలుస్తున్నాయి. వీధిగేటుదగ్గర నైఋత్యను మత్తుగా సువాసనల్ని చీకట్లోకి విరజిమ్ముతోంది. జనపథానికి సుదూరాన, చిట్టచివరను కృంగిపోయిన జీర్ణకుటీరంలోనుంచి జాలిగా గుండెల్ను తోడుకుంటూ వినవస్తూన్న 'ఎంకిపాటకు' గేటుదాకావచ్చిన మనిషి కాలు ముందుకు కదపకుండా ఆ పాకముందటే నిలబడిపోయాడు. కాని దగ్గరలో రైలుకట్టమీద పరుగులుపెట్టి మహాభయంకరంగా విరుచుకు

పడుతున్నట్లు వస్తూన్న గూడుబండి చప్పుడుకు, నిలబడలేక గేటును
త్రోసుకుని చచ్చరా తోనికివచ్చి అకస్మాత్తుగా నిలబడ్డాడు. మీరాపాట
చుక్కన ఆగిపోయింది. మాసారు కోపంగా - 'అడుగో, కళని
వ్యాపారంగా మార్చుకుని నాలుగుతాళ్లు సంపాదించుకోవాలని బిల్లకట్టిన
సూర్యనారాయణ.'

సూర్యనారాయణ అర్థరహితంగా, నవ్వలేక, బిగ్గరగానవ్వాడు.

4

'శాస్త్రి-సూర్యనారాయణ' పట్టుపట్టి బలపంలాస 'ప్రసాదరావు'
చేత నాటకం వ్రాయించారు. ప్రదర్శనం రెండుగంటలకి మించకూడదు.
నాటకంలో నినాదాలు ప్రచారం వుండకూడదు. ప్రేక్షకునికి కోపం
తెప్పించడానికిగాను ముందునుంచి కూరంగా తయారుచేసి పోతపోసిన
'విలను' లేకుండా వుండాలి. నాటకానికి ఆయువుపట్టయిన కథలో - ఒక
శ్రీ జీవితంచుట్టూ రకరకాల సంఘటనల్ని ప్రవేశపెట్టి ఆ పరిస్థితుల
ప్రభావం వ్యక్తిగత జీవితంలో కనీ విసీ వూహించని మార్పుల్ని తెచ్చి
చూసేవారిని ఆశ్చర్యపెట్టాలి! నాటకంలో తుపాకులు, పిస్తోళ్ళు, హత్యలు,
చావులు, ప్రేమపెళ్ళి చేసుకోవడం లాటివి వాడకుండా క్రొత్తఫక్కిలో
వుండాలి. ఈ నిబంధనలన్నీ ప్రసాదరావుమీద రుద్ది శాస్త్రి 'దేవుని
యెదుట-' అనే నాటకాన్ని దగ్గరుండి వ్రాయించాడు. ప్రసాదరావు
ఆనాటకం వ్రాశాడని అనడానికి పీల్లేదు. ఎందుచేతనంటే కథా సంవిధానం
పాత్రలదగ్గర్నుంచి సంభాషణలవరకూ సర్వం శాస్త్రి హోరాహోరీ తగూ
లాడి సరిదిద్దించేశాడు. నాటకం వ్రాసేపట్ల రచయిత తన ప్రత్యేక
వ్యక్తిత్వంకోసం చేసినపాట్లన్నీ వ్యర్థప్రయాసపాలై నవి. అసలురచయితకి
వ్యక్తిత్వం వుండాలా అక్కర్లేదా అన్నసమస్య యీ నాటకంతో తేలి
పోయేట్లున్నది. నాటకంలో కథ హృదయంగమంగా వున్నా లేకపోయినా
నాటకంబయట జరిగిన కథమాత్రం రసవత్తరంగానే వుండొచ్చు.

‘మూఢవిశ్వాసాల్లో జీవితాన్ని అంధకారమయం చేసుకున్న ఒక స్త్రీలో బ్రహ్మాండమైన చైతన్యం కలిగి, లోకంలో జీవించటానికి కావల్సిన దైర్యాన్ని, జీవితంలో నెగటానికి కావల్సిన చొరవను ఆపాత్ర జీవితం లోంచి పుంజుకొంటుంది. తమ జీవితంలో తాము గుర్తించిన సత్యం వైపు అసాధారణమైన వేగంలో ఆపాత్రలు పరుగులు పెడ్తాయి. ఆ వేగం ప్రేక్షకుల్ని దిగ్భ్రాంతుల్ని చేసి పారేస్తుంది.’ అంటాడు ప్రసాదరావు.

‘తాము జీవిస్తున్న ప్రపంచంలోకి నిత్యం వచ్చిపడుతున్న మార్పులు కూర్పులు పీటీవీటీటీ ప్రమేయంలేకుండా, సంఘంలో దేశంలో జరుగుతున్న పెద్దపెద్ద సంఘటనలు-మారుతున్న చరిత్రయొక్క ప్రసేత్తేపట్టకుండా, తమ ధోరణిలోనే తాము జీవించే బుద్ధిమంతులు చాలామందివున్నారు. ఈ కూపస్థమండూకాలను చెదరగొట్టగలిగే శక్తి కలిగిన నాటకం టాబూ, నువ్వు వ్రాయవలసినది’ అని హితోపదేశం చేశాడు శాస్త్రి ప్రసాదరావుకు.

‘ఒకనాటకం వ్రాసేస్తే సమాజంలో సంచలనం కలిగినట్లేనా’-అని సూర్యనారాయణ అడ్డుప్రశ్న వెయ్యకపోలేదు.

‘జీవితంపట్ల సమాజంలోకల నిస్తబ్ధతకు నిర్లిప్తతకు అజ్ఞానానికి గొడ్డంపెట్టుగా ఎన్నన్నా కథలూ, నాటకాలు, పాటలు, పద్యాలు వచ్చి పడాలి. మేఘావంతులలో అక్షరాస్యులలో వున్న యీ జబ్బు క్రమేపీ అల్లుకుపోతే - చిట్టచివరకు దేశంలో ఎటువంటి బ్రహ్మాండమైన వుద్యమాలు సంఘటనలు సాంఘికంగా వచ్చిపడ్డప్పటికీ మన కవులూ, రచయితలూ ప్రేయసి మెల్లకన్నుమీద పద్యాలు చెబుతూ డిటెక్టివ్ కథలు వ్రాస్తూ కూర్చుంటారు. కళలన్నీ కుక్క-గొడుగుల్లా వెలిరితలేని కూర్చుంటాయి. మనదని సగర్వంగా చెప్పుకొని గర్వపడే ఒక ఉత్తమ రచనా, వొక వున్నతశిల్పమూ, వొక గొప్పనాటకమూ యేదీ పైకి రాకుండానే బురదలోపడి కొట్టుకుంటాము. ఈ దురవస్థను తప్పించాలంటే ప్రజల దృష్టిని గంభీరమైన, బలవత్తరమైన విషయాలవైపుకు

తరమాలి. సామూహికదృష్టిలో జాగృతి కలిగితేగాని యీ అన్ని పనులూ చక్కపడవు. అటువంటి ప్రయత్నాల్లో యిదొకటి—'

'రాజకీయంగా మనం తెచ్చుకున్న స్వాతంత్ర్యం యీ శక్తులన్నింటినీ సరిగా సద్వినియోగం చేసుకోవటానికే-' అన్నాడు పొలంఅమ్మి స్టూడియోపెట్టిన సూర్యనారాయణ.

నాలుగు రాత్రుళ్లా మూడుపగళ్లా గదినిండా పిగరెట్టుపీకలతో నింపేసి, ఏదో అతికష్టమీద ఒకపూట ధోజనం తతిమ్మా రోజు రోజంతా టీమీద గడిపి, సగంమనిషి చిక్కిపోయి ప్రాణాలు లోతుకు పోయి నడిస్తే కాళ్లు తేలిపోతాయనగా తూల్తూ తూల్తూ ఐదోనాడు తెల్లవారకుండా కాగితాలదొంతు పుచ్చుకుని ప్రసాదరావు వచ్చాడు. 'దేవుని యెదుట-' నాటకం పూర్తయింది.

స్టూడియోలో సూర్యనారాయణ దీక్షగా ఒక ముష్టివాడి బొమ్మ వ్రాస్తున్నాడు. ఎవరో అడుక్కోటానికి వుదయం వచ్చివుంటాడు. పూదారంగు మాసికలువేసిన మరకలుమరకలుగా అట్టలుకట్టిన చీకిరిబాకిరి కోటు తొడుక్కున్నాడు. ఒక చెయ్యి పూర్తిగాకాకుండా సగం చినిగి పోయి పీలికలు వ్రేళ్ళాడుతున్నాయి. ఆ చేతిలో త్రుప్పుపట్టిపోయిన డాల్డాదొక్కు పట్టుకున్నాడు. నెత్తిమీద ఎవరో ధర్మాత్ములు ఎప్పుడో ప్రసాదించిన కాకీటోపీ వుంది. టోపీక్రిందనుంచి దుమ్ముకొట్టి ఎర్రబడిన పీచుల్లాటిజుట్టు, మాసిన గడ్డంలో పండినజుత్తు అక్కడాఅక్కడా తెల్లగా వెండిలా మెరిసిపోతోంది. రెండవచేతిలో ఒకకర్ర పొడుగాటిదివుంది. పాదాలకు అడుగువూడిపోయి శిథిలమైన మిలిటరీ బండబూట్లు వున్నాయి.

ముష్టివాడు కదలకుండా నిల్చొమ్మన్నచోట ప్రతిమలా నిల్చుండి పోయాడు. సూర్యనారాయణ చేత్తో కుంచెను పట్టుకుని నిలబడి పెనసలు స్కెచ్మీద త్వరత్వరగా రంగులువేసుకుంటూ పోతున్నాడు.

ప్రసాదరావు కాస్సేపు అటూయిటూ తచ్చాట్లాడి స్టూడియో సోఫాలో కూర్చుండిపోయాడు. ముష్టివాడు మధ్యలో గ్రుడ్లను ప్రసాద

రావుకేసి త్రిప్పి చూస్తున్నాడు. ఆ చూపుల్ని భరించటం భయంకరంగా తోచింది. అతడి చేతిలోని కాగితాల దస్తరంకేసి చూసుకున్నాడు. బొమ్మవాస్తే అంతా తేలిగా చూడకలుతారు. చప్పున మెచ్చుకుంటారు. విశేషప్రయత్నం లేకుండా నలుగురూ చూసి ఆనందించటం సులభం. కాని యీ నాటకం ఎవరు ఎంతమంది శ్రద్ధగా చదవటానికి పీలవుతుంది? ఎవరోకొంతమంది ఆడాలి. పెద్ద అట్టహాసంచేశాకకాని అది నలుగురిలో వచ్చిపడదు. ప్రసాదరావు ఊణకాలం అసూయపడ్డాడు. అడుక్కోటానికి వచ్చిన ముష్టివాళ్ళను బలవంతపెట్టి వాళ్ళ ఆకృతితో చెలగాటాలాడ్డం, వాళ్ళ గాథలూ బాధల ప్రసక్తేలేకుండా రూపురేఖలతోపే నిమిత్తులయి పీవోగీతల్నుగీసి రంగుల్ను పులమటం చాలాఅమానుషంగా తోచింది.

‘ముష్టివాడై పోవటమే జీవితంలో వొక పరమదౌర్భాగ్యం! వాడ్ని నిల్చోబెట్టి గంటలతరబడి బాధించటం అందులో అదీ నీ ఆనందం కోసం—చాలా అమానుషం సూర్యనారాయణా!’

‘చాలా సంకోషించాం. ఇక్కడ చిత్రకారుడి దృష్టికోణంలోంచి చూస్తే వస్తువుల ఆకారరూపరేఖాదులకన్న ప్రాశస్త్యం వాటి కారణాలకి లేదు. ఆ మనిషియొక్క అవస్థతోపే మాకు సంబంధంకాని వాటికిగల కారణాల్ని అన్వేషించుకుంటూ చర్చించటం అనవసరం.’

‘ఐతే నీకన్నా వాడ్ని పీలిచి ఆదరించి ఒకపూట భోజనంపెట్టిన తల్లె వాడిదృష్టిలోనేకాక ధర్మపరంగా చూసినా గొప్పదంటాన్నేను.’

‘నేనూవాడికో రూపాయి యిస్తున్నాగా—నాకుకాస్సేపు మోడల్ గా వచ్చినిల్చుంటే వాడికి పోయేదేముంది?’

‘చాలాఅసహజం - కృత్రిమం - అన్యాయం అంటాన్నేను.’

విశ్రాంతికోసం బొమ్మ కొంచెంసేపు ఆపుచేశాడు వ్రాయటం. క్రిందనుంచి ముగ్గురికీ కాఫీ వచ్చింది. ముష్టివాడు డబ్బా కర్ర యింకా బుజాన్నున్న చింకిమూట నేలమీద దింపుకుని కూర్చున్నాడు. సూర్యనారాయణ సవ్యతూ ప్రసాదరావుచేతిలోని కాగితాల దొంతరను లాక్కున్నాడు.

ప్రసాదరావు సిగ్గుపడుతూన్నట్లు ‘—నాటకం పూర్తిచేశాను—’ అన్నాడు.

నిజంగా తను ఎంతగర్వంగా సంతృప్తిగా చెబుదామనివచ్చాడో ఆ పుత్సాహమంతా ఎక్కడికో యెగిరి చక్కపోయింది. వాతావరణం ప్రోత్సాహకరంగా లేనప్పుడుకూడా కొందరివద్ద పరిస్థితుల్ని తమ కనుగుణంగా త్రిప్పుకునే నేర్పు చాకచాక్యం ప్రతిభ వుంటాయి. సూర్యనారాయణ, శాస్త్రి, శ్రీహరి వుంటారేమో వాళ్ళకు చదివి వినిపిద్దామని వచ్చాడతను. ఇతను వొక్కడూ స్టూడియోలో యివ్వాల ఏదో ‘మోడర్’ పెట్టుకొని హర్చున్నాడు.

‘అట్టేపెట్టు. ఆనక చదివార తీసుకెళ్తున్నారని..’ సూర్యనారాయణ ఆవ్రాతప్రతిని డ్రాయరులో పడేస్తూండగా ‘అహహ, అల్లాక్కాదు-’ అని ప్రసాదరావు మళ్ళీ చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. ఈరోజుల్లా అది చేతిలో పెట్టుకుని తిరగాలనిపిస్తోంది. మాటిమాటికి పేజీలు చూడబుద్ధవుతోంది. ఎవరైనా ఎదురుపడితే వాళ్ళకీరోజు ముఖ్యసంఘటనల్లో వొకటైన యిది తెలుసుకోలేకపోతున్నారని విచారంకూడా వేస్తోంది.

సూర్యనారాయణ కొంతసేపు ముష్టివాడ్ని ముస్తాబుచేసి నిలబెట్టార మళ్ళీ బొమ్మ వ్రాయటానికుపక్రమించాడు. వివిధవర్ణాల సమ్మేళనంతో అతను మాసికలబొమ్మను తయారుచేస్తున్నాడు. బొమ్మ రంగులుమారుతూ పూర్తవుతున్నకొద్దీ కళ అధికమవుతూండటం గమనిస్తున్న ప్రసాదరావుకు యీమాటు నిజంగా అసూయ పుట్టుకొచ్చింది. కళ్లుండి చూడగలిగిన ప్రతివారూ బొమ్మను క్షణమాత్రం చూసేసి మెచ్చుకుంటారు. ఒకకావ్యం ఒకనాటకం యివి కొంతమందినే ఆకర్షిస్తాయి, ఇవి బహు అల్ప సంఖ్యాకులకు కావాలి. రససిద్ధికలగటానికి ఎదుటివ్యక్తిరోనుంచి చాలా సమయం శక్తి సంస్కారము ప్రయత్నమూ కోరుతుంది రచన. ప్రాజ్ఞులు చదవకపోయినా ప్రతిభావంతులైన నటకులు ఆడకపోయినా నాటకం మూలను పడుకుంటుంది. ఈ బొమ్మల్ని పసిపిల్లలు, స్త్రీలు, వృద్ధులు

అన్నితరహాలవారు చూడ్డానికి మెచ్చుకోవటానికి ఎటువంటి ఆటంకమూ లేదు.

దొమ్మ పూర్తయినట్లే. మధ్యమధ్య ఈంచెల్ని మారుస్తూ రంగుల్ని అక్కడాఅక్కడా 'టచ్' చేస్తూ వెనక్కిముందుకీ వెళ్ళి చూస్తున్నాడు సూర్యనారాయణ. ముష్టివాడు ఆశ్చర్యంతో తనమూర్తిని లాను ఎన్నడూ కనీవినీఎరుగని రూపంలో గ్రుడ్లప్పగించి చూస్తూ నిలబడిపోయాడు. అతగాడికి తనచేతిప్రేళ్ళతో ఆరంగుల్ని ముట్టుకోవాలనేటంత కోరిక కలిగింది. జేబులోనుంచి ఒకరూపాయి నాణెం తీసి ముష్టివాడిచేతిలో వుంచబోయాడు. కాని ఆ అబ్బి 'ఆరూపాయి కేసి చూసినచూపు — ఆ అర్థనిమీలితనేత్రాల్లోంచి ఉణకాలం నిప్పురవ్వలు దూసుకున్నట్లున్నాయి. సూర్యనారాయణచేతిలోనుంచి రూపాయి ఘల్లుమని క్రిందపడి దొర్లు కుంటూ స్టాండుమూలలకు పరుగెట్టింది.

ప్రసాదరావుకి ఒక్కకుదుపు కుదిపినట్లయింది. సూర్యనారాయణకి ఖూమి కంపించినంతపనయింది.

'అక్కర్నేదుబాబూ ! ఎప్పుడన్నా యీతట్టువొత్తే నాదొమ్మ వోపాలి సూసుకుంటానికి అనుగెయిప్పియ్యండి. దండాలుబాబూ, - శానాసేపు కష్టపడ్డారు. మీ సేతుల్లో జీవం శానాకాలం నిలబడాల ! దయవుంచండి బాబయ్యా !, నాదొమ్మ వోపాలి ఎప్పుడన్నా కాపడితే సూసుకోనియ్యండి: శలవు-' అంటూ నిశ్శబ్దంగా డొక్కు డవాలీ సర్దుకుని మేడమెట్లమీంచి దిగి అదృశ్యమయ్యాడు!

ప్రసాదరావు వ్యంగ్యంగా - 'నీదొమ్మలో ఏదో శక్తి వుండబట్టే వాడిచేతకూడా ఆటువంటిమాటల్ని పలికించింది. నిజంగా వాడు పుద్రిక్తు డయాడు. ఎటువంటి సంస్కారమూ నాగరికతా చొరని హృదయంలో కూడా అచేతనంగా నిద్రాణమైవున్న సున్నితమైన సంస్కారబీజాల్ని రెచ్చగొట్టగలిగింది నీ కళ.'

'ఏవిచేవిటి-' అంటూ శాస్త్రి లోపలికొచ్చాడు. సూర్యనారాయణ ప్రసాదరావు జరిగినదంతా టూకీగా చెప్పారు. ఎదురుగుండా ముష్టివాడి

చిత్రం ప్రత్యక్షసాక్ష్యం. శాస్త్రి బిగ్గరగానవ్వి - 'ఒక ఐదురూపాయల నోటు యిచ్చి చూడాల్సింది. అదంతా వేషం. దొంగ మొహమోయ్, అదేం కనపడ్డంలా : వాడు కళను చూసి తన్మయుడై పోయాడనుకోవటం మన సెంటిమెంటుని తృప్తిపర్చుకోవటం మాత్రమే.'

ప్రసాదరావు యీ మాటలకు చాలా నొచ్చుకున్నాడు. 'మనకంటే తక్కువ అవస్థలో వ్యవస్థలో చిక్కుపడ్డవాళ్ళలోని గొప్పలక్షణాల్ని గుర్తించనిరాకరించటం చాలాఅవివేకం. మన దౌర్భాగ్యం యేవిటంటే సుందరమైన వస్తువుల్ని చూడ్డానికి అనుభూతుల్ని పొందడానికికూడా అంతస్థుల్ని తెచ్చి అడ్డువేసుకుంటున్నాము. ముష్టివాడైనంతమాత్రాన వాడి అనుభూతిని మనం గౌరవించలేకపోతున్నామన్నమాట.'

'తగ్గవోయ్, తగ్గు!' అని కీసిరాడు గట్టిగా శాస్త్రి.

ఆరోజు సాయంకాలమే నా బొమ్మ పోయిందంటూ సూర్యనారాయణ గోలపెట్టాడు. ఆమర్నాడు ఎవరో రైలుక్రింద ముష్టివాడు పడిపోయాడంటే వాడి చంకలో మూటలో లుంగలుచుట్టి పదిలంగా దాచుకున్న ఆచిత్రం దొరికినట్లు పోలీసువాళ్లు తయారుచేసిన జాబితాలో వుంది. ఆవిధంగా ఆచిత్రం ఆశ్చర్యకరంగా 'సూర్యనారాయణ' మాస్టరు పీసయి కూర్చుంది. పోలీసువాళ్లు ఆబొమ్మను తిరిగియిచ్చినపుడు స్టూడియోకి జనం తందోపతందోలుగావచ్చారు చూడ్డానికి. ఆవూదారంగు మాసికలకోటు, చింకికాకీటోపీ, డాల్డాదొక్కు, చేతిలో కర్రతో ఆ మూర్తిని చూసి మమష్యులు మెచ్చుకోకుండా వుండలేకపోయారు. చిత్రంలోని ప్రాశస్త్యాన్నిమించి దానివెనుకనున్న ఆశ్చర్యకరమైన మరణం, ఆవ్యక్తి చిత్రంగా ఆబొమ్మను ఎంతోఆప్యాయంతో దొంగలాడ్డం అంతా చిలవలూపలవలూచేసి చెప్పుకున్నారు. సూర్యనారాయణ అన్యష్టం పండింది. పత్రికలు ఆబొమ్మను బ్లాకుల్లో సవిస్తరంగా ముద్రించి యీ సన్నివేశాన్ని ఆశ్చర్యజనకంగా లోకానికే ప్రచారం చేశాయి.

చూస్తూండగా సూర్యనారాయణ హీరో అయి కూర్చున్నాడు. అతణ్ణి చొక్కాపేవిచారం లోపల బాధిస్తోంది. ఇదే యేఆమెరికాలో న్యూయార్క్ లో మారుమూలగల్లీలో కాన్వాసులమీద రాసుకునే రెండవతరగతి చిత్రకారుడో అయితే వాణ్ణి అమాంతం అదృష్టం గెద్దలా పైకి తన్నుకు పోగలిగివుండేది. ఏకోటీశ్వరుడో సూర్యనారాయణతోసహా ఆబొమ్మను కొనేసి తన కళాభిరుచిని రూపాయతాపైసల్లో వ్యక్తంచేసివుండేవాడు. దురదృష్టవశాత్తూ యిది సర్వతంత్ర స్వతంత్ర ప్రజాస్వామికభారతదేశం కావటం, అందుతో దిక్కుమాలిన చిత్రకళకు అతీగతీకనుక్కునేవారు లేకపోవటంవలన సూర్యనారాయణ లోలోపల ఆశించినట్టుగా యేమిలియ నీరో వచ్చి అథమం చొక్కావెయ్యిరూపాయలన్నా ఆర్టిస్టు మొహానకొట్టి ఆబొమ్మ పట్టుకుపోవడంలాటిదేమీ జరిగుండలేదు. ఆఖరికి అతడు మీరాతో పైకనేళాడుకూడాను : 'నాబొమ్మ కొని ఎవరైనా కనీసం ఐదువందలన్నాయిస్తే మీరా, నువ్వుకూడా నాలో వద్దుగాని, మనం అజంతా-ఎల్లోరాలు చుట్టివద్దాం. పాపం నీకుమట్టుకు ఆ కళావైభవాన్ని ఎవరు చూపిస్తారు?' అని.

సూర్యనారాయణ మనోనేత్రంచలాలముందు 'అజంతా' కళా వైభవము నాట్యమాడింది. మన శిల్పంలోనూ చిత్రరచనలోనూ భావాని కున్నంత ప్రాధాన్యము రూపానికి యివ్వలేదని కొందరంటున్నారు. చూడ్డానికి అత్యంత సుందరమైన ఆకృతులు భావప్రసారానికి అడ్డు వస్తాయని వాదించేవారూ వున్నారు. సృష్టిని బహుమోచనాదృష్టితో పరిశీలించినమీదట కేవలం భావప్రకటనకే ప్రాధాన్యత యివ్వకుండా రూపభేదం, ప్రమాణం, భావం, లాపణ్యం, వర్ణసంవిధానం - యీ అంగార్నేమీ విస్మరించరేదుకనుకనే అజంతా కుడ్యచిత్రాల్ని 'ప్రపంచ మంతా విరగబడి నివ్వెరబోయి చూస్తోంది. తెలుగువారు శిల్పంలోనూ చిత్రరచనలోనూ కడుసిద్ధహస్తులు. అజంతా నిర్మాణాన్ని పరిశీలిస్తే.... కొన్నితరాల శిల్పులు అనేక శతాబ్దాలు ఆగుహల్లో జొరబడి మానవశక్తికి

అతీతమైన యీ గుహల నిర్మాణం చేయటంజరిగింది. ఇందలి అపూర్వ చిత్రకళా నైపుణ్యం, యీరకపు వారసత్వం యేకకాకారుణ్ణి పుత్తేజ పరచలేదు? అనేక పందలాది శిల్పులు చిత్రకారులు యెన్నో యేళ్ళ తరబడి ఆ అజంతా కొండల్లోబడి తాళ్ళను మలిచి, గుహలను దొలిచి మనుష్యుడి కళాతృష్ణని — అతీరనిదాహాన్ని — సుష్యక్తం చేశారు.

శాస్త్రి యీ సందర్భంలో వికటాట్టహాసంచేస్తూ అన్నాడు — ‘రెండవాల పకోడీపొట్లానికున్నపాటి మారకపు విలువకూడా లేదు నువ్వు రాసే గేయానికిగాని, నీ మాష్టరు పీసని నువ్వనుకునే బొమ్మకిగాని — తెలుసా!’

సూర్యనారాయణముఖంమీద కమిచీతో ఎచరో కొట్టినట్లుగా పాలిపోయి పూరుకున్నాడు.

ప్రసాదరావు పారుషంగా - ‘వెన్నెలకి ఎవరు ఖరీదుకడ్తారు? పాటకి ధరఎంతంటే యెవరు చెప్పగలరు? శిల్పానికి మూల్యం ఎల్లాగ కట్టడం? ఒకసుందరమైన కావ్యాన్ని ఎన్ని రూపాయనాణాల్లో కొలిచి చెప్పటం? ఇట్లాటి అసంభవమైన, అసందర్భమైన మాటల్ని వినరటం నీకు దురలవాటు భాయీ-’

శాస్త్రి - ‘భయ్యా, మల్లెపూలు తూచి టోకున, పందలలెక్కన అమ్ముతూంటారు. వెన్నెలను సినిమాల్లో చూపించినప్పుడు పావలా పరకా గుంజుతున్నారా లేదా? పాటకి రేడియోవాళ్లు నిమిషాలలెక్కన కొలిచి డబ్బుయిస్తున్నారు. రేపుప్రొద్దున్న కవిత్వాన్ని ప్రభుత్వం ఏ కుటీరపరిశ్రమలానో జాతీయంచేస్తే అవున్నులలెక్కన అమ్మకపుపన్ను కూడా వేసి మరీ అమ్ముతారు. మాటవరసకి నీ నాటకం ఎందుకూ పనికిరాకపోతే, మిఠాయిదుకాణంవాడికిస్తే, నీకు పావలా పకోడీలు మిరపకాయబజ్జీలు అందులోనే పొట్లంగట్టి యిస్తాడు. నాన్నా, మీ బ్రతుకులు ఎప్పుడో వీధినపడ్డాయి. ఈ దురదృష్టనుంచి తప్పించుకోవా లని అనవసరంగా అభిప్రాయాల్ని సృష్టించుకొని వాటిని అస్తమానూ

బూజుదులిపి ఆకరకంగా కనబడేట్టు చేయాలనుకోవటంలో మీజీవితాలు గాజుగ్లాసులని మర్చిపోకండి. ఎవరో తన్నేస్తారు. గాజుగ్లాసులు చిట్టి పోతాయి - పెట్టిపోతాయి. ఇదీ నా సందేశం—'

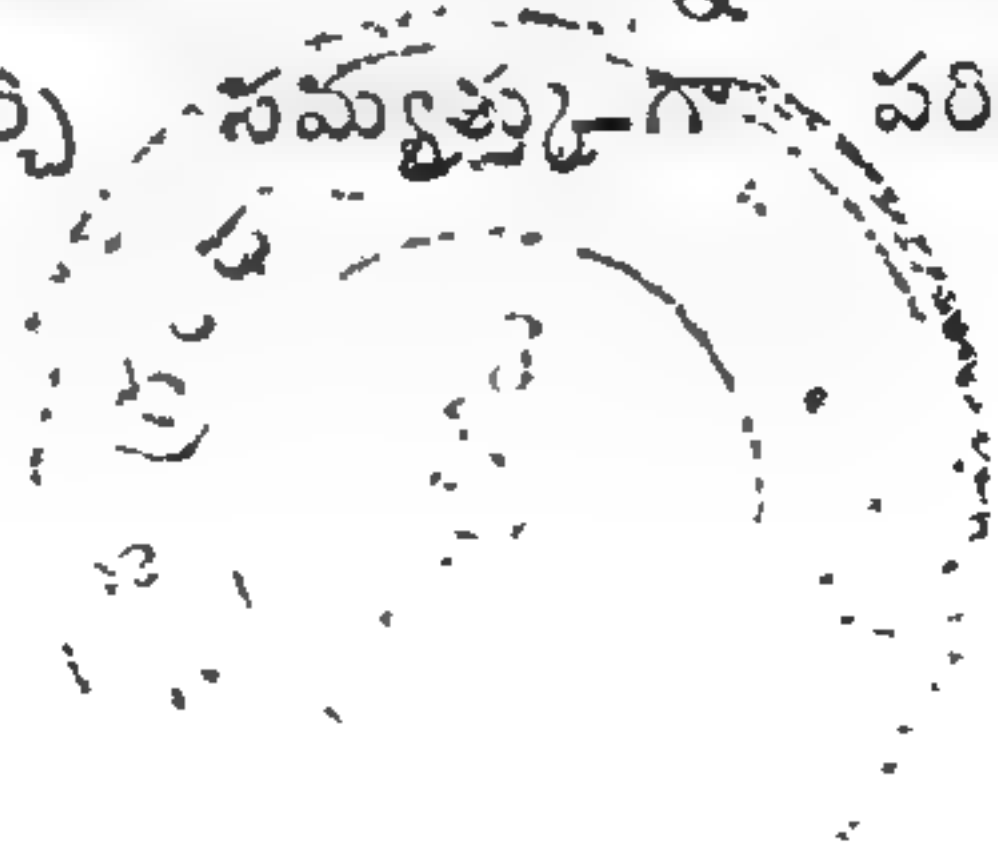
సూర్యనారాయణ ముష్టివాడిబొమ్మని స్టూడియోలోంచి తీసేసి పాతపెయింటింగ్సు కట్టలలో చేర్చివేశాడు నిస్పృహతో. అతడి అజంతాయాత్రకూడా ఆవిధంగానే పర్షింపని మేఘంలా దూరదూరంగా కదిలి అదృశ్యమైపోయింది. ఎవరూ చదవని ప్రసాదరావు - నాటకాన్ని చింపేస్తానన్నాడు హఠాత్తుగా.

'మీరంతా కట్టకట్టుకుచావండి. మీకోసం ఎవరూ వొక కన్నీటి బొట్టును రాలారు.' తటాకంలోకి విసరబడిన రాయిలా మీరంతా యిందులో కుద్రుకుతున్నారు. అడుక్కి జారిపోయి అదృశ్యంగా బురదలో కూరుకుపోతారు జాగ్రత్త !'

ప్రసాదరావు చిన్నముఖం చేసుకున్నాడు.

శాస్త్రి బిగ్గరగా హేళనగా నవ్వుతూ - 'కాఫీత్రాగటానికికూడా డబ్బులుండవు. పేసుకోవటానికి మంచిబట్టలుండవు. మీ అతీగతీ కనుక్కునేవారంటూ ఎవరూవుండరు. ఎవరూ పల్కరించరు. ఆదరణ చేయూత యిచ్చేవారస్సలే కనుపించరు. నిరాశానిస్పృహ మిమ్మల్ని క్రమేస్తాయి. 'అడుగు'కూడా తప్పకుండా ఎవరైతే జాగ్రత్తగా జీవిస్తారో వాళ్ళదే జీవితం. రచనలు చేసుకుంటూ బొమ్మల్ని వ్రాసు కుంటూ పాటల్ని పాడుకుంటూ జీవించాలని కలలుగనటం నూనెయ్యండి,'

ముగ్గురూ క్షణకాలం దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, ప్రసాదరావుని సంతోష పెట్టడంకోసం - అతడి దేవునిఎమట - నాటకాన్ని సమీక్షిని చదివి నాటక ప్రదర్శనామోగ్యతన్నిగూర్చి సమ్మత్తుగా పరిశీలించటానికి చర్చలు ఆరంభించారు.

సముద్రపుకెరటాలహోరు తీవ్రంగా వుండివుండి మందంగా తగి వినిపిస్తుంటుంది. తెరలేచేసరికి పూజాగృహంలో చక్కటి చిన్న మంటపంవద్ద సన్నగా దీపం వెలుగుతూవుంటుంది. తెల్లవాచుజామును సూచించే భూపాలరాగం కర్ణపేయంగా నేపథ్యంనుండి వినవస్తుంటుంది. పూజామంటపంవద్ద గోపాలకృష్ణుడి చలువరాతివిగ్రహం. ఆదీపం వెలుగులో ఒక గంభీరవృద్ధమూర్తి ఒకకాగితంమీద వుత్తరం చాలా త్వర త్వరగా వ్రాస్తుంటాడు. మధ్యలో వుప్పెనగావచ్చే ఆవేశాన్ని అణచుకుందుకు పంటిని పెదవిపై వేసి నొక్కుతూ, వుత్తరం పూర్తిచేసి మణచి పుస్తకంలో పైకి కనపడేలా దాస్తాడు. బయటనుంచి ఏవోపక్షులు కిచకిచలాడినట్లు ధ్వనివస్తుంది. తొలికోడి 'కొక్కురోకో'యని కూస్తుంది. రంగంమీద ఫ్లాష్లైటు కుడివైపుకు తిరిగి వ్రాలినప్పుడు అక్కడ నేలమీదనే చెరగుపర్చుకుని ఎడమను పూజామంటపంవైపు తలనుంచి నిద్రపోతున్న పద్నాలుగేళ్ళ చక్కనిచుక్క ప్రేక్షకులకు కనపడుతుంది. తిరిగి ఫ్లాష్లైటు ఆవృద్ధమూర్తివైపు త్రిప్పేసరికి, చంకలో చిన్న మూటతో, అతను ప్రయాణసన్నాహంలోవున్నట్లు తెలిసిపోతుంది. ఆయన ఆనేలమీదపరున్న బాలికను సమీపించి ఆప్యాయంతో తలనిమురుతాడు. కన్నులు తుడుచుకుంటూ లేచి కుడివైపు ద్వారంవరకూ వెనక్కి చూసుకుంటూ నడవలేకనడవలేక నడిచి ఒక్కక్షణం ఆగిపోయి పూజామంటపానికి నమస్కారంచేసి త్వరగా ఆయింట్లోనుంచి నిష్క్రమిస్తాడు. ఒక్కనూరు సముద్రపు హోరు హెచ్చిపోతుంది. నేపథ్యంలో నుంచి చాలాసన్నగా భూపాలరాగం వినిపిస్తుంటుంది. ఉన్నట్లుండి తొలికోడి 'కొక్కురోకో' బిగ్గరగా అరుస్తుంది. కిటికీలోంచి వెల్తురు స్టేజిమీదకు వచ్చిపడ్డంతోనే నెమ్మదిగా రాధ లేస్తుంది. లేవగానే కృష్ణుడి విగ్రహాన్ని చూసి చిరునవ్వు నవ్వి సవిలాసంగా నమస్కరిస్తుంది. తలమోడ్చి. చుట్టుప్రక్కలంతా కలయచూసి 'ఏరి ? నాన్నేరి ? నాన్నా-

నాన్నా !' అని కేకలువేస్తూ కృష్ణుణ్ణి చూసి 'అమ్మదొంగా, నాన్నేరి ? ఎక్కడదాచావు, చెప్పు, చెబుతావా నిన్ను కదలకుండా కట్టేసెయ్యమన్నావా ?' నేపథ్యంనుంచి మురళివాద్యం స్పష్టంగా వినిపిస్తోంటుంది. 'ఓహో ! నన్నుమరిపించేద్దామనే ! యివాళ నీకు పాలు, వెన్నా దక్కనివ్వను. నీమురళి లాక్కుని దాచేస్తాను. నాన్నా ! నాన్నా ! ఎక్కడ నాన్నా ? నువ్వులేందే యిక్కడ కృష్ణుడు మరీ దొంగఅల్లరిచేస్తున్నాడు. వుండు, నాన్నను పిలుచుకొస్తాను. అప్పుడుగాని నీ చిలిపితనం కట్టదు.' తన తండ్రి తమ్ము శాశ్వతంగా వదలి వెళ్ళిపోయినాడన్న సత్యాన్ని గుర్తించలేని రాధ కృష్ణవిగ్రహంతో సరదాగా వూసులాడుతూ కవిస్తూ వుంటుంది....

'ఇక్కడ - ఇదేమిటిబాబూ, యింతకృష్ణభక్తితో నీ నాయికను రంగంమీద విడిచిపెట్టావు. తండ్రిపాత్రను నాటకంలో మళ్ళీ కనుపించకుండా, అప్రధానంగా, ఆదిలోనే త్రుంచేశావు. ఇదంతా టెంపో అంటావుకాబోలు.' అన్నాడు శాస్త్రి.

ప్రసాదరావు - 'ఆపాత్ర ఇంకా భాగవతాంతరంగితయై-కృష్ణుడు నిజంగా వస్తాడు, తనతో ఆడుకుంటాడు, వేణుగానం వినిపిస్తాడు.... అని భ్రమిస్తూ తండ్రి గృహపరిత్యాగంచేశాడన్న సంఘటనను చప్పున తెలుసుకోలేకపోతుంది.'

'కారణం ? ఎందుకు ఆ అభాజనుడు పండంటి సంసారాన్ని కాదని యిల్లువదలి వెళ్ళాలిసాచ్చింది ? - ' అడిగాడు సూర్యనారాయణ.

'అదా ? అతడో ఆధ్యాత్మికజీవి, భగవంతుడిమీద గాఢంగా భక్తిప్రపత్తులు కలవాడు. అన్నింటికీ దైవమే కారణమనీ, భగవంతుణ్ణి నమ్ముకుని పరమభాగవతోత్తముడిగా జీవించాలనీ ఆశయం కలవాడు.'

శాస్త్రి - 'మరే, పాపం, చక్కనిచుక్కలాటి కూతుర్ని కన్నాడుగా, ఆపిల్ల నేంచేద్దామనుకున్నాడు ?'

'ఆధ్యాత్మికంగా పెంచుదామనుకున్నాడు. పెళ్ళి - పెటాకులు లేకుండా భక్తమీరాలా తయారుచేద్దామనుకున్నాడు.'

‘షటప్ : ఒరే, నాన్నా : తల్లి వూరుకుంటుందిట్రా - గణాచారిలా కూతుర్ని తయారుచేద్దామని ఆచారస్తపుముండావాడు పట్టుపడితే మాత్రం!’

‘అంతకుముందే రాధకు పెళ్ళిచేసితిరలానని మంకుపట్టుపట్టుకు కూర్చుంది తల్లి. ముసలావిడ ముసలాయన ఘర్షణపడ్డారు. ఆ తెల్లవారు యూమునే ఆముండావాడు వొకవుత్తరం గిలికి పుస్తకంలో మణిచిపెట్టి తనత్రోవ తాను చూసుకున్నాడు కాశీరామేశ్వరాలకు.’

‘ఐతే నీ కథానాయికను అమాంతం పీడిని పడేస్తావుట్రా : ఈ ఇల్లు వదలి వెళ్ళిపోయేముందు జరిగిన రథాసంతా ప్రేక్షకులికి ఎట్లాగురా బోధపడ్డం ? మరోసీను ముందు తగుల్చు యిప్పుడైనా-’

‘ఎందుకు ? వుత్తరంవుందోయ్, అందులో అంతా చెప్పించేశాను.’

‘తరువాత—’

‘తల్లివచ్చి భర్త గృహపరిత్యాగంచేశాడని తెలుసుకున్నాక నానా గోలా చేస్తుంది. సంసారాన్ని నష్టేట్లో ముంచాడని నానామాటలూ అంటుంది. ఏడుస్తుంది కూతుర్ని పట్టుకుని. ఆ అమ్మాయిమాత్రం కృష్ణుడు వాళ్ళనాన్నని దాచేశాడనీ, నాన్న మళ్ళీ తప్పకుండా వస్తాడనీ మూఢంగా విశ్వసిస్తుంది.’

‘ఓహో ! ఏవిపాథోసు !.... యికా యేంజరుగుతుంది ?’

‘తరువాతసీనులో ఆగ్రామంలోని పెద్దమనుష్యులు నలుగురూ ప్రోగయి వచ్చి వెదికామని, జాడలేదని చెబ్తారు. పాపం తల్లీకూతుళ్ళద్దరూ ఎట్లాజీవిస్తారు ? ముసలావిడ మంచానపడ్తుంది. రాధ పిచ్చి దానిలా అస్తమానూ స్నానాలుచేస్తూ పూజలు, ప్రార్థనలు కృష్ణుడిలో వెట్టిమొట్టిమాటలాడుతూ వుంటుంది.’

‘ఇంత అసందర్భంగా నాటకానికి పనికిరాకుండావుంది నీకథ.’
కొంపదీసి యెవరైనా నీసీమాతీసేస్తానంటారేమో—’

‘వినండ్రా చెబ్తాంటే....రాత్రిసీను. ఇంట్లో తినడానికేమీ వుండదు. బెంగపెట్టుకున్న ముసలావిడ మంచంమీదపడి మూలుగుతూ

వుంటుంది. రాధ మంచంకోడుమీద తలఆని జోగుతూవుంటుంది. దీపం దేవుడిదగ్గరే కాస్తకాస్త వెలుగుతూవుంటుంది. ఈ చీకట్లో కంగారుగా దొంగలా ఒకతను లోపలకు దేన్నో తప్పించుకోవటానికి అకస్మాత్తుగా జొరబడి, ఒకక్షణం తటపటాయించి యెవ్వరూ తన్ను గమనించటంలేదనుకున్నాక మంటపంవెనుక చీకట్లో నిల్చుంటాడు. మంచంలో ముసలావిడ 'దాహం-దాహం' అని అరుస్తుంది. రాధలేచి జోగుతూ మంచినీళ్లు గొంతుకలో పోస్తుంది. బయట పోలీసుల బూడ్పులు చప్పుడవుతాయి.'

శాస్త్రి - 'ఆవు, పోలీసులు స్టేజీమీదకువస్తే నేనొప్పుకోను. నాటకంలోంచి వాళ్ళను తీసెయ్యి.'

ప్రసాదరావు - 'లోపల్నుంచే అడుగుతారు — 'కృష్ణమూర్తి మీయింట్లోకొచ్చాడా-' అని.

రాధ గుమ్మందగ్గరే నిలబడి 'ఆ! వున్నాడు - మామంటపంలో! - వేణువు లాక్కుని దాచేశాను! మానాన్నను దాచేశాడు, చెప్పమంటే చెప్పడు! వెతుక్కురమ్మని రోజూ బ్రతిమాలుతున్నాను. రండి, కావలిస్తే మాకృష్ణుణ్ణి చూసివెళ్ళండి.' అని పిచ్చిపిచ్చిగా నవ్వుతుంది. 'హోరి ఆ కృష్ణుడురా. దేముడున్నాడంటుంది. లోపలకువెళ్తే పీకుతుందేమో....' అనుకుంటారు వాళ్లు. 'నేను అన్నంతినలేదు. మా కృష్ణుడికి వెన్నాపాలూ లేవు. మాఅమ్మకు ఏపీ అక్కర్లేదు. రండి, లోపలకువచ్చి చూడండి.' 'పిచ్చిదిరాబాబూ!' అనేసి వాళ్లు వెళ్లిపోతారు. రాధ లోపలకువచ్చి కృష్ణుడిదగ్గర కూర్చుని ఏవో తన సొంత గొడవలన్నీ చెప్పుకుపోతూ వుంటుంది. ముసలమ్మకు ఎక్కువవుతుంది కాళ్ళూ చేతులూ కొట్టుకుంటుంది. కళ్లువిప్పి రాధను చూస్తూ - 'మనం పట్టలకన్నా హీనమైపోయాం తల్లీ! నిన్నెవరిచేతుల్లో పెట్టేది. ఈ దిక్కుమాలినకొంపలో తిసడానికిచూడా లేకుండా మహాదారిద్ర్యం చుట్టుకుంది. నాకేమో అంతా చీకటిగావుంది.' అని యేడుస్తుంది.

‘శాస్త్రి - అయిందీ! అప్పుడే రెండవసీనులోనే ఒకపాత్రను పరలోకానికి పంపేస్తున్నావన్నమాట. చచ్చిపోయేవాళ్ళు అంతంతడైలాగు ఎల్లా వప్పజెప్పుతారు. భాయీ.’

‘వినరా: తల్లి చనిపోతూంటే యీ అమాయికపురాధ చెవులో భగవన్నామస్మరణ చేస్తుంది: ఆ ముసలావిడ యిక వెళ్తున్నాను అని చెబుంది. రాధ, మానాన్నను దాచేశావు, మాఅమ్మనుకూడా లాక్కుపోతున్నావు అని కృష్ణుణ్ణి దూరుతుంది. చీకట్లో మంటపందగ్గర్నుంచి యిదంతా చూస్తున్న కృష్ణమూర్తి ఆఅమ్మాయి అమాయికంగా యేడుస్తూంటే జాలిపడివచ్చి చేతిని పట్టుకుంటాడు. ‘ఎవరు నువ్వు?’ రాధ తెల్లబోతుంది. ‘ఏడవకు, నేనే కృష్ణమూర్తిని. ఇప్పుడే నువ్వు నన్ను తిట్టావుగా-’ రాధచేతుల్లో అతణ్ణి స్పృశిస్తూ ‘నువ్వు ఎల్లావచ్చావు? నాకోసమే! నాపిలుపు నీకు వినిపించిందికదూ! ఎంత మంచి హృదయం నీది! నీ నెమెలిఫించం మురళి ఎక్కడ? వాయిస్తే నాకు కోపంవస్తుందనుకుంటున్నావుకదూ! రాదులే.’ ‘నీకోసం నేను కంగారుగా వచ్చేశాను. ఆ కంగారులో అవన్నీ వదిలేసొచ్చాను. చెప్పు, ఏడవకు, నీకేంకావాలి?’ ‘నాకేమీ అక్కర్లేదు. నువ్వు నన్ను వదిలి వెళ్ళిపోకుండా వుండాలి. మానాన్న చెప్పాడు ప్రేమతో బంధించివేస్తే నువ్వు ఎక్కడకీ కదలకుండా వుంటానని.’ ‘నీకోసం మీ మనుష్యుల్లా మామూలుపేషంలో వుండిపోమ్మంటావా? అసంభవం! కావలిస్తే రోజూ రాత్రిళ్ళువచ్చి నిన్ను చూసి పోతూంటాను. ఇప్పుడు మీఅమ్మకు బాగా ఎక్కువగా వుంది. పాపం నువ్వు వొక్కరైతూ....’

సూర్యరారాయణ - ‘ఇంత కృత్రిమ సన్నివేశాలు ఎక్కడా చూడలేదురా బాబూ! ఓచెంప తల్లి ప్రాణం హరోమంటూంటే ఎవడో పరాయివాడిమీన పడి నిన్ను బంధించివేస్తాను, నన్ను వదిలి వెళ్ళకుమంటూ నీకథానాయకి ప్రేమపెలిగించటం ఏమన్నా బాగుందీ?’

‘అది నిష్కల్మషమైన వైష్ణవభక్తిరా బాబూ! చూట్లాడించకు.’
అన్నాడు శాస్త్రి.

ప్రసాదరావు - 'ఈ వచ్చిన కృష్ణమూర్తి రాజకీయమై దీ. జైల్లోంచి తప్పించుకుని వచ్చాడు. ఈసన్నివేశంలో అతడిగుండె కరిగింది.'

'బాబూ, నువ్వు చెప్పిన చక్కనిచుక్కనుబట్టిమాస్తే ఎంతవాడి కైనా గుండె కరగాలి మరి.'

'అదికాదోయ్. ఆయింట్లోకివచ్చి దాక్కున్నాడు. చీకట్లో ఆ కష్టనశ భగవంతుడిమీద మూఢనమ్మకంగల ఆ అమ్మాయి దురవస్థను చూశాడు. ఆ ముసలమ్మ మరణిస్తే ఆ రాధ ఏమవుతుంది అన్న బాధ పట్టుకుంది కృష్ణమూర్తికి.'

'అదేమిటిరా, నీ కథానాయకుడు పిల్లనుచూసి ఎక్కువ జాలిపడ్డా డంబున్నావు. చనిపోతున్న స్త్రీని చూసి ఎందుకు ఎక్కువ సానుభూతి పొందలేకపోయాడు. అతను యీ అమ్మాయికోసం వచ్చాడా రేక చనిపో తున్న మనిషికి సహాయంచేద్దామని వచ్చాడా ?'

ప్రసాదరావు యిలాగన్నాడు - 'నా హీరో యథార్థవాది. చనిపో తున్నద్యక్తిని చూసి జాలిపడ్డం స్వాభావికమే. అతనువున్న పరిస్థితిలో తాను ఫలానా అని చెప్పడానికి రొమ్ములు విరుచుకొని ముందుకు రాలేడు. ఒక డాక్టర్నిచూడా పిలుచుకురాలేడు. ఆమె తాను బ్రతకవలసినన్నాళ్లు బ్రతికింది. ఇహ మిగిలింది రాధ. ఆమె యీలోకంలో యింకా జీవించ వలసివుంది. కానైతే ఆ పెంపకంలోని దోషమో, వాలావరణపరిస్థితుల ప్రభావమో తెలియదు కాని మూఢురాలు. దైవాన్నే నమ్ముకుంది. గతించి పోయేదానికన్నా జీవించవలసినదానిపై సానుభూతి ఎక్కువచూపించాలి. తగులబడిపోతున్న యింటిని అగ్నినుండి ఎవ్వరూ తప్పించలేరు. తతిమ్మాకొంపల్ను అంటుకోనివ్వరూడదు. ఇది యథార్థమైన నృకృత మంటాను నేను.'

శాస్త్రి - 'రైటు. కాని నీ హీరోలో స్వార్థం బైతాయించిందోయ్. అ అమ్మాయిని ఆ ముసలమ్మకాస్తా గుటుక్కుమనగానే బుట్టలో వేసుకుందామని చూస్తున్నాడు.'

సూర్యనారాయణ - 'ఒక చెంపను తల్లి ప్రాణం హరీమనేలా గుంటే నీ భక్తురాలు ఎవడో కొంపలో జొరబడ్డ కోన్కిస్కాగాడ్ని శ్రీకృష్ణమూర్తి అపరావతారమని కావిలించుకుంటోంది. ఇది చాలా అసందర్భం —'

'సన్నివేశాలు యేర్పడ్డ తీరులోని అసందర్భంనుంచే హాస్యరసం పుడుతుంది.' ప్రసాదరావు తరువాతజరిగేది వివరిస్తూ - 'ముసలమ్మమంచం దగ్గరకువెళ్ళి, మీ రాధకేలోటు లేకుండా మీ తదనంతరం కంటికిరెప్పలా చూసే పూచీ నాడంటాడు. ఆఅమ్మాయి వుండిపోమ్మని పట్టుపడుతుంది. కాదు నేను వుదయం మళ్ళీవస్తాను, ఈసంగతి ఎవ్వరిపోటీ చెప్పకు, 'మా మావయ్యకు కబురుచేశాం, పట్నంనుంచి వస్తా'డని చెబుతూవుండు. తరువాత నాటకమంతా నేను చూసుకుంటాను' అని కృష్ణమూర్తి వదల లేక వదలలేక ఆఅమ్మాయితోతున్ని విడిపించుకుని బయట చీకట్లో అదృశ్యమైపోతాడు.'

శాస్త్రి—'నువ్వు ఆతగాడొక రాజకీయవైదీ, జైల్లోంచి తప్పించు కుని వస్తున్నాడంటున్నావు. వెంబడిస్తున్న పోలీసుల్ని కన్నుగప్పేటం దుకు యీ కొంపలో దూరాడంటున్నావు. రాజకీయజీవితంలోంచి యీలం పటంలో తగుల్కోవటమంటే చాలా అసాధారణం. నువ్వింకా కుర్ర వాడివి. జీవితంలో నువ్వు శృంగారానికి కోర్కెలకి ఆడదానికి యిచ్చేటంత ప్రాధాన్యం అందరూ అన్నివేళలా యివ్వలేరు. ఒక్కొక్కరి జీవితాన్ని ఒక్కొక్క వ్యాపకంగాని కళగాని రాజకీయంగాని ఆక్రమించుకున్నప్పుడు తతిమ్మా సాధారణహీరోలు యిచ్చేటంత ప్రాధాన్యం ప్రేమలోపడ్డానికి అందరూ యివ్వరు. ఎందుకోసం నీహీరో జైలుకు వెళ్ళాడో మళ్ళీ ఎందుకోసం తప్పించుకుని యీ నువ్వు చెప్పిన కొంపలో దాక్కున్నాడో ఆప్రయోజనం దృష్టిలో లేకుండా అమాంతం చక్కని చుక్కని చూసి ప్రేమలో పడ్డాడంటే - చాలా అన్వభావికంగానూ అవాస్తవికంగాను వుంటుంది. అబ్బీ, నీ హీరో నువ్వనుకున్నంత గొప్ప వాడు కాడు.'

సూర్యనారాయణ తెలివిగా - 'శాస్త్రి! ఒకప్పుడు కవి పాత్రను మరోలా చిత్రించదల్చుకుంటే వ్రాసేవాడి కన్నుగప్పికూడా అప్పుడప్పుడా పాత్ర స్వేచ్ఛగా రచయిత గీచిన గిరుల్లోంచి లంఘించి లవ్లో పడొచ్చు. ఏమంటావోయ్ ?'

'నాహీరో ఆ అమ్మాయిని సంస్కరిద్దామని, బాగులోంచి మాణిక్యాన్ని వెలికితీద్దామని జీవితంలోని యధార్థాన్ని గ్రహించేలా రాధను మారుద్దామని ఆమెతల్లి పోగానే దగ్గరబంధువుననిచెప్పి, ఆమెను వివాహమాడ్తానని నలుగురిలో మాటయిచ్చి, ఆ యింటికి తాళంవేసి, పట్నం చేరాడు. మన సామాజికవ్యవస్థలో - స్త్రీకి భర్తగా ఆమెమీదగల సర్వహక్కులూ ఆమెను సంస్కరించటంలో తోడ్పడినట్లు మరొక స్త్రీజీవితంమీద ప్రభావాన్ని చూపటానికి అంతసుకువైన మార్గమేదీ లేదు.'

'లేదంటే వప్పుగోం. ఎవరన్నా అందులో అందమైన అడవాళ్ళను సంస్కరించాలంటే వాళ్ళను పెళ్లాడమే వుత్తమమైన మార్గమనా నీ సిద్ధాంతం! వారెవర?' అన్నాడు శాస్త్రి హేళనగా.

'అల్లా అందరిపరంచేసి అన్నానా నేను? ఈకేసు ప్రత్యేకం. ఇందులో నా హీరో ఆ అమ్మాయిని వుద్ధరిద్దామంటే, అస్సలాపిల్లను ఆచోటునుంచి వాలావరణంనుంచి వేరుచెయ్యాలంటే, సంఘం ఎల్లా వప్పుకుంటుంది? ఆమెను పాడుచెయ్యటానికి తీసుకెళ్తున్నాడో బాగుచెయ్యటానికి తీసుకెళ్తున్నాడో తేల్చుకునేముందు హక్కులప్రసక్తి వస్తుందికదా! పెళ్ళాడేస్తానంటే తతిమ్మవాళ్ళు మాట్లాడరు. ఆపసుపు కొమ్ము ముడేశాక పెళ్ళాన్ని యేంచేసుకుంటే యెవరేమంటారు?'

'బాగుందిరా నాన్నా! ఒక మేకనో కోడిపెట్టనో కొనుక్కు తీసుకెళ్ళినట్టు నీ హీరో ఆ దిక్కుమాలినదాన్ని చేజిక్కించుకుని పట్నం వుడాయించేశాడు.'

'అక్కడ 'రాధ'కోసం కృష్ణమూర్తి నానాఅగచాట్లాపడి మారుపేరుతో ఎవరికోవచ్చిన వుద్యోగం ఆర్థును దొంగిలించి నౌకరి

సంపాదిస్తాడు.'

'తమ్ముడూ, రాధకోసం అన్న ముక్క కొట్టేసెయ్. తన సుఖం కోసం తను ప్రపంచంలో సభ్యంగా జీవించటంకోసం కష్టపడ్డాడు నీ హీరో! వప్పుకోకపోయావంటే తగూడస్తుంది మాటో. జాగ్రత్త!'

'సరేలే - రాధకివేమీ తెలీవు. భగవంతుడిదయవల్నే తనూ తన భర్తా సుఖంగా జీవిస్తున్నారని నమ్ముతుంది పాపం!'

'పాపం! అనకు. ఆ అమ్మాయికి కృష్ణమూర్తియో కాపురం చెయ్యటంలోని హాయి క్రొత్తదనం సంసారంలోని సుఖం వంటపడ్తున్నాయన్నమాట.'

'అదే - అదే, కాని కృష్ణమూర్తి అనుకున్నట్లుగా ఆమెలో జాగృతిరాలేదు. భగవంతుడు, భక్తి, చాడస్తమూ, ప్రళయ, పూజలూ, భజనలు ఆయింట్లో జోరుగా సాగిపోతున్నాయి. ఖర్చులు పెరిగిపోతున్నా అప్పులుచేసి అమె సున్నితమైన మనస్సుని గాయపర్చటం యిష్టంలేక, తన అభిప్రాయాలు ఆశయాలకు కేవలం వ్యతిరేకంగా జీవిస్తూ మానసిక ఊభను దాచుకుంటూ యెంతపొందామనిజరిగిపోయిందని కుమిలిపో సాగాడు కృష్ణమూర్తి.'

సూర్యనారాయణ 'హీయర్! హీయర్!' అన్నాడు.

శాస్త్రి 'ఆగే - చలో!' అంటూ చార్మినార్ సిగరెట్టు ముట్టిం చాడు.

'ఇంటికి రావటమంటే అతడికి ధయం పట్టుకుంది. పెళ్లాం అదీ యిదీ తెమ్మంటుంది. డబ్బు విశ్వంఖలంగా కర్చుపెట్టేస్తుంది. దాన ధర్మాలు చేస్తుంది. బైరాగివాళ్ళకు భక్తులనూ యింట్లో ధోజనాలు సత్కారాలు ఎక్కువయిపోయాయి. ఈరకంగా ఆవిడ ఆవాడలో మహాభక్తురాలని యిట్టే కీర్తి గడించుకు మార్చుకుంది. కృష్ణమూర్తి అన్నీ సహించాడు. అతడి రాజకీయజీవితం చారుమూరయింది. పరిచ

యస్థుల్లో, మిత్రుల్లో వేళాకోళాలు ఆరంభమయ్యాయి. చివరకు రోజులు గడవటంకోసం ఆమెను నొప్పించలేక వృత్తిరోహడా అక్రమాలు చిల్లరలంచాలు పుచ్చుగోవటం ప్రారంభమయింది. ఇన్నిపాట్లు పడి యింత గడ్డి కరిచి యింట్లో మగవాడు అడిగిందల్లా తెచ్చిపడేస్తూంటే ఆయిల్లాలు యిదంతా దైవమహిమ, రాను దైవాన్ని నమ్ముకుందిగనుకే కోరినకోరిక లన్నీ నెరవేరుతున్నాయని మూఢంగా గాఢంగా విశ్వసించేది.'

'ఆవిడ కోరిందల్లా తీర్చకుండా వుండలేకపోయాడా? ఆవిడ విశ్వాసాన్ని నమ్మకాల్ని పడగొట్టడానికి నీనాయకుడు ఎటువంటి ప్రయత్నమూ చెయ్యలేదు సరిగదా, అయ్యవార్లంగారిని చెయ్యబోతే కోతి అయికూర్చుంది కాబోలు' అన్నాడు మధ్యలో శాస్త్రి.

సూర్యనారాయణ పుల్లవేశాడు - 'సంసారంలో సుఖం, అందులో అమాయకురాలైన స్త్రీని అనుభవించటంలోనిలాఅసతో నీహీరో ఆమె చెప్పినట్లే వింటూ కూర్చున్నాడల్లేవుంది. పైపెచ్చు అవినీతికరంగా పీడించి ఆర్జించటంకూడా ఆమెఅలవాట్లకోసమేనంటున్నావు. మొత్తానికి లవ్ లో పడ్డాడందూ! తరువాయి కథ—'

ప్రసాదరావు చెప్పుకుపోతున్నాడు - 'ఈ భజనలు వెట్టిమొట్టి వేదాంతం వైష్ణవభక్తి, చాటుమాటున పేరుమార్చుకుని వుద్యోగం మరొకరి అప్లికేషనుమీద చేయటం, పోలీసులు కన్నుమూసేసి ఆరాలు చాలించటానికి ఎక్కువ దోహదకారిగా - జీవితంలో ఆర్థికమైనవేతప్ప మరీ వాడిదుడుకులేవు. - నాహీరో చాలా అల్పసంతోషి. అతను ఒక వ్యక్తి జీవితాన్ని బూడిదపాలుకాకుండా నిలబెట్టగలిగినాననే సంతోషంతో ఆమె కోసం ఏమైనా చేసి తన్నుతాను పంచించుకుంటూ లోకాన్ని పంచిస్తూ తృప్తిపడసాగాడు. రాధ యీమధ్యలో ఒక ఆడపిల్లను కనేసి కూర్చుంది. సంకెళ్లు బలపడ్డాయి. కృష్ణమూర్తి పనిచేస్తున్న కంపెనీలో అక్రమ లాభాలలెక్కలకు సంబంధించిన తగాయిదాలో, ప్రభుత్వం, అవినీతి

నిర్మూలనశాఖవారి రిపోర్టుమీద పోలీసురహస్యశాఖను బెత్తాయించి కేసుల్ని పట్టియివ్వవలసినదిగా హుకుం జారీచేసింది. పేనుకు పెత్తనం యిస్తే తలంతా తెగబరికి వదిలినట్లు పోలీసువారు కదిపిన తుట్టలో కృష్ణమూర్తి మారుపేరుతో ఏశాఖలో పనిచేస్తున్నాడో ఆ పేరుగల వ్యక్తి ఆరాటుతియ్యగా మరొకరెవరో సంబంధంలేనివ్యక్తికి యీకేసంతా చుట్టుకుంది. ఆ అసలువ్యక్తి కంపెనీమీద దావా తెచ్చాడు. కంపెనీవారు కృష్ణమూర్తితరపున స్టీడర్నిపెట్టారు. సెంట్రలుపోలీసుశాఖ రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పోలీసుశాఖనుకూడా కేసులో దర్యాప్తు చెయ్యవలసిందిగా కోరింది. చాలాదగ్గరగా కృష్ణమూర్తి ఆపేరు మార్చుకుని జైల్లోంచి పారిపోయి ఫలనాకుగ్రామంమీదుగావచ్చి యీ కంపెనీలో ఆర్డరు దొంగిలించి నౌకరీచేస్తున్నాడని వెల్లడయింది. ప్రభుత్వం కృష్ణమూర్తిని దాదాపు బంధించినట్లే! గవర్నమెంటు స్టీడరు మారుపేరుకేసులో భార్యను సాక్ష్యం చెప్పటానికి సమను జారీచేయించాడు. కంపెనీవారి స్టీడరు కృష్ణమూర్తి రాధకు నూరిపోశారు - తనభర్తపేరు చెప్పమంటే, అతన్ని ఎప్పుడు ఎక్కడ పెళ్లిచేసుకున్నదీ అడుగుతే, యీ యీ విధంగా చెప్పవలసిందని. రాధకి కోర్టులు న్యాయస్థానాలు పీటివైనం ఏమీ తెలీదు. దోనులో ప్రతికక్షుల స్టీడరు 'దేవునిఎదుట - ప్రమాణంచేసి - అంతా నిజమే చెప్తాను - అబద్ధం చెప్పను!' అనిపించేసరికి ఆదేవునిఎదుట - అన్నముక్క చెవిసోకగానే 'రాధ' సర్వాన్ని మర్చిపోయింది. స్టీడరు చెప్పిన పాఠమంతా ఎక్కడికోపోయింది. కృష్ణమూర్తి ఆమె కేసి దీనంగా జాలిగా ఏమంటుందో అని గుండెలు అరుచేత్తో పట్టుకుని చూస్తున్నాడు. రాధ 'దేవునిఎదుట -' అసత్యం చెప్పలేకపోయింది. అతనిపేరు ఫలానా - ఫలానారాత్రి తనయింట్లోకివచ్చి తనతల్లి మరణ శయ్యమీదున్నప్పుడు....' అంతా చెప్పేసింది. కోర్టుహాలంతా ఆశ్చర్యపడిపోయారు. కృష్ణమూర్తిభిన్నుడయిపోయాడు. అతడా మెనుఅసహ్యించు కోలేకపోయాడు. చేతులారాసర్వనాశనంచేసిపారేసింది. మళ్ళీ ఆరేళ్లు కఠిన శిక్షవేశారు. బేడీలుతగిలించి లాక్కుపోయారు-రాజకీయాల్లో పనిచేసినప్పుడు

నమ్ముకున్న అదర్శాలకోసం జైలుకెళ్ళిన తృప్తేనా మిగిలింది. ఇప్పుడు నా హీరో దొంగలా నీచుడిలా పరమదుర్మార్గుడిలా ముఖమంతా నలుపు చేసుకుని, ఒక్క త్రీకోసం, చూర్ణరాల్ని ప్రేమించినందుకు శిక్షగా, జీవితంలో వోడిపోయి జైలుకటకటాలవెనక్కు వెళ్ళిపోయాడు.'

'స్పెండిడ్ !' అరిచాడు శాస్త్రి.

సూర్యనారాయణ - 'తమ్ముడూ, యిక్కడితో నీ నాటకం పూర్తి చెయ్యకూడదూ ?' అని అభ్యర్థించాడు.

'ఇందులో ముగింపు ఎక్కడుందీ—?'

'అదేమిటా, కథమొసట్లో యిద్దర్ని చంపేశావు. చివరికి నీ హీరోని జైల్లోకి లాక్కుపోయాక గూడా యింకా నీ కసి తీరనట్లేవుంది!'

'మరి రాధ చూటో—ఆ అమ్మాయిలో పరివర్తనం చూపించొద్దా?'

'జ్ఞాోరి : నీ పరివర్తనం చల్లగుండా, చచ్చిపోతాం మేము. ఆ అమ్మాయి ఏసినిమాల్లోనో చేరిపోయిందనేద్దా. రవ్వారట్టూ వుండదు. అంతేగాని ఎవడితో లేచిపోయిందనో ఏదో అట్లా భయంకరంగా రాస్తే వట్లయినా అనవసరంగా చాళామంది మనస్సులు నొచ్చుతాయి.'

ప్రసాదరావు గర్వంగా తలకాస్త అడ్డంగా వూపాడు. 'అన్నలు నాటకంలోని గుండెల్ను బిగించే కథపట్టంతా యిక్కడేవుంది. షాజహానుకి యమునానది ఆవలితట్టునూడా రాజమహాలును నిర్మించాలని వుండేదిట, ఎందుచేతో వొకటి పూర్తయ్యాక రెండోవైపున యెలకెత్త లేదు.'

శాస్త్రి - 'రాజమహాలు నిర్మాణానికి యీ నాటకానికి యేమైనా చుట్టరికమా ?'

సూర్యనారాయణ చేతులాడిస్తూ - 'అదీ కళాఖండమేనోయ్. ఏదీ నాటకంగూడా ఆఖండంలోనే పడితీరుతుంది.'

ప్రసాదరావు బుంగమూతి పెట్టాడు. మళ్ళీ కాస్త బ్రతిమాలించు కున్నాక - 'ఆఖరమేదీ చిక్కకపోయాక తీగ ఎట్లా కూలి నేలను వ్రాలు

తుందో అల్లాగే యీరాధహూడా వొంటరిగా స్వయంగా జీవితాన్ని ఎదుర్కోవలసివచ్చింది. పూజలు భగవన్నామస్మరణ యింట్లోకి కావలసిన నిత్యజీవితావసర వస్తువుల్ని చేరవెయ్యటంలేదు. మానసంక్షణకు కాకపోయినా, కనీసం 'పాలవాడి డబ్బాయింపులవేళ - 'యింటిఅద్దె కోసం ఘర్షణపడాల్సిన సమయాల్లోనైనా దీనజనబాంధవుడు వచ్చి తొంగి చూసి పతివ్రతలకష్టాల్ను తప్పించడానికి ఎటువంటిప్రయత్నమూ చేసినట్లు లేదు. అబద్ధాలు ఆడ్డం నిత్యం తప్పనిసరి అయింది. కోర్టులో దేవునిఎదుట ప్రమాణంచేసి ఏ అబద్ధంచెప్పటానికైతే తను లొంగలేదో ఆసంస్కారము జీవితానికి లొంగిపోయింది. చేటలతో అప్పులకు యింటింటికి వెళ్ళటంనుంచి అరువియ్యని షావుకారుని చిరువ్వులతో మంత్రించి బెల్లించి ఒకరోజు గడవాలంటే ఒక ఫీటపోయింది. తన చుట్టూవున్న పరిస్థితులు మనుష్యులు జీవితంమీద ప్రబలమవుతూన్న ఏవగింపు అసహ్యం జుగుప్స క్రోధం....అట్టడుగున దేవుడు పడి నలిగి పోతున్నాడు. ఈ దేవుడిమీద బలమైన తిరుగుబాటు ఎక్కడవచ్చిందంటే—'

సూర్యనారాయణ - ఆపవోయ్, మిత్రనూ : దేవునిమీద తిరుగు తిరుగుబాటేవిటి ? నీదొందా - నాదొందాను. నీ నాటకంలో నువ్వు ముట్టుగోహూడని వస్తువంటూ యేదీ వుండరాదా ?'

శాస్త్రి - 'అంత మరీ ప్రతీదీ వుండు కెలికినట్లు కెలకటం మహా గొప్ప అనుకుంటున్నావు కాబోలు....బోడివాస్తవికత—'

'చూశారా! చూశారా! నేను నిజంగా వుండుమీదచేయివేశానుగనకనే మీరంతా తేలుకుట్టినట్లు గెంతుతున్నారు.' అన్నాడు ప్రసాదరావు.

'ఒరే, దైవమాషణతో ప్రాసంభించి ఎవడు బాగుపడ్డాడు చెప్పు?' అని కనుబొమలు ఎగరేశాడు సూర్యనారాయణ.

శాస్త్రి - 'ఒరే అబ్బీ! దేవుణ్ని నిజంగా చేరుకోటానికి హిరణ్య కశిపుడిలా యింతకన్నా సులభమైన మార్గం మరోటిలేదురా.'

‘అంటే నాటకం వ్రాయటమా?’ సూర్యనారాయణ కండువాతో నోరు నొక్కుకున్నాడు పొట్ట చేత్తోపట్టుకుని.

ప్రసాదరావు బాధను అణచుకుంటూ - ‘నేను దుఃఖమయగాథను చెప్పుకుపోతూంటే మీరు వేళాకోళం పట్టిస్తున్నారు.’

శాస్త్రి - ‘ఐతే యింతకీ నువ్వు మాకు చెబున్నది కథా! నాటకమని కోళావన్నమాట.’

‘సినాప్పిసు....’ అని మూతిముడుచుకున్నాడు యువరచయిత.

‘—వారే : ఇంత బ్రహ్మాండంగా వున్నది సీరియల్ నాటకమా? తరువాయి సీనులు వచ్చేవారం చూపబడును, ప్రేక్షకులుమారినా నాటకం పూర్తిగా వేయబడును.’

ప్రసాదరావు రూక్షంగా - ‘మనదేశంలో నాటకాలు రెండు రాత్రులు ఆడేవారు. ప్రలాపరుద్రీయం, కన్యాశుల్కం అట్లాటివే.’

సూర్యనారాయణ - ‘కథ త్వరగా చెప్పేసెయ్ తమ్ముడూ!’

‘ఏం, అక్షింతలు పేసుకుంటావా?’ అన్నాడు శాస్త్రి.

‘అక్షింతలన్నీ నామీదే పడుతున్నాయ్గా! మీకేం తీపు దిగదీసిందని వినడానికి.’

‘నీ నాటకంలో సమయానికి విలువలేకపోవచ్చు. మేం కాస్త కాలంవిలువ తెలిసిన మనుష్యులమని ఋజువుచేసుకోవాలనుకుంటున్నాం.’

ఈ నవ్వలాటంతా అయాక ముగురూ కాఫీలుత్రాగారు. సిగరెట్లు ముట్టించారు. తతిన్నూ కథను చెప్పుకుపోయాడు ప్రసాదరావు వేగంగా. పసిపాపకు పోషణలేదు. పాలుకూడా కలిపు. రాధయేడుస్తుంది, మొత్తు కుంటుంది. ఇంట్లో నూకలులేవు. అమ్మదగిన, లాకట్టుపెట్టదగిన, చెప్పు రోదగ్గ వస్తువేదీ యింట్లో మిగల్చలేదు. రాధాకృష్ణుల విగ్రహాలు ఎవరి కన్నా అమ్మజూపి దానితో బిడ్డను దక్కించుకోవాలని ఆలోచన తడు తుంది. పిల్లను చంకనేసుకుని విగ్రహాలు చేత్తోపుచ్చుకుని ఎక్కేగుమ్మం

దిగేగుమ్మం. లోకులు అసహ్యించుకుంటారు. ఆడిపోస్తారు. దేవతల విగ్రహాలను అమ్మడలచినందుకే యిన్ని కష్టాలు యింతదుఃఖమూను అని వారి తాత్పర్యం. ఆ విగ్రహాలకు పట్టిన అవస్థకు చింతించి నిందించి దుర్భాషలాడినవారున్నారని ఆచంకలోని పాపాయియేడుపు విన్నవారు లేరు. ఆతల్లికి గుండెల్లో పాపాయి ఆకలియేడుపే నెత్తుర్చి తోడేస్తోంది. ఆదిష్ట ఆక్రందనాన్ని ఆచేతిలోని విగ్రహాలులాగే ఘనీభవించిన లోకం వినటంలేదు. ముష్టిఎత్తటానికి లోపలున్న కసి వప్పదు. ఈ తప్పంతా ఎవరిదో ఎవరిమీద క్రోధం తెచ్చుకోవాలో ఛోధపడ్డంలేదు. ముష్టితటం కన్నా మరేదైనా చేస్తాను అనుకుంది. లోకంలో యిల్లాటి తెగిపోయిన గాలిపటాల్ను సంప్రోక్షీకరించి తొకలుకట్టి మళ్ళీ ఆకాశంలో ఎగురవేసే సాహసికులు కొందరున్నారు. వీళ్ళని సాహసికులనటం సమ్మతంగా వుండదు. ఈమె అమ్ముడుపోని దేవతావిగ్రహాలకు మారుగా తనబిడ్డను ఎవరైనా దయతల్చి తీసుకుంటారేమో....కొంత దుఃఖం తగుతుందని యత్నిస్తుంది. ఈ వింతప్రయత్నంలో నలుగురూ నాలుగు చీవాట్లు పేస్తారు. ఈ గలటాలో సాహసికులు, తెగిపోయిన గాలిపటాల్ను ప్రోగుచేసే మహానుభావులు పోలీసుల్నంచి రాధను తప్పించి యిచ్చకంగా తీసుకుపోతారు కబుర్లుచెప్పి. తన కళ్లు తెరిచేవున్నాయి, తన్నెవరూ మోసంచేశామని తృప్తిపడనక్కర్లేదు. పాపాయి దక్కింది అదేచాలు, అంతకన్నా అథోలోకం నరికం మరివుండబోదు. జేబుదొంగలు త్రాగు బోతులు, నేలస్తులు, ఖానీకోర్లు, జూదగాళ్ళ - యీ ప్రపంచంలోకి పలకని రెండు దేవతావిగ్రహాల ఆస్తితోవచ్చి స్థిరపడిపోయింది. త్రాగుడు, దొంగతనాలు, జూదం యీమూడింటిలో జీవితం ముడిపడ్డాక గతమంతా గుర్తుకురాని మసకబొమ్మయింది. పెదిమలకు ఎర్రటిరంగు పూసుకుని పెద్దకొప్పుజుట్టి దానినిండా బండెడుపూలు తురిమి జులాయివెధవలతో రాసుకునిరాసుకుని తిరుగుతూ పేకాటలు ఆడుతూ అడపాతడపా బస్సుల దగ్గర సినిమాహాలుల్లోనూ స్టేషను ప్లామఫారాల్లో జనండ్లీల్లో జేబుల్ని కొల్లగొట్టడంవరకూ వచ్చింది నూర్పు! అంతా యేదో మైకంలో

వున్నట్లు జీవించేది. ఆవిడ యెప్పుడూ భర్తను జ్ఞాపకంచేసుకోలేదు. ఈ జరిగినదానికంతా కసితీర్చుకోవలసింది భగవంతుడిమీదే! ఆమె దగ్గరికి పోలీసులు దొంగలు దొరలు కుర్రవాళ్లు అంతా వచ్చేవారు. సుఖంకొనుక్కుని వెళ్లిపోయేవారు. తను పాడయింది. రోగాలపుట్ట శరీరం! దీనికోసం తెలిక ఎగబడే లేతవయస్కులని, అప్పుడేవిచ్చిన యౌవనంలో తెలిక దారితప్పివచ్చిన కుర్రవాళ్ళను సరకయాతనలో పడదోసి వారి భవిష్యత్తును జీవితాల్ని పాడుచెయ్యటానికి తను జంకేది. దేనికి జీవితం యింకా వుందో యేది క్రొత్తగా స్వచ్ఛంగా సహజంగా వుందో దాన్ని చేతులారా పాడుచెయ్యటం మహాదుర్మార్గం. తన బిడ్డను యీజీవితానికి దూరంచేసేటందుకు యత్నించి చివరకు అనాధశిశుసంరక్షణాలయంలో చేర్చివేసింది. ఈ కొరకొంచులాటి దేహంతో యింకెన్ని నవప్రసూనాల్ను కల్పివేస్తానో అన్న జిజ్ఞాసలో వ్యాపారం తగించి జూదం జేబులుకొట్టడం త్రాగటం ఎక్కువచేసింది. ఇది జీవితంలో పతనమనుకోలేదు. ఈపతనానికి ఆమెకు విచారించటం తెలియదు. ఈలోగా ఒకరోజు రాత్రి బాగా పన్నెండుగంటలవుతుంది. వర్షం జోరుగా కురుస్తూంటుంది. బెజవాడస్లాబుఫారంమీదకు పీదో బండి వచ్చి ఆగుతుంది. జనం ఎక్కెవాళ్లు దిగేవాళ్లు తొడతొక్కిడిగా వుంటుంది ఈరాధ ఆ హడావిడిలో ఎవరిదో ఆసామీ జేబుకొట్టేస్తుంది. కాని ఆవ్యక్తి చప్పున రెక్కపుచ్చుకుని లాంతరుస్తభంమేరకు లాక్కుపోయి చూస్తాడు. ఆరంగువేసుకున్న పెడవులు. కట్టెలా యవ్వనం హరించిపోగా మిగిలిన కాగితపు పువ్వు, ఆ మహాభక్తురాలు రాధాదేవి! తన భార్య!.... భార్యే!.... జేబు కొట్టేసింది. అతడు కృష్ణమూర్తి! 'నువ్వా!....నువ్వే!....నువ్వు నిజంగా మేల్కొన్నావు.' అని చేతుల్తో ఆమెను పొదివిపట్టుకుని - 'నువ్వు ఎల్లా జీవించావు యేంచేశావు యివన్నీ నేనడగను. అవన్నీ నాకనవసరం. నువ్వు మారావు. ఈవాళ నువ్వు దొంగతనం చేయగలిగినందుకు నేను చాలాగర్విస్తున్నాను. నీలో యేశక్తి మేలుకోవడంకోసం యిన్నియేళ్లుగా యెదురుచూశానో, ఆకనకదుర్గాబండసింహం జూలు

దులిపి ఆవులించింది. పోదాం రా - ఈ అగ్ని రాజుకుందంటే పతితస్త్రీలు చెరగుల్లో నిప్పుల్ని కట్టుకుని తిరుగుతారు. నామట్టుకు నేను రాజకీయ జీవితం వదిలి సంసారంలో పడ్డాను - దొంగనయాను - నీచుడిగా జైలుకివెళ్లాను. ఇన్నాళ్లా విచారించాను. దేశంకోసంనమ్మిన మార్గం వదలి యీలంపటం తగుల్చుకుని యేమీసాధించలేకపోయానే అని పశ్చాత్తాపపడ్డాను. పశ్చాత్తాపం అనవసరం. ఈ మేటికున్న శక్తితోనే నీవు ముందుండు, నేను అద్భుతాలుచేసి చూపిస్తాను. గొప్పగొప్ప త్యాగాలు చెయ్యటానికి గొప్ప ధర్మబద్ధమైనజీవనులే అర్హులని జనం అనుకుంటారు. ఊద్రులు, నీచులు, పతితులు, కులటలనేవ్యక్తులుకూడా పనిబడితే మీ మహాపురుషులుచేసిన త్యాగాలకు మించి బలిదానం చేయగలరు. ఆ చొరవ ఆశక్తి ఆజాగ్రతే దేశానికి కావలసింది. నాజీవితం, నా అవకతవకలతో ఎవరికీ ప్రసక్తిరానవునరంలేదు.' కృష్ణమూర్తి - రాధ మళ్ళీ కలుసుకున్నారు. ఈమారు కామంలేదు. భక్తిలేదు. ఎవరికీ కావలసినంత జీవితానుభావం వాళ్ళకు సుష్కలంగా వుంది. పోర్చుగల్లువారి రాజ్యం 'గోవా' సమస్య వచ్చింది. సత్యాగ్రహాలు శాంతిసమరాన్ని నడుపుతున్నారు. పెద్దపెద్ద దేశాల్నుంచి యీ నిరాయుధులకీ పశుశక్తికీ సంఘర్షణ ఎట్లాజరుగుతుందో, చూస్తూచూస్తూ తుపాకులకు గుండెంచి చస్తామని తెలిసే జనం ఎట్లా ముందుకుపోతారో చూద్దానికి చాలామంది వచ్చారు. కృష్ణమూర్తి-రాధ సత్యాగ్రహాల్లో కలిసిపోయారు. ఒకనాటి దేశాన్ని ఎవరో గోవాపొలిమేరల్ని దాటిస్తున్నారు. అక్కడోకొండ గుహలోంచి మనుష్యులు వెళ్లాలి. ఆసౌరంగంలాటి మార్గం ముఖద్వారందగ్గర మేషీనుగన్నుపెట్టుకుని గోవా పోలీసులు కూర్చున్నారు. ఎవరువెత్తే వాళ్ళను మసిచేస్తారు. దళంలో ముందునిలబడగలిగినవాడే లేడు. అందరూ జంకారు. కృష్ణమూర్తి యిల్లాగివ్వండని జెండా తీసుకున్నాడు. సౌరంగంలోంచి ముందుకు యుగయుగాలుగా మానవులకు యేదేశాలవారైనాకానీ స్వాతంత్ర్యంపట్ల ఎందుకంత ఆకాంక్ష వుంటుందో, ఎంతలేసి బలిదానాలు ఎందుకుచేస్తూంటారో, ఆ మహత్తర సందేశాన్ని

గుప్పిట్లో యిముడుచుకున్న పైనికుడిలా గోవాలోకి నడిచాడు. గన్ ప్రేలింది. పోర్చుగీసువారు శవాన్ని, కుప్పగాఢాలిన యోధుడ్ని తాటాకు మంటలువేసి పెట్రోలుపోసి ఎదురుగా వెదురుగడలకు కాళ్లు వ్రేలాడగట్టి తలక్రిందుగా తగలబెట్టారు. అమెరికన్ రిపోర్టర్లు రాధను యిండియా భూభాగంలోకి లాక్కుపోయారు. ఆవిడ అంతా చూస్తుంది. ఆజ్యోతి బ్రహ్మాండంగా ప్రకాశిస్తూ విశ్వమంతా నిండిపోయింది. తొలినాడు, అజ్ఞానమనుకున్నప్పుడు, వైష్ణవభక్తిలో యే ఆనందం లభించిందో - దానో పోల్చిచూసుకున్నప్పుడు, తను జేబులో పచ్చకొట్టేసినప్పుడు యేశక్తి నారీజగత్తులో మేల్కొన్నదని తనభర్త మురిసిపోయాడో, ఆశక్తిని ప్రపంచంలోని ప్రజలకు స్వేచ్ఛాపథాన్ని చూపటంకోసం, స్వాతంత్ర్యం ఎంత మహత్తరమైనదో దానిరుచి కోణకోణాల్లోకి ప్రసరించాలనే దృఢనిశ్చయంతో అదేరాత్రి గాఢాంధకారాన్ని చీల్చుకుంటూ తనభర్తను సగంసగంకాల్చి వదిలేసిన చోటుకు ఆమంటల్లోకి, ఆ నెత్తురు చర్మం మెలికలుతిరుగుతూ తెట్టలుగా కారుతున్న క్రొవ్వు మాంస పేశలాన్ని, ఆపీరుడి చేతిలోంచి పెరికిపారేయబడ్డ జాతీయపతాకను, నెత్తుటిలో తడిసిన ఆమహాస్వాతంత్ర్యచిహ్నాన్ని మీదనుకప్పుకుని గోవా భూగర్భంలోకి తిన్నగావెళ్ళి అదృశ్యమైపోయింది.

శాస్త్రి ఒక్కమాటు లేచి ప్రసాదరావుని ఎత్తుకుని స్టూడియోలో పరుగులెట్టాడు. సూర్యనారాయణ బిగ్గరగా 'ఇంక్విలాబ్ ! జిందాబాద్ !' అని అరిచాడు.

మీరావచ్చింది - 'ఇంక్విలాబ్ జిందాబాద్' దేవిటని.

శాస్త్రి — ప్రసాదరావు జుట్టులోకి వ్రేళ్లుపోనిచ్చి దువ్వుతూ — 'తమ్ముడూ, నువ్వు నాటకం వ్రాయి, నవల వ్రాయి, కథవ్రాయి, లేక పోతే కావ్యంగాచెప్పు. ఈకథ యింతపొడుగ్గావున్నా ఇదంతా నాటకంలో యిముడ్చటం యేనుగును లక్కపిడతలో దూర్చటంవంటిదై నా నీకు హృదయముంది. ఉద్రేకంవుంది. పైకొస్తావు. అందులో నాలాటివాడు నీప్రక్కనవున్నాడు. అది ముఖ్యంగాగుర్తుంచుకో....'

సూర్యనారాయణ, శాస్త్రి ఆకథంతా తర్జనభర్జనలు జరిపినమీదట ఎట్లా కత్తిరించి పొదుపుగా బలంగా నాటకం తయారుచెయ్యాలో ఆలోచించారు.

సూర్యనారాయణ - 'మీరా, నువ్విందులో యాక్టుచెయ్యాలిసుమా !' అన్నాడు.

ఆకారీబాల్ని పుచ్చుకుని చదివిస్తానని మీరా చకచకా వెళ్లిపోయింది. 'కౌముదము' అని ప్రసాదరావు గుండెల్ని బాదుకున్నాడు.

6

శాస్త్రి ప్రసాదరావును వెంటేసుకొచ్చాడు. గేటు మూసేసివుంది. లోపల ఎడమతట్టున నూతిదగ్గర వొంగుని నీళ్ళతోడుతోంది మీరా. అప్పుడే స్నానంచేసినట్లుంది. పూదాచీరె - వొదులుగా వ్రేళ్లాడుతూన్న కొప్పు బుజంవంపుల్ని రాసుకుంటోంది. బిందెను చంకకెత్తుకుని ముందు కుచ్చెళ్ళను కాస్త వయ్యారంగా యెత్తిపట్టుకుని పెదిమ కొరుక్కుంటూ యేమో ఆలోచించుకుంటూ సన్నటి కాలిబాటగుండా అడ్డువచ్చిన పారిజాతంమొక్కను చేత్తో వొత్తిగించుకుంటూంటే ఆ ఆకులమీంచి జలజలా రాలాయి.

'పుష్పవర్షం : పుష్పవర్షం !' శాస్త్రి వినపడేలా అరిచాడు. మీరా తలెత్తి చూసింది - వొంటిమీదపడ్డ పూలన్నింటినీ దులుపుకుంటూ -

'రావచ్చా....గేటు మూసేసుంది.'

మీరా దడిదాకావెళ్లి రాసుకుని నిలబడి 'పీల్లేదు. నేను తలుపు తియ్యను.'

బిందె కాస్త కదిలింది. రవ్వంతనీళ్ళు తొణకిసలాడి చీర వొక పెడంతా వొంటినంటుకునిపోతూంటే శాస్త్రి గేటుమీదే చేతుల్నివుంచి

రాస్తూ 'మీమీదపడ్డ పూలన్నింటినీ దులిపేశారుకాని యింకా మీ బిందెలో నీళ్ళమీద ఎర్రగా బొడిపెలూ తెల్లగా సున్నితంగా ఆపారజాతాలు.... పాపం వాటినేం చెయ్యకండి....నన్ను తీసిపారేశినట్లు....ఆబిందెలోనే అట్లా నవ్వుతూ తిరగనియ్యండి.'

'మీ నాటకాలవాళ్ళని కొంపలోకి రానివ్వద్దని గట్టిగా వొట్టేసు కున్నాను.' రెండు చేతుల్తో బిందెను కావిలించుకుంటూ ముఖం కొస్త ప్రక్కకుపెట్టి అదోలా నవ్వింది.

ప్రసాదరావు శాస్త్రిని వెనకనుంచి చొక్కాపుచ్చుకు లాగుతున్నాడు.

'ఉండవోయ్ : ఆవిడ నిన్నేమీ పీకపిసిగెయ్యదులే నేనుండగా.... పీవండోయ్, మీరేమన్నా చెయ్యదల్చుకుంటే ముందర నాపని పూర్తి గానిచ్చి ఆతర్వాత మనవాడివంతు. సరా.'

గేబుమీద చేతుల్నివేసి దారికి అడ్డంతప్పుకుంటూ - 'ఆయన్ని రానిస్తాను....పాపం!' అంది మీరా తలుపులాగుతూ.

శాస్త్రి - 'తమ్ముడూ, ఆడవాళ్ళనోటినుంచి 'పాపం:' అన్నముక్క రాల్తే ముందుజాగ్రత్త చాలాఅవసరమన్ననూట. నాకేం నిషూచీ.... నన్నెవరేంచెయ్యగలరు?'

'ఈవాళమీనాక్షిచేత పొడిద్దామనుకుంటున్నాను. మాస్టారువినాలె.... సూర్యనారాయణగారింటికెళ్ళి ఆపిల్లను తీసుకురారాదూ నేను రమ్మ న్నానని.'

'అన్యాయం : అన్యాయం : నేను రమ్మంటేమాత్రం రాదా - నేను పాడమంటే ఆపిల్ల పాడదా? నాకేం వ్యక్తిత్వంలేనట్లూ కేవలం ఆడపిల్లల్ని అక్కడ్నించి యిక్కడకీ యిక్కడ్నుంచి అక్కడికీ వెంట బెట్టుకు తీసికెళ్ళే పెద్దమనిషిగా చిత్రించేసారు. అవమానం : ఘోరం : ఆగోడకు మేకు కొట్టండి. ఈ బొగ్గులబస్తా సాయంపట్టండి. వెళ్ళి జట్కాపిల్చుకురండి. ఈ హార్మోనియం బాగుచేయించండి. ఇందుకా నేను పుట్టింది?'

‘ఉప్పాచేసి సిద్ధంగా వుంచులాను. టీ తయారుగా వుంటుంది మీరూ మీనాక్షి వచ్చేసరికి. సరా—’

‘పదవోయ్ ప్రసాదరావు....’

‘ఎందుకు? ఆయన్ను వుండనివ్వండి....మీరిద్దరూ పెళ్ళి మళ్ళీ తిరిగిరారు.’

‘ఐతేవుండవోయ్....వుప్పాలోకి మిరపకాయల ముచ్చికలుతీస్తూ.’ శాస్త్రి యింకా గుమ్మం మెట్టు దిగకుండానే మీరా బిందెబరువుతో ప్రసాద రావు అనుసరించగా లోపలికి వెళ్తూ ‘మీరెక్కడన్నా దారిలో అలా వస్తూ వోఅణా నిమ్మకాయలు తెండి. వుప్పాలోకి నిమ్మకాయ పిండక పోతే యేంబావుంటుందీ?’

శాస్త్రి రోడ్డుదాకా పోయొచ్చి ‘సూర్యనారాయణను పిలవ్వొచ్చా....’ అని బిగ్గరగా అడిగాడు.

‘ఆయన్ను పిలవొద్దు. తండ్రి దగ్గరుంటే మీనాక్షి సరిగా పాడదు’ అని మీరా లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

సందుదాటి శాస్త్రి కాలవకట్టమీదకొచ్చాడు. ఏవో బస్సు దుమ్ము రేపుకుంటూ వచ్చిఅగింది వంతెనమీద. ఆదుమ్ములో సైకిలు త్రొక్కు కుంటూ పోతున్న సూర్యనారాయణను శాస్త్రి కేకేసి ఆపుచేశాడు. తన కెక్కడో ఫోటో ఆర్డరుందని తీసుకుందుకు యేదోగ్రామం వెళ్తున్నానని చెప్పాడు.

‘మరి కెమేరా—?’

కెమేరాబస్సులోవెళ్తోందనీ, కూడా కుర్రాడువున్నాడనీ, తను యెందుకు బస్సులో అనవసరం సైకిలుమీదపోతే కలిసొస్తుందనీ అనేసి కాస్త నవ్వాడు. సూర్యనారాయణ సైకిలుకి ఒక ముక్కోణాకారపు కాన్వాసుసంచి కుట్టించాడు. అందులో ఒక అద్దం దువ్వెనా పవుడరు డబ్బా రెండుకాల ‘టై’లు, ఒకటిరెండు జరీమడతల వుత్తరీయాలు యింకా ఫోటోలుతీయడంలో వుపయోగపడే చిల్లరసామగ్రి వుంటుంది. గాలి కొట్టేందుకు పంపుకూడా వుంటుంది.

శాస్త్రి దిగులుగా చిన్న మందహాసం విసిరాడు - 'మీయింటికే వెళ్తున్నా....'

ఏమన్నట్లు సూర్యనారాయణ చూశాడు.

'మీ మీనాక్షి యింట్లోవుందా - స్కూలు కెళ్ళిపోయిందా ?'

'ఏం ? దానెక్కడికేనా తీసుకెళ్ళామనా ? నీ పొడంటే గిట్టదు మాయావిడకు. అది నోరుచేసుకుంటుంది. ముందే చెబున్నా జాగ్రత్త !'

'అదంతా నీకనవసరం. ఆవిషయం నేను చూసుకుంటానులేదూ -' అని కదిలిపోయాడు శాస్త్రి. కాలువనీళ్లు నల్లగావున్నాయి. మేఘాలు చెట్టాపట్టాలువేసుకుని పేరంటానికెళ్ళివస్తూన్న ముల్లెమల్లు గుంపుగా నిలబడి వంగినీళ్ళల్లోకి తొంగిచూస్తున్నట్లున్నాయి. కాలువగట్టమ్మచే శాస్త్రి నడకసాగించాడు. శాస్త్రిని వెంటడిస్తూ కాలువలో తళతళామెరిసి పోయే మబ్బుతునకల్నీ. గట్లమీది కొమ్మలు రెమ్మల నీడల్నీ, చీల్చు కుంటూ యేదో బురదపాము నీళ్ళలో యీదుకుంటూ సాగిస్తున్నది పంలానికి. ఎవరో స్త్రీ అరటిపువ్వుతోపురంగు చీర చుట్టుకుంది - ఆ ఎండలో, కాలవలోంచి, నీళ్లోడుతున్న కేశాల్లో, ఎర్రతామరమొగలా లేస్తోంది. ఆ తాళ్ళమీద కాళ్లు నొక్కుకుంటూ వొంగుని నున్నటి గుండ్రటి బుజాలమీదుగా చుట్టలుచుట్టుకుని వురుకుతున్న పాయలు పాయలైన జుట్టు, బట్టల్ని పిండుకుంటే స్పష్టమయే సాందర్యరేఖల్ను పోల్చుకుంటూ ఆరోడ్డు దిగి పూళ్ళోకి రద్దీగావున్న జనంలోకి వెళ్లి పోయాడు శాస్త్రి.

బజార్లు, దుకాణాలు, అరుపులు, గ్రామఫోనుపేట్లగోల, క్రిక్కిరి సిన మేడలు, మిద్దెలు, లాంతరు స్తంభాలు, సైకిళ్లు, రిక్షెలు, కార్లు, ముష్టివాళ్లను చప్పించుకుని ట్రాక్ ఎక్కడో వెరిసినవెండ్రుకలా, వొంట రిగా, దిగులుగా, గతుకులుగా, మెలికలు అష్టవంకరలు తిరిగిన కాలిబాట గుండా సూర్యనారాయణ నివాసాన్ని సమీపించాడు. ఆ పీధిలోకివున్న పెద్దతరహాయిళ్లన్నీ ముఖాల్ని పెద్దరోడ్డుకేసే త్రిప్పుకుని, ప్రక్కవాటా

లనూ, దొడ్డిగుమ్మల్నూ యీ పీధివైపు కనబడేటట్లు - జీబురుగా - సూర్యరశ్మిహాడా ఛామినితాకనివ్వకుండా, పరాయివాళ్ల దొడ్ల లోంచి జుట్టువిరవోసుకున్న జామ, నపోటా, మామిడి, కొబ్బరి చెట్లూ - నడుల మీద ప్రాకుతూపోయే గుమ్మడి, ఆనవ పాదులూ - యిళ్లల్లో పనుల్లో చిన్నబట్టలు కట్టుకుని హడావిడిగా తిరిగే ఆడవాళ్ళూ, ఒకరు నడిమీంచి, యింకొకరు అరుగుమీదనుంచుని కబుర్లాడే అమ్మలక్కలూ, గాలికి ఎగిరే నండాలమీది చీరెలూ, యీ లోకంలోంచి సూర్యనారాయణ పెంకుటిల్లుముందుకొచ్చి నిలబడ్డాడు. ఇల్లు పీధిమీదకు లేదు. లోపల ఎత్తుగావేసిన పునాదిమీద చక్కసున్నంచెయ్యని గోడలతో ముందు అవసరార్థం పెంచిన అనవసరపు వసారా అష్టవంకర్లతో, ఎవడో చిత్రకారుడు కాన్వాసుమీద సగంసగం పనిచేసి విడిచిపెట్టిన తొమ్మలా చుట్టూ యేపుగా శ్రద్ధతో పెంచిన అరటిచెట్లు, కొబ్బరిమొక్కలు, బంతిపూలచెట్లు, వెనకవేపునుంచి యింటిమీదకు ప్రాకుతున్న మొండి క్రీపర్లతో చూపర్లకు యెట్టి ప్రాముఖ్యాన్ని ప్రత్యేకరను కలిగించలేక పోయినస్పటికీ, అక్కడ 'సూర్యనారాయణ, ఫోటో ఆర్టిస్టు' అని యింగ్లీషు అక్షరాల్లో కట్టిన బోర్డును చూస్తే కాస్త నవ్వు రాకమాసదు. శాస్త్రి పశువులు మేకలు వచ్చి తోట పాడుచెయ్యకుండా నామకార్థం నిర్మించిన గేటును త్రోసుకుని వసారాలోకి యింకా రాలేదు—

'అక్కా - అక్కా - అక్కా -' ఒకటే బుల్లిబుల్లి కేకలు విడవ కుండా. వెనువెంటనే 'చుట్టాలొచ్చారే - చుట్టాలొచ్చారే....' మళ్ళీ అదే మాటల్ను పడేపడే అంటోంది. శాస్త్రి కాస్త తటపటాయించి చూశాడు. ఎవ్వరూలేరు బైట. వసారాలో అంతరిక్షాన పంజరంలో చిలుక రెక్కల్ను టపటపా కొట్టుకుంటోంది. వూచల్ను ముక్కుతో పొడుస్తూ - వొకకాలుతో పంజరాన్ని గీరుతూ, మళ్ళీ అదేధోరణి - 'అక్కా - అక్కా - అక్కా -' మాసిపోయిన పరికిణీ చిరుగులకు చేతుల్ని అడ్డంగా కప్పకుంటూ వచ్చింది మీనాక్షి. పరిసరాల్లో నిమిత్తం లేకుండా విజృంభించే భావాల్లా యెదిగిపోతున్న ఆమెవొళ్ళు - బంగారం

నగా నట్రా అనసరంలేకుండా యేదో పొరకమ్మినట్లు తళతళామెరిసి పోయే దేహకాంతి, హల్వాముక్క కోసినట్లు మృదువుగా - వ్రేలు అనిస్తే మాసిపోతుందనిపించే చెంపలూ, పొడుగటివ్రేళ్ళూ - ఏదో అపూర్వ కళాసృష్టిని దర్శిస్తున్నట్లు క్షణకాలం స్తంభించిపోయాడు శాస్త్రి.

‘కాఫీ తెచ్చే - చ్చావా! చుట్ - ట్టాలొచ్చారు -’ మళ్ళీమళ్ళీ అదే ముక్క రెక్కల్ని బపటపా కొద్దూ ముక్కుతో వూచల్ని పొడుస్తూ ‘అక్కా - అక్కా - అక్కా -’ చెవులు గింగురెత్తిపోయేలా గుంది.

అరవింద అంటచేత్తో లోపల్నుంచి ‘పలకవేం మొద్దా....ఎవరు వాకిట్లో?’ అంటూ పచ్చి శాస్త్రిని చూడగానే ‘అయ్యో : గుమ్మంలోనే నిలబడ్డావే! రా తమ్ముడూ : బొత్తిగా యీ గుమ్మం త్రొక్కడం మానే శావులే - అదేవిటే పిచ్చిమొద్దా మావయ్యను కూర్చోమనకుండా ఆ దిక్కులుచూడ్డమేవిటే!’

మీనాక్షి దాచుకుంటూన్న చేతుల్ని అయిష్టంగా తీసేసి, మంచం వాల్చి, కూర్చున్నాక, ‘మంచిసీళ్లు కావాలా?’ అని సూటిగా కళ్లలోకి చూస్తూ అడిగింది శాస్త్రిని.

లోపల ‘యేం చెప్పను’ అనుకున్నాడు. ఆమె దాచుకున్న దేన్నో అతడి కళ్లు దోచుకుంటున్నాయి. క్షణంలో ఆ మైకంనుంచి తెప్పరిలి ‘ఈ మీనాక్షి యిల్లా ఎదిగిపోతోందేమా అని ఆశ్చర్యంలో మునిగి పోయా, చెప్పొద్దూ : నేను మనస్సులో వున్నమాట పైకనేస్తాను.’

‘అవునా, నీపాటి జ్ఞానం యిన్నేళ్ళొచ్చాయి ఆ పెద్దమనిషి కుందొద్దూ : వెధవజులాయిసజ్జనంలా వెంటేసుకుని వూళ్లో బుజా లూపగానే సరా! ఇంట్లో కూతురు యీదేరిందని ఆపాటి తెలుసుకో లేని తండ్రి యేంతండ్రయ్యా?’

శాస్త్రి కాస్తవులిక్కిపడ్డాడు. అనుకున్న తుఫాను ఎల్లానూవచ్చింది. దాన్ని తాను ఎట్లానూ అడ్డలేడు. కాస్త ఎగసనదోస్తేనే మంచిది. తానూ ప్రవాహంలో పడాలి.

‘కట్టుకోడానికి సరైన గుడ్డముక్కలేక యీవాళ నాకూతురు స్కూలుకి పోలేదు. దానివొళ్లు కప్పలేకపోతున్నామనే జ్ఞానం యేమన్నా వుందా యీ మనిషికి ? ఆ స్టూడియో కాలిపోనూ, అందులో కిటికీతెరలకు కట్టిన పరదాగుడ్డలు నా కూతురికి యేడాది కట్టుగుందుకు వస్తాయి’ అని చేత్తో యూడిస్తూ కళ్ల నీళ్లుబెట్టుకుంది అరవింద.

‘ఈ భూమి పగిలిపోవలసిందే అంటాడు శరత్తు యిట్లాటిచోట్ల ప్పుడు’ - అనుకున్నాడు శాస్త్రి.

‘పీళ్ల నాటకాలు పీళ్ల సినిమాలు తొమ్మలు సంగీతాలు కవిత్వాలు అన్నీ తగలడిపోనూ - కట్టుకున్న పెళ్లాన్నీ కన్నకూతుర్నీ అలోలక్షణా మని యేడ్చించి యేంబావుకుంటారు ?’

ఈ మనిషి నోరువిప్పితే ఒక్కక్షణకాలం నిర్భోలేకపోయానే, జీవితకాలమంతా యీ హాంసధ్వనిరాగాల్ను వింటూ సూర్యనారాయణ యెట్లాజీవిస్తున్నాడబ్బా ! అని వీపులడుముకున్నాడు శాస్త్రి.

మీనాక్షి సమయానికి విశాలాక్షి వచ్చింది మంచినీళ్లగ్లాసుతో - ‘అంటచేర్తో నిల్చున్నావే : లోపలికిపోవే!’ అన్నది తడవుగా.

అరవింద ‘ఇప్పుడేవస్తా’ నంటూ లోపలకు తప్పుకుంది.

‘మీనాన్న చెప్పాడు : యింటికిపోవద్దు, అరవింద నిన్నూ నమ్మా కలిపి తిడుతుందని.’

‘నాన్న కనిపించారా....’ కొంచెం నవ్వింది మీనాక్షి. ఆమెపళ్లు ఏదో కుంచెతో గీసిన తైలవర్ణచిత్రంలో తెల్లని రేఖలా అందంగా కనిపించాయి. బుగ్గలు కాస్త సొట్టపడ్డాయి. ఆ కళ్లలో ఏదోదైన్యం, బాధ దిగులు చీకటితెరలకుమల్లే దిగసాగాయి. శాస్త్రి సిగ్గుపడుతూ తలకాయ వాల్చుకున్నాడు. రెండుబుజాల్ను అరచేతుల్తో కప్పుకుని దాచుకుంటూ మంచాన్నానుకుని నిలబడింది మీనాక్షి.

‘స్కూలుకు పోలేదేం?’

‘నాన్న డబ్బు తెస్తానన్నారు. బజారుకు పోదామనుకున్నాం.’
గొంతుక ఆగిపోయింది.

‘చీరె కట్టుకోరాదూ ?’

‘నేను చీరకట్టుకుంటే బావుంటానా ?’

శాస్త్రి తలవూయించాడు. ఆ పిల్ల ముఖమంతా మెలుపుమెరిసి
నట్లయింది.

‘కాఫీ తెచ్చ - చ్చావా : చుట్ - ట్టాలొచ్చారు -’ పంజరంలో
చిలక పదేపదే అర్థంలేకుండా పలుకుతోంది. సమయమూ సందర్భమూ
లేకుండా పిల్లలు మాట్లాడతారు. సమయమూ సందర్భమూలేకుండా
పక్షులు మాట్లాడుతాయి. అందుకే ఆనందిస్తాము. శాస్త్రి మీనాక్షిని
చేయిపుచ్చుకుని ప్రక్కన కూర్చోబెట్టుకుంటూ - ‘మీనాన్న నిన్ను
బజారుకు తీసుకెళ్ళి బట్టలుకొనిపెట్టమన్నాడు నన్ను.’

‘నిజంగా ?....’ శాస్త్రిచేతిని విడల్చుకుంటూ ‘అమ్మాఅమ్మా’
అంటూ లోపలికి పరుగెత్తింది మీనాక్షి. పంజరంలో చిలక టపటపా
రెక్కల్ను కొట్టుకుంటోంది. ‘అక్కా - అక్కా - అక్కా’ అంటూ.
శాస్త్రి లేస్తూ ‘చప్పున వస్తావా రావా - నాకు జోలెడు పనుంది’ అంటూ
త్వరపెట్టాడు. లోపల తల్లితో తను కట్టుకునే చీర యేదన్నా యిమ్మని
అడుగుతోంది మీనాక్షి. అరవింద మళ్ళీ చదువుతుందేమో ననుకు
న్నాడుగాని—పెద్ద చీరెలో బుట్టబొమ్మలా వచ్చిన మీనాక్షిని వెంటేసుకుని
శాస్త్రి పన్నెండుగంటలకి ‘మీరా’ గడపముందు నిల్చాడు. సూర్యు
డప్పుడే నడినెత్తికి ప్రాకాడు.

‘రావే, మీనూ -’ మీరా ఆస్థానంలో శాస్త్రి చేతుల్లోంచి
లాక్కుంది ఆ పిల్లను. మాస్టారు తలెత్తిచూశారు. వజ్రంలాంటిపిల్ల :
ఆ చేతకానికట్టు ఆ చీరెలో బుట్టబొమ్మలా - అర్థంతెలియని పదాల్ని
వాడిన అసందర్భకవితలా యివిడికగాలేదు. అభావం మాస్టారిలోంచి
మీరా చప్పున లాక్కుంది తెలివిగా. ప్రసాదరావుకు మీనాక్షి చాలా

బావున్నట్లే ఎక్కడా యేలోపమూలేనట్లే తోచింది. కృష్ణమూర్తిగారు ఎంబ్రాయిడరీపని చేస్తున్నారు. తెల్లటి లాంగ్ క్లాత్ మీద చక్కటి రంగు దారాలతో కుట్టిన 'మేనకావిశ్వామిత్రము' గోడకు తగిల్చివుంచారు. సూదీదారం పుచ్చుని వోపిగ్గా 'గాంధీజీ' బట్టును లాంగ్ క్లాత్ మీద ఎంబ్రాయిడరీ తీస్తున్నారు. శాస్త్రి నోరుతెరుచుకుని నిలబడ్డాడు - మీరా, ప్రసాదరావు, వుప్పా, అరవిందవడ్డించిన తిట్లు, మీనాక్షికి యిచ్చిన వాగ్దానం అంతా మర్చిపోయి.

కృష్ణమూర్తిగారు ఆ కుడుతూన్న ప్రేమను క్రిందవుంచుతూ 'ఇప్పటికీ పందొమ్మిదిసార్లు యీ కన్ను కుట్టాను - విప్పాను. గాంధీజీ దృష్టి - ఆచూపు లాక్కురావటం సాధ్యంకావటంలేదు, అదితేలేకపోతే యీ బొమ్మంతా వృధా—'

శాస్త్రి - 'వింటున్నావా - నీ నాటకం కొంచెం జాగ్రత్తగా జీవితాన్ని ప్రతిబింబించేట్లు రాయరా నా తండ్రీ! మీకు మళ్ళీ కాపీరాయటానికే చిరాకు. మహాకవివాక్కులా వ్రాసింది కొద్దెయ్యననే సెంటి మెంటు, రాస్తే ఊణంగా ధాటిగా శక్తివంతంగా వుండాలి ఏదైనాసరే! కళాప్రపంచంలో ప్రథమశ్రేణి పనితనానికే విలువ! అదే కీర్తి! అదే డబ్బు! ఏరచనకైనా శిల్పం చాలా గొప్పబలాన్ని యిస్తుంది. క్రొత్తదనం ఎప్పుడూ పోకుండా వుండాలి. శాశ్వతమైన విలువల్ని పోషించుకుంటూ హృదయంలోంచి యే రచనఐతే ప్రవహిస్తుందో - (కొంచెం ఆగి) - యివన్నీ వుత్తమరచనాలక్షణాలు.'

మీనాక్షి లోపల్నుంచి బ్లూ జాకెట్టు చీర కట్టుకుని బంగారు చిలకలా వరహాలమొలకలా వచ్చింది నవ్వుతూ. శాస్త్రి చిటికెవేస్తూ—

‘తళుకులో నీరూపు తలుసుకొని తలుసుకొని

సీకట్లో నా కళ్లు సిల్లులడ సూడాలి

ఆరిపేయవె దీపమూ—’

‘పో మావయ్యా!’ ఒక చిన్న హస్తముద్రపారేసింది మీనాక్షి.

‘మీనాక్షి, పాడవే బంగారమ్మగారిపాట -’ మీరా వుప్పా పంచి పెట్టా - ‘మాస్తారూ, బంగారమ్మగారికవిత విన్నారూ, మీనాక్షే పాడాలి—’

శాస్త్రి - ‘నాహవచ్చు, నేపాడతా - నన్నెవరూ పాడమనే?’

మబ్బుపిల్లలా మడికాళ్ళేసుకుని కూర్చుని ఆ పొడుగాటివ్రేళ్ళతో కోవాముక్కలాటి చెంపమీద చేతినాన్ని మోచేత్తో నడుంలోకి గ్రుచ్చు కుంటూ తల కాస్తవంచి నాజూగ్గా కుడిచేత్తో నేలనువ్రాస్తూ గొంతు విప్పింది మీనాక్షి—

‘అందాలు తానె చూసింది,

నీటిలో చందాలు తానె చెప్పింది

నాతోటి,

వొడ్డున్న మందార వొంగి బొట్టెట్టుకుని,

అందాలు తానె చూసింది!’

చెరువుగట్టున చెరువులోకి వంగున్న మందారచెట్టు నీళ్ళలో తన అందాన్ని తాను చూసుకుని బొట్టెట్టు కుంటోన్నట్టు వుందిట.

‘సొగసెల్ల చూసేను సొమ్మసిలిపోయేను.’

కాదామరీ! ఆ అందం అల్లాటిది. ఈ వొక్కచేకాదు యింకా వింతల్ని చూపెట్టాను కమ్మంటున్నది.

‘చెట్లంటిపాములే చెరువెల్ల పాకేయి,

అందాలు తానె చూసింది.’

చెట్లంటిపాములు చెరువెల్లా పాకాయట, చెప్పటం చాలా కష్టమనిపించే దృశ్యాన్నికాని భావాన్నికాని, సొంపుగా పొందిగ్గా చెప్పటం యిందులో ప్రత్యేకత. మాటలు పెదుక్కుంటూ అవిడదగ్గరకు వస్తాయి. సాధారణంగా పొడుగాటి లేతకొమ్మలు నీళ్లలో ఆపైనుంచి నీరు పరుగెత్తు తూన్నప్పుడు ఆ కడలికలు చెట్లే పాములని భ్రమింపచేసేటంత అందంగా పాకుతూన్నట్లుంటాయి. ఈ వింతల్ని చూస్తూండగా సంధ్యవడ్డది.

‘ఆవింతల్ని చూసింది,
అప్పుడే ఆకాశ మడలిపోయింది
గజగజా వొణికి తా గట్లపైకొరిగింది,
సూర్యుడే చెట్టెక్కి చూడ భయపడ్డాడు :
అందాలు తానె చూసింది !

ఆ సంజె యెల్లాగునంటే : యీ వింతల్ని చూసిన ఆకాశం గజ
గజా హడలిపోయి చెట్లమీదకొరిగింది. సూర్యుడంతవాడే చెట్టెక్కి
చూడ్డానికి భయపడ్డాడు. తరువాత చీకటి—

‘జుట్టెల్ల విరియబోసింది
మందార బొట్టెట్టి చెదిరి రాలింది!’

మందారచెట్టు జుట్టు విరబోసుకున్నట్లుగా వుంది’ ఇట్టే అట్టే
బొట్టుకాస్తా చెదిరి రాలిందట. ఆడదానికి బొట్టు చెదిరిరాలటం ఎట్లాటి
భీభత్సం • మరి ఆ మందారపువ్వురాలిపడిపోయింది. ఆ కొమ్మ ఆ పువ్వు
అట్లా బొట్టులా వంగుని నీళ్ళలో అందాలు చూసుకోవటం, సంజెరావటం.
తరువాత చీకటి, జుట్టు విరబోసుకున్నట్లు, బొట్టు చెదిరి రాలినట్లు
అశుభంగా—

‘గట్లగుండెలు కలగ, మెట్లకన్నులు చెదర—
వొంగున్న మందార వొంగియే వుండి ఆ
అందాలు తానె చూసింది,

నాతోటి

మందార మాటలాడింది.’

ఆపాట ఆగిపోయింది. ఆ రసతరంగాల్లో యింకా వూగినలాడు
తున్నట్లే వున్నాయి వాళ్ళ మనసులు. ప్రసాదరావు కాస్త బెరుకుగా
‘కప్పతల్లిపాట నాకు చాలాయిష్టం -’ మీనాక్షికేసి చూసి తలదించేసు
కున్నాడు.

మీరా - ‘శాస్త్రిగారూ, మీరూ పాడరాదూ • వచ్చుగా.’

శాస్త్రి కాస్త గొంతు నవరించుకుంటూ - 'అంతా దగ్గరగా రండి, కాస్త జాగ్రత్తగా వినండి. నేను 'ఉండి' మాచుట్టాలమ్మాయి పెళ్ళి కెళ్లాను. మనదేశంలో పెళ్ళిళ్ళంటే జోరెడంత డబ్బు ధ్వంసమన్న మాటేగా—'

ప్రసాదరావు కొంచెం నొచ్చుకుంటూ - 'మనదేశంలో పెళ్ళిళ్ళు అనే విషయంమీద మీరు ఒకవ్యాసం వ్రాయచ్చుగా. అది ఇప్పుడెందుకు?'

శాస్త్రి గ్రుడ్లురిమిచూశాడు - 'పెళ్ళి నాలుగురోజులూ తిండి, వడ్డనలు, పేకాట, తగూలు యథావిధిగా గడిచిపోయింది. నాలుగోనాడు పెళ్ళికూతురుచేత పాడించారు. ఆఅమ్మాయి సిగ్గుపడుతూ ముద్దుముద్దుగా పాడింది.

'ఏమి ఆనందమహా, ఏమిసీ
చందమూ, ఈజిహ్వా చాలదెటు
వెలుకసేయుదు దేవ !'

'పెండ్లి కొడుకుకూడా సిగ్గుపడనారంభించాడు. అంతా నవ్వాము. నేను చెవులు రిక్క-పొడుచుకు విన్నాను—

'కాంతిమయమగు రూపు గాంచలేనుర ప్రభూ !
కంటిలో
చినపాప,
కరిగినీకొతుంది,
గట్టురికిపోతుంది:
ఏమి ఆనందమహా, ఏమిసీ....'

'ఆపిల్ల పెండ్లి కొడుకుమీద పాడుతున్నదనుకున్నారంతా. నాకు కాస్తలోకాస్త అర్థమయింది. ఇదేదో తాత్త్వికరచన : భగవంతుడి కాంతిమయరూపాన్ని సాక్షాత్కారంచేసుకున్న జీవి ఆ కాంతిమయ రూపాన్ని చూడలేక ఆఖరికి 'కంటిలో చినపాప, కరిగినీకొతుంది !'

అంటే ఆనందబాష్పాలన్నమాట. నేను యింత అందమైనపాట గూడా ర్థంతోవున్నది యీపిల్ల కెవరునేర్పారటచెప్పా అని విస్తుపోయాను.

‘ఆవలించిన రూప మలుముకున్నది నన్ను
అణువునై నీలోన అతికిపోతానురా
ఐక్యమవుతానురా, ఏమి ఆనందమహా!’

గొల్లుమన్నారు ఆడవాళ్లు యిదేదో పెళ్లిట్రయినింగు సంగీతమను కుంటూ. నేను పెళ్లికూతుర్ని అడిగాను. బంగారమ్మగారు చెప్పింది. ఆవిడ యిక్కడేగా వుంటున్నదీ - అన్నదా అమ్మాయి. కలుసుకోవాలి మాట్లాడాలనే ఆశతో పరుగెత్తుకెళ్లాను. అంతకుముందే ‘కప్పతల్లి పెళ్ళి’ ‘ఆకొండ-’ వైతాళికుల్లో చదివీ, పాడీ ఆనందించినవాడైనామె! నాకు ఎందుకు గర్వమనిపించిందంటే - రెండుగేయాలు, ఒక క్రాసువర్డ్ పజిలు నింపడానికి పనికొచ్చే కవితాసంపుటితో మదరాసుపరుగెత్తి హైదరాబాదు పోయి పూలదండలు సన్మానపత్రాలు చదివించుకునే కవులకు పట్టువడని తెలుగుపుట్టింటినుడికారం కమ్మదనం యీమెలోని ప్రత్యేకత. పెద్ద పండితురాలు కాదు - ఎక్కువ విద్యావంతురాలు కాదు. తెనుగు గ్రామాల్లో పల్లెపట్నల్లో పుట్టి పెరిగిన యిల్లాలు. ఈకవితావేశం యింత సహజంగా ఎక్కడుంచి వచ్చింది? ఎంతపూహ - యేమి గొప్ప కళాదృష్టి? ఏధావానైనా సొగసుగా అందింగ సహజంగా చెప్పటం ఆవిడసొత్తు. నేను మీకోసంవచ్చానండీ అన్నా - అంతే - ఎంతో సంతోషించింది. నేను మీకప్పతల్లిపెళ్ళి పాడతానండీ అన్నా. పాడా - ఆవిడ ‘పెద్దదానైపోయాను నాయనా. ఏదోరాసాను. మా జనార్దనరావు వుండే వాడుచూశావా, వాడు నేరాసిన గీతాలకు పెర్లుపెట్టి ఉదయిని, భారతుల్లో వేయిస్తూండేవాడు’ - అంది. ఆవిడ కవితమీద కురిసిన వుత్తరాలవర్షం తెచ్చి చూపించింది. ‘బెజవాడ వెళ్తున్నావు. సత్యనారాయణగారికి నమస్కారాలు చెప్పు! ఏమో అనుకున్నాను, శ్రీ శ్రీ బాగావ్రాస్తాడే.....’ చాలాకాలానికి నన్నుచూస్తే ఆవిడకు కవితావేశం కలిగిందికాబోలు. ‘మహాప్రస్థానంచూశా - ఈ నిరాశామయలోకంలో కదనశంఖం పూరిస్తు

న్నాను - అందుకో యీ చాచినహస్తం - ఆవేశించునాలో' - అంటాడు. ఈముక్కలన్నాక అవిడ కళ్ళనీళ్లు బెట్టుకుంది. ఇప్పుడేంవ్రాయటంలేదా అని అడిగా. ఏవో ఆడవాళ్లు వచ్చి యేమన్నా పాటలు రాసిపెట్టమని వేధిస్తే వ్రాస్తాను. వినమంటూ అవిడ 'అసూయ' అన్న పాట విని పించారు.

‘వంగిచూచెనే ఆ

యగంస మనమున గినియుచు వంగి, వంగి చూచెనే :

పేరిముముతో నీదు మోము

ముద్దులాడు నపుడు విభుడు

మరిపున నన్నుంచితె యనునూటయె

బోతై నిను పగ నొంగి చూచెనే

వంగి, వంగిచూచెనే :

రంగులెన్నో చేసి పతిని

రొంగదీచుకొన్నది మును

ఇంగితంబెరుగక నా నంగనాచి దొంగ గంగ :

వంగి చూచెనే -

తొంగి, తొంగి చూచెనే :

మనసులోని యుడుకునకును

జడలయుడుకు తోడుగాగ

వడివడి పొరలగ పుడమిని

బడునెపమున బడతి ని న్నొంగి చూచెనే

వంగి, వంగి చూచెనే !’

(ఈ కవిత గంగా పార్వతుల కయ్యంనించి ఉద్భవమయింది.)

చప్పున మీనాక్షి - మావయ్యా, ఆపాట నాకు రాసివ్వవూ?’ అంది.

‘నాతో కలిసి పాడు. పాట దానంతటదే వస్తుంది నీకు.’

ప్రసాదరావు ‘కప్పతల్లిపాట’ పాడమంటూ మీనాక్షిని బలవంతం చేశాడు.

శాస్త్రి మీరాకేసి తిరిగి - వానకురుస్తూంటే ఏదో చిత్రం గీయాలనుందన్నారు మీరు. వానకురవటంచూసి ఆవిడ యీపాట అల్లారు - 'కప్పమ్మ గడవతోక్కినదీ, కుభమన్న సూచనలు చూచు చెప్పినదీ : కప్పులెగిరే వానలమ్మా, పొలములూ కనకమే పండురాయమ్మా !' ఈ జాతీయమైన కవితాసంపత్తిని కాలేజీలలో, స్కూళ్ళలో చదువుకుందుకు మన పిల్లలు నోచుకోలేదు. శాంతి పావురాయిల్ని నెత్తి నెక్కించుకుని బుర్రలో రేబరెటర్ వుండని చెప్పేకవితకు యెంత విశిష్టత మన్ననవుందో 'వాడ్డున్నమందార వొంగిదొట్టెట్టుకుని అందాలు తానె చూసింది నీటిలో చందాలు తానెచెప్పింది' అన్నప్పుడు అంతనవ్యత, అంతవిశిష్టత కనిపించి ముగ్ధుడైపోయాను. ఇటువంటి కవితను పొందడానికి మనం సరియైన వారసులమనిపించుకునే స్థితిలో లేము.'

కృష్ణమూర్తిగారు యిలాగన్నారు : 'ఈవాళ కవితారంగంలో ప్రతిబింబిస్తున్న భీతి, ఆందోళన, అసంతృప్తి, కసి - వీట్లమధ్య నిజమైన కళాదృష్టి శాంతిసౌందర్యాలు అడుగుసపడిపోతున్నాయి. ఏ గూఢ కవిత్వాన్ని బంధకవిత్వాన్ని నీరసమని, జటిలమనీ, ప్రయోజనరహితమనీ తిరస్కరించాల్సివచ్చిందో అంతకన్నా క్లిష్టమూ, జటిలమూ. కుటిలమూ అయిన కవితను దిగుమతిచేసుకుని మురిసిపోయారు నవ్యులు. చివరకు కమ్యూనిటీప్రాజెక్టులమీద పంచవర్ష ప్రణాళికలనుగూర్చి కవితాగానం చేయవలసిన దుర్గతి మనకు పట్టేట్లుంది.'

మీనాక్షిబుజాలమీద చేతులుంచి మీరా యిలాగన్నది : 'ఈప్రజాస్వామ్యంలో లలితకళలన్నీ యిలాగే గుంటపువ్వులు పూస్తాయి. ఇవి ఎవరికీ అక్కర్లేదు. ఎవరూ ఆదరించటంలేదు. ప్రజలకోసమంటూ వీటిని రెక్కబుచ్చుకు బలపంశాన గుంజి నలుగుర్లో పడవేయటమే కనిపిస్తోందిగాని యీ లలితకళలు ప్రజలజీవితంలో ఒక అంతర్భాగం కాలేకపోతున్నాయి. అంటే ఎవరికోసం రాస్తున్నామో చేస్తున్నామో వారికివేమీ అక్కర్లేదు. ఇది ఒక ప్రలోభం, యిదంతా మోసం, నటన!

ప్రజలజీవితంలో స్థానం ఆక్రమించుకున్నదల్లా ఒక్క సినిమాయే ! చాలా చవకరకపు కళాసాధనం ! ఇది ఈయుగంలో తతిమ్మాలలితకళలు సంగీతం, నాట్యం, నాటకం - వౌహతేమిటి అన్నింటినెత్తినా తవో మొట్టికాయవేసి మూలనుహర్చించింది. ప్రపంచపృథ్విఅంతా మనకు పట్టుకుందిగాని మనబాధ యెవరికీ అక్కర్లేదు. మనమంతా 'అనవసరం-'

కృష్ణమూర్తిగారు - 'సాహిత్యం యెవరు ఆదరిస్తున్నారు ? కేవలం పత్రికలు-ఎవి ఎవరు కొంటున్నారు ? చాలాభాగం మధ్యతరగతి మనుష్యులు....ఈమధ్యతరగతే యింకా బాగా బలపడాలి, పటిష్ఠంకావాలి. సాహిత్యం వచ్చిపడేది పీళ్లలోనే. పీకంతా స్కూళ్లలోనూ, కాలేజీల్లోనూ ఆముదం - చేదుమాత్ర మింగినట్లు తెలుగుభాషాభ్యాసంచేస్తారు. మన భాషలో సాహిత్యంలో వెల్లువలా వచ్చిన మార్పులూ చేర్పులూ వుజ్వలమైన కవితా పైపైన బయటేతిరుగాడుతున్నాయి. ఈ మధ్యతరగతిలో వుత్సాహాన్ని ఆసక్తిని అభిలాషను కలిగించటానికిమారుగా మన విశ్వవిద్యాలయాల్లో బళ్లలో తెలుగు మొక్కుబడిచదువుకింద తయారయింది. ఈవిశ్వవిద్యాలయాలు ప్రభుత్వం మన తెనుగుసాహిత్యానికి ఆధునిక మహాయుగానికి చేసినటువంటి అవమానం అగౌరవం యేదేశంలోనూ యేభాషకూ జరిగివుండదేమో ! వ్యావహారిక భాషోద్యమం సాధించవలసిన అంతిమవిజయం యిదే. ఇటీవల తెలుగుసాహిత్యం పోయిన తీరు తెన్నులు-ఆసంపదనంతా పంచుకుందుకు వారసులు తయారుకావటంలేదు.'

శాస్త్రి కొంచెంఅయిష్టంగా - 'ఈమధ్యతరగతి అంతా దొంగలు బాబూ ! చాలా స్వార్థపరులు....ఏయెండకాగొడుగు పడతారు. ఉచ్చ నీచాలులేనిజాతి. పుస్తకాలు పత్రికలు కొనకుండా చదువుతారు. ఆడబ్బులు మిగిల్చి సినిమాలు చూస్తారు. లైబ్రరీల్లోంచి పుస్తకాలు కొట్టేస్తారు. పదిమందికుపయోగించే ఆయోజన ఏదన్నావుంటే దాన్ని స్వార్థం కోసం ధ్వంసంచేయడానికి వెనుకాడరు. కవితాకన్యను తీసికెళ్ళి పీళ్ల వాళ్లతో కూర్చోబెట్టడనూ....గబ్బిలాలు.'

మీరా యిటూఅటూ చూసింది - 'మాటలసంఘట్టో వీళ్లేమయి నట్లు....' మీనాక్షి ప్రసాదరావు కనపడ్డంతేదు. కృష్ణమూర్తిగారు ఎబ్రాయిడరీగుడ్డను మళ్ళీ వొళ్ళోకి తీసుకుని గాంధీజీకన్ను సరిచేయనారంభించారు. మీరా చేత్తో పైగచేసి శాస్త్రినికూడా తీసుకెళ్ళి దొడ్డిగుమ్మంలోంచి చాటుగా చూడమంది - పారిజాతపుమొక్కక్రింద బట్టల తాతిమీద మీనాక్షిమార్పుని కప్పతల్లిపెళ్ళిపాట కాబోలు సన్నగా పాడుతోంది. ఏదో గడ్డిపరకను పంటితో కొరుకుతూ నూతిగట్టునానుకుని నిలబడి ప్రసాదరావు ఆమెకేసిచూస్తూ వింటూ మురిసిపోతున్నాడు. శాస్త్రి మీరా తోపలికొచ్చేస్తూండగా, శాస్త్రి 'మొదటిపాఠం..' అని ముసిముసిగా నవ్వాడు. మీరా ఆలోచించుకుంటోంది - ప్రసాదరావు మంచికుర్రాడు. మితభాషి. ఏదోప్రత్యేకమైన వ్యక్తిత్వాన్ని కాపాడుకుంటూన్నట్లుంటాడు. చిన్నవాళ్ళుకావటంచేత వాళ్ళిద్దరూ ఒకచోటచేరి పాడుకుంటున్నారు. మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఇద్దరూ ఆరోగ్యంగాఉన్నారు. ఆ యిద్దరూ వొక ర్నొకరు యెందుకు ప్రేమించుకోకూడదు? అల్లాజరిగితే చాలా బాగుంటుందికూడా. వాళ్ళు పెళ్ళాడితే పెద్దయి సుఖపడ్తారు. జీవితంలో వాళ్ళను సుఖపడనివ్వకుండా అడ్డుకొనేదియేదీ వున్నట్లులేదు. మీరాహృదయమంతా సానుభూతితో నిండి పోయింది యీరకంగా.

శాస్త్రి - 'తెల్లారిలేస్తూనే యివాళ నాచేత దొంగనాటకమాడించారు. మీనాక్షికి బట్టలుకొనిస్తానని వాళ్ళనాన్న డబ్బు నాచేతికిచ్చాడని అబద్ధమాడేశాను. అల్లాచెప్పి వాళ్ళయింట్లోంచి ఆపిల్లను బయల్దేర్చదీసుకొచ్చాను యిక్కడికి. నిజంగా కట్టుకోడానికి బట్టలులేవు. స్కూలుకూడా మానేసి యింట్లో కూర్చుంది. ఇక్కడ ప్రసాదరావు ప్రేమపాపాలు మొదలెట్టున్నట్లున్నాడు....'

మీరా కాస్తనొచ్చుకుంటూ - 'ఈచిన్నతరంవాళ్ళ ప్రేమని మనం మన్నించడం నేర్చుకోవాలిసుమండీ! అల్లాఅనకండి. బాగోదు....' అంది.

'మీకేం! మీరు అల్లాగే అంటారు. 'మధ్యన నేను తినాలి వాళ్ళ అమ్మచేత చివాట్లు సాధింపుయాను. ఇప్పుడీపిల్లను యిట్లాగే యింటికి గనుక తీసుకెళ్తే వాళ్ళమ్మ మళ్ళీ గడపతోక్కనివ్వదు నన్ను.'

‘మరి బట్టలుకొంటానని ఎందుకు చెప్పారు?’

శాస్త్రి కాస్త విచారంగా కనిపించాడు - ‘నేను నిజంగా చాలా జాలిపడ్డాను, ఆపిల్ల బట్టలులేక స్కూలుకెళ్లలేదంటే విని, వాళ్లమ్మ ఏమందో తెలుసా! ఆ స్టూడియోలో తెరలకు కట్టినగుడ్డలు పెడితే నాకూతురు యేడాది శుభ్రంగా బట్టలు కట్టుకోగలుగుతుందనీ.... సూర్య నారాయణ అసమర్థతను నేనుగూడా పంచుకోవాలనిపించింది. అట్లా ఎందుకనిపించిందో నేనిప్పుడు సరిగా చెప్పలేను.’

ప్రసాదరావు మీనాక్షి యిద్దరూ ఒక్కసారే లోపలికొచ్చారు. వాళ్ళిద్దరూ నవ్వుతూన్నట్లున్నారు. ఆయిద్దరి కళ్లలోనూ ఏదో క్రొత్త కాంతి మెరుస్తోన్నట్లుగావుంది. ఆ స్వచ్ఛతను సహజతను కాపాడవలసిన వాళ్లు లామేనని భావించుకుంటూ శాస్త్రి, మీరా వొకరికేసొకరు చూసు కున్నారు.

మీనాక్షి - ‘మావయ్యా, బజారుకు వెళ్దామన్నావ్?’ అని మీరా కేసి తిరిగి ‘నీచీర యిక వొదిలేస్తాను....’ అంది.

మీరా - ఆగవే, నువ్వుహూఁ తొందర....’ అని బుజాల్నిపట్టుకుని నొక్కింది గట్టిగా. మీనాక్షి నవ్వుతూ రెక్కల్ని టపటపాకొట్టుకునే చిలకలా గిజగిజ లాడ్తుండగా ‘ఇప్పుడే వస్తానమ్మా! వచ్చి నిన్ను తీసుకెళ్తాను. మనం బట్టలు కొనుక్కుందాం’ అంటూ ప్రసాదరావుతో సహా అదృశ్యమయ్యాడు శాస్త్రి.

7

సూర్యనారాయణ లాంతరుస్తంభం వేయించినచోట వ్రేలాడుతున్న ‘నేషనల్ ఫోటోస్టూడియో’ బోర్డుకు దిగువను యిటీవల్నే ఒకకుర్రాడు ‘బూట్ పాలిష్’ కేంద్రాన్ని స్థాపించాడు. అక్కడో తూముకూడావుంది. అతూముకివతలనుంచిపోయే పెద్దరోడ్డుమీద కొంచెందిగువగా వొకపెద్ద

చింతచెట్టు వుంది. దానినీడను యిటీవల్నే వొకకిల్లీదుకాణం వెలిసింది. చింతచెట్టునానుకుని ఒక 'ఏకపాత్రపీకాంకిక'లా కాఫీ కేంద్రంకూడా వెలిసింది. ఒక కుంపటితో కలిసిన యిత్తడిబాయిలరు, కెటిలు, నీళ్ళ బాల్చీ - యిదీ సన్నాహం. ఈనడుస్తుండే కాఫీహోటలుకు రోజంతా ఎన్నోచోట్ల నియామకంగా కాలదారులుంటారు. ఈ కిల్లీషాపు ఎదురుగా రెండు మామిడిచెక్కబెంచీలు రోడ్డుమీదకు వేసుంటాయి. ఇంకా రెండు యినుపకుర్చీలు ప్రాతవికూడా వున్నాయి బయట. ఈకాఫీ త్రాగటానికి వచ్చేవాళ్ళు ఎప్పుడన్నా యీబల్లలమీద కూర్చోవటం సంభవిస్తే తప్ప కుండా తగూవస్తుంది. సూర్యనారాయణ లాంతరు స్తంభంవేయించాక యీకాఫీబాయిలరు తూముకటువైపు 'బూట్ పాలిష్' కుర్రాడు ప్రక్కకు వెళ్ళిపోయింది. ఆజాగాలో వొక ముసలమ్మ చక్కిరాలదుకాణం పెట్టింది. అందులో వేరుశనగకాయలు చెఱుకుముక్కలు జామికాయలుకూడా దొరుకుతాయి. ఈ కిల్లీదుకాణంలో పగలల్లా ఎవరో మీసాలవ్యక్తి కూర్చుంటాడు. దీపంపెట్టగానే పెదిమలకు రంగేసుకున్న పొడుగాటి వెకిలిచూపుల అమ్మాయి వొకర్ని కొట్టులోకూర్చుంటుంది. సినీమాలకెళ్లేటప్పుడు సినీమాలు వదిలేశాకకూడా జనమంతా యిటే వస్తూపోతాంటారు. ఎప్పుడన్నా కుంటీ గ్రుడ్డి ముసలివాళ్ళు యీఛాయలకువస్తే వాళ్ళను కిల్లీ కొట్టుమీసాలవ్యక్తి తరిమేస్తూంటాడు. చక్కిరాలముసలమ్మ, బూట్ పాలిష్ కుర్రాడు, నడుస్తున్న కాఫీకొట్టు అంతా యీ మీసాలవ్యక్తి కను సన్నల్లో మెల్లగవల్సిందే. ఈ మీసాలవ్యక్తిమీద 'జెంట్స్ అండ్ లేడీస్ అవుట్ ఫిట్టర్స్ షాపు' మస్తాను అధినేత. ఆవలయంలో యేం జరిగినా సర్వాధికారి మస్తాను. మస్తాను, యీ మీసాలవ్యక్తి, అందరూ కూడా సూర్యనారాయణను చాలాగౌరవిస్తారు. అతడి లాంతరు స్తంభం ఆకిర్తికి నిదర్శనం. ఇటీవల్నే ఆ లాంతరు స్తంభానికి వో ఖాళీచెక్కబోర్డును సూర్యనారాయణ తగిలించాడు. మేడమీద ముందుభాగంలోకూడా చాలాపెద్దసైజు ఖాళీసైనుబోర్డు చేయించి పీధిమీదకు నదరగావుండేట్లు యేర్పాటుచేశాడు. ఈ రెంటిమీదా సినీమాలు నాటకాలపోష్టర్లు అంటించు

తూంటారు. ఈ ప్రకటననదుపాయానికిగాను నాటకాలు సినిమాలవాళ్ళు కొంత అద్దెకూడా ఆరుమాసాలకో యేడాదికో మాట్లాడుకుని యిస్తుంటారు.

మస్తాను దుకాణంలో సూర్యనారాయణ తీసిన అందమైన ఆడ వాళ్ళ ఫొటోలు యింకా రకరకాల పోజులు - ఆ పటాలు - వ్రేలాడతీసి వుంటాయి. ఆ కిల్లీదుకాణంలోకూడా కొన్నిఫొటోలు ఏవోవంతెనలు ఎవరో దుబ్బుజుట్టుమగాళ్ళు వెకిలినవ్వులఆడవాళ్ళూ, వొంగుని, కూర్చుని నిల్చుని వొకరిమీదవొకరు జారిపోతూ, ఒకఅమ్మాయి సైకిలుమీద కూర్చుని చేయిని తన ప్రేయడిబుజంమీద వేస్తుంది, మరోచోట అమ్మాయి సైకిలుకమ్మిమీద కూర్చుండగా అబ్బాయి సీటుమీద కూర్చుని ఫెడలుమీద కాలువేసి రెండోకాలు నేలమీద అన్చులాడు. ఈ ఫొటోలన్నీ దుకాణాలదగ్గర జనం ఆగి నిలబడినిలబడి చూసి - ఆ ప్రేమను - వాళ్ళ సాహసాన్ని మెచ్చుకుంటూంటారు. ఆ ఫొటోలో వాళ్ళు ఎంతోదైర్యంతో దేన్నోజయించిన హీరోల్లా వాళ్ళకళ్ళకు గోచరిస్తారు. అఖర్న యీ ఫొటో యెవరుతీశారు అని అడిగితేఅడుగుతారు. అడక్కపోయినా మస్తాను, మీసాలవ్యక్తి పూసగ్రుచ్చినట్లు 'నేషనల్ ఫొటోస్టూడియో' వివరాలు చెప్పితీరతారు. అచ్చుకాగితాలు రేట్ల వివరమూ వొక్కమాటు మాట్లాడిపోమ్మని, ఆఫీసు వుదయం తొమ్మిది గంటలనుంచీ తెరిచేవుంటుందనీకూడా చెబ్తారు. కొందరుకొందరు ఆ సైకిలుమీద అమ్మాయి హుచ్చున్న పోజును చూడ్డానికి దొంగతనంగా ఏవోమిషను సోడాట్రాగో కిల్లీ వేసుకునో వచ్చిచూసి వెళ్ళిపోతూంటారు.

మస్తానుకు సూర్యనారాయణ యెప్పట్నుంచో తెలుసును. అతడి మిత్రబృందమంతాకూడా తెలుసు. పీళ్ళంతా యేదో మరోలోకంలో జీవిస్తున్నట్లుంటారని అతడనుకుంటూంటాడు. ఏ దేవలోకంలోనో స్వర్గంలోనో ఎక్కడోవుండవలసిన పీళ్ళంతా యీ ప్రపంచంలోకొచ్చి యీ మనుష్యులమధ్యపడి నలిగి యమయాతన పడుతున్నారని అతడి

భావన. ఏంమాట్లాడుకుంటారో యేయేపనులు చేస్తుంటారో అవి అంతగా దోధపడకపోయినా, హఠాత్తుగా వూహించరాని పరిధుల్లోకి పీకంతా వెళ్లిపోతారని కూడా మస్తాను విశ్వాసం. మస్తాను యింత మంది సూర్యనారాయణబృందాన్ని లోతుగా పరిశీలించి అసంతృప్తి చెందిన సమయాలు లేకపోలేదు. కాని వాళ్ళందరి గమ్యంకూడా చాలా ఎత్తుగా మనోహరంగా గంభీరంగా వుంటున్నట్లే. దాన్ని చేరుకోవటంలో యీపాటి కష్టనిష్ఠురాలు వుండకపోవని సరిపుచ్చుగుంటూ వచ్చాడు.

ఆరోజువుదయం సూర్యనారాయణ స్టూడియోతలుపులు తెరవకుండానే వో ఆసామీ వచ్చి కూర్చున్నాడు. ఆ వ్యక్తి ఎర్రగా కాస్త పొట్టిగా బలహీనంగావున్నాడు. చంకలో వో పక్కచుట్టమాత్రం వుంది. మస్తాను యిట్లాటి అసాధారణవ్యక్తి లారసిల్లితేమాత్రం వోమాత్రాన వదిలేసెయ్యడు. కొట్టులోకి పిలిచి కాఫీపోయించి బీడీలుకొనియిచ్చి కబుర్లలోపెట్టాడు. ఫోటోతీయించుకోవాలని వచ్చాడట. ఇంతలో సూర్యనారాయణ హడావిడిగా వచ్చాడు. మస్తానుకూడా మేడమీద కొచ్చాడు 'ఫంతుర్ గారూ, శవ్ ఫోటో భాగా తీస్తారూ!' అంటూ. ఆ వచ్చినతను పక్కచుట్టలోనుంచి ఫీదోచిత్రంలోని రాణి నిండుభంగిమ ఫోటో పైకితీసి ఆశగా 'నాఫోటో తీసి యీపక్కన అతికించాలి... ఫోటో మేం యిద్దరం కలిసితీయించుకున్నట్లుండాలి.' జేబులోనుంచి పదిరూపాయలకాగితంకూడా తీసి చూపించాడు. మస్తాను విరగబడి నవ్వనారంభించాడు.

'ఎందుకు! ఆవిడ రేపుప్రొద్దున్న నామీద కేసుపెడితే....'

ఆ వ్యక్తి వెర్రీగాచూస్తూ - 'నాకాఫోటో కావాలండీ. మేమిద్దరం కలిసి తీయించుకున్నట్లుగా—'

సూర్యనారాయణకర్థంకాలేదు. చిరాకుపడుతూ - 'ఆవిడఫోటోతో నీఫోటో కలిపి రేపు నన్ను తైలుకెళ్లమనా నీవుద్దేశం....' యిదేమిటి

గొడవంతా అన్నట్లు మస్తానుకేసి చూశాడు. మస్తాను ప్రశ్నలువెయ్యటం మొదలెట్టాడు—

‘ఫంతులూ, నీకు పెళ్లికాలేదూ ?’

‘అయింది.’

‘పెళ్ళాం వుందా ?’

‘వుంది.’

‘పిల్లలూ ?’

‘ఆడపిల్ల..’

‘వుద్యోగం ?’

‘నాకు టైపువచ్చు. మెట్రీక్కు ప్యాసయ్యా..’

‘యిప్పిస్తే చేస్తావా ?’

‘చెయ్యలేను. వుద్యోగం మానేశా..’

‘ఎక్కడ..?’

‘మద్రాసులో’

‘ఎందుకని ?’

‘రాణికోసం..’

‘అదే? పాపం, పెళ్ళాం....’

‘ఛా’ ధూ! అది దోకొస్తుంది.’

‘ప్రయత్నించావా ?’

‘పొలం అమ్మేశామూడేళ్ళు మద్రాసులో తిరిగా..’

‘ఉద్యోగం-?’

‘పోయింది. తీసేశారు.’

‘రాణి !’

‘జోడుతీసుకుకొట్టి మెడపట్టుకు గెంపేశారు.’

‘దెబ్బ తగల్లే....’

‘బావుంది. మెత్తగావుంది-’

‘సిగులేదూ?’

‘కోవంవస్తే ఆడవాళ్లు బావుంటారు.’

‘దెబ్బలు తిన్నాక బుద్ధొచ్చిందా?’

నవ్వాడు వెకిలిగా. ‘డబ్బులేదు. డబ్బుంటేనా - మద్రాసుపోనూ? కారేసుగెత్తాను.’

‘మర్చిపోగూడదూ?’

‘ఎట్లా మర్చిపోను? అదేద్యాన....’

‘మరిప్పుడెల్లాగ....’

‘సినీమావస్తే రోజూ హాల్లో కూర్చుంటాను.’

‘పోనీ మద్రాసు వెళ్లు.’

‘డబ్బో....’

‘వుద్యోగంచెయ్యి-’

‘అహః, అది నావల్లకాదు. నే చెయ్యలేను.’

‘మరి పదిరూపాయలెక్కడివి?’

కాస్త తటపటాయించాడు. మస్తాను గ్రుడ్లురిమి మీసాలు గడ్డం కాస్త దువ్వాడు.

‘నా....వి....’

మస్తాను మెడమీదచెయ్యేసి పళ్లు పటపటలాడించాడు, ఆ ఆసామీ గింజుకుంటూ ‘నా పెళ్లాం సొమ్ము నేను తెచ్చుకుంటే....’

‘ఛప్ : నోర్మయ్ : పళ్ళురాలగొడ్తాను.’

‘నేనెప్పుడూ దొంగతనం చెయ్యలేదు తెలుసా : నా పొలం అమ్ముకున్నాను, నన్ను వుద్యోగంలోనుంచి తీసేశారు.’

‘ఆడకూతురు అడ్డమైనగడ్డి కరిచి సంపాదించి పోషిస్తున్నది చాలక సిగులేక డబ్బుకూడా ఎత్తుకొస్తున్నవ్?’

‘నీకేం ? నీసొమ్మా ?’

మస్తాను తపీమని చెంపమీద వోటిచ్చుకున్నాడు.

‘ఇదేమిటోయ్, పిల్లిబ్రహ్మహత్య.....’ అన్నాడు సూర్య నారాయణ.

ఆ ఆగంతకుడు పరుపుచుట్ట పారేసి నేలమీద చూలబడి గొలుమని యేడువసాగాడు. రాణిపటం గుండెలకడుముకుంటూ. ఎవరో ఆడ మనిషి పైకొచ్చింది. అతను యేడుపు మానేసి చొక్కాతో కళ్లు తుడుచు కుంటూ లేచి నించున్నాడు, పల్చగా పంజరంలాగుంది మనిషి, తెల్లగా పాలిపోయి, నడుంబద్దలా వంగిపోయి....

‘పదిరూపాయలిటివ్వు ?’

‘పదిరూపాయాలేంటి-?’

‘చూడండయ్యా, పెట్లోంచి ఎత్తుకొచ్చాడు. అయ్యోదేవుడా-!’ నారాత యిల్లా రాసిందా అన్న అర్థంవచ్చేట్లు చేతుల్ని ఆడించింది.

‘బోడిసొమ్ము, నీ సొమ్మేంటి ? నాక్కావలిసి నేతీసుకున్నాను.

‘నేను చీమూనెత్తురూపోసి సంపాదించుకుంటున్నాను. సిగ్గులేక ఆడదానిసొమ్ము యెత్తుకొచ్చాడు.’

మస్తాను మధ్యలో కల్పించుకుంటూ - ‘బైపుప్యాసయ్యావుగా వుద్యోగం ఎక్కడన్నా చేసుకోరాదూ....’ అన్నాడతన్ని చూచి.

‘అబ్బబ్బా - సడవలేను. కాళ్లు నొప్పులు....’ మోకాళ్ళపట్టుకుని వంగుంటున్నాడు. మస్తాను జబర్దస్తీచేసి పదిరూపాయలనోటు లాక్కుని ఆ ఆడమనిషికిచ్చేశాడు అందరూ చూస్తూండగా.

‘చెప్పండయ్యా - చీకటిపడి యింటికెళ్తే తలుపులువేసేసి కిటికీ లోంచి బైటకు పొమ్మంటుంది. వర్షంకురుస్తూన్నా - చలివేస్తున్నా -’

మస్తాను - ‘అందుకే పక్కచుట్ట మోసుకుంటూ తిరుగుతాం టావా ?’

తలవూయిందాడు,

‘కానండీ’- యింట్లో పరాయివాళ్ళ గుడ్డలూఅప్పీ వుంటాయిగదా. ఎత్తుకుడోతే నేనేంగాను? ఇదివరకు నమ్మి పడ్డ అవస్థలు చాలకనా-?’

‘పోనీ తిండి పెట్టగూడదాయేం? రోజూ వో బేడా అణా పారేస్తే నీజోలికి వస్తానాయేం?’

‘బాబో! నేను లేనప్పుడు యింట్లో జొరబడి సిల్లకన్నా మిగల్చు కుండా అన్నమంతా తినేసి చేతికిదొరికింది పట్టుకుని పారిపోతాడు. ఎట్లా రానిచ్చేది?’

‘మద్రాసులోవున్నప్పుడు రిక్షాలమీద కూర్చోబెట్టుకుని తిప్పానే - అదంతా యేమయింది? అన్నంకూడా నాకోసం అట్టేపెట్టదు. అంతా మింగేసి తలుపులు మూసుకుక్కర్చుంటారు.’

ఆ ఆడమనిషి గోలగా ‘నా కొంప కూల్చేశాడుబాబూ! పండంటి సంసారం నిప్పుల్లో త్రోసేశాడు. వీడి సినీమాలు వల్లకాడుగాను....’

మస్తాను ఆమెను వోదారుస్తూ - ‘నువ్వెళ్ళమ్మా. ఇతను యిక్కడ ఉంటాడు. నేను చూస్తాగా-’

ఆ పదిరూపాయలకాగితం బొడ్డులో దోపుకొని ఆమె అక్కడ నుంచి తృప్తిగా వెళ్ళిపోయాక - ‘పెళ్లాంపుంది, పిల్లలున్నారు. వుద్యోగం చేసుకో హాయిగా....యిదేంబుద్ధి? సినీమాలుచూసి అందులో ఆడవాళ్లు కావాలంటే వస్తారా!’ - అన్నాడు మస్తాను.

‘అమ్మో! వదలేనండీ. ఒక వెయ్యిరూపాయలుంటేనా -’ పటం ఎదురుగా పెట్టుకుని గోముగాచూసుకుంటున్నాడు బొమ్మను.

సూర్యనారాయణ కాస్త బాధపడ్డాడు. ఆ భార్యాభర్తల సంభాషణ విన్నాక అతనికి తలతిరిగినట్లయిపోయింది. ఇదంతా మదమంటారు కొంతమంది. తెరమీద చూసిన తారకోసం వుద్యోగం వదిలేశాడు. పెళ్ళాన్నీ పిల్లనూ కాదనేశాడు. అంత వ్యామోహమా ఆ తారమీద! పొలంఅమ్మేసి కారుల్లో యింటిచుట్టూ తిరిగాడు! తనెవరు? తనకేం

అవుతుంది కోరరానికోరికలు కోరటానికి ? పిచ్చి బాగా యెక్కిపోయింది, ఆ తారదర్శనంకోసం రోజులకురోజులు తపస్సుచేశాడు . ఆఖరికి మాట్లాడాడుకూడా . చెప్పుదెబ్బలు తిన్నాడు, మెత్తగా బావున్నాయట . ఆడవాళ్ళకు కోపంవస్తే బాగుంటారట ! సూర్యనారాయణ గబగబా ఏదో ఆర్దరుందని కెమేరా కూలివాడిచేత పట్టించుకుని నైకిలుతీసుకొని వెళ్ళిపోయాడు .

మస్తాను పిచ్చిపంతుల్ని తెచ్చి కొట్లోకూర్చోబెట్టుకుని వచ్చి పోయేవాళ్ళని ప్రోగుచేసి రాణి గురించి అవాకులూ చెవాకులూ ప్రేలిస్తున్నాడు . మధ్యాహ్నం హోటల్నుంచి భోజనంతెప్పించి పెట్టించాడు . కిల్లీకొట్టు మీసాలఆసామీకూడా వచ్చి సోడాయిస్తాను రమ్మంటూ యితగాడ్ని తన దుకాణందగ్గరకు తీసుకుపోయి బెంచీమీద కుదేశాడు . జనం వస్తూపోతూ నవ్వుతూ అతడిచేత ఆత్మకథను మళ్ళీమళ్ళీ చెప్పిస్తున్నారు . ఈ విధంగా ప్రొద్దు పోయిపోయి రెండుగంటలు దాటేవేళకు చంకలో పెద్ద కాగితంపొట్లంతో శాస్త్రి చెమటలు గ్రక్కుకుంటూ వచ్చాడు మస్తానుకోసం .

‘ఈ కోటు అమ్మిపెట్టాలోయ్, అర్జంటుగా డబ్బు కావాలి.’

మస్తాను పొట్లం అందుకుని విప్పాడు . అందులో ఇటాలియన్ గేబ్రదైన్కోటు కలరావుండలవాసన కొద్దోంది .

‘ఈ కోటు యిప్పుడు నేనేంచేసుకోను ? ‘జపాను గేబ్రదైన్ వచ్చాక అందరూ దానికే యెగబడ్తున్నారు . మడత బాగా నిలుస్తుంది కదండీ . చవక, పదకొండువన్నెండ్లూ గజం.’

‘అదేవిటోయ్, ఇటాలియన్ గేబ్రదైన్ గజం యిరవైయెనిమిది రూపాయలప్పుడు కొన్నాను . జీవితమంతా వస్తుంది . మడత నిలబడదు . నూలు ఎక్కువవుంటుంది గనుక జపానుగుడ్డ నిలబడుతుంది.’

‘ఇందులో మోసంలేదుబాబూ . కట్టుకున్నపెళ్లాం జీవితంలోంచి విడిపోవచ్చుగాని యీ యిటాలియన్ గేబ్రదైన్కోటు జీవితంపొదుగూతావుంటుంది.’

‘రైటు ! సరిగ్గా చెప్పావోయ్. ఇది పద్మినీజాతి స్త్రీ, మన కక్కరేదోయ్ !’ శాస్త్రి కాస్త విషాదంగా నవ్వాడు.

‘ఇప్పుడింత అర్జంటుగా ఎక్కడ అమ్మగలమండీ. వారంపది రోజులన్నా పడుంది దీనికి.’ అంటూ కోటును వంకీనతగిల్చి ‘చెప్పండి మీ అభిప్రాయం -’

నా అభిప్రాయానికేంవుందోయ్, ఎనభై రూపాయలు పెట్టి కుట్టిం చాను. తెలీదేమిటి దాని విలువ. ఓ యోభై రూపాయలిప్పించు -’

‘చాలాకష్టమండీ ! అయినా ప్రయత్నిస్తాను -’ మస్తాను ఆలో చిస్తూ కొట్టోంచి బైటకొచ్చాడు. శాస్త్రి అనుసరిస్తూ దెబ్బతిన్న అభిమానంతో - ‘డబ్బు అర్జంటుగా కావాలన్నానుగా. ఇప్పుడేకావాలి ! నువ్వో పదిరూపాయలు మినహాయించుకుందూ చంపక -’ చిన్నగా నవ్వాడు.

‘రోజులేం బాగులేవండీ. మనదేశంలో వులెనుబట్టలు సూట్లు లాంగ్ కోట్లు యెవరూకట్టరుగదండీ. కాలేజీకుర్రాళ్లు యెవరో కొద్దిమంది మోజుకు తొడుగుతారు. అంతా డబ్బున్నవాళ్లుమాడా సిల్కుబట్టలు ఖరీ దైన మిల్లుగుడ్డలుకడ్తారు. పెద్దపని చేయించుకునేవాళ్లు వుండరు. నేను ఆడవాళ్ల బట్టలు కుట్టడం మానేశాను. కాని వచ్చినబట్టలన్నీ మీరాగారికి పంపిస్తున్నాను. ఆవిడకుచైత్యంగానే తిరిగి పంపించేస్తారు. మంచి వోపికా శ్రద్ధావున్న మనిషి. ఆ డబ్బు వసూలుచేసి వారంవారం యిచ్చేస్తుంటాను. ఈవాళారేపు మాకు పిల్లలగుడ్డలూ ఆడవాళ్ల పనంలా పడిపోయింది. ఒకరినోట్లో అన్నం చూస్తూచూస్తూ లాక్కోలేంగదండీ ! ఏపంటారు ! దేశం మారిపోతోంది.’

శాస్త్రి చిరాగ్గా - ‘దేశంగురించి ఆడగటానికొచ్చానుటయ్యా నీదగ్గ రకు. నన్ను చంపక డబ్బుపారేద్దూ - అర్జంటుగా పోవాలన్నానుగా -’ మస్తాను బనీనుజోబీలొంచి అతికష్టంమీద రెండు పదిరూపాయలనోట్లు లాగాడు. శాస్త్రి ఆ రెండునోట్లు వేగంగా లాక్కుని ‘గుడ్ బై !’ చెప్తూ గబగబా వెళ్ళిపోయాడు మారుమాట్లాడకుండా.

‘ఇంతేనా అంటాడేమో అనుకున్నాడు మస్తాను, కాని.....: మస్తాను కాట్లోకివచ్చి వంకీనున్న కోటుకేసి చూశాడు. శాస్త్రి వెళ్ళిపోయినదెస చూశాడు. దేనిమీదా పీళ్ళకి ఆసక్తి లాలస అభిమానమూ లేవు. మామూలు మనుషులకి ఏవైతే చాలా గొప్పవి గౌరవమైనవి అనిపిస్తాయో వాట్లన్నింటినీ తృణప్రాయంగా చూడగలుగుతారు. మస్తాను వొక్కమాటు గజగజా వొణికాడు కోటుకేసిచూస్తూ. ఇంకాపై రూపాయలు పోతేపోయాయిగాని సింహాంనోట్లోంచి బైటకువచ్చినట్టుగావుంది. ఈసంఘటనవల్న మస్తాను శాస్త్రిమీద గౌరవం అధికంచేసుకున్నాడు. కాళ్ళక్రింద కుట్టుమిషను గిరగిరాతిరుగుతోంది చప్పుడుచేసుకుంటూ. డబ్బుతోమాడా కొనలేని మనుషులు కొందరుంటారనే అభిప్రాయం మనస్సులో మిషనుచక్రంలా గిరగిరా తిరుగుతోంది. కుర్రాడు దిక్కులుచూస్తూ కాజాలుకుద్దున్నాడు. ‘సరిగా పనిచెయ్యరా పెధవా.’ మస్తాను విసుక్కున్నాడు కోపంగా. ఆసినిమాపిచ్చాడు మరీ చిత్రమైనమనిషిలాగున్నాడు. తనకు ఫలానా తారకావాలి-ఆవిడకు తను అర్హుడో కాదో అవసరంలేదు. ఈవ్యామోహం పన్వేట్రాఫిక్కు....మనుషుల్ని యింత మరీ యిదిగా రెచ్చగొద్దున్నది కాబోలు యీ సినిమా. పుస్తకాలు, సంగీతం. బొమ్మలు, సినిమా, నాటకం యేదైనా యింతేకాబోలు - మనుషుల్ని రెచ్చగొట్టి పెర్రెత్తిం చేస్తాయి. మస్తాను వీడిముట్టించి మిషనుమీదకూర్చునే కాళ్ళాడిస్తూ రోడ్డుకేసిచూశాడు..

ఎవరో కావడి బుజాన్నేసుకుని కాలవనించి నీళ్లు మోసుగొస్తున్నాడు - ఎండలో బుజాలు, వొళ్లు చెమటలుకార్తూ నిగనిగలాద్దున్నాయి. అడుగులు వేగంగా కొలిచినట్లు పడుతూంటే కావడికుండలు లయబద్ధంగా కదులున్నాయి.

తల్లోమందారపువ్వుపెట్టుకుంది. దభాల్న దొడ్డితలుపుతీసి అంట విస్తరి కుండీలోకివిసరిపారేస్తూ వీధిలోకి పనిబెట్టుకున్నట్లు పరధ్యానంగా నిలబడి దేన్నోచూస్తూ భదాల్న తలుపువేసుకుంది భామిని వయ్యారంగా.

ఆ అరిటాకు ఎంగిలిమెతుకులమీదకు కుక్క చోకాడించుకుంటూ కలియ బడ్తోంది.

రికెవాడు సర్న గీచినరూళ్లకప్రగీతలా మస్తాను కొట్టుముందు నుంచి దూసుకున్నాడు — అందులో ఆసామీ రిజెట్రొక్కేవాడికన్నా ఎక్కువచమటలు గ్రక్కుతున్నాడు. వంగుని వడిలిపోయి కప్రలో కొట్టుకుంటూ రోడ్డుకు సమాంతరరేఖలా ముందుకు నడుచుకుంటూ పోతున్నది ఎవరో ముసలమ్మ కొంపమునిగిపోయినట్లు.

ఒక కాకినిక్కరు కుర్రాడు యాలపాడ్తు పోతున్నాడు.

ముగ్గురమ్మాయిలు పోతులబండిని తప్పుకోవటంలో కంగారు పడ్తున్నారు.

కంగారుపడకుండా యిద్దరమ్మాయిలు పైకిలుత్రొక్కుకు పోతున్నారు.

ఒకస్కూలుకుర్రాడు జోబీలోంచి పంగలకప్రతీసి గురిపెట్టి చెట్టు మీద పీట్టను దేన్నో కొట్టాలనుకుంటున్నాడు. దూరంగా కొబ్బరిమట్టలో అదృశ్యంగా దోబూచులాడ్తున్న డాబామీదనిలబడి ఎవరో విధవరాలు కచ్చ నూర్చుకుంటున్నది. మస్తానుజోబీలో యింపై రూపాయలు హరించి పోయాయి. మస్తానుకొట్లో యెనబై రూపాయల గేబ్రిడెన్ కోటు వంకిన అలంకరించింది.

8

సెస్టెంబరునెలలో వోరోజుమధ్యాహ్నం మూడుగంటలకే దట్టంగా మబ్బులు క్రమేశాయి. కొంతసేపు గాలితేచి గడ్డిపరకల్ని ఎండు టాకుల్ని అంతరిక్షంలోకి పైపైకితీసుకెళ్ళి మళ్ళీ ఎటో పనున్నట్లు మాయమైపోయింది. రైలుస్టేషనుకెదురుగా నిలబెట్టివున్న వొకేవొక వొంపెద్దుబరడిలో నిద్రపోతున్న 'బండివెంకన్న' హఠాత్తుగా కళ్లు

నులుముకొంటూ లేచి సమయంతెలిక బండివచ్చి ప్రయాణీకులు అంతా వెళ్ళిపోయా రేమోనని పరుగెత్తుకుంటూ బుక్కింగుకిటికీదగ్గరకు వెళ్ళి టైము అడిగి వచ్చాడు. ఇంకా రైలురావటానికి అరగంటవుంది. ప్లాటు ఫారం మీద యెవరో గ్రామీణులు మూటల్ను పెట్టుకుని బండికోసం యెదురుచూస్తున్నారు. సిమెంటు బల్ల మీద వోపోలీసు బోపీ గుండెల కదుముకుని వెల్లకిలా పరుండి కునుకు తీస్తున్నాడు. స్టేషను మాస్టరు బనీను లుంగీతో బైటకు వచ్చి పోర్టరుకు గంటకొట్టమని చెప్పి మళ్ళీ లోపలకు వెళ్ళాడు. వెంకన్న బండిదగ్గరకు వెళ్ళి లోపల జంబుఖానా దులిపి, ఎద్దు ముందు నాలుగుగుప్పెళ్లు పచ్చగడ్డి పడేసి కమిచీతో పీపుగోక్కుంటూ నిలుచున్నాడు. తర్వాత రైలు వచ్చింది. ప్లాటు ఫారం మీద పల్చగా నిలబడ్డ నలుగురూ త్రోసుకుంటూ క్రుమ్ముకుంటూ ఒకే పెట్టెలోకి ఎక్కాక గార్లు బలవంతాన దింపేసిన చొక జంగిడిలకుర్రాడు, ఒక గ్రుడ్డిమనిషి వాడిచేతిలో కర్రపట్టుకుని నడిపించే చొక ఆడమనిషి. వెనుక మూట, మూటలో గుండ్రటి, నల్లటి బొద్దుపిల్లాడు, యింకా రెండు మూడు సిల్వరు చొక్కాలతో పీళ్ళేమిగిలారు. వెంకన్న కమిచీ నేలకు వ్రాలిపోగా నిరాశతో తిట్టుకుంటూ వెనక్కు నాలుగడుగులు వేసాడు. కదుల్తున్న రైలు మళ్ళీ చొక్కామూటు ఆగింది. రెండవ తరగతి పెట్టెలోంచి ఎవరో మిలిటరీ ఆఫీసరులాగున్నాడు గార్డుతో యిది ఫలానా స్టేషనేనా అని అడుగుతున్నాడు. స్టేషను మాస్టరు వెంకన్న నుపిలిచాడు. వెంకన్న గబ గబా సామాన్ను అందుకున్నాడు. ఆమిలిటరీ అతను దిగాక రైలు వెళ్ళి పోయింది. అతడిదగ్గర చొక పెద్ద నల్లటి బ్రంకు పెట్టి - ఆఫీసర్లు వాడేది వుంది. మరొక కాళ్ళిరుపేముతో అల్లిన తనూషా సజ్జబుట్ట, చిన్న తోలు పెట్టి, నీళ్ళ సంచీ. పెట్టి మీద మేజరు వరహాలు యింకా ఏవో పొడి అక్షరాలు రాసున్నాయి. అతడేవో కాగితాలు తీసి వాటి మీద స్టేషను మాస్టరు సంతకాలు తీసుకున్నాడు. ఈలోగా వెంకన్న సామాను బండిలో సర్దివచ్చి దూరంగా చేతులు కట్టుకు నిలుచున్నాడు. ప్లాటు ఫారం మీది పోలీసు వచ్చి యెదురుగా టంచన్ గా నిలబడి శాల్యాట్ కొట్టాడు. వరహాలు

తలపంకించారు. స్టేషనుమాష్టరు ఇతగాడూ ఏమో మాట్లాడుకుంటూ బండి దాకా వచ్చారు. వసహాలు విష్వచేసి బండిలోకి వోమారుచూసి పోనియ్యి నేను నడుస్తాను' అని నెత్తిమీద తోపీతీసి బండిలో పడేలా విసిరాడు. ఎద్దు గంటలు చప్పుడు చేసుకుంటూ చక్రాలు రాళ్ళమీదనుంచి టకటక మని కటువుగా దొర్లుతూ బండిబయల్దేరింది. వెంకన్న సమ్రతగా మన్ని యేవూరుబాబూ ?' అన్నాడు.

'ఈవూరే...' అని చంకతోని చిన్న పొట్టి నల్లటి చేవకర్రతో బండిగూడుమీద అంటించిన ఏదోపోస్టరును పొడుస్తూ - 'నాటకనూ యీవూళ్ళో....' అని అడిగాడు.

'తెల్లు బాబూ, ఏటో సచ్చినోళ్ళు కాగితాలు అంటిస్తారు. లోన కూకోరాదూబాబూ, సెనంలోవూళ్ళోకి వెళ్లిపోతాం...' గొణుగుతున్నాడు వెంకన్న.

'కూర్చునికూర్చుని బండిలో నాలుగురోజుల్నుంచీ నడుంవిరిగి పోయిందిరా అబ్బీ! నడవనీ-'

బండి దొంకలోంచి తాటితోపులోంచి ఈతరెమ్మర్నీ దుబ్బుర్నీ రాసుకుంటూ చప్పుడుచేసుకుంటూ పోతోంది,

'సుట్టముక్క అరిపోనాది. అగ్గిపెట్టె యిప్పించుకుంటారాబాబూ!'

వెంకన్న అగ్గిపుల్లగీసి 'శానారోజులాయి యిచేపు రానేదు కావోసు. బాబూ, వూరు యేంమారిపోనాది, సూత్తారుగా! నాయళ్ళు కాపీవోచేళ్ళు తెరిచేసినారుబాబూ! కల్లుదుకాతాలు మూసేసినారు. పాలూ పెరుగుమాట అడక్కండి. యిస్కూళ్ళు, బయస్కోపులు, పూరినిండా జులాయిముండలు, కాలం యేపీ బాగోనేదు. రూపాయి అప్పడిగినా పుట్టకుండావున్నాది. వడ్డీయాపారం మీరిపోనాది. ఆస్తులు దోచేసుకుంటున్నారు. మానాటోళ్ళ కడుపులు మాడిపోతూంటే యీ సొమ్ములన్నీ పట్టికెళ్లి పట్నాల్లో తగలబెట్టేస్తున్నారు జనం. నాయంపోనాది. డబ్బే నాయం! డబ్బేధర్మం! నీతినిజాయితీనేక బతికెందుకుబాబూ ?'

మేజరువరహాలు తనలోతాను నవ్వుకుని — ‘ప్రపంచమంతా యిప్పుడు నువ్వుచెప్పినలాగే నడుస్తోంది.’

బండివెంకన్న అసమ్మతిగా తలవూయిస్తూ - ‘యింత పచ్చికలి యెక్కడా బద్దలవనేదు బాబూ. పీకార్చుకుపోతున్నా మజ్జిగసుక్క పుట్టకుండా పోతున్నాది. విలవిల్లాడిపోతున్నా పిడికెడుమెతుకులు విగల్పబంమానేకాదు జనం. కాపీలు లాగేస్తున్నారు - బయస్కోపులకు పెట్టేస్తున్నారు సొమ్ము. ఏటి బాబూ యిదంతా —’

‘అంతేలే-’ అని వరహాలు బండిగూడుమీద పోస్టరును యథా లాపంగా కూడబలుక్కుని చదివాడు.

“అదృతనాటకప్రదర్శనం ! పద్యాల్లా పెడబొబ్బల్లా లేవు.

స్టేజీమీదకి యేనుగులూ లొట్టిపిట్టలూ రానక్కరేదు.

ఒక పతితస్త్రీ దుస్సహదుర్భర జీవితగాధ ! కన్నీటిలో కలం ముంచి వ్రాశాడు కవి!

గోవాలో, అల్లీరియాలో, అక్కడా ఇక్కడా యెక్కడా యెప్పుడూ ప్రజ్వలించే స్వాతంత్ర్యపీపాసను సామాన్యుల్లో గుర్తించి ప్రస్తావించిన సముజ్వల సాహసోపేత రచన —

“దాహం !”

చూడండి ! ‘కవి ! ‘ప్రసాద్’ హీరో : ‘శ్రీహరి’ హీరోయిన్ ‘మీరా’ డైరెక్టర్ : ‘శాస్త్రి’ మానేజిమెంట్ : ‘సూర్యనారాయణ.’

షరా - రూల్సు మామూలే. టానుహాల్లో రాత్రి 9-30 ని॥ లకు.

రేట్లు - కుర్చీ రూ. 2/- బెంచీ 1/- (స్త్రీలకు, పిల్లలకు 12 సెం॥ లోపు -/8/-).

అడ్వాన్స్ బుక్కింగు - మస్తాను లేడీస్ అండ్ బెంట్లు టాను ఫిట్టర్స్ షాపు. నేషనల్ ఫొటోస్టూడియో.

గమనించవలెను : ఏకారణంచేత నాటకం ఆపబడిననూ సొమ్ము వాపసుయివ్వబడదు.

‘మనవాళ్ళకి యీ నాటకాలపిచ్చి యింకాపోలేదు.’ మేజరు వరహాలు తనలో తాను నవ్వుకున్నాడు.

బండివెంకన్న అందుకున్నాడు — ‘నాటకాలపిచ్చి అంటారా బాబూ ! మనూళ్ళో మునుపట్లా భారతభాగోతాలు ఆడంనేడు బాబూ. భాగోతాల సుద్బిగాడు పాలెంలో పూసలమ్మకుంటున్నాడు. సాలీలు సంగం పెట్టారు. మంగళ్యం యిళ్ళకొచ్చి కామందులకు పన్నుసేయటం మానేశారు. సాకలోళ్ళు అంతా సాపులు తెరిచీసినారు. ఆళ్ళకి సంగం; రిచ్చావోళ్ళు సంగం. కామందులకొంపల్లో ఆడోళ్ళు నాటకాలాడడం యెక్కడన్నావుందా బాబూ ? రిచ్చావోళ్ళు యెక్కువైపోనారు. మడిసిరూకుంటే మడిసి లాగటం! ధూ ! ఎడవకాలం ! సిగ్గు నజ్జా రెండూ పొసాయి పెజకి.’

బండి పుంతదాటి ట్రంకురోడ్డునందురుంది. రోడ్డుకిరుప్రక్కలా చింతచెట్లు బాగాపెరిగి యెత్తుగా చల్లగా నీడనిస్తున్నాయి. ప్రకప్రక్కల నుంచి అనేక కాలిబాటలూ. పంటకాలువలు నిండుగా ప్రవహిస్తున్నాయి. వరహాలు ఒక్కమాటు ఆగి నాలుగువైపులా పరకాయించి చూశాడు. ఊరు దగ్గరపడ్డట్లుంది. పీఠుల్లో దీపాలువచ్చాయి. బండివెంకన్న కమిచీతో చూపించి చెబున్నాడు - ‘అల్లదే ఆడోళ్ళ కాలేజీబాబూ. మునుపటి యిస్కూలు పడగొట్టి పెద్దమేడ కట్టేసినారు. ఆసుపత్రి పెద్దదై పోనాది. బస్సుస్టాండు అల్లక్కడ్నుంచియెత్తేసి సంతపాకలమీద కాలపకావల పెట్టారు.’

‘ఏసన్నా హోటలుకు తీసుకుపో-’ వరహాలు వూళ్ళోకి వచ్చామని తెలిశాక హెచ్చరించి సిగరెట్టుతీసి ముట్టించాడు.

వెంకన్న బండిని బజార్లోంచిత్రిప్పి ‘హోటల్ శకుంతలా’ లాడ్జింగ్ అండ్ డోర్మింగుహృసు ముందు ఆపాడు. గదితాళంనెవులు పుచ్చుకున్నాక సామాన్ను మీదకు చేరపేస్తూ బండివెంకన్న ‘మనూరన్నారు. హోటల్లోదిగారేంబాబూ ?’

వరహాలు చిరునవ్వునవ్వి - 'అంతేలే' అని రూపాయి తీసి చేతులోపెట్టి 'ఈవూరింత డాబుగావుందిగదా ప్లేషన్లో ఒక్క రిక్షా అన్నారేదే.'

'ఈబండికెవరూ రారుడాబు. అదీగాక యిక్కడ పెజంతా బస్సుల్లోనే పోతారు.'

బండివెంకన్న వెళ్ళిపోయాడు. వరహాలుస్నానంచేసి ఆలిన్జీన్ లాగూ కోటూ వేసుకున్నాడు. చికెన్ కర్రీ, మట్టన్ ఛోప్, రెండుప్లేట్లు ఆమ్లెట్లు తెప్పించుకుని తిన్నాక బిల్లుపారేసి కుర్రాన్న వెళ్ళిపోమ్మని పెట్టెతెరచి సీసా పైకిలాగి యెవరూచూడకుండ గటగటా సగంసీసా కొట్టేసి పెట్టెమూసి గదితలుపులు వేసేసి గబగడావీధిలోకొచ్చి సందుల్లోకి దూరిపోయాడు. అక్కడ్నుంచి అతను వొళ్లంతా కళ్లుపెట్టుకుని వీధివీధి సందుసందూ పరిశీలగా చూస్తూ తిరిగాడు. ఒకచోట ఆగకుండా ఒకరికి అనుమానంపుట్టనివ్వకుండా జనం ఎదురుబడితే తీవిగా హోదాగా చూపుల్ని తప్పుకుంటూ వచ్చాడు. కొంతమంది నిలబడి చూశారు. ఎవరూ అతణ్ణి పరికరించలేదు. అతను కాలవదగ్గర రేవుమీదనుంచి వీవో రహదారి పడవలు వస్తుంటే, వాటిని చూడ్డంకోసం నిలబడినట్లు నింపుని కాలవ చుట్టూ ఎన్నిపీధులున్నాయో ఎక్కడెక్కడ వూరు పెరిగిపోయిందో గమనించాడు. ఆచాంద్రాయణంలో అతను సూర్యనారాయణ పొతో స్టూడియోదగ్గర కాస్సేపు తచ్చాట్లాడ్తూండగా ఆవలిస్తే పేగులులెక్కబెట్టే మనిషి 'మస్తాను' మాటల్లోకిదింపబోతే ఒక నాటకంటికెట్టుకొని బైట పడ్డాడు. అక్కడ్నుంచి మళ్ళీ తిరగటంలో రాత్రి యెనిమిదిగంటలక్ చూరులు భూమిమీదకువ్రాలి మొక్కల్తో రకరకాల తీగలు లతల్తో ప్రశాంతంగా సుందరంగా వున్న 'మీరా' యింటిముందర వచ్చినిల్చున్నాడు. అతను ఆ జాగాను అంగుళమంగుళమూ చాలాశ్రద్ధగా దేనికోవెతుకు తూన్నట్లు చూసి తృప్తిపడ్డాడు. 'మీరా' యింటిముందు పూలమొక్కల మధ్య పేముకుర్చీలో చూర్చుని కృష్ణమూర్తిగారు పైగలురికార్డు పెట్టుకుని వింటున్నాడు.

వరహాలు నెమ్మదిగా గేటుత్రోసుకుని కృష్ణమూర్తిగారిదాకా వచ్చి 'ఈయిల్లు యెవరిది? ఇక్కడ యెవరుంటున్నారు?' అని అడిగాడు.

ఆయన రికార్డు మూసేసి 'నేనూ మాఅమ్మాయి వుంటున్నాం' అని అయిష్టంగా జవాబిచ్చారు.

వరహాలు సందేహంగా - 'మీఅమ్మాయి నోమాటు పిలుస్తారా?' గుప్పున సువాసన కృష్ణమూర్తిగారికి కొట్టగానే ఆయన కోపంగా - 'యూ డామిట్, గెటవుట్!' అని ఆ సైగలురికార్డు తీసి విసిరి నేలకు బ్రద్దలుకొట్టారు. ఆయనకు కోపంవస్తే తన ప్రియమైన వస్తువు వొకటి సజ్జమవుతుంది.

వరహాలు పారిపోలేదు. 'ఒకమాటు లోపలికెళ్లి చూచొచ్చా---' యిక ప్రత్యుత్తరంకోసం ఆగకుండానే బుర్రవంచి తలుపుత్రోసుకుంటూ లోపలికి చూశాడు.

ఎవడో తాగుదోతువచ్చి అల్లరిపెట్టున్నాడని పూహించిన కృష్ణమూర్తిగారు విసుగ్గా 'అక్కడ నీ శ్రాద్ధం-ఏముండయ్యా, చూసేందుకు పూరిపాకలో....' అంటూ వచ్చి వెనక నిలబడి 'నీకేంకావాలయ్యా, యిల్లా కొంపలోదూరి రాక్షసుడిలా అల్లరిపెట్టడానికి యీపూరిపాకలో యేముంది?'

వరహాలు తొణకలేదు, బెణకలేదు. లోపలి గోడల్నున్న చిత్రాలను కుట్టుమిషను సామానులు వంటిల్లు అన్నీ కలియచూశాడు. చూసి చూసి 'ఈయిల్లు మాదిలాగే కనిపిస్తుందండీ! ఇప్పుడిందులో యెవరున్నారోగాని—'

'చాలాలు!' నడవ్వయ్యా బైటకు - ఈయిల్లు నాదంటావు. ఐతే కట్టుకుపో.... చూస్తావే?'

వరహాలు బైటకొచ్చాడు. కృష్ణమూర్తిగారివంక సందేహంగా చూస్తూ- 'ఈయింట్లో యెవరన్నా ఆడమనిషి వురిపోసుకు చచ్చిపోయిందా?'

‘అదేంప్రశ్న? శుభమల్లే కొంపలోకొచ్చి యివ్వేంమాటలయ్యా?’

‘అహ్! అడిగాను. మొగుడొదిలేస్తే దిక్కులేక —’

కృష్ణమూర్తిగారు ఇకలాభంలేదని నింపాదిగా — ‘అబ్బాయి, నువ్వెవరో మందుమీదున్నావు. లేక మనస్సు సరిగాలేకపోవచ్చు. ఇక్కడేం అట్లాంటివి జరగలేదు.’

వరహాలు ముందుదొడ్డిఅంతా చూపిస్తూ — ‘ఈనూయి ఇక్కడేవుంది. ఈపాకవున్నచోట చొక పెంకుటీల్లు పాతది వుండాలి. అది మాది. అందులో నాపెళ్లాన్ని వొదిలేశాను. అది యీనూతిలోగాని వురికి చావ లేదుగదా: ఏమండీ, యీనూతిలో యెవరైనా పడ్డారా? మీకు తెలిసి సంతమాటుకూ....’

కృష్ణమూర్తిగారు అయోమయావస్థలో పడ్డారు. ‘మీ అమ్మాయి యెవరో వున్నారన్నారు. ఆడవాళ్లకు తెలుస్తాయి సంగతులు. ఇప్పుడొస్తారా? నన్ను కొంచెం మాట్లాడనిస్తే....’

‘ఇప్పుడిక్కడలేదు. నాటకానికి వెళ్ళింది.’

‘ఐతే వస్తానండీ. క్షమించాలి.’ వరహాలు వెనుదిరిగి గేటుదాటి చీకట్లో సందులూగొందులూ చుట్టి తానుహాలుదగ్గరకొచ్చి కాస్సేపు అటూయిటూ తిరిగి నాటకంహాల్లోకిపోయి కూర్చున్నాడు.

తొమ్మిదిన్నరకు టంచన్ గా తెర లేచింది. జనం బాగావచ్చారు. మొదటిసీను ముప్పావుగంట లాగింది. తండ్రికూతుర్ని వదిలేసి వెళ్ళి పోవటం, అమాయకురాలైన భక్తురాలిగా రాధవేషం మీరా జాగ్రత్తగా నటించింది. ఒకపక్క మూఢత్వం ఒకపక్క హాస్యం ఒకపక్క జీవితం: రాజకీయబాధితుడు, కృష్ణమూర్తిగా శ్రీహరి వేషంవేశాడు. రెండవ సీనులో కృష్ణమూర్తి రాధ సంసారికజీవితంలో హాలాహలం బైల్దేరు తుంది. ఆఖర్న తను యెన్నికష్టాలు పడుతున్నది, వుద్యోగం మోసంచేసి ఎల్లాసంపాపించినది అన్నీ చెప్పుకుంటాడు. అన్నిటికీ భగవంతుడే వున్నాడంటుంది ఆపిల్ల. తరువాత కోర్టుసీను - రాధ కోర్టులో కృష్ణ

మూర్తి జీవితకథనంతా నిజంచెప్పేస్తుంది. దేవునియెదుట అబద్ధమాడ కూడదు గనుక. కృష్ణమూర్తిని జైల్లోవేస్తారు. తరువాతసీనులో మీరా అద్భుతంగా నటించింది. డైలాగులు తక్కువ! అంతా మూగచిత్రం మాదిరి మాటలు తక్కువతో లైటింగ్ స్టేజినర్దుబాట్లు ఆశ్చర్యకరంగా చేశారు. పసిపిల్లనితీసుకుని నానాఅగచాట్లూ అవమానాలూ బాధలూ ఎంతో హృద్యంగా నడిచింది సీను. ఇక్కడ విశ్రాంతికోసం నాటకం కొంచెంసేపు ఆపుచేశారు. మళ్ళీ జూదం, వ్యభిచారం, జేబులుకొట్టడం వగైరాల్లో ప్రారంభమవుతుంది కథ. లాంతరు స్తంభంపగ్గర కృష్ణమూర్తి రాధను పట్టుకున్నప్పుడు మళ్ళీ యిద్దరూ డైలాగులు చెప్తారు. ఆఖరిసీను చాలాపెద్దసీను! హరిశ్చంద్రలో శ్రీకృష్ణమట్టంలాటిది. గోవా వెళ్తారు యిద్దరూ! అక్కడి విమోచనోద్యమంలో కాల్పులు హత్యా కాండ - పీటీలో కృష్ణమూర్తిని కాలేస్తారు. అతడికి కప్పిన రక్తసిక్త మైన జాతీయపతాకాన్ని తాను తీసుకుని గోవా అంతర్భాగంలోకి ఆఅమ్మాయి వెళ్ళిపోతుంది.

నాటకం పూర్తివగానే జనం కిక్కురుమనకుండా లేచి నిల్చున్నారు. శాస్త్రి స్టేజీమీదకు ప్రేక్షకులవారికపై ప్రసాదాన్ని శ్రీహరిని మీరాను తెచ్చి పరిచయంచేశాడు.

వరహాలు లేచి గడియారంచూచుకున్నాడు. రెండున్నరఅయింది. హాల్లోంచి జనమంతా వెళ్ళిపోయాక నెమ్మదిగా ముందు కుర్చీలన్నీ దాటి స్టేజీమీదకెక్కి ప్రక్కతెరల్లోంచి గ్రీన్ రూములోకి వెళ్ళాడు. ఎవరిహడావిడిలో వాళ్ళున్నారు. శాస్త్రి గొంతుచించుకుని అరుస్తున్నాడు. ఆక్టరు వేషాలు విప్పుకుంటున్నారు. ముఖాలు కడుక్కుంటున్నారు. వేషాలు దుస్తులు జోళ్లు కర్రలు కంపలు ఫర్నిచరు అంతా చిందరవందరగా వుంది.

మీరా అద్దంముందు కూర్చుని ముఖం తుడుచుకుంటున్నది. వరహాలు నెమ్మదిగా వెనుకనుంచివెళ్ళి ఆమె రెండుబుజాలమీదా చేతులు వేసి 'మీరాదేవిగారూ, బ్రహ్మాండంగా నటించారు.'

మీరా వొక్కమాటు కెప్పుమని కేకేసి కుర్చీలోంచి ప్రక్కకు వాలి పడిపోబోయింది. వరహాలు పట్టుకుని 'ఇంత ప్రజ్ఞకలదానివని తెలిస్తే నిన్ను వదలకనేపోదును.' నాలుగువైపుల్నుంచి శాస్త్రి సూర్య నారాయణ శ్రీహర్ యింకా అంతమందీ పరిగెట్టుకొచ్చారు యేవి చేచిటని.

'ఎవడానువ్వు?' అని మస్తాను గుడ్లరుముతూ వరహాలుమీద కొచ్చాడు. శాస్త్రి వరహాలుపట్టులోంచి మీరాను గుంజుతూండగా - సూర్యనారాయణ ముందుకొచ్చి 'ఎప్పుడొచ్చావురా? నువ్వీ నాటకాని కొచ్చావా? అని తెల్లబోతూ అశ్చర్యంగా అడిగాడు. మీరా శాస్త్రి చేతుల్లోంచి వరహాలుచేతుల్లోంచికూడా జారిపోతూ తల టకాటకా కొట్టేసుకుంటున్నది.

వరహాలు - 'ఒకచుక్క బ్రాందీవుంటే పొయ్యిండి, ఇప్పుడే చిలకల్లే మాట్లాడుతుంది.'

మస్తాను సోడాకాయ తెచ్చాడు, శాస్త్రి గ్లాసులోకిపోసి అందిస్తూ సూర్యనారాయణకేసి అర్థంగాకుండా చూస్తున్నాడు. 'ఈ నాలుగైదు రోజులూ రిహార్సలూ అవీ చేసి శక్తిలేక నువ్వు పిలిచేసరికి తట్టుకోలేక పోయింది. ఐనా యిదేంపనిరా, తిన్నగా రాకూడదూ?'

'మీరంతా డ్రామావాళ్లు గదోయ్! సస్పెన్స్ ఎల్లాగుంది?'

శాస్త్రి చిరాగ్గాచూస్తున్నాడు. మీరా చన్నీళ్లు ముఖానకొట్టేసరికి లేచి నీరసంగా వరహాలుమొహంలోకి చూసి తలదించేసుకుంది. జనం చుట్టూ నిలబడిపోయి చూస్తున్నారు. నాలుకలు బైటకుపెట్టి రోపలకు లాగి తర్జనభర్జనలు పడుతున్నారు.

సూర్యనారాయణ జనాన్నితోస్తూ 'ఏముందీ? వాడు దాని మొగుడు....'

శాస్త్రి - 'చచ్చాం! అల్లుడుగారూ, చూపువాసలో మీకు బాజా అయిపోయివుండేది యిల్లాటి అఘాయిత్యం తలబెట్టినందుకు.'

జనమంతా నెమ్మది నెమ్మదిగా సామాన్లు మోసుకుంటూ యిళ్ళకు చేరుతున్నారు. శాస్త్రి, సూర్యనారాయణ, మీరా వరహాలూ పోయి కారులో కూర్చున్నాక ప్రసాద్ ను శ్రీహరిని పిలిచి 'మీరిద్దరూ వృద్ధిలోకి రావలసినవారుగనుక స్టేజీమీద యీ రాత్రికి కాపలాపడుకోండి. నీ నాటకం వేయించినందుకూ, నీకు హీరోవేషం యిచ్చినందుకు మీరు యావజ్జీవితం కృతజ్ఞులైవుండాలి మరి.'

కారు దూసుకుని వెళ్ళి పోయింది మీరాయింటికి. గుమ్మందగ్గిరే వరహాలు కృష్ణమూర్తి గారితో - 'ఇదుగో, యీ అమ్మాయిగురించేనండి మిమ్మల్ని యిందాక అడిగింది' అన్నాడు మెట్లు ఎక్కుతూ.

'హ్హోరి అప్రయోజకుడా!' అని కృష్ణమూర్తి గారు నోరు తెరిచారు.

9

'మీరా'ని హోటల్ శకుంతలాకు పిల్చుకుపోయాడు మేజర్ వరహాలు, నాటకంనీరసం పోకుండానే. యెటూ పైకిపోతున్నాంగదా అని లోపల పరికిణీ సిల్కుది వేసుకుని మీద పల్చటి మబ్బుమడతల ఐదుగజాల చీర చుట్టుకుని అదేగీరల తెలుపునీలం చోళీ వేసుకుని ముస్తాబు చేసుకుంది. ముక్కుపుడక పెట్టుకుని నువ్వుగింజతిలకం దిద్దుకుంది. జాగ్రత్తగా చేతివ్రేళ్ళకు పాలిష్ చేసుకుని, చక్కని జోడువేసుకుని, కనుబొమలు కుంచెతో సర్దుకుని అందాలబరిణిల్లే నింపాదిగా వయ్యారంగా కూడా నడిచి హోటల్ గదిలోకి వచ్చింది.

వరహాలు పెట్టితెరిచి బంగారువాచితీసి - 'పెట్టుకో, బావుంటావు.' అని అందించాడు.

'నా కవసరంలేదు.'

'నేను నీ కివ్వకూడదా?'

‘మీరెవరు - నేనెవరు ?’

‘యిదేం వేదాంతం ? నిన్ను తీసుకుపోదామని చచ్చాను.’

‘నేను రాను !’

‘నిన్ను పెళ్ళాడాను కదా ?—’

‘మీ మంగళసూత్రం ఏనాడో పీకిపారేశాను.’

‘కాదంటే తప్పుతుందా ?’

‘మీతో నే నెటువంటిసంబంధం పెట్టుకోదల్చుకోలేదు.’

‘జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. నువ్వు నాతో వచ్చేయ్యాలి ?’

‘అవసరంలేదు - రాను.’

‘ఇదుగో, నేను మర్యాదగా బ్రతిమాలుతున్నాను, విను -’

‘విన్ను. మీరనవసరంగా నామీద ఎటువంటి అధికారము

హక్కులు వున్నట్లు భావించుకుని మాట్లాడకండి.’

‘నిన్ను లొంగదీసుకోవడం నాకు చేతకాదనుకుంటున్నావు

కాబోలు -’

‘మీరిక్కడనుంచి మర్యాదగా వచ్చినదారిని వెళ్ళండి. నాతో జోక్యం మీ కనవసరం -’

‘ఐతే నేను రావటం నీకేమీ యిష్టంలేదా ? నన్ను వదిలించు కోవాలని త్వరపడ్తున్నావా ?’

‘అల్లాటి అభిప్రాయాలు నాకేమీలేవు. నాకు అసహ్యంగా వుందని నే ననలేదు.’

‘నన్ను చూస్తే నీ కెట్లాగుంటుంది ?’

‘ఎందుకడుగుతారు అనవసరపు ప్రశ్నలు -’

‘నన్ను నువ్వు రెచ్చగొడుతున్నావు ? చెబున్నాను : నేను చాలా ప్రమాదకరమైన మనిషిని.’

‘మీ యోగ్యత వేరే మీనోట వినక్కర్లేదు.’

‘నేను చచ్చిపోయానని అనుకుని వుంటావు - అవునా !’

‘నేనెవరి కీడూ కోరను.’

‘నువ్వు బరితెగించిపోయావు, నీకు వెనకాతల బలగంవుంది. ఆ ఆసరాచూసుకుని నోటికొచ్చినట్లల్లా వాగుతున్నావు.’

‘నేను మళ్ళీ చెబున్నాను. జాగ్రత్తగా వినండి. నాకూమీకూ ఎటువంటి సంబంధమూ లేదు. మీ బ్రతుకు మీరూ నా బ్రతుకు నేనూ బ్రతుకుతున్నప్పుడు, యీవాళ హఠాత్తుగావచ్చి మీ హక్కులన్నీ పున స్థాపితం చేసుకున్నట్లు మాట్లాడకండి, నేనేమీ మిమ్మల్ని పరుషవాక్యం అనలేదు. మీరు నోటికొచ్చినట్లు మాట్లాడొద్దు.’

‘ఐతే నాతోకూడా యెందుకొచ్చావ్ యిక్కడికి?’

‘మీ కభ్యంతరంలేకపోతే మీరు మీసానూనుతో నేనున్నచోటుకి వచ్చి నా కతిథిగా వుండవచ్చును.’

వరహాలు పళ్లు పటపటా కొరికి - ‘నేను నీ మొగుడ్ని కాదని అంటున్నావు. అవునోకాదో యిప్పుడే తేల్చుకుంటాను.’

మీరా వెంటనే తలుపుకేసి పరుగెట్టింది. వరహాలు రెక్కపట్టు కుని ‘ఇప్పుడు విడిపించుకో-’

ఆమె గింజుకుంది, రక్కుతూ. అతడు వొక్కలాగు లాగి - ‘వెట్టిమొట్టి వేషాలువెయ్యకు.’

చేత్తో మొత్తుతోంది. ‘నన్ను విడిచెయ్యండి. ఇదేం మర్యాద కాదు.’

‘మర్యాదేవిచే -’ తర్వాత బూతులుతిడుతూ చీర లాగేశాడు. కాళ్లతో తంతోంది విడిపించుకోవటానికి. అతడు ఎడమచేత్తో మెడ బలంగా వంచి ఆమెచెంపలను కఠినంగా తన రొమ్ములతో అదిమి నొక్కుతూ కాళ్లతో లుంగలుచుట్టిన చీరను వెనక్కు వెనక్కు తోస్తున్నాడు.

‘నన్ను చంపేస్తారా? చంపెయ్యండి.’ యేడుస్తోంది రొప్పుతూ.

‘నిన్ను చంపుకుంటానా -’ వీపుమీద చోళీవెనక పట్టుదారాల్ని నిర్దయగా త్రెంచేశాడు. పట్టుచోళీ చిరిగి అతడి చేతులోకి వచ్చేసింది.

మళ్ళీ కోపంగా గోడకుపడేసి మనిషిని శూన్యవస్త్రాన్ని చేస్తూ మంగళ సూత్రం తెంచేశానన్నావుగదూ !' అని, ఆవేశంతో మీరాను రెండు చేతులతోనూ బొమ్మనుపట్టుకున్నట్టు మీదకెగరేసి నడుం పొదివిపట్టుకుని గుండెలవరకూ యెత్తుకోబోయాడు. ఆమె అక్కసుతీరేలా తన రెండు మోకాళ్ళతోనూ ఎదురుబొమ్మలమీద బలంగా పొడిచింది. వరహాలు పట్టు వదిలేశాడు. మీరా పరుగెత్తి గదిలో మూల మోకాళ్ళమీద ముడుచుకు కూర్చుని దిగువనుదొరికిన చీరను వొంటిమీదకు లాక్కుంటోంది. వరహాలు 'లం - కానా ! గుండెలమీద తంతావుచే -' తర్వాత అశ్లీలంగా తిడుతూ మూలకూర్చున్న మీరాపాదాలు దొరకపుచ్చుగుని బరబరా నేలమీద యీడ్చుకుంటూవచ్చి కాళ్ళ కదలకుండా తను వ్రాలి పోయి రెండుచేతుల్తో బుజాల్ని నేలకదిమేశాడు.

'అబ్బా, చచ్చిపోతున్నాను నేను. నన్ను చంపెయ్యండి.' ఇంకా మీరా నేలమీద తన యావచ్ఛక్తి వినియోగించి కాళ్ళు లాక్కుందామని చూస్తోంది. తల యిటూఅటూ నేలకేసి కొట్టుకుంటూ.

వరహాలు తన ముఖాన్ని ఆమెచెంపలకు అదిమి 'చెప్పినమాట వినకూడదే ? ఇదేమి నీకుకొత్తా ?....'

మీరా తలను లాక్కుని తుపుక్కున మొహంమీద వుమ్మేసింది. వరహాలు మోకాలుమడిచి ఆమె తొడయెముకమీద బలంగా వొక్క పోటు పొడిచాడు. 'అమ్మో' అని అరిచింది. ఆమె రెండవకాలును కూడా వెనక్కుమడిచి కీళ్లు పట్టుతప్పేలా వంచాడు. దీన్నో ఆమెకాళ్లు నేలమీద ఎక్కడపడవేసినవి అక్కడే చలనంతప్పి నేలకు కర్చుకు పోయాయి. తరువాత చేతుల్ని మెలితిప్పేసి వాటికిచూడా పట్లు తప్పి పోయేలాచేసి దురాక్రమణ సాధించుకున్నాడు.

మీరా కేవలం గ్రుడ్లప్పగించి చూస్తున్నది. ఆ అమ్మాయి కంటి చివరలనుంచి చెంపలగుండా వెచ్చటి కన్నీరు నేలకు పారుతోంది.

వరహాలు ఆమె అశక్తతను లొంగుబాటును విజయంగా స్వీకరిస్తూ - చిన్నగొంతుకతో పలకరించటం మొదలెట్టాడు.

‘నువ్వేం మడిగట్టుకు కూర్చున్నావా? ఎన్నిచేతులు మారావో - నాకెందుకు? నేనేం తక్కువతిన్నానా? మేం నలుగురై దుగురం జట్టుగా తిరిగేవాళ్ళం. ఏదిదొరికినా నలుగురం పంచుకునేవాళ్ళం. జీప్ మీద షికారీకి పోయొచ్చేవాళ్ళమా - అక్కడ అడివిలో కొండజాతుల వాళ్ళు కలిస్తే - వాళ్ళు యెంతబలంగా పుష్టిగా వుంటారనీ - అడవాళ్ళను పట్టడం మహాప్రమాదకరం. ఒంటరిగా దొరికితే చుట్టుప్రక్కలెవరూ లేకుండా చూసి బలవంతాన లాక్కొచ్చి జీవులోయెత్తుకుపోయి యే చెట్టు కిందో, యేటిపర్రలోనో, దుబ్బులమాటునో - వొకరు తుపాకీ గురిపెట్టు కుని ఒకరు స్టీరింగుదగ్గరా మాటేసి కాపుండేవాళ్ళం! ఆ పొంకం ఆ పెంపెరా వాళ్ళలో తరిగేవా - అరిగేవా? పట్నవాసంముండలకుమలే డబ్బుకావాలా యేమన్నానా? అగ్గిపెట్టెలు బిస్కట్లపొట్లాలు పారేసి పచ్చేవాళ్ళం.’

వరహాలు ప్రక్కకు వొత్తిగిలి మీరాను లాగి మీదను పడవేసు కుని - ‘నేనెందుకు పనికిరాలేదు నీకు? ముందేచెప్పానా నాకు తిర స్కారం పనికిరాదని? నీకు కావాలసినంత డబ్బు యిస్తానన్నాను - నాతో తీసుకెళ్తానన్నాను. ఏంతీపు దిగదీసింది? నువ్వు ఎల్లా నూట్లా డావో తెలుసా - పొరుషమున్న మగాడు అంతపనీ చేస్తాడు. లే, ఏడవకు. వాళ్ళనొప్పులుగా వుందా? వేడ్కిళ్ళు తెప్పిస్తాను. వుడుకుడుకునీళ్ళు పోసుగుందువుగాని. నిద్రపోయేముందు వొక పెగ్గు బ్రాందీ యిస్తాను. తెల్లారేసరికి నవ్వుతూ లేస్తావు. ఇన్నాళ్ళూ వదిలేశానని రోషంకొద్దీ అలాగన్నావు. నీకుమట్టుకు తెలీదూ నేనెందుకోసంవచ్చానో.... లేచి పైజామా తొడుక్కుని వంగుని చేతినందివ్వబోయాడు. మీరా చేతులమీద లేవబోయి టక్కున వెనక్కువ్రాలి పడిపోయింది. మనిషంతా చెమట ముద్దకట్టిపోయింది. అవయవాలు భగ్గున మండిపోయి తనువంతా కాలి పోయినట్లయిపోయింది. వరహాలు పెట్టెమూతతీసి గాజుగ్లాసులో రెండపు న్నులు కలుపుకొచ్చి కాసినినీళ్ళుపోసి మెడను తనవొళ్ళోకి తీసుకుని నోట్లో వ్రేలుపెట్టి అదంతా గుటకవేయించాడు. తరువాత మీరాను రెండు అరచేతుల్తో యెత్తి బాత్ రూంలోకి తీసుగొచ్చి తొట్టిలోపడుకోబెట్టి

‘వుండు. యిప్పుడే వస్తాను’. అని షవర్ బాత్ త్రిప్పి, బాప్టితీసుకుని క్రిందకువెళ్ళి వేళ్ళీళ్లు పట్టుగొచ్చాడు. మీరా నిర్జీవంగా కళ్ళుమూసుకుని శవంలాపడివుంది. ఆమెతలకు చమురురాసి జుట్టుముడివేసి నెత్తిన తల వకుండా మల్లెపువ్వులాటి తువ్వలు చుట్టాడు. తొట్టిలో చన్నీరు వంపేసి వేళ్ళీళ్లు ప్రాళంగాకలిపి ఆమెను వెనక్కుముందుకూ చిబ్బరుబొమ్మలా కదిలిస్తూ నబ్బులో తొట్టిఅంతా నురుసులుగ్రక్కేలా వొళ్లురుద్ది స్నానం చేయించి ‘ఇకలే’మ్మని చేతినందిచ్చాడు. తొట్టెలోంచి లేచి నిర్భోకలిగింది ఆమె, వరహాలు టర్కిష్ తువ్వలుతో ఆమెచెంపలు ముక్కు కనుబొమలు మెడ భుజాలు పీపు శ్రద్ధగా తడి అద్దుతున్నాడు. ‘కాలు సరిగ్గాబెట్టు -’ ఆమె చెప్పినట్లే చేసింది. అతను ఆమెపాదాలను అతి శ్రద్ధతో చలవరాతిబొమ్మను తుడిచినట్లు కూర్చుని అద్దుతున్నాడు. ‘లేచి నడు -’ ఆమె వెనక్కాలే నడచి మళ్ళీ గదిలోకివచ్చింది.

ఆగదిలో యెక్కడిభీభత్సం అక్కడ అల్లానే చెక్కుచెదరకుండా వుంది.

తలపిన్నులు రాలివున్నాయి. పగిలినగాజులు చెదరిపడ్డాయి, పొడుగ్గా నీలంగా ఆకుపచ్చమీద యెవడో చిత్రకారుడు బండకుంచెలో రాసినట్లు చీర నేలమీద పొడుగ్గా పన్నగంలా చుట్టుకొనున్నది, పటకా తెగిపోయిన పట్టుపరికిణీ నడుమునుంచి జారినప్పుడు ఎట్లా కుప్పలా కూలిందో అట్లానే నురుసులుగ్రక్కుతున్న పాలనముద్రంలా ‘ముడుచు కొనివుంది. వాలికలూపేలికలయిన చోళీ గోడవారను పొడుగ్గా మీల మీలా మెరుస్తున్నది. వరహాలు పంకావేసొచ్చి మీరాబుజాలమీద చేతుల్ని వేసి నడిపిస్తూ ‘పడుకో, దుప్పటీ కాస్పేపాగికప్పుతాను.’

మీరా మంచంమీద గోడవారగా ముఖంపెట్టి అంచేతుల్తోగుండెలు పత్తుకుంటూ పరున్నది. అతడు హిమాలయాబుకే డబ్బాతీసి ఆమెమీద దట్టంగా చల్లి, చిన్న పొడితువ్వలు తీసుకుని వొళ్లంతా అద్ది, తెల్లటి దుప్పటీతెచ్చి పీకదాకా కప్పి, ‘పడుకో’ మళ్ళీ మెలకువచ్చేదేశకు పాలు

రెండు ఆపిలుపళ్లు ద్రాక్షపళ్లు యీస్థూలుమీద పెద్దాను. ఒంటిగంటయాక తీసుకుని నిద్రపోదువుగాని, నేనోసారి క్రిందకెళ్లి వస్తాను. అని వరహాలు క్రింద అడ్డదిడ్డంగా పడేసివు బట్టలన్నీ జాగ్రత్తగా దులిపి మడతలుపెట్టి వంకీన వ్రేలాడేసి తలుపు బయటలాగి గొళ్ళెంపెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

పంకా పెట్టిగా తిరుగుతున్నది 'బియ్యం' మంటూ. చిన్న 'బ్లూ' దీపం చల్లగా పరిమితంగా వెలుగుతున్నది గదిలో. మీరా చూస్తూన్న దల్లా యెప్పుడు కళ్లుమూతలుపడ్డాయో తెలీకుండా నిద్రపోయింది. తిరిగి ఆమెకు మెలకువొచ్చేసరికి గదిఅంతా చల్లగా గడ్డకట్టుకుపోయినట్లని పించింది. దుప్పటీలో వరహాలు ఆమెను పెసవేసుకుని పరున్నాడు. పాడుబ్రాందీ వాసనకు ముఖంతిప్పుకుని రెండు అరచేతుల్తో ముఖాన్ని రాసుకుంటూ అతడి సర్పపరిష్కారంలోంచి విడల్చుకుంటూ మంచంమీద కూర్చుని కిటికీలోకి చూసింది. ఒళ్లంతా బద్దకంగా బరువుగా లాగుతో న్నట్లుంది. కాళ్లు నేలమీద ఆస్చి, నెమ్మదిగా లేచినిలబడి ఆవలించి వొళ్లువిరుచుకుని మబ్బుల్లో కరిగిపోతున్న జాబిల్లిని దీక్షగా చూస్తూ జుట్టు ముడివేసి మంచాన్ని తప్పుకుని స్థూలుదగ్గరకొచ్చి నిలబడింది. నిజంగా చారుణంగా ఆకలవుతున్నట్లు తోచింది. గ్లాసుతీసుకుని పాలన్నీ త్రాగేసి వంకీన పరికిణీ చీరా గబగబా చుట్టేసుకుని బాడీకట్టుకుని చీలికలువాలికలయిన చోళీ తొడుక్కుని గదితలుపువేసి బాల్కనీలోకొచ్చి వీధిలోకి చూసింది. అంతా నిశ్చలంగా గంభీరంగా మంత్రించినట్లుంది. ఎన్నో గుమ్మాలు మెట్లు, జనం తొక్కివిడచిన బాట చూడా విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాయి. మురికికాలవలో సల్లబీసీళ్లు పొర్లి రోడ్డు అంచుల్ని మలినపరుస్తున్నాయి. దీపస్తంభాలచుట్టూ పురుగులు ఎగిరి ఆడుకొంటున్నాయి. క్రామ్మలు రెమ్మలు మంచులోతడిసి బరువెక్కిపోయి దిగులుగా చీకట్లో నేలకు చూస్తున్నాయి. ఎక్కడో సుదూరాన ఒకకేక - తర్వాత ఒక కుక్క మొఱుగు - శాస్సేపాగాక ఒక యీల తప్పితే వాలావరణమంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది. మీరా మెట్లుదిగి అడుగులు చప్పుడుచెయ్యకుండా హోటలుబల్లల్ని కుర్చీల్ని తప్పించుకుంటూ వంటశాలలోకొచ్చింది. పెద్ద

పెద్ద పొయ్యిలు గొంతుకూర్చున రాక్షసులల్లే వున్నాయి. ఖాళీపాత్రలు గాబులు గరిటలు గ్లాసులు పళ్లాలు అన్నీ పేర్చబడి అడ్డదిడ్డంగా వున్నాయి. అక్కడే గుమ్మానికడ్డంగా యెవరెవరో నల్లటి మురికితువాళ్లు చుట్టుకుని పడి దొర్లుతున్నారు. మీరా క్షణకాలం తటపటాయించి, వాళ్ళను దాటుకుంటూ గుమ్మందాటి, దుర్గంధంతో కుప్పలుకుప్పలుగాపోసిన కుళ్ళిన ఆహారపదార్థాలతో పారుతూన్న మురికికూపాలన్నీ దాటుకుంటూ, ఆ సందులోంచి బైటకు వెనుకవైపునవున్న తలుపు గొళ్ళెంతీసి, వీధిలోకి వచ్చింది. గాడాంధకారం! ఆ గొంది నానాపాడుగానూ యెగుడుదిగుడుగానూ బీభత్సంగానూ వుంది. గుండెలు వేగంగా కొట్టుకొంటున్నాయి. కొమ్ముల్ను చేతుల్తో కప్పుకొని వేగంగా నడిచింది. పండులు కుళ్ళుగుంటల్లో పొర్లుతూండటంవలన యీగలు జుమ్మని రాదచేస్తున్నాయి. కాళ్ళక్రింద తేమతేమగా నానాకళ్ళలమూమా.... మీరాకు తలతిరిగిపోతున్నట్లుగా తోచింది. ఆ నరకాన్ని దాటి దీపస్తంభం చేరుకోకుండానే కుక్కలు బొమ్మమంటూ మొరుగుతూ వెంటడించ నారంభించాయి. ఆమెకు ముచ్చెమటలూ పోశాయి. ఒగరుస్తూ వేగంగా అడుగులువేస్తూ రోడ్డుమీదకొచ్చి ఒక్కక్షణం నిలబడి ముఖం తుడుచుకుందామని చేతులొకటి పయటచెంగు లాక్కోపోయింది. అప్పటికిగాని తెలీలేదు - అంతసేపూ ఆమెచేతిలోవున్నది ఆపిర్ పండని, ఆ పండును చీరెకు తుడిచి గట్టిగా కొరికి ఆ సీళ్ళునములుతూ వీధులన్నీ దాటి 'నేషనల్ ఫౌటోస్టూడియో' వద్దకు వచ్చి ఆగిపోయింది. ఆమెకాళ్ళు గజగజ వణుకుతున్నాయి. అరుగుమీదకెక్కి రోపలకు తొంగిచూసింది. 'జెంబ్స్ అండ్ లేడీస్ ఔటు ఫిట్టర్స్ మస్తాను కటకటాల వెనక చాపమీద గళ్ళలుంగీమీద దొర్లుతున్నాడు. ఒకప్రక్కన చూలిపోకుండా కటకటాలగజాల్ని వ్రేళ్ళతో బలంగా పట్టుకుని - 'మస్తానూ - మస్తానూ !' అని పిలిచింది. మస్తాను లేవటంలేదు. ఆపిర్ పండుముక్క విసిరికొట్టి 'మస్తానూ !' అని కేకపెట్టింది.

మస్తానులేచి ఎవరంటూ తలుపుతీసి - 'ఏవమ్మా, యిప్పుడొచ్చావ్?' అని ఆశ్చర్యపోయి అడిగాడు..

మీరా వణికిపోతూ - 'నన్ను పట్టుకో మస్తాను. పడిపోతున్నాను. మీదకు తీసుకెళ్లు.'

'మస్తాను మీరానుపట్టుకుని మెట్లమీంచి నడిపించి తీసుకెళ్తా - 'ఏంతల్లీ - యింతరాత్రప్పుడొచ్చావ్?'

'నన్నేమీఅడక్కు. నేనేచెబ్తాను. మీదెవరైనా వున్నారా?'

'అదేంటమ్మా, గజగజా వణికిపోతున్నావు? నిద్రలోగాని లేచి నడిచొచ్చావా? తెలివుందా?'

'వుందిమస్తానూ - ' రొప్పుతూ 'ఇక నువ్వెళ్ళిపో - '

మస్తాను దిగిపోయాడు. వరండాలో శాస్త్రి పడుకున్నాడు. శాస్త్రి ప్రక్కమీంచి దొర్లిపోయి కటికనేలమీదకు వచ్చేశాడు. స్టూడియో తెరలు యెత్తి మీదకు కట్టేశారు. హాల్లోని దీపం నూత్రం వుంది. నవారుమంచంమీద సూర్యనారాయణ వాలుగా శేష శాయిలా పడుకున్నాడు. మీరా కళ్లనిండా నీళ్లు క్రమ్మాయి. గుండెల్లోంచి కట్టలుత్రెంచుకొని దుఃఖం పుప్పెనలా వుబికివస్తోంది. గోడల్ను ప్రేలాడతీసిన భాగీరథిగారి చిత్రాలు కళ్లకు అలుముకుపోతున్నాయి. గది కన్నీటిపొరల్లో కాగితంమీద చిత్తరువులా రెపరెపలాడిపోసాగింది. ఇక ఆట్టేసేవు నిర్బానేశక్తికూడా వున్నట్లులేదు. సూర్యనారాయణ మంచంమీద కూర్చుని వెక్కివెక్కి యేడుస్తూ చుట్టలా అతడిమీద వ్రాలిపోయింది.

సూర్యనారాయణ వుక్కిరిబిక్కిరై లేవబోయాడు. గుండెలమీద బరువుగా చెంపల్ను తాకుతున్న జుట్టుముడి, తలనూనెవాసన అతడు చేతుల్ని లాక్కోబోతే, ఆ చేతుల్ని పట్టుకుని, ముఖానికి హత్తుకుంటున్న వై నం - అంతా కలలా తోచింది. నెమ్మదిగా అతనికళ్లు విచ్చుకున్నాయి, తెలివొచ్చింది.

‘ఎవరు ? - యిదేమిటిది మీరా ? ఎట్లావచ్చావ్ ?’

మీరా అతడి మెడను పెనవేసుకుంటూ తన చెంపలతో అతడి గుండెను హత్తుకుంటూ ‘ఇట్లా సన్ను కాస్సేపు యేడవనివ్వండి.’

సూర్యనారాయణ కంగారుగా - ‘వుండు, సన్ను రేవనీ, నేను నీమంచందగ్గరే కూర్చుంటా, ఏంజరిగిందో చెబుదుగాని.’

‘ఉహ్హా!’ తల పెంకెతనంగా పూయించింది. ‘మీరు కదరాద్దు,’

సూర్యనారాయణ అరచేత్తో కళ్ళుతుడుస్తూ - ‘ఇదేవిట్లాగున్నావ్ ? ఎప్పుడన్నా యిట్లా వచ్చావా ? నాకేవిటో మతిపోతోంది.’ అతడి గొంతుక బొంగురుపోయింది. మీరా అతడ్ని త్రోసి చోటుచేసుకుని వడుకుంటూ అతడి చేతుల్ని పట్టుకుని తన మెడలు కాళ్ళ చూపిస్తూ ‘కాళ్ళ విరిచేశాడు, మెడవంచేశాడు, చేతులు విరిచేశాడు, కోడిపెట్టసు నులిమేసినట్టు సలిపేసి చంపాడు.’ ఏడుస్తోంది దీనంగా - ‘చెప్పండి ? యీ దేశంలో ఆడదాన్ని వాడుకునేవిధం యిదేనా ? వివాహం యేనాడో యిచ్చిన హక్కులు యీవిధంగా ఆడదాని శరీరంమీద దయాదాక్షిణ్యాలు రేకుండా అమలుజరుపుకోవటానికేనా ? ఆడదానికి యిష్టంలేదన్న విషయాన్ని మీ మగజాతి యెన్నడూ గుర్తించి గౌరవించదా ? ఈ శరీరాన్ని యెంతో గౌరవంగా సుకుమారంగా చూసుకున్నాను. ఈనాడు ఆ లజ్జా నాకున్న గౌరవం అభిమానం అన్నీ చిత్రవధ చేశాడు, అనూనుషంగా. రాక్షసులు మునుపు యిట్లానే చూసేవారేమో ! మీరంతా సన్ను యెంత ఆదరించి కడుపులోపెట్టుకుని రక్షించారు ? నేనేం పాపంచేశాను ? చెప్పండి! ఈమెడమీద గాయాలు చూడండి. బుజాలు కొరికేశాడునీచుడు. తొడయెముకలమీద పోట్లుపొడివాడు. నడవలేక నడవలేక ఎల్లా నడిచానని....యేమని యెవరితో చెప్పుకోను ? నా కట్టుకున్న బట్టలన్నీ చింపి పోగులుపెట్టాడు. పేగులు చుట్టుకుపోతున్నాయి. లోపల....’

సూర్యనారాయణ ఆమెను దగ్గరగా లాక్కుని గుండెలకడుము కుంటూ - ‘ఏడవకమ్మా! పిచ్చితల్లీ ! ఆ దుర్మార్గుడ్ని సమ్మి యెందుకెళ్ళా

వమ్మా ! కూడా శాస్త్రినో ప్రసాదునో తీసుకెళ్లకపోయావా ? మేమింత మందిమి వుండగానే నీకింత ఘోరం జరిగిపోయిందా ? చీ : ఛండాలుడు - '

మీరా చెంపల్ని తన చేతుల్తో తుడుస్తూ - 'ఇంక నిన్నేమీ చేయ లేడు. జరిగిందేదో జరిగిపోయింది, భయపడకు, నిద్రపో.... నేను వెళ్లి శాస్త్రిపక్కన పడుకుంటాను.' అని సూర్యనారాయణ ఆమెచేతుల్ని నెమ్మదిగా విడదీస్తూ మంచంమీంచి లేవబోయాడు.

మీరా వెట్టిదానిలా నవ్వింది - 'ఈ శరీరం దీని పవిత్రత అంద చందాలు పీటిరో నాకింకేమీ ప్రసక్తిలేదు. నాకున్నదేమో 'అంతా నేల పాలయిపోయింది. ఇక నేను కోల్పోయేదేమీ లేదు, మీరెందుకు మాస్టారూ అనపసరంగా కంగారుపడతారు ? ఈ రాత్రి యెప్పటికీ అంతంగాకుండావుంటే, నా యీ శరీరం యీ మంచానికంటుకుని హరించి పోతే యెంత బావుండు ?'

'నువ్వలాగంటే నేనింకేం చెప్పగల్గు - ' సూర్యనారాయణ అర చేతుల్లో ముఖండాచుకొని 'నీ యీ అవమానాన్నిగూర్చి తల్చుకుంటూంటే - యిదే నా చూతురికి, నా భార్యకు, నా అక్కకు, చెల్లెలికి జరిగినట్లు కుమిలిపోతున్నాను.'

మీరా నెమ్మదిగా సాలోచనగా - 'నాకిప్పుడిప్పుడనిపిస్తోంది. నే నెందుకు యిల్లా అజ్ఞాహీనంగా యీ శరీరాన్ని ఆ హోటలుగదినుంచి యింతమారం మోసుకొచ్చానా అని. ఏ నూతిలో అన్నా వురికి ప్రాణాలు తుదముట్టించుకొనివుంటే పీడా విరగడయివుండేది. నాకు ఆ ఆలోచన యెందుకురాలేదో....'

సూర్యనారాయణ ఆమెను ఆప్యాయంగా పొదివిపట్టుకుని - 'మా అదృష్టం యింకా బాగుంది. నిజంగా నువ్వలాంటిపని చేస్తే మే మెంతగా కుమిలికుమిలి బాధపడేవాళ్ళమో తెలుసా ! మీరా, యిదుగో చెబుతున్నావిను : నువ్వేమీ భిన్నపడకు. నువ్వంటే మా కెంతగౌరవమో, అభిమానమో అందులో ఏసరంతమాడా మార్పువచ్చిందని నీవనుకో

సక్కర్లేదు, నిజంగా మేవంతా నిన్ను సమానంగా ప్రేమించి ఆదరించి గౌరవిస్తున్నాము. ఈ నీడను నీ కష్టాల్ని మర్చిపోయి జీవించమని నేను సాహసించి అడగలేక అడుగుతున్నాను.'

మీరా అతడి చేతుల్ని తీసుకుని తన చెంపలకు రాసుకుంటూ - 'మీ దయను కోరివచ్చాను. ఇంత వాత్సల్యం అమృతంలా కురిశాక నాకింకేమీ వద్దు. నా కస్సలువ్యక్తిత్వమే వద్దు. కనీగి మీ అందర్నీ చుట్టుకొని గోదావరిలా ప్రవహిస్తాను. మీరంతా అందులో మునకలేస్తూ వుండండి.'

దూరంగా పోలీసుతాడాలో నాలుగుగంటలు వినిపించాయి.

స్తూడియోతెరలు నాజుగా అందంగా వూగిసలాడుతున్నాయి. సూర్య నారాయణ ప్రక్కమీదనుంచి లేచి అలమార్లో ప్లాటు తెచ్చి మీరా ప్రక్కనే నేలమీద మంచంకోడునానుకొని ఏవో రాగాలు ఆలాపనచేస్తూ కూర్చుండిపోయాడు.

10

చీకట్లు విచ్చి పేకువచచ్చి మేలుకొలుపు పాడుతోంది. మీరా అస్పష్టంగా గొణుగుతోంది - 'అయ్యో! యీ వెలుగులో కెందుకు వస్తున్నాను నేను? నన్ను కన్న ఆ తల్లి కడుపులోని చీకట్లు నన్నెందుకు మ్రింగేయ్యలేదు? ఆకారమేలేని నేను తల్లికడుపు చీల్చుకొని పురిటిచావన్నా చావకుండా యీ వెల్తురులోకి ఎందుకుపురికాను? అబ్బా....' మూలుగుతోంది.

శాస్త్రికి మెలకువవచ్చి చిందుమీద చెవిఅన్ని - 'సూర్యనారాయణా, కొత్తపోర్స్ యేదన్నా రిహార్సులు చేస్తున్నావా ఆడగొంతుకతో? లేవండోయ్ !!! కుంకలా.... మరిచాను, ఈ కుర్రవాడు మదుర స్నాపాలు గంటున్నట్లున్నాడు పీడ్ని లేపకూడదు. శ్రీహరీ! రంగ

మార్తాండా - కాఫీతో మొహంకడుక్కొని సాంబారుతో స్నానం చేసే సమయం కావచ్చింది. డామిట్ ! ఒక్కడూ లేవడు. సూర్య నారాయణా ! ఈ ప్రసాదు మీఅమ్మాయిని ప్రేమిస్తున్నట్లున్నాడు. నీఅనుజ్ఞ అయితే కనిపెట్టి వీడికి మన తడాఖాచూపించమని శలవా....' శాస్త్రి ప్రసాద్ వీపుమీద గట్టిగా చరిచాడు.

'అమ్మబాబోయ్....ప్రొద్దున్నే ఎంతదెబ్బ కొట్టారండీ?' ప్రసాద్ వీపు తడుముకుంటూ లేచాడు. సూర్యనారాయణ పరండాలోకొచ్చి తలకాయ వంచుకునే - 'రాత్రి మీరా వచ్చింది. రోపలుంది....'

శాస్త్రి - 'హ్లా ! చచ్చితిమి ! అని, చాపచుట్ట చంకకెత్తుకుని కళ్ళు నులుముకుంటూ స్టూడియోగుమ్మంపొదిగిట నిలబడి - 'సమస్కారం దేవిగారూ ! బ్రహ్మచారిముండా వాడిని నా కెందుకు, అడక్కూడదుగాని, యేమల్లాగున్నారు ?'

మీరా దగ్గరకురమ్మని చేత్తో సంజ్ఞచేసింది. శాస్త్రి సమీపానికి వెళ్ళి ఆమెను పరీక్షగా చూసినమీదట అంతా అవగాహన చేసుకున్నాడు. కూర్చోమని తన ప్రక్కను చేత్తో చూపించింది. 'వుళ్ళూ !' అని శాస్త్రి అడ్డంగా తల వూయించి, 'నాబ్రహ్మచర్యాన్ని పాడుచేయకండి. పరస్త్రిని అంటితే భగునమండి కాలిబూడిదవుతానని భయం నాకు.' చేతులు త్రిప్పి అభినయించి చెప్పాడు.

మీరా ఫక్కుమని సవ్వేసింది. కనుకొలకుల్లోని నీరు టప్పుమని రాలి దిండుమీదకు చిందగా - 'ఏవిటి అంటున్నారు ? మీనాడిని ప్రసాదు ప్రేమిస్తున్నాడనా ? అతణ్ణి పిలవండి - '

ప్రసాదు నెమ్మదిగా బెదురుతూబెదురుతూ వచ్చి దూరంగా నిల్చు న్నాడు. మీరా అతికష్టంమీద లేచి ప్రసాదుని చేయిపుచ్చుకుని లాక్కుని తన ప్రక్కన కూర్చోబెట్టుకుని అతడి మెడమీద చేతుల్నివేసి బుజం మీద తలఆన్చుతూ - 'చూడండి, ఈ అబ్బాయి గుండె యెంత వేగంగా కొట్టుకుంటున్నదో - నాకిక్కడికి వినిపిస్తోంది. సిగుగావుందా - భయం వేస్తోందా ? చెప్పు ! నన్నుచూస్తే నీకెల్లాగనిపిస్తోంది ?'

ప్రసాద్ మృదువుగా ఆమెవేతుల్ని నొత్తిగించుకుని దూరంగా జరుగుతూ తెలతెల్లదోయి గజగజావణికాడు.

శాస్త్రి వంగుని మీరాచెవిలో 'శుభ్రమైన కుర్రాడిని చెడగొట్టేస్తున్నారు' అంటే మీరా నవ్వుతూ 'నేను చెడిపోయానా?' అని తలెత్తి అడిగింది.

శాస్త్రి నవ్వాడు. 'నేనెల్లా అనగల్గా? శివుడి జటాజూటం నుంచి భగీరథుడి నెత్తిమీస కురికినట్లు యీమంచంమీద వచ్చిపడ్డారు. సూర్య నారాయణ తట్టుకున్నట్లు యీకుర్రవాడు తట్టుకోగలడా అని అన్నాను అంతే.'

'ఐతే నదీనదాలు కొండలూ అడవుల్నీ ముంచెత్తి పాతాళంవరకూ ప్రవహిస్తాను. నన్నెవరూ ఆపకండి!'

సూర్యనారాయణ, శ్రీహరి లోపలికొచ్చారు. ప్రసాదు వొళ్లో తలపెట్టుకొని మీరా నలుగురివంకా చూస్తూ పడుకుంది. ముగ్గురూ మంచం చుట్టూ కూర్చున్నారు. ఎవరూ మాట్లాడలేదు.

సూర్యనారాయణ - 'చెప్తానువినండి' అని ప్రారంభించాడు—

'వరహాలుసంగతి మీకెవరికీ తెలీదు. వాడు చాలా చిత్రమైనమనిషి. మా అరవింద కాపురానికొచ్చిన కొత్తలో వోరోజు నాదగ్గరకొచ్చి నీపెళ్ళాం చాలా టావుంటుంది అన్నాడు. నీకెల్లా తెలుసు అని అడిగా. రేవుదగ్గర్నుంచి నీళ్ల బిందె బుజాన్నెత్తుకుని స్నానంచేసి వస్తూంటే కూడా వచ్చా మీయింటిదాకా. అప్పుడు తెలిసింది అన్నాడు. సంతోషించాం అన్నా. మా ఆవిడ గోలపెట్టింది. ఎవడో చచ్చినాడు రోజూ వెనక్కాలే యింటిదాకా తగులట్టున్నాడని. ఫలవాలేదులే అన్నాను. తరువాత కొన్నాళ్లకి అరవింద పుట్టింటికెళ్ళింది. అక్కర్నుంచి నెల్లాళ్ళయాక పుత్తంప్రవాసింది - 'యీ వరహాలుచచ్చినాడు ఇక్కడిక్కడావచ్చాడు. మీరు స్నేహితులని పేరుచెప్పి యింట్లో నాయోగక్షేమాలు అడిగి కాఫీ త్రాగివెళ్ళిపోయాడ? వీడెవరే అని అంతా నవ్వులూ ఎగతాళిపట్టించారు. మీకు చీమకుట్టినట్లయినా వుండటంలేదు. నాప్రాణం చచ్చిపోతోంది'

అనివ్రాసింది. నాకు పొట్టచెక్కలయేలా నవ్వు! వోరోజు మీయావి
 డను చూసివచ్చానోయ్' అని నాతో వచ్చిచెప్పాడు. ఏమంది? ఎల్లా
 గుంది? కులాసాగావుందా?' అని అడిగాను నవ్వుతూ. 'అహ్హా!
 చెప్పాను: 'ప్రేమించాను. చూడండి వుండలేను, వచ్చానన్నాను.' నేను
 వేళాకోళంపట్టిస్తూ - 'వాళ్ళేమన్నారు?' అన్నా. చీ! చీ! అవతలకు
 పొమ్మన్నారు. మీఆవిడ యేడుస్తూ వెళ్ళిపోయింది. అదిచూసి నేను
 రోడ్డుచుక్క వచ్చేళా-నన్నాడు. నేను కొంచెం సీరియస్గా 'పరాయి
 వాళ్ళ స్త్రీలను అట్లా అపమానించొచ్చా?' అని అడిగాను. 'ఇందులో
 తప్పేవిదోయ్, నేను కావాలన్నాను. నువ్విచ్చెయ్యాలి. అది ధర్మం!
 నన్నేదన్నా అడుగు నేనల్లాగే యిచ్చేస్తాను. ఈప్రపంచంలో యేదీ
 మన్నికాదు. అందుచేత నిర్వికారంగా అడిగితే యేది లేదనకూడదు. నేను
 అవహేళనగా 'దీన్నే గుండుచెంబు వేదాంతం అంటారు' అన్నా. వర
 హాలు సీరియస్గా 'అడుగేదన్నా! నీకు వరంయిచ్చాను:' అన్నాడు.
 'మాటతప్పవుగదా-' అన్నాను. 'అడిగిచూడు-' అని కవ్వించాడు.
 అప్పుడు మీరా అనాథశరణాలయంలో వుంటున్నది. కుట్టుపన్నూ అల్లి
 కలూ సంగీతమూ చదువూ నేర్చుకుంటూ. శరణాలయానికి తీసికెళ్ళి
 'ఈపిల్లను నువ్వు చేసుకోవాలి. కనీసం చొక్కప్రాణేనన్నా నువ్వు
 వుద్ధరించి ఆశ్రయమిస్తే గొప్ప ఆదర్శప్రాయమైనవాడిపవుతావు' అన్నా.
 వరహాలు అల్లాగేనన్నాడు. నేను పొంగిపోయాను. ఇద్దర్నీ తీసుకెళ్ళి
 నవీనపద్ధతిని రిజిష్టరీవివాహం చేయించడోయాను. పిల్లకు వయస్సు
 తక్కువ, పనికిరా'డన్నారు. అప్పుడు దేవుడిగుళ్లో మూడుముళ్ళువేయించి
 'టీపార్టీ'యిచ్చి తెచ్చి యింట్లో పెట్టుకున్నాను. కాని వాడిలో నేను
 కాపురంచెయ్యగని యీపిల్ల పెంకెతనం ప్రారంభించింది. 'అదెల్లాగే!
 ఆసంగతి ముందే యెందుకు చెప్పలేదు?' అని విసుక్కున్నాను. అనాథ
 శరణాలయంవాళ్లు వొదిలించుకోవాలని చూస్తున్నారు. మీరు యెవరికో
 అంటగట్టాలని చూస్తున్నారు. అప్పుడు నామాటెవరు వింటారు?' అని
 యేడ్చింది. నేను నాలిక్కర్చుకున్నాను. నేనింట్లో లేనప్పుడు యిద్దరూ

తగూలాడుకుని నేనువచ్చేసరికి గుమ్మానికి చెరోప్రక్కనాహుచ్చుని 'అది నన్ను కర్పిందనో, చూడండి నన్నెలా కొట్టాడో' అనో యిద్దరూ పొకర్నిమించి పోతరు నేరాలు కుప్పలుతిప్పలుగా చెప్పిపోసేవాళ్లు. రాత్రిళ్లు నేను ఎక్కడ మంచంవేసుకుని పడుకుంటే ఆక్రిందను చాప తెచ్చి వేసుకుని తానూ పడుకునేది. వోరాత్రివేళ వరహాలువచ్చి పిలిచే వాడు. వాడిచేయికరచేసో, రక్కో, అరిచో, నానాగొడవాపెట్టి నన్ను కూడా నిద్రలేపి కూచోబెట్టేవాళ్లు. నేను చెబితే అని వాణ్ని సముదాయించి పంపి మీరాను భయపెట్టేవాణ్ని : 'మిమ్మల్ని యింట్లోంచి తరిమేస్తాను తిన్నగావుండకపోతే....' అని. నన్ను మళ్ళీ అనాథశరణాలయంలో చేర్పించెయ్యండి అని అడిగింది. చేర్చుకోనిచెప్పాను. పోనీ మీరు స్టూడియో పెట్టండి అందులో పనిచేస్తాను అంది. నీకోసం నన్ను స్టూడియోపెట్టమన్నావా ? అన్నాను. నాకుచేతిసనుబువచ్చు. కాగితంపూలు కడతాను. కుట్టుపనులు చేస్తాను. పుస్తకాలు బైండు చేస్తాను. బొమ్మలు రాస్తాను. నేను పుద్యోగంచేస్తానుకాని కాపురంచెయ్యసని కచ్చితంగా చెప్పేసింది. నాకు కోపంవచ్చి కేకలేసి తిట్టాను. సానూనుతెచ్చి వీధిలో పెట్టి యిద్దర్నీ పొమ్మని గేజువేసేసి లోపలికొచ్చాను.'

సూర్యనారాయణ కథ ఆపుచేసి 'మీరా'కేసి చూసి చిరునవ్వు నవ్వాడు. మీరా మెడను ప్రసాదువొళ్లోంచి తీసుకుంటూ 'కాళ్లు నొప్పు లెట్టాయా ?' అని అడిగింది. ప్రసాదు సిగ్గుపడి తలకాయవంచుకున్నాడు. రేచి కూర్చొని కాళ్లమీద చీరను నర్దుకుంటూ 'అనాథశరణాలయంలో మమ్మల్నెవరూ మనుష్యుల్లా చూచినపాపాన పోలేదు. నన్నెవరు కన్నారో యెవరు తెచ్చి శరణాలయానికప్పగించారో ఆవైనం నాకేమీ తెలీదు. ఆసుపత్రిలో పురుళ్లోసుకుని అప్పగింతపెట్టి వెళ్ళిపోయిన ఆ శ్రీ యెవరో ఆతల్లి కడుపు ఎంతకోకించిందో అదంతా వూహించలేను. కాని అప్పుడప్పుడు పిల్లలకోసం యెవరెవరో వచ్చి చూసుకుని పెంచుతుందుకు తీసుకుపోయాంటారు. నాకు రెండేళ్లప్పుడు నన్నెవరో శ్రీమంతులు ఆడపిల్లకావాలని యెంచుకుని ముచ్చటపడి తీసుకెళ్లారట. నాకు

మూడేళ్లన్నా నిండకమునుపే ఆదంపతులకు సంఠానంకలిగి మళ్ళీ నన్ను
 తెచ్చి అనాథశరణాలయానికి వప్పగించేశారు. నాకేదో కొంత డబ్బు
 యేర్పాటుచేశారు పోషణకు, పెంపకానికి. ఆడబ్బు నాకోసం యెంత
 కర్చుపెట్టారో, యేంచేశారో ఆవివరాలు యెవరడుగుతారు? నన్నెవరు
 పెంచుకున్నారో వారిపేరులు వివరాలు నాకుగాని, యెవ్వరికీగాని తెలియ
 నివ్వకుండా కట్టుదిట్టాలు జరిగాయి. శరణాలయంలో మేమే అన్నిపనులూ
 చేసుకోవాలి. దిక్కులేనిపిల్లల్ను తెస్తే వాళ్లకు సంరక్షణ, వంటా, నీళ్లు
 తోడటమూ, బట్టలుతకటమూ యీ చాకెరీలన్నీ చేశాక క్లాసులకు పోయే
 వాళ్లం. మమ్మల్నెవరూ ఆదరించేవారుకాని, పలకరించి మా ఆటలు,
 పాటలు, చురుకుతనం, తెలివితేటలు మెచ్చుకునేవారుకాని యెవరూ
 వుండరు. ఏవో చవకరకం గుడ్డలు అందరూ వొకేనూదిరివి కట్టుకునే
 వాళ్లం. మేంకాస్త పెద్దవాళ్ళమవుతున్నకొద్దీ మా కష్టాలు హెచ్చేవి.
 మాశరణాలయం కమిటీనిండా యెవరెవరో వర్తకులూ, శ్రీమంతులూ,
 అధికారులూ వుండేవారు. మా వసతిగృహాల్లోకి మగవారెవరూ రాకూడ
 దని నియమాలున్నా యీ పెద్దలనెవరూ అడ్డగించటం నేనెప్పుడూ చూడ
 లేదు. మానివాసాల్లోకి ఎవరెవరో వచ్చి మమ్మల్నిచూసి విషపునవ్వులు
 నవ్వి, విరాళాలు, చందాలు ఘనంగా యిచ్చి, మాకు సందేశాలు నీతులూ
 చెప్పిపోతూండేవారు. మా మేనేజరు వొక వృద్ధజంబుకం వుండేవాడు.
 అతడి కబురు యే శరణాలయంపిల్లకు వచ్చిందో ఆఅమ్మాయి గజగజా
 వొణుకుతూ మమ్మల్ని వడల్లేక కళ్లుకాయలుగాచేలా యేడ్చియేడ్చి వెళ్ళి
 విక్టోరియాబండిలో కూర్చునేది. మేమంతా గదికిటికిలోంచి ఆవిక్టోరియా
 బండి యెటువైపు పోతున్నదో చూసేవాళ్లం గుమిగూడి. ఈపిలుపు
 యేనాడు యెవరికి వస్తుందో తెలీదు. ఎవరు వెళ్లనంటారో, వెళ్లి అల్లరి
 చేసి యెవరువస్తారో, వాళ్లను మా స్నానాలగదిలోకి తీసుకెళ్ళి బట్టలు
 వొలిచేసి వొంగోమనేవారు మోకాళ్లమీద చేతులాన్ని. మా ప్రిన్సిపాలు
 వచ్చేది. ఆవిడ పేముబెత్తం తీసుకుని పిరుదులమీద పన్నెండుదెబ్బలు
 కొట్టేది. ఎప్పుడన్నా ఆవిడకు తీరికలేకపోతే దాదులో పనిమనుషులో

మా వీపులు సాపుచేసేవారు. నామాటలు మీకు నమ్మకంలేకపోతే నావీపు చూడండి. చర్మం కమిలిపోయి పేముబైత్తంచురకలు తగిలినచోట్లా పొంగి పొరలు విడిపోయేవి. నేనెన్నిసార్లు అట్లా దెబ్బలుతిన్నానని? తరువాత అయోడిన్ తెచ్చి మావీపులమీద ద్రిమ్మరించి తడిగుడ్డలుకప్పి వరుసగా వొకరిబుజాలమీద వొకరిచేతులుంచి వరండాలోంచి నడిపించి తీసుకెళ్లేవారు. నేనెప్పుడూ విక్టోరియాబండి ఎక్కలేదు. ఆబండి వారం వారం వచ్చిపోయేది. నావీపు పిరుదులు చిట్టిపోయి సొమ్మసిలి స్నానాల గదిలో పడిపోయేదాన్ని. నాకోసం నాతోటి నిర్భాగ్యబాలికలు శరణాలయం నవుకర్లకు లంచాలిచ్చి దెబ్బలు నెమ్మదిగాకొట్టమనో, కాసిని తగ్గించి తప్పుడు లెక్కలు చెప్పమనో బ్రతిమాలుకొనేవాళ్ళు. ఆనరకం నుంచి బైటపడేందుకు సూర్యనారాయణగారు నాపాలిటిభగవంతుడిలా వచ్చారు. నాకీయనపరిచయం ఎల్లాకలిగిందంటే - శరణాలయం వారి కోత్సవాల్లో యాయన నాకు 'మేకప్' చేసేవారు. అప్పుడు నాకు పన్నెండో పద్నాలుగో - జ్ఞాపకంలేదు. నాకు రంగులు పేసేందుకు దగ్గర కూర్చున్నారు. కాస్సేపయాక నాటకందుస్తులు యిచ్చి వెళ్లి ఆచీకట్లో కట్టుకు రమ్మన్నారు. నేను చీకట్లోకి వెళ్ళి ఎంతసేపటికీ రాలేదు. నాబట్టలు వీపుమీద పిరుదులమీద పుళ్ళకంటుకుపోయాయి. అవి రావటంలేదు. నేను యేడుస్తున్నాను. ఆయన నన్ను వెతుక్కుంటూ వచ్చి 'మీరా, మీరా' అని పిలిచారు. నేను యేడుస్తూ చెప్పాను. ఆయన పవుడరు కొబ్బరినూనె తెచ్చి నా వొళ్లంతారాసి ఊణంలో నాకు ముస్తాబు పూర్తి చేసి నన్ను ముద్దెట్టుకుని వొళ్ళో కూర్చోబెట్టుకున్నారు. అవునా?' మీరా ఊణకాలం కథను ఆపుచేసి సూర్యనారాయణకేసి చూసింది.

సూర్యనారాయణ - 'అప్పుడు నువ్వు చిన్నపిల్లవు. నాకడుపు తరుక్కుపోయింది. నిన్నానరకంనుంచి ఎల్లాతప్పించడమా అనే చింత నన్ను పట్టుకుని వేధించేది. అప్పుడు యుద్ధం అఖరయినరోజులు. హిరోషిమా నాగసాకీలమీద బాంబులువేసిన సంవత్సరం. మనదేశంలో నాయకులంతా జైళ్ళలో మ్రగ్గుతున్నారు. తిండికరువు, బట్టకరువు వచ్చి పడింది. బెంగాలులో వొకప్రక్క ఔమం మనుష్యుల్ని తుడిచిపెట్టేసింది.

హిందూముస్లిం ఘర్షణలు ఎక్కడచూచినా. ఎర్రకోటలో ఐ. ఎన్. పి. పీరుల్ని విచారిస్తున్నారు. నాజీవితం అప్పుడూ యిప్పుడూకూడా అస్థిరవేగదా ! నా ఫోటోలదుకాణం ముఖం ఎవరూ చూసేవారుకాదు. మా మీనాక్షికి ఐదేళ్లు. నేనూ అరవిందా వొకపూట పుంటే తిని రెండోపూట పస్తులు పడుకునేవాళ్ళం. అల్లాంటప్పుడు నిన్ను తెచ్చి యెక్కడ పోషించగల్గు ? వూరుకున్నాను చేతగాక !'

శాస్త్రి యింతసేపూ నోరుమెదపకుండా వింటున్నవాడల్లా అందుకున్నాడు : 'ఆరోజుల్లో నేను విశాఖపట్నంలో మిలటరీఅక్కౌంటులో పనిచేసేవాణ్ణి. బ్రక్కలో వెళ్ళటం వోచర్లు రంగుపెనసలుతో టీక్కులు పెట్టడం, మిలిటరీ ఆఫీసర్లు బిస్కముటీన్నులు, సిగరెట్లు తెచ్చియిస్తే అవి తీసుకుని బిల్లులు ప్యాసుచేయడం. మాకో స్టడీసర్కిలు పుండేది. దాంట్లో ఆదివారాలు వస్తే 'హార్కిస్టుదృచ్ఛం - గతిరార్కిక భౌతిక వాదచర్చలూ చేసేవాళ్ళం.' పుస్తకాలు జుట్టుంగా చదివేవాళ్ళం. ఈలోగా మాలాటి మెట్రీక్కునరుకునంతా పూడలాగేశారు. నాదగ్గర మంచిమంచి బూడ్సులజోళ్లూ నాలుగైదుసూట్లూ యివే మిగిలాయి. నాతోబాటుపని చేసిన ఒక మాజీసైనికోద్యోగి యూనివర్సిటీప్రిన్సిపాలుగారి కారు డ్రైవరుగా కుదిరాడు. అతను నాకు లాసెస్లి నేను వొంటిపూటతిని బీచిలో పడుకుంటున్నానని విని నాకు టోటనీ డివార్టుమెంటులో అట్టెండరువువ్యోగం వేయించాడు. అక్కడ జీతం అంతాకలిపి నలభైఆరో యేడో యిచ్చేవారు. గదిఅద్దె పదిరూపాయలు. యూనివర్సిటీ బస్సుకి ఆరురూపాయలు. హోటలుకి పాతికరూపాయలు. ఇక ఐదోఆరో పైకర్చుకి, చాకలి, మంగలి వగైరాలకు సరిపోయేదికాదు. లేబరేటరీకి చాలాషోగ్గా ముస్తాబయి మంచికోటూ అదీ పేసుకుని డర్జాగా వెళ్ళేవాడిని. అక్కడ యెమ్మెస్సీ డాక్టరేటు చదువుకుందుకు ఎంతమందో అమ్మాయిలూ, అబ్బాయిలూ వచ్చేవారు. వాళ్ళతో సరదాగా కబుర్లు చెబుతూ ఎక్కడికన్నా వాళ్ళు స్టడీటూరికి వెళ్లి మొక్కలూ, ఆకులూ, చెట్టూచేమలూ తెస్తే వాటిసన్నీ త్రుంచుతూ అంతా గుండ్రంగా కబుర్లు

చెప్పుకుంటూ కూర్చునేవాళ్ళం. అడిపార్డుమెంటు ప్రొఫెసరుకి నా చలాకీ కంటగింపుగా వుండేది. ఆ కోటు విప్పేసి లాబరేటరీగేటుదగ్గర స్టూలు వేసుకు అస్తమానూ కూర్చోమని గడమాయించేవాడు. అంతా నేనూ స్టూడెంటునే అనుకునేవాళ్ళు. కాని నేను యెప్పుడైతే బెలిస్కోపులు, బిల్లులు, సీసాలు తుడవటం ఆరంభించానో అంతా నన్ను పోల్చుకుని జాలిపడేవాళ్ళు. టిఫినువేళకు ఎవరో టికెట్టుయిచ్చి ఫలహారంచేసి రమ్మనేవాళ్ళు. నేనువాళ్ళతో బస్సుల్లో కార్టల్ మార్క్స్ సోషలిజమూ, కమ్యూనిస్టువ్యవస్థా చర్చిస్తే వాళ్ళు ఆశ్చర్యపోయి కూడా నినీమాలకు ఎక్స్ కర్న్ నకూ తీసుకుపోయి నన్నొక్కక్షణం వంటరిగా దిగులుగా వుండ నిచ్చేవారుకాదు. అప్పుడే నేను యావజ్జీవితం బ్రహ్మచారిగా వుంటానని శపథం చేసుకున్నాను.' శాస్త్రి మీరాకేసి చూసి 'చెప్పండి : సూర్యనారాయణ యింట్లోంచి గెంటేసి గేటుబయట మీసామాను పారేస్తే అప్పుడేం చేశారు ?'

'మీరా తర్వాత యిల్లాగ చెప్పింది : 'నాకేమీ సామానులేదు. రెండేరెండు పరికిణీలు, మూడునాలుగు జాకెట్లూ, పెళ్ళికి సూర్యనారాయణగారు కొనిపెట్టిన చీరా యివే నాబట్టలు. నాదగ్గర చిన్న సూటుకేసు మాత్రం వుంది. అందులో రూపాయలోపు చిల్లరా, యింకా సూదులూ, ధారాలు కత్తెరా, పుస్తకాలు బైండుచేసేందుకు వాడే సామాను - యిదే ఆస్తి. వరహాలు అపెట్టి నాచేతిలోది తీసుకుని తనతో రమ్మని తాను ముందు నడకసాగించాడు. బైట వెన్నెలగావుంది. చాలాసేపు నడిచి, యిప్పుడు మేమున్న పాకవుండేచోట వొకశిథిలమైన పెంకుటిల్లు వుండేది, అక్కడకు యిద్దరమూ చేరుకున్నాక వరహాలు ఆతుప్పుపట్టిన రాశం బ్రద్దలుకొట్టి లోపలికి రమ్మన్నాడు. చిత్తుకాగిలాలు తుక్కు ఎండుగడ్డి చిదుకులూ మంటపెట్టి యిద్దరమూ, బీటలువారి బ్రద్దలయిన ఆకొంపలో పాములేపున్నాయో, త్రేళ్ళూ, జెర్రులూ ప్రాకుతున్నాయో యేమీ తెలీ కుండా విశ్శబ్దంగా హుచ్చున్నాము. ఆయింట్లో ఒక ధోషాణంవుంది. ఒకప్రక్క చూరు బ్రద్దలయి, పడకగదిగాబోలు, గోడలుకూలిపోయి

చంద్రుడూ, తాంకలూ చర్చనమిస్తున్నారు. ఇదివరకు అయింట్లో వొక ముసలమ్మ వుండేదనీ, ఆవిడ తనకు నాయనమ్మ అనీ, చనిపోయిందనీ, ఆవిడసామాను యేమేమి ఆఢోషాణంలో వుందో తనకు తెలీదనీ, చెప్పాడు వరహాలు. అందులో కొన్ని పుస్తకాలు, తాటాకుగ్రంథాలు వున్నాయని, అవి వాళ్ళనాన్నగారు వ్రాసినవనీ చెప్పాడు. చదువుకో లేదా, వుద్యోగమేమీ చెయ్యటంలేదా అని అడిగాను. బియ్యే తప్పాననీ అంతక్రితమే ముగిసిన యుద్ధంలో పనిచేస్తూ పారిపోయొచ్చేశాననీ, తన్ను మిలిటరీ పోలీసులు యేక్షణంలో నన్నా పట్టుకుపోవచ్చుననీకూడా చెప్పాడు. నాకు కోపంవచ్చి అడిగాను : 'అల్లాంటప్పుడు నన్నెందుకు పెళ్ళిచేసుకున్నావని ? సూర్య నారాయణకు మాటయిచ్చాను. ఆ మాట నిలబెట్టుకున్నానన్నాడు. నేను యేడుస్తూ ఆ కొంపలోంచి పరుగెట్టాను. గుమ్మానికెదురుగా పాడు నూయి కనుపించింది. వరహాలు వచ్చి నా చేయిపట్టుకుని యీడ్చుకొచ్చి. గుమ్మంమెట్లదగ్గరకు కూర్చోబెట్టాడు. తెల్లారేక యిల్లంతా తుడిచి పురుగుపుట్రాలేకుండా మన్నుమెత్తి గోడలూ గదులూ శుభ్రం చేద్దామన్నాడు. ఢోషాణం బద్దలుకొట్టి అందులో యేమిసామాను వుందో అంతా నాకిస్తానన్నాడు. ఇంటిచుట్టూ కంచెకట్టి నూతిగట్టు బాగుచేసి రెండుమూడురోజుల్లో తలదాచుకునేట్లు యేర్పాటుచేసియిచ్చి నేను వెళ్ళిపోతాను. నన్నెలాగూ పోలీసులు తీసుకుపోతారు. తరువాత నీ యిష్టంవచ్చినట్లు చెయ్యి : నూతిలోపడాలనుంటే పదు : ఎవరికి నష్టం ? నువ్విప్పుడిందులో వురికి చచ్చిపోతే నీకోసం తాజమహాలు కట్టించి యిస్తాననుకున్నావా ? నీ కివ్వటానికింటకంటే నాదగ్గరేమీ లేదు. నువ్వు ముష్టెత్తుకో, ఎవరితోటన్నాపో. రేకపోతే ఎక్కడన్నా నవుకరీ పుంపాదించుకో. నాకేంసంబంధంలేదు. నీ బ్రతుకు నీది....' అన్నాడు. నాకు వుక్రోషంవచ్చి మంగళనూత్రాన్ని త్రెంపి గిరవాటేశాను. చుంచి పని చేశావు. నేనే రేపువుదయం నిన్నడిగి దీన్ని బజారుకిపట్టుకెళ్ళి బియ్యం, పప్పు, పప్పు తేవాలనుకుంటున్నాను అన్నాడు. తరువాత

పెద్ద వర్షం వచ్చింది. లేవకుండా అల్లానే కూర్చున్నాను చూరునీళ్ళలో స్నానంచేస్తూ. జలుబుచేస్తుంది అంటూ రెక్కపుచ్చుకులాగాడు. నాకు సవ్వోచ్చింది. ఇద్దరమూ గోడనతుక్కుని తెల్లవారేవరకూ అల్లాగే నిలుచుండిపోయాము. కాళ్ళు బురసలో చూరుకుపోయాయి. ఆ రోజు యెప్పటికీ తెల్లవారనట్లే కనుపించింది!

మీరా కథను ఆపుజేసి 'కాఫీలన్నా తెప్పించండ్రా - ' అని కేక బెట్టింది. శ్రీహరి లేచి వీధిలోకి పరుగెట్టాడు. శాస్త్రి చార్మినారు సిగరెట్లు తీసి తలాచొకటి పంచాడు. ప్రసాద్ మీరాకేసి నిశ్చలంగా చూస్తూ 'జీవితం యింతదారుణంగా వుంటోందా? మీరు చెప్పే సంగతులు వింటున్నకొద్దీ నా చొక్కాక్కప్రాణం యెగిరిపోతున్నట్లుగా వుంది? నేనేం నాటకం రాశాను? మీరుచెప్పిన కథలో పోలిస్తే.... మనుష్యులజీవితాల్లో యింత అరాచకం యెందుకు యేర్పడుతోంది? ఈ ప్రపంచంలో యెవరూ సుఖపడ్డారేదా? ఐతే జీవించటం ఎందుకు? సామాజికజీవితంలో మార్పువస్తే మనుష్యులు బాగుపడ్తారా? ఈమార్పు యెప్పుడు రావటం ఎల్లావస్తుంది?'

శ్రీహరి తలొక కాఫీగ్లాసూ ప్రేలోంచితీసి అందిచ్చాడు.

శాస్త్రి - 'కాఫీ' త్రాగరా నన్నా! మెదడు చల్లబడుతుంది. నాలిక్కు చురుకువస్తుంది.'

అంతా కాఫీగ్లాసులై తి చప్పరించటం మొదలెట్టారు.

11

'అక్కా!అక్కా! అక్కా! చుట్ట-ట్టాలోచ్చారు.' అంది పంజరంలో చిలుక. మొక్కలకు నీళ్ళుపోస్తూ వెనక్కి తిరిగి చూసింది మీనాక్షి. గేబుడగ్గు ఆర్పిలో క్రీపరు దట్టంగా అల్లుకొన్ననీడలో నిలుచున్న వరహాలు చిన్న కర్రను సవలాసంగా త్రిప్పుకుంటూ కనిపించాడు. చిన్న కూజాదెను యెత్తుకొని మొక్కలపక్కనుంచి 'మా నాన్న స్టుడియోలో వుంటాడు - ' అంది. అతను ముందుకు నాలుగడుగులు

వేసి 'మీ అమ్మను పిలు - ' అని కొంచెం నవ్వాడు. మీనాక్షి లోనికి పరుగెట్టింది. అరవింద బైటకు వచ్చేసరికి వరహాలు పంజరందగ్గర నిల్చొని చిలకను కవ్వస్తున్నాడు.

'ఏమండీ, గుర్తున్నానా?'

'అయ్యో, మంచంవచ్చిపే కూతురా ; కూర్చో : వచ్చావని నాటకంరోజున విన్నాను. ఏదీ....హడావిడి ? మన మీరామొగుడే - యెరగవా?'

'ఏవిటోనండీ, మీరంతా నేను దాని మొగుడ్నంటారు. అదేమో కాదు - పొమ్మంటుంది!'

'మరి చేసుకున్నావు అట్లాగ - '

'నేనేంచేశానండీ....'

'చెడగాచెడగా కాపురాలుకావు.'

'మరేంచెయ్యమంటారు చెప్పండి ? నయాన్నా భయాన్నా చెప్పిచూశాను. అదెక్కడ ? దేవతలకు పంచాంగాలు చెబుతుంది. '

'మంచి నీళ్ళు కావాలా?'

'యిప్పించండి.'

మీనాక్షి గ్లాసుతో నీళ్ళుపట్టుకొచ్చి యిచ్చింది.

'ఈ పిల్లను దాన్తో స్నేహించెయ్యద్దని చెప్పండి.'

'ఎవళ్ళరాత యెల్లాగుండాలో అల్లాజరుగుతుంది. నేనెవర్ని కాదనడానికి వద్దనడానికిను - '

'మీరు చాలా మారిపోయారు. సూర్యనారాయణగారు అప్పుడూ యిప్పుడూ ఒకలానే వున్నారు. కాస్త నెత్తిమీద నాలుగుపరకలు తెల్లబడ్డాయనుకోండి. అది మనిషిమొహానికి గౌరవం ఆపాదిస్తుంది. '

ఏమో, బుద్ధిమాత్రం ఒక్కలానే వుంది. ఆయనచేష్టలూ గుణాలూ నడతా అడక్కండి. మనిషికి నలభైయేళ్లు మీదపడ్డాకకూడా నాలుగురాళ్లు తెచ్చి కొంపలో పడెయ్యకపోతే సంసారం ఎట్లా వెళ్తుంది? వెనక పదిమంది సంతానమా అంటే అదీలేదు. ఒక్కగాను ఒక్కపిల్ల ! -

దానికి ముద్దాముచ్చటా చూసుకోవద్దా ? ఈవాళ నాటకం అంటారు. రేపు సంగీతసభ - ఎవరో వస్తారు. ఎక్కడకో వెళ్తారు కట్టకట్టుకుని. మళ్ళీ రెండేసినెల్లకు మూడేసినెల్లకు కొంపకొస్తారు. ఏమన్నా అంటే, నా నోరు వెలితిపడిపోవడమేగాని కష్టాలు యెవరు తప్పిస్తారు ?

‘నాటకం వేళారుకాబోలు, డబ్బేమైనా వచ్చిందా ?’

‘వచ్చేవుంటుంది. మళ్ళీ చేతులో చిల్లిగానీకూడా కనబడనంత వరకూ ఆయన యింటిమొహం తొక్కరు. స్టూడియో వొకటుందిగా - అక్కడే థోజనాలూ, కాఫీలు, సభలూ, సమావేశాలూ - అన్నీనూ-’

మీనాక్షి విసుగ్గా ‘అబ్బ - వూరుకోవే ! అవన్నీ ఎందుకే వాగు తావు ?’ అని అడ్డొచ్చింది.

‘నాది వాగుడా ? పిల్లా, కనిబెడ్తున్నాను నీ గుణం....నువ్వు ఆ తండ్రికితగ్గ కూతురివే వెనకేసుకొస్తున్నావు పెద్ద ఆరిందాలా. ఆతండ్రి మీద యీగ వాలకూడదు నుమండీ ! ఇప్పుడు నేనేమన్నాను ?’

‘అస్తమానూ వచ్చినవాళ్లందరిదగ్గరా యెందుకు అల్లా వాగటం ? ఎవరు కష్టపడ్డంలేదు ? స్టూడియోలో పనిలేకపోతే నాన్నేంచేస్తాడు ? అసలు నువ్విలా శివమెత్తిపోతూంటావనే నాన్న కొంపకు రావడంకూడా మానేశాడు ?’

‘అయ్యో ! అయ్యో ! నన్ను శివమెత్తినదాన్నంటావా ? నేను మీ నాన్నను కొంపకురాకుండా చేస్తున్నానా ? వింటున్నావా దీని నూటలు ! చూడు, దీనికెంతపొగరుందో.....రెండుపూటలా తింటున్నారో లేదో, కట్టుకుంటున్నారో లేదో కనుక్కుందుకుకూడా తీరిక లేకపోతేనే యింత ఆపేక్ష వొరగబెట్టేస్తున్నావు. ఇక ముద్దాముచ్చటా తీర్చేతండ్రయితే మాటకు నా ప్రాణం తీసేసుందువు ?’

‘పెట్టాపోతా లేకపోతే ఆపేక్షలుండవుటే ! నేను పెద్దయాక వుద్యోగం చేస్తాను. అప్పుడు నిన్నూనాన్ననూ పల్లకిలో కూర్చోబెట్టుకుని.... బోం-బోం-బోం !’ పల్లకి ఎల్లామోస్తారో అల్లా మెడను త్రిప్పి అంగల్ను యెత్తి యెత్తి వేస్తూ వెటకారంచేసింది మీనాక్షి.

వరహాలు పకపకానవ్వాడు.

‘ఈ యింట్లో అందరికీ మతులు పోతున్నాయి. నువ్వుకూడా పోయి ఆ స్టూడియోలోనే పడివుండకూడదూ ? సరిపోతుంది.’

‘పోతున్నాను. ఇప్పుడే వెళ్ళిపోతున్నా ! ఇక రానంటే రానే రానోయ్ !’ లోపలకు పరుగెట్టింది.

‘ఇదీవరస -’ అరవింద దవడలు నొక్కుకుంది.

వరహాలు అరవిందకేసి పరిశీలగా చూశాడు. కళ్ళచుట్టూ మచ్చలరింగు లేర్పడ్డాయి. చెంపలమీదుగా రెండు గీతలు వచ్చాయి. మెడ చేతులూ నుదుటిమీద చర్మం మృదువుగా పచ్చగా వున్న యేదో తళుకు మాయమైంది. చూపులో మనుపటి మునుష్యుల్ని కట్టినిలవేసే శక్తి లేదు. నడుం లావైంది. నడుస్తూంటే గుండె రుల్లుమనిపించటం లేదే, తనకు ? తలకాయ వొంచుకున్నాడు. ఈ యాతన డబ్బుగోల మనుష్యుల్ని కృంగదీస్తుంది గావల్ను. ఇప్పుడు వొకలక్షరూపాయల ఆస్తి వస్తే అరవింద యేంచేస్తుంది ? తనేంచేశాడు ? మీరా కెందు కంత నిర్లక్ష్యం ? ఈ పగలు తీరేవికావా ? యవ్వనంలో వుద్రేకం మాత్రమే లేదు.... అజ్ఞానం వుంది, అమాయకత్వం వుంది, పొగరుదోతు తనం వుంది. ఇవన్నీ దారిద్ర్యానికి లొంగిపోతే, నిరాశానిస్పృహ భయాల్లో యీదులాడుతూ అనుభవాలనిచ్చేనల్ని వేసుకుని లోకాన్ని చూస్తారు : సూర్యనారాయణ, మీరా, లాను, అరవింద అంతా ఇప్పుడీ నిచ్చేనలమీదున్నారు.

మీనాక్షి నిమ్మకాయషరబత్తు కలుపుకొచ్చి యిచ్చింది. చీర కట్టింది. రెండుజడలు వేసి వెనుక రిబ్బన్లుకట్టి చెప్పులు తొడుక్కొని ముస్తాబయి ‘నేను పీథిలో కెత్తున్నానే’ అని చెప్పడానికి వచ్చింది.

‘ఇప్పుడెందుకా వేషంవేశావు ?’

‘తిరగడానికి.’

‘పళ్ళాడగొడ్తాను.’

‘కొట్టు!’ వరహాలు మంచంమీద వదిలేసిన కర్రనుతీసి తల్లిచేతి కందిచ్చి, దగ్గరగా వచ్చి నుంచుంది నవ్వుతూ.

‘వంటయాక యెక్కడికే పెత్తనానికెళ్తున్నావని అడిగా.’ అర వింద కూడా నవ్వింది. వరహాలులేచాడు. నన్నుకూడా తీసికెళ్తావా మీ నాన్నస్టూడియోకి? - వస్తాను.’

‘మీనాక్షి తల్లి మెడచుట్టూ చేతులువేసి చెవిలో రహస్యం చెబు న్నట్టుగా - ‘నాటకం డబ్బొచ్చించన్నావుగాద్దే....నాన్నసడిగి రూసాయలు తెస్తాను.’

పంజరంలో చిలక - ‘అక్కా - అక్కా - అక్కా చ్చు....చ్చు.... చ్చుట్టా లొచ్చారు. కక్క....కక్క....క్కాపీ తెచ్చావా?’ అంటోంది. మీనాక్షి పంజరాన్ని గిరునత్రిప్పింది. చిలక రెక్కల్ని టపటపలాడిస్తూ కాలిగోళ్ళతో వూచల్ని పట్టుకుని బరుకుతోంది.

అరవింద గేబుదాకావచ్చి ‘నువ్వువచ్చేదాక నేను థోంచెయ్యను.’ అంది. మీనాక్షి తలకాయ అడ్డంగాపూపుతూ ‘నేనూ నాన్నా స్టూడియోలో థోంచేస్తామే....’ అని వరహాలుచేతికర్రను కొంటిగాపూపుతూ ‘మిలర్రీ వాళ్లంటే నాకసహ్యం -’ అని నవ్వింది.

వరహాలు గతుక్కుమన్నాడు. ‘మేమేంచేస్తాం? యుద్ధాల్లో పని చేస్తాం! శతృవుల్లో పోరాడాలి. దేశాన్ని, ప్రజల్ని దురాక్రమణనుంచి రక్షించాలి. మాకు యుద్ధాలు యెందుకువస్తాయో తెలీదు. కాని మేం యుద్ధాలుచెయ్యాలి! మీరు స్కూళ్ళలో చదువుకుందుకూ, సినిమాలు నాటకాలు చూసేందుకు, సుఖంగా జీవించేందుకు మేం పోరాడాలి. మమ్మల్ని అసహ్యించుకుంటే ఎల్లాగ?’

‘మీకు దయాదాక్షిణ్యాలుండవు. మీకు మనుష్యులమీద జాలి, కరుణవుండదు. పూళ్లు తగలబెడ్తారు. బాంబులువేసి, కొంపలు కూలుస్తారు. పిల్లల్ని ఆడవాళ్ళనీ చంపుతారు. తుపాకులూ, టాంకులూ, బ్రెక్కలూ బాంబులూ యివేగా మీ జీవితం! మీరు యుద్ధాలుచేసి యెవర్ని

కాపాడుతున్నారు ? ఎవరో ఎక్కడో హింసించి నాశనంచేసి యిక్కడ మీరు దేన్నో కాపాడుతున్నామనుకొంటారు ? అదే నా కసహ్యం !'

వరహాలు సముదాయిస్తూ యిలాగన్నాడు - 'యుద్ధానికి కారణాలు చెప్పి మమ్మల్ని నిందించడం చాలా అన్యాయం. దేశానికి దేశానికి మధ్యగల వైరాలకి మేమేం కారణాలుకాము. మందుగుండుసామాను ఆయుధాలు యెంత నిర్జీవపదార్థాలో మేమూ అంతే. మా కాళ్ళూ తల చేతులూ మీరుచెప్పినట్లు పనిచేస్తాయి. మీరు తీర్గొకూర్చుని తగూలు తెస్తారు. ఒకప్పుడు ఒక్కొక్క అవసరం దేశానికి కలుగుతుంటుంది. పెట్రోలుకావాలి. ఇనుముకావాలి. కార్లు, రైలింజనులూ, విమానాలూ, బట్టలూ, ఆహారం, సూనెలూ, పొటోసామానులు, రేడియోలు అన్నీ ఎల్లా వస్తాయి? డబ్బుకావాలి. అధికారంకావాలి. అధికారం, డబ్బూ, బలం లేందే యెవరిస్తారు ? దేశాన్ని యెవరు పరిపాలిస్తున్నారు? రాజకీయవేత్తల ముఠాలు !.... పీళ్ళ కధికారం యెవరిస్తున్నారు ?.... ప్రజలు ! ప్రజల్లో డబ్బుగలవాళ్లు వ్యాపారస్తులూ యీ అధికారం బలం పురస్కరించుకొని రాజ్యాల్ని నడుపుతున్నారు. ఒకప్పుడు రాజులు ఆడవాళ్ళకోసం యుద్ధాలు చేశారు. మతంపేరిట యుద్ధాలు జరిగాయి. సామ్రాజ్యాలు స్థాపించారు. పెద్దపెద్ద పట్టణాలు కట్టారు. నాగరికతలు పెంచారు. కళలన్నారు. సంస్కృతి అన్నారు. సాంప్రదాయాలు అన్నారు. వీటన్నిటితో ఆకలి, అసూయ, క్రోధం, వైషమ్యాల్ని అట్టడుగున అణచుకుని తీర్గొగడిపిన రోజుల్ని స్వర్ణయుగాలని వ్రాసుకున్నారు. రామాయణకాలంనుంచి కొరియాయుద్ధంజరిగేవరకూ సైనికబలం ఆయుధాలవసరంలేకుండా యింతవరకూ యెవరూ రాజ్యం చేయలేదు. రాణీయూనీని యెందుకు గౌరవిస్తావు ? నన్నుచూస్తే నీ కెందుకు అసహ్యంపేస్తుంది ? కరువుకొస్తే మనుష్యులు మాడిచస్తారు. తుఫానులువస్తే యిళ్ళూఊళ్ళూ సర్వం మునిగిపోతాయి. భూకంపాలొస్తే పట్టణాలు, పట్టణాలు కూలిపోతాయి. అణుబాంబు ప్రేలిస్తే నాగరికత

సమస్తం ధ్వంసమయి వూరుకుంటుంది. ఎవర్ని అసహ్యించుకుంటావో చెప్పు -'

మీనాక్షి వరహాలుచేతిని పట్టుకుని - 'అబ్బే వూరికే అన్నాను. మీకు కోపంవచ్చినట్లుంది!' అని గుంజింది నవ్వుతూ.

'నాకేంకోపం, నేను చచ్చిపోయినమనిషిని -'

మీనాక్షి నడుస్తూ ఆగిపోయి - 'ఎందుకలాగన్నారు?'

'నా కెవరూ లేరు, ఇక్కడికి యెందుకొచ్చాను? ఈ గాలి యీ మట్టి నాదిగనుక? మీరా నా యింట్లో వుంది? నన్ను పెళ్లాడింది. దానికే నన్ను చూస్తే అసహ్యం! నువ్వు అల్లాగే అన్నావు! ఈ పూళ్లో యెవరూ నన్ను గుర్తుపట్టరు! ఎవరూ పరితరించరు! ఎవరూ ప్రేమించరు! మీ నాన్నకీ నన్ను చూస్తే అసహ్యం! నా డబ్బు యెవరికీ అక్కరలేదు! నేను బహుమతులస్తే యెవరూ పుచ్చుకోరు!'

'పోన్లెండి! నా కివ్వండి! అవన్నీ నేను పుచ్చుకుంటాను!'

వరహాలు మీనాక్షి మొహంలోకి చూశాడు. అజ్ఞానం, అమాయకత్వం తాళుకు చెరగనిముద్రలు! చిలిపితనం తెలిపే చంచలమైన చూపులు.... గుండెలమీంచి బరువుదించుకున్నట్లుగా అనిపించి 'అల్లాగే -' అని చిరు నవ్వు నవ్వాడు.

ఇద్దరూ 'హోటలు శకుంతలా' మెల్లెక్కి పైకి వెళ్ళారు.

గదిలో అడుగుపెట్టానే 'ఈ చెప్పులు మీరావి -' అని కేక పెట్టింది మీనాక్షి ఆశ్చర్యం వ్యక్తపరుస్తూ.

'మర్చిపోయి వెళ్ళిపోయింది -' అన్నాడు వరహాలు నేల చూపులు చూస్తూ. చేతిలోకర్రలో వంక్రిన వ్రేలాడుతూన్న ఆరివ్ జీన్ లాగూను పొదుస్తూ - 'ఇదేవిటిది చచ్చిపోయాను? ఇల్లాంటి అసహ్య మైన బట్టలు మీ కెళ్లానచ్చుతాయి.' మొహం అదోలా పెట్టి, అక్కడే బల్లమీద పడేసివున్న 'పీ' కాప్ ను పెట్టుకుని అద్దంలో చూచుకుంటోంది, కళ్ళాముక్కా త్రిప్పుకుంటూ మీనాక్షి.

‘కాఫీ పటానా -’

‘నా కాకలవుతోంది బాబూ ! తిండానికేమన్నా పటండి.’

వరహాలు మెట్లుదిగుతున్న చప్పుడు విన్నాక తోపీతీసి మంచం మీద గిరవాటేసి బల్లమీద వంగుని ఏదోచిన్న చెక్కపెట్టి కనుపిస్తే మీట నొక్కింది. పెట్టి తెచ్చుకోడం తడువుగా పియానోమెట్లు నొక్కి నట్లు యేదో ట్యూను వాయిచినట్లు వినిపించింది. సిగరెట్టుకేసు పాడు తోంది. మీనాక్షి ఆశ్చర్యంతో దూరంగా నిలబడివింది. కాస్సేపుపాడి ఆగిపోయింది.

‘పాడవేముండా’-చప్పట్లు చరుస్తూ కాళ్లు చిరాగ్గా నేలనుతద్దోంది.

‘ఎవర్ని తిడ్తున్నావు ?’ వరహాలు చేతిలో పొట్లం చేతిలో కాఫీ పలహారాల్తో వచ్చాడు.

‘ఇది పాడటంలేదు.’

‘ఓహో! సిగరెట్టుకేసా ! జపానులో కొన్నాను యాభై రూపాయ లకు. వుండు-’ వరహాలు కీయిచ్చి బల్లమీదపెట్టాడు. మళ్ళీ అదేట్యూను. మీనాక్షి వరహాలుమొహంమీద మొహంపెట్టి ‘దీన్ని నాకిచ్చెయ్యండి. నా కివ్వరూ -’ పెట్టితీసుకుని గుండెలకదుముకుంటూ ‘దీన్ని గుండెలమీద పెట్టుకుని నిద్రపోతాను. నేను నిద్రపోతూంటే ఇది పాడుతుంది. నా కివ్వరూ ?’ గడ్డంపుచ్చుకు బ్రతిమాలుతోంది.

‘హర్సో అల్లా స్టూయమీద. అల్లరిచెయ్యకుండా వున్నావంటే నీ కన్నీ యిస్తాను.’

మీనాక్షి మంత్రముగ్ధలా కూర్చుండిపోయింది.

వరహాలు పెట్టితెరిచి బట్టలన్నీ మంచంమీద కుప్పలా పేర్చాడు.

‘ఇల్లా వచ్చి చూడు.’

మీనాక్షి తొంగిచూసింది - ‘అమ్మో ! ఇన్నిరూపాయలే - నోట్లు ! నోట్లు !’

‘ఇవన్నీ నీ కిచ్చేస్తాను.’

‘నాకెందుకు, నేనేంచేసుకుంటాను ?’

వరహాలు నవ్వాడు. 'నేనుచెప్పినట్లు వింటావా ?'

మీనాక్షి తలవూయించింది.

'నాతో వచ్చేయ్. ఈడబ్బెట్టి మనం ప్రాంసు వెళ్ళిపోదాం. అక్కడ నువ్వు బొమ్మలువ్రాయటం, బొమ్మల్నులు చెక్కటం, నాట్యం సంగీతం, వీదోవాకటి నేర్చుకుందువుగాని. నువ్వు 'షూ' అంటే-మనం ఢిల్లీ వెళ్ళిపోదాం. అక్కడ పీసా ఎల్లాగో పుట్టిస్తాను.'

'నేనెందుకు ? - మీరాను తీసుకెళ్ళండి.'

వరహాలు తల అడ్డంగా త్రిప్పాడు - 'అదిరాదు. నేను దాన్నే తీసుకెళ్దామనుకున్నాను. కాని మీరాకు నానూ వున్న స్వర్థ చావలేదు. నువ్వు అడిగావుకనుక చెబున్నాను, జరిగింది జరిగినట్లుగా - నన్నేమన్నా అను. నువ్వు చిన్నదానివి, నిన్ను పెద్దఅర్థిస్తునుచేసి తీసుకొస్తాను యిండియాకు.' నెమ్మదిగా వరహాలు గతరాత్రి తననూ మీరానూ జరిగిన ఘర్షణ, పర్యవసానం యావత్తూ దాచకుండా వున్నదన్నట్లుగా చెప్పాడు. 'తరువాత నీయిష్టం-'

'మాఅమ్మ యేడుస్తుంది. మానాన్న బెంగపెట్టుకుంటాడు. అంతా నేను లేచిపోయానంటారు.'

'నిజం ! నేనుచెప్పేదికూడా విను. మీనాన్న నీకెప్పట్లో వెళ్ళి చేయలేడు. పోనీ ఎల్లాగో వెళ్ళిచేసుకుని పిల్లల్ని కందామనివుంటే నువ్వు వుండిపో. నేను బలవంతం చెయ్యను. మీఅమ్మ యేడుస్తుంది-కాదనను. నువ్వు అత్తారింటికి వెళ్తే అప్పుడేంచేస్తారు ? అదల్లావుంచు....నీకిల్లాటి అవకాశం యెవరిస్తారు ? ప్రాంసులో ఆర్టునేర్చుకోవటం యెంత అదృష్టం ! నీకు విదేశాల్లో కళను నేర్చుకునే అవకాశం నీకు కాబోయే మొగుడిస్తాడా ? వెధవ ! యిద్దరుపిల్లలు పుట్టగానే ముఖం మాడ్చు కుంటాడు. వుచ్చబట్టలూ పీతిగుడ్డలూ వుతుక్కుంటూ. నులకమంచమే కదా జీవితం ! పెళ్లాడితే మనదేశంలో ఇంతకంటే నీకేమన్నా వైఢోగ ముందా ? చంట, పిల్లలూ, తిట్లూ చివాట్లు తింటూ వుండిపోదల్చుకుంటే

నాకేం అభ్యంతరంలేదు. చురుకై దానివీ తెలివైనదానివీకనుక వస్తావేమో నని అడిగాను. అంతే - '

మీనాక్షి నిశ్శబ్దంగా ఆలోచించుకుంటూ చూర్చుండిపోయింది. వరహాలు పరిహారాలు పొట్లాయివిప్పి అన్నీ పరిచాడు. ఇద్దరూ వొకేపళ్ళెంలో తింటున్నామన్న జ్ఞానమన్నా లేకుండా మీనాక్షి ఫలహారంచేసి కాఫీత్రాగి 'చెప్పకుండా వెళ్ళిపోవటమేనా, యిల్లా యీబట్టల్తోనే....' అంది.

'ఆహా! మనం పీసా సంపాదించి విమానంలో చూర్చునేవరహా అంతా గవ్ చిప్! ప్రాంసులో దిగాక వుత్తరంరాద్దుగాని. సరా - '

మీనాక్షి తల ఆడించింది. 'పీడీ.వోముద్దయ్యి —' వరహాలు మీనాక్షినిముద్దెట్టుకుంటూ మీదకువంగి, 'సిగ్గెండుకు? రేపు ప్రాంసులో పీథిరో ముద్దెట్టుకోవాలి. అప్పుడెల్లాగ? ' ఆమెచెక్కిళ్లు ఎరుపెక్కాయి.

12

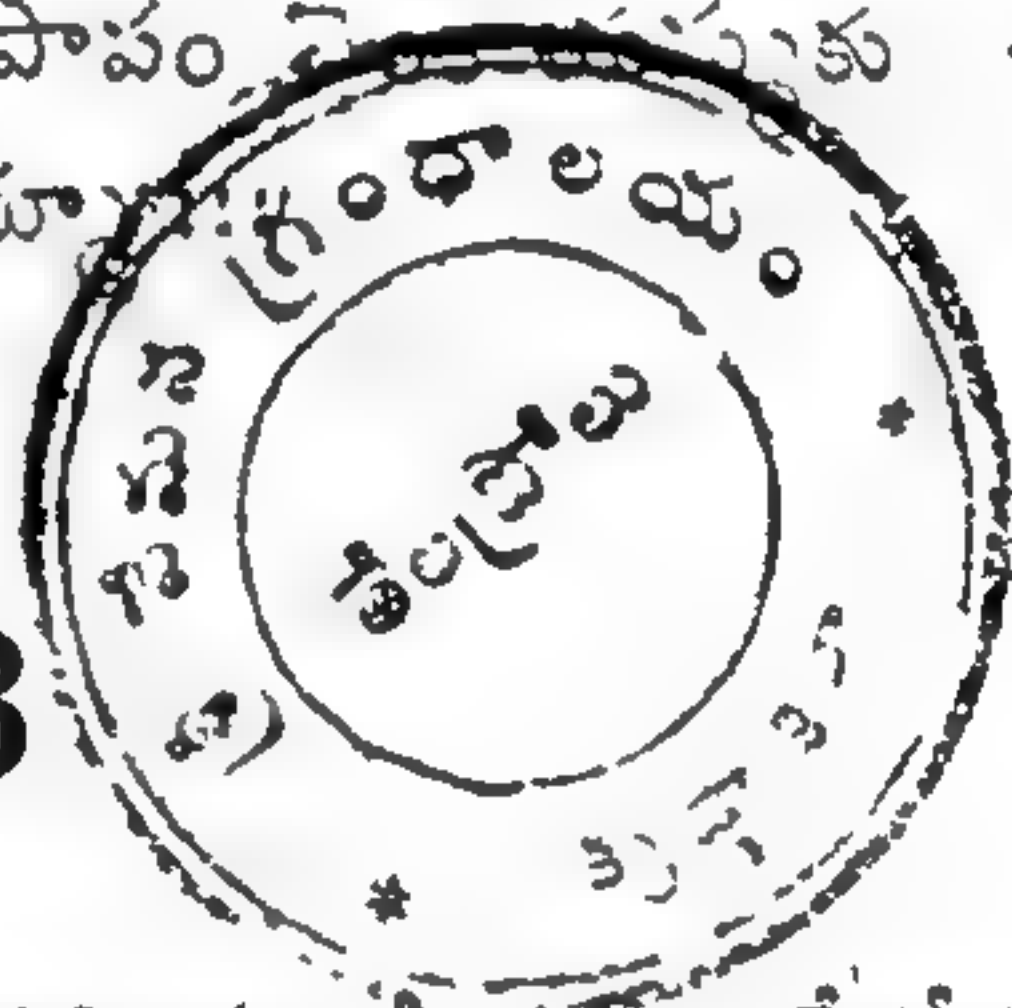
చీకటి కురుస్తోంది. ఎర్రమింగిన కొండచిలువలాగా మెలికలుచుట్టు కుంటున్నది రైలు. యుంచూమారుతం పీచింది. వానలో గుడ్డల్ని పెరుక్కుంటూ పరుగెత్తే పిచ్చివాడిలాగ చెట్లు, తుప్పలు, పొలాలు, గడ్డి మేట్లు తడిసి అరుచుకుంటూ గగ్గోలుగా వెనక్కు పడిపోతున్నాయి. కట్టకడ!!! కట్టకడ!!! కట్టకడ!!! కట్టకడ!!! పట్టుకో! పట్టుకో! తప్పుకో! తప్పుకో! పండుకో! పండుకో! చల్లగా జివ్వమంటున్న అరికాళ్ళక్రింద బల్ల వూగుతోంది. కిటికీఅద్దాలు చెంపలుతడిసిపోయేలా యేడుస్తున్నాయి. కొరకంచులా హవానాచుట్ట కాల్తోంది. చారల నీలి పైజామా బుసలుకొద్దోంది. మోకాళ్ళమీంచి నల్లులు పరుగులుపెడుతున్నాయి. బల్లిలా మీనాక్షి కాళ్ళముడుచుకుని చూర్చుంది. కళ్లుపెగల్చుకొని గుడ్లు బైటకురుకుతాయేమో ననిపించింది. రెప్పలు మూతలుపడ్డం లేదు. గొంతుకలో హాలాహాలం వుండచుట్టుకుంటోంది. గుండెలో మంటలకు డిప్పులురాలినట్లు రొమ్ములు విచ్చిపోతాయనుకుంది. ఈచీకట్లో

దీపం వెలిగించకూడదు. ఈరైలిదేవిటి సూర్యనారాయణలా పరుగెత్తోంది? ఈరాత్రిదేవిటి? కన్నతల్లితోకంలా గగ్గోలుపెత్తోంది? సిగరెట్టుపెట్టి పాడుతోంది. తాళ్లు నృత్యంచేస్తున్నాయి. ఇదేవిటిగాలి? భూదేవికట్టు బట్టల్ని వొలుస్తున్నట్లుగా! పైజామా నేలకుదిగుతోంది. సబ్బుబిళ్ళమీది వుల్లిపొరకాగితం వొలిచేసినట్లు మీనాక్షిని వొలిచేస్తున్నాడు. రైలుబండి క్రింద పడ్డాననుకుంది. కుబుసం వొదిలినట్లు శరీరాన్ని వదిలేసి పారి పోవాలనిపించింది. ఘోహంమీద నాపరాయిపడి వొత్తుకుంటున్నట్లుంది. ముక్కు కొరికేస్తున్నాడు ఇదేమిటిది వెన్నలా కరిగిపోతోంది వొళ్లు. పెదవులు వొణుకుతున్నాయి. నెత్తురు పరవళ్లుతొక్కుతోంది. దేవదానవులు అమృతంకోసం సముద్రమథనం చేస్తున్నారు. కళ్లు మూతలుపడుతున్నాయి. ఇన్ని చక్కలిగింతలుపెట్టి నన్నీచీకట్లో ఎవరు నవ్విస్తున్నారు? ఈరైలెందుకింకా యిల్లా వూగుతుంది? ఇంతహాయిగా వున్నప్పుడు చచ్చిపోతే ఎంతబాగుంటుంది? అమ్మా! అమ్మా! నాన్నా! నాన్నా! అంతా వచ్చేయ్యండ్రా.... 'పరాసునగరం దోగింది! బలే మజాగా - బాగుంది? నేను నాజర్ని పెళ్ళాడేస్తాను. ఈవరహాలుతో సూర్యజుకాలువ బాగుచేయిస్తాను. వొహ్వాహ్వా! సరంగూ, తప్పుకో! తప్పుకో! ఈవిప్టికి దమ్మిడియివ్వద్దు. ఆవకాయ, చల్దెన్నము మూట కట్టుకుని మెయిలుదోమలొ సూర్యజుకాలువ దాటిస్తాను. పరాసువాళ్ళూ యింగ్లీషువాళ్ళూ అంతా రాండ్రా - మధ్యధరాసముద్రంలో - యెంకి పాటలుసాద్దాను. నదీనవాలు, అడవులు, కొండలు, ఎడారులా మన కడ్డంకి? నో! నో! తెలుగు కవిత్వసారాయం త్రాగిత్రాగి గర్భ స్త్రీములో శ్రీశ్రీని ముంచేస్తాను. కోయిలా కోయిలా కూయదోకే - గుండెలూ బద్దలూ చేయదోకే.... మెకార్థరు వేయిపడగలు చదినాడా? వరహాలు నా మూతి నాకుతున్నాడేం చెప్పా? నా ముక్కు నానిపోతే రేపు గాలిపీల్చుకోవడం కష్టం! నూ అమ్మ బార్బరన్ గర్ల్.... నూతి సగ్గర గుడ్డలువిప్పి నీళ్లుపోసుకున్నానని చీపురుకట్టతో కొట్టింది. పులగం చూస్తే నాకుదోకు : నేను సమర్థాడినప్పుడు కొబ్బరాకులమీద కూర్చో

పెట్టి అమ్మ వీధిలోవాళ్ళందర్నీ పిలుచుకొచ్చింది చూడ్డానికి. మీరా జాకెట్టు కుట్టి తెచ్చింది. తొడుక్కుంటూంటేనే పిట్టిపోయి పుటుక్కు పుటుక్కున తెగిపోతే పేరంటాళ్లు నవ్వాడు. మస్తాను కుట్టిన బిల్లుజు శాస్త్రి కొనిపెట్టిన చీర తెలివిజన్తో కట్టుకుని చూపిస్తాను. ఊపరాడక నేను చచ్చిపోతూంటే - యింకా యీ వరహాలేంచేస్తున్నాడు? డామిట్! దిగిరాను దిగిరాను దివినుండి భువికి - షటప్: పళ్లురాల్తాయ్ - ఆడవాళ్ళ పెట్టిలో కెందుకొచ్చావ్? చెన్ లాగేస్తాను! చూడండి డిస్ బ్లీడిస్కోండ్రల్, ఆడవాళ్ళ నల్లరిపెడ్తున్నాడు. వేరీజ్ ది గార్డ్? బండిలో ప్యాసెంజర్లంతా చచ్చేట్టు కొట్టారు వరహాలుగాడ్ని. అహ! యేవూరండి మీది? ఎక్కడి కెళ్తున్నారు? పారిస్లో మూతులకు రంగులెయ్యడం నేర్చుకున్నానండి. మాది మార్దేరు. ఇప్పుడేసినిమాలో మూతులన్నీ మీరు చూసేవుంటారు. నరసాపురంకాలువ యిప్పుడెల్లాగుండండి? హో! మైగాడ్ - నాన్నా! అప్పుడే ముసలివాడివైపోయావా - మా నాన్న చలిలో వొణుకుతూ నుంచున్నాడు. మాట్లాడవేం నాన్నా? మన స్టూడియో యెల్లాగుంది? ఈవూళ్ళో టాక్సి ఎక్కడా లేదూ? అమ్మ గరిటకాల్చి వాతపెడతా నంటోందా - ఐ సీ! శాస్త్రిగారేమయ్యారు? అఖండంగా పత్రికపెట్టారా? మీరా - మీరా - సినిమాలో యేడుపుపాత్రలు అభినయిస్తోందా? టు టెల్ యూ ది ట్రూత్ - నన్నొక మిలియనీరు పెళ్ళాడేసి బాల్స్ తన్నేశాడు. నాకొడుకులిద్దరూ న్యూయార్కులో ఆకాశహర్యాలు కడుతున్నారు. తణుకులో గోస్తనదివొడ్డున అంపై రుస్తేబుబ్బిల్లింగులాటిది కట్టాలనుంది. నాన్నా యెక్కడికి వెళ్తున్నావ్? రాజోలులో పెళ్ళి గ్రూపుఫోటో వుందే అమ్మాయ్! వాళ్లు యాభై రూపాయలిస్తామన్నారు. సైకిలులో గాలి వుందో లేదో....పెనుగొండసంతకెళ్దాం పస్తావా అమ్మాయ్? దారిలో పురుడొస్తే....భారత్ సేవక్ సమాజ్ - అమ్మా! జంతికలు చేసిపెట్టవే! ఐసెన్ హోవరుకు పెసరట్టువేసి పెడ్తాను. అమెరికా లొంగిపోతే వెంక టేశ్వరస్వామికి బుల్గానిన్ గడ్డం యిచ్చేస్తానన్నట్ట! ఇదేవిటి రైలాగి పోయింది: ఢిల్లీ వచ్చేసిందా - అబ్బ! కేమేరాలు దారికడ్డంగా తీసె

య్యండి. ఆటోగ్రాఫులు మధ్యాహ్నం సంతకంపెద్దాను. ఔరంగజీబు
 పేషనుకొచ్చాడా? నన్ను మాట్లాడమంటున్నారా - ఈ మైకెవరిది?
 ఆలిండియారేడియో....పాడతాను. నాకు పిల్లలూ పూలూ అంటే యిష్టం.
 నా చర్మసౌందర్యంగురించి పరహాలునడగండి. లక్ష్మీసబ్బు నేను వాడ
 లేదు. రాజఘాటు పెళ్ళాక భోంచేస్తాను. 'ఆత్మ సౌందర్యము'ను
 గూర్చి నేను థియసాఫిత్ లాడ్జిలో మాట్లాడుతాను. నాన్నా! నాన్నా!
 నీకు మూడువేలు లాభంచేశాను. అమ్మయ్య! ఓపరాడుతోంది. పైజామా
 మీదకెళ్ళిపోయింది. అయ్యో! కిటికీలోంచి నిప్పువ్యలుపడి చీర
 కాలిపోతోందే - నేనేం కట్టుకోను? పాపం చెయ్యకు చీరపెద్దా
 నంది నాపెళ్ళికి అమ్మ. అమ్మా! అమ్మా!

13

కళ యెప్పుడూ బాసింపట్టువేసుకుని మార్చాడు. లోకరీతిలో అవి
 కొందరువ్యక్తుల్లో సాధారణవృత్తిగా మాత్రమే మెసల్తూ, పున్నట్లుండి
 దేన్నో వెతుక్కుంటూ, ఆకాశపుటంచుల్లోకో అగాధపులోతుల్లోకో
 పరుగెట్టి, కాలాన్నీ మనుష్యల్నీ దిగ్రాభంతుల్నిచెయ్యటం దాని లక్షణం.
 దురదృష్టవశాత్తూ విమర్శకులని పిలువబడేవారు యీచైతన్యాన్ని పసిబట్టి
 లోకానికి చెప్పేటప్పుడు తప్ప, సర్వదా కవులు, గాయకులు, శిల్పులు,
 నటులు వారియొక్కవేదన బాధలూ, గాధలూ అన్నీ స్మృతిపథంలో
 అట్టడుగుకే జారుకుంటాయి. ఈ వేదనాకలశాన్ని యెత్తిపట్టే కార్యక్రమం
 నెత్తినవేసుకున్న విమర్శకులు రచయిత శిల్పి గాయకుడు చిత్రకారుని
 కన్నా వున్నతస్థానంలో బైతాయించి కళను నీతి రాజకీయాల తప్పుడు
 చాకపురాళ్ళతో కొలిచి విలువలు నిర్ణయిస్తుంటారు. నిద్రాణమైన ఈ
 జగతికి చక్కలిగింతలు యెవరుపెద్దారు? స్థాణువులై, అచలమై, పాషాణ
 సదృశంగా మలచుకొంటున్న ఈ వర్తమాన సామాజికజీవితంమీద
 అమృతధారలు యెక్కడుంచి కురుస్తాయి? మానవత్వంమీద ఆశలూ,

కలలూ చెరిగిపోకుండా స్థైర్యాన్ని, ధైర్యాన్ని లోకానికి ఎవరు ప్రసాదిస్తారు? కట్టుబట్టుకోసం, తిండికోసం, పంచకోసం దేవులాడే అధికమానవకోటి దైన్యాన్ని దుఃఖాల్ని, వ్యధల్ని తమలో పలికించుకుంటూ సత్యాన్వేషణలో సౌందర్యార్చనలో జీవితాల్ని బలిచేసే కళా రాధకులు తమగురించి తాము యేమని చెప్పుకుంటారో యెప్పుడన్నా విన్నారా?—

మీనాక్షీ తాజమహాలును చూసి యిల్లా వ్రాసింది—

‘ఏయుగంలో శిల్పులు యింతమహత్తరమైన ప్రేమకానుకను షాజహానుచక్రవర్తి తరఫున ముంలాజ్ దేగం మురిపాన్ని చెల్లించడానికి నిర్మించారో ఆప్రణయగాథ నా కప్రస్తుతమనిపిస్తూనే వుంటుంది. ఆచలవతాశ్శను చెక్కుతున్నప్పుడు ఈమహాభవనానికి రూపురేఖలు మలుస్తున్నప్పుడు ఆశిల్పులు షాజహాను హృదయవేదననుగాని ముంలాజ్ దేగం రూపురేఖలు లావణ్యాదుల్నిగాని ఆకళించుకుని ఆవేశాన్ని పొంది వుంటారని నేను నమ్మలేకుండావున్నాను. ఈ భవనానికి తాళ్ళుమోసిన నీళ్ళతోడిన గొప్పతవ్విన బానిసలు, కూలీలు సొమ్ములు బట్వాడాచేసిన ఖజాంచీలు, లెక్కలువ్రాసిన గుమాస్తాలు యెండరో వుండివుంటారు. ఆశిల్పులు ఎండనక, వాననక, పగలనక, రాత్రునక సంసారాలు కుటుంబాలు జీవితమూ లక్ష్యంచేయకుండా ఆ ఆకారాన్ని మలచబంలో ఆశతాబ్దిలోని ఆవేశాన్ని వుత్సాహాన్ని అందులో రూపొందించి తదాత్మ్యం చెందారు. ఫలితం? యమునానదీతీరం - చరిత్ర చేసుకున్న పుణ్యంగా వారసత్వంగా వారి వేదనాఫలితమైన సమిష్టిసుందరరూపం మనకు యిచ్చిపోయారు. ఆ ఇంజనీర్లూ, ఆ శిల్పులూ యీనాటిచరిత్రకారుల్ని తమతమ జీవితపులోతుల్ని చూడమని అడక్కుండానే శలవుదీసుకున్నారు. మనంమాత్రం షాజహానుప్రేమకు కృతజ్ఞతలు చెప్పుకుంటూ మురుస్తున్నాం. కాని ఆ అనేకానేక నిరర్థక నిర్జీవ ప్రాణికోటియొక్క అద్వితీయమైన శక్తిస్వరూపాన్ని తరతరాలకు చూపిస్తూ తప్పుడు తూకపు రాళ్ళనుమాత్రం దాచుకుంటున్నాం.’

ప్రాంసునుంచి మీనాక్షి యింకా యిలాగ వ్రాసింది —

‘అధిరుచులు అందరిలోనూ వుంటాయి. ఈ అందరిలోనున్నవీ కొందరిలోంచి చాలాసహజంగా, స్వచ్ఛంగా, బలంగా వ్యక్తంకావట మనేదే వొక కళ. అందుచేత అర్థిష్టుకి వ్యక్తిత్వమనేది చాలాముఖ్యం. అతనిప్రవృత్తులూ, అధిరుచులూ, శక్తి, మనస్సు యెటువైపు కేంద్రీక రింపబడితే ఆరంగంలోకురికి సాధనచేస్తాడు. కొంతమంది నాన్నలాగ అన్నింటిలోనూ విజృంభించాలని చూస్తారు. ఫొటోలు, బొమ్మలు, ఎంకిపాటలు, నాటకాలు, హరికథ, సంగీతం అన్నీవచ్చు నాన్నకు. ఎప్పుడైనాసరే వొకటికిమించి అనేకరంగాల్లో దూకినప్పుడు ఒకదానికి పోషణజరుగుతూంటే రెండవది శుష్కించిపోతూండటం సామాన్యం. తన వాంఛల్ని, కలల్ని, అధిరుచుల్ని, శక్తుల్ని వ్యక్తంచేసేందుకు సరి యైనమార్గాన్ని వెతుక్కోవటం అర్థిష్టు ప్రప్రథమ కర్తవ్యంగనుక —

నేను వరహాలులో లేచిపోయిచ్చేశాను !

ఉత్తుత్తిపెళ్ళి అయిపోయింది !

చీరలేదు - సారెలేదు.

బాబాలులేవు ! భజంత్రీలులేరు !

రైల్లో మనపూరునుంచి ఆగ్రా చేరుకునేలోగా అన్నీ జరిగిపో యాయి. నువ్వేందేస్తావ్ ? అమ్మేందేస్తుంది, పాపం !

చిన్నప్పట్నుంచీ నాకో తీరని దాహంవుంది - నేనెవర్ని? నేనెందు కోసం పుట్టాను ? నాకేంకావాలి ? - నాలో ఏదోశక్తి దాగానుంది. దాన్ని ఎలాగైనా వెతికి పట్టుకోవాలి. అక్షరజ్ఞానంమాత్రమే కల్గించే చదువుతో నాపిపాస యెప్పటికీ చల్లారను ?

నాన్నా : నువ్వు బీదవాడిదని, నాకు పెళ్ళిచేయలేవనీ, నీమీద అమ్మమీద కోపంవచ్చి నేనిల్లా చేశాననుకోవద్దు.

నాకు గొప్ప శిల్పినవుదామని వుంది ?

గొప్ప శిల్పానికిగాని కళకుగాని యేవిటిప్రత్యేకత ?

ఆర్టిస్టుకి రోకయెడ సృష్టిపట్ల వొక విభిన్నమైన, చిత్రమైన దృక్పథం వుంటుందనీ, ఆ కళాదృష్టి అసాధారణంగా చూస్తుందనీ చిత్రమైన అనుభూతుల్ని కలిగిస్తుందనీ అంతా వప్పుకుంటారుగదా : అయితే గొప్పకళాఖండమనిపించుకునేదానిలో సుషుప్తంగా వుండి బాహ్యోద్రియాల కతీతంగావుంటూ అరుదుగా మెరుపుమెరిసినట్లనిపించే కళాసృష్టి స్రష్టయొక్క భావుకతకు అద్వితీయమైన చిహ్నంగా మిగిలిపోవటం మనం చూస్తున్నాం. ఇల్లాంటిప్పుడు కళను ఎంచటమెట్లాగ? మనుష్యుడు ఆదికాలంనాడు చలనంలేని జాతిలో, కర్రలో, కుండపెంకుల్లో, మట్టిలో ఆగి తన జీవితానికి సంబంధించిన ఊణాలను, భావాలను, ఆకారాలను స్థిరమైన రీతిలో, శాపీగా, అనేకమూర్తులుగా మలిచి తన్నురాను చూసుకుంటూ తృప్తిచెందాడు. అప్పటి జీవితంలోని స్థిరత్వం రానురాను ఊణించిపోయి శిల్పాకృతుల్లోనూడా యీనాటికీ 'వేగం కదలికలూ' యివే ముఖ్యంగా ప్రతిబింబిస్తున్నాయి. పరుగెత్తే మన జీవితాల్లో వేగమే మన నాగరికతగా పూరిపోయింది. అదే మనకళ్లలోనూ ప్రతిఫలిస్తోంది. మూడేళ్లు పూర్పుని యెవరూ బొమ్మవ్రాయటంలేదు. ఒక పరిమితమైనకాలంలో అపరిమితమైన దాహాన్ని చల్లార్చుకుందుకు మన కళాకారులు వురకలు వేస్తుంటారు. ఆగ్రానుంచి ఢిల్లీ వెళ్ళామా - అక్కడ భద్రదిగారని ఒక తెలుగుఆర్టిస్టు వున్నారు. ఆయనపేరే నేనెప్పుడూ వినలేదు. ప్రభుత్వం ఆయనచేర బొమ్మల్ను వ్రాయిస్తుంది. పూసా యిన్ స్టిట్యూట్ లోకాబోయి మొదట్లోవుండేవాడట. ఇప్పుడు ఇన్ ఫర్ మేషన్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ శాఖలో ఆర్టిస్టుగా వుంటున్నారట. కోడిగుడ్డు సొనతో ఏవోరంగులుకలిపి కాన్వాసుమీద పెద్దపెద్ద బొమ్మలేవ్రాశారు. రిపబ్లిక్ డే, సంతబజారు, అలంకరణ, కాందిశీకులు యీ కాన్వాసులన్నీ బాగున్నాయి. యాత్రాస్థలాల పోస్టర్లునూడా చూపించారు. ఈ పబ్లిసిటీ ఆర్టులొంచికూడా భద్రదిగారి వ్యక్తిత్వం గింజుకోవటం నేను గమనించాను. పంచనర్ష ప్రచాళిక, మద్యనిషేధం, రైల్వేయాత్రాస్థలాల పోస్టర్లు, పీటీమధ్యలోగూడా ఆయన తన స్వాభిప్రాయాల్ని, వాస్తవికతనూ

పోగొట్టుకోలేదు. సృజనాత్మకమైన కళని కేవలం ప్రచారసాధనంగా వాడుకోవటంలో, పారిశ్రామికనాగరికత ప్రసాదిస్తున్న అశాంతి ఆందోళనలు కళారాధకుడి క్కావలసిన విశ్రాంతి, స్వేచ్ఛ - యీరెంటినీ దొంగలాడేస్తున్నాయి. మీరంతా యేసాంప్రదాయాన్ని ముఖ్యంగా ఆరాధిస్తున్నారు అని అడిగా - భద్రదిగారు నవ్వారు. ఓరియంటలు, ఇంప్రెషనిజమూ, క్యూబిజమూ, వొహేమిటి వర్తమాన కాలంలో అన్నిరకాల కలగలుపూ - యిదమిద్దమని విడదీయటానికి పీలులేకుండా యెవరి వార వడిలో వాళ్లు చిత్రాలుగీస్తున్నారన్నారు. ప్రమోదకుమార్, నందాలాల్ బోస్, దేవీప్రసాద్ రామ్ చౌదరీ, దామెర్ల రామారావు, బాపిరాజు అందరి రీతులూ మార్గాలు తర్కించుకుంటూ చర్చించుకున్నాం. ఈతరంలో యిక మంచిచిత్రాలు వచ్చే ఆశయేమీలేదు. కొద్దిమంది ఆర్టిస్టుల్ని చూస్తున్నాం - వాళ్లు ఎప్పుడూ సరస్వతి, చంద్రోదయం, శివుడితలకాయ, బుద్ధుడి చెవులూ, వినాయకుడూ, కాళికాదేవి, లక్ష్మి, యివీ పీ బెంగాలీ చిత్రాన్నో అనుకరిస్తూ గీసుకుంటూ పోతున్నారు. కాకపోతే అజంతాకు నకళ్లు వేసుకుంటూ పోతారు. ఈమార్గాల్నిగాని యీ ఆకృతుల్నిగాని వర్జించమని చెప్పటంలేదు. ఒకప్పుడు మతము పురాణాలు మన కళ్లల్ని అధివసం చేసుకున్నాయి. ఆప్రభావం సృజనాత్మకశక్తిని వ్యక్తిత్వాన్ని లేకుండాచేసి కేవలం కాపీకొట్టడంఫక్కిలోకి వచ్చేసింది మన బ్రతుకు. ఒకవైపున దేవుళ్ళబొమ్మలు గీసేవాళ్ళు రెండోవైపున ప్రచారసాధనంగా ప్రభుత్వం వాడుకుంటున్న ఆశ్రయజీవులూ పీరేకాకుండా నూదోతరగతి వొకటుంది. నీటిరంగులు ముద్దలుముద్దలుగా పట్టించి కోవాదిళ్ల ముఖాలూ, వుల్లిపర కాగితపు చీరలూ, ఖద్దరుశరీరాలూ, పైజమ్మార్పులూ అట్ట మీద పత్రికలకు ముఖాలు రాసే యిచ్చేవాళ్ళు. ఈ తండా చిత్రకారులు తెలుగుదేశంలోనేకాదు, భారతదేశమంతటా అంటువ్యాధిలాగా ప్రాకి పోతున్నారు. చల, చల, అరక, బరమ బొమ్మలుగీసి పొట్టగడుపు కొంటున్నారు. ఈ సందర్భంలో వినిసెంట్ వాంగో, పాలుగాగిన్ల గురించి కొంచెం ప్రస్తావిస్తాను. ఈ వరహాలు అనే డబ్బుగలమృగం నాకు యెంతో సహాయకారిగా ఉంటున్నది. దేనిక్కడ యింకా పరికి

ణీలు, చీరలు, లంగాలు, రవికలు తొడుక్కుంటూ తలకాయనంచుకుని నేలచూపులుచూస్తూ వుంటున్నాననుకోవద్దు. ఇప్పుడు గొనులు పేసు కుంటున్నాను. నాజుట్టంతా కత్తిరించుకుని బాజ్ హైర్ వుంచు కున్నాను. సన్నేమో ఎంతో పెద్దదాన్నయిపోయినట్లు లోకానికంతా బరువై పోయి పురిటిమంచం ఎక్కడమే తరవాయిగా చూసే మన పూళ్ళోంచి బైటపడి యిక్కడ పారిస్ వచ్చాక అంతా ఎంతో పసిదాన్ననే ముద్దుతోనూ, గారంతోనూ చూస్తూంటే - జీవితమంతా చిన్నపిల్లలాగే అన్వేషణలో గడిపెయ్యాలనుంది. స్కూల్లో చేరాను. ఫ్రెంచి నేర్చు కుంటున్నాను.

ఇర్వింగ్ స్టోన్ అనే రచయిత వాన్ గోజీవితమంతా శోధించి, మధించి 'లస్ట్ ఫర్ లైఫ్' అనే నవల రాశాడు. అది నేను చదవలేదు కాని సిసీమా చూశాను, కర్క్ డగ్లస్ అనే నటకుడు వాన్ గోపాత్ర నభినయించాడు. ఎవరో మేనత్తకూతుర్ని మోహిస్తాడు. అల్లరైతే పశ్చాత్తాపంకోసంకాదోలు దీపంమీద చేయి కాలేసుకుంటాడు. మతప్రవక్తల్ని దుయ్యబడ్డాడు. బొగ్గులగనిలోకిపోయి వ్యధాఙ్గిత శ్రామికదీనజీవనులతో కలిసిపోయి పీళ్ళకా దైవమహిమ అమానుషశక్తిలీలలూ బోధించటమని మతప్రవక్తలమీద విరుచుకుపడలాడు. గడ్డిలో, టాళ్ళలో యిరుకు పంచల్లో తలదాచుకుని భయంకరమైన వారిజీవితాల్లోంచి బొమ్మల్ను గీస్తాడు. ఎంత ఆవేశం? ఎంత కసి? ఎంత వేగం - ఎటువంటి అరాచకం ఆ బొమ్మలు అభివ్యక్తీకరిస్తాయో చెప్పలేను. ఇంప్రెషనిస్టు సాంప్రదాయం తలెత్తుతున్నరోజులవి. పాల్ గాగిన్ వాన్ గోలు ఒకే గదిలో మకాం పెడ్తారు. వాళ్ళబొమ్మలకు ప్రచారంకోసం మార్కెట్లు దొరక్క హోటల్లో వ్రేలాడగడ్తారు. నాబొమ్మ ముందు పెట్టాలంటే నాబొమ్మ అని జెలసీతో తగూలాడుకుంటారు. అక్కడ హోటల్లో ఒకస్త్రీ నాన్ గోజీవితంలో ప్రవేశించి అతడి కళాభ్యాసనకు పెద్ద అడ్డంకిగా తయారవుతుంది. మొగుడూ పెళ్ళాలు కీచులాడుకుని విడిపోతారు. మళ్ళీ యింటికొస్తాడు. అక్కడనుంచి యాత్ర - బోపీలో కొవ్వొత్తిపెట్టుకుని

చీకతో, వానలో, వరదలో, గాలిలో కాన్వాసు ఎగిరిపోతున్నా రంగులు పడిపోతున్నా లక్ష్యపెట్టకుండా బొమ్మల్ను గీస్తాడు దీక్షతో. ఇక్కడే యితడికి స్మృతి తప్పి. మూర్ఖులు కాబోలు వస్తాయి. వాన్ గో పాల్ గాగిన్లు తగూలాడుకుని విడిపోతారు. ఆవియోగం భరించలేక వాన్ గో మంగలిక త్తిరో ముఖం చేతులూ, బుజాలు పీసుకుని రక్తసిక్తమై పడిపోతాడు. ఈవ్యక్తి జీవితాంతమూ అతడ్ని గాఢంగా అభిమానించి ప్రేమించే సోదరుడున్నాడు. ఆబొమ్మలన్నీ చూపించారు 'సినీమాలో'. నేనూ అల్లా అయిపోతానేమో నాన్నా ! నువ్వు, మీరా అందరూ వాన్ గో లయిపోదాం ! రంగులూ, కుంచెలూ, కాన్వాసులూ పట్టుకుని గ్రామాలూ పల్లెలు, పట్టణాలు, నదులూ, కొండలూదాటి పర్యటనచేద్దాం. ఏమితింటున్నామో యేమికట్టుకుంటున్నామో యెవరు చూడొచ్చారు ? స్వేచ్ఛగా విధివిరామంలేకుండా రాసుకుంటూ పోదాం. వరహాలులాటి డబ్బుగల మృగాల్ని వేటాడాలి.'

ఆరోజు కృష్ణమూర్తిగారి ప్రయాణం ఆగిపోయింది. సూర్యనారాయణ మంచాన పడ్డాడు. నేషనల్ ఫొటోస్టూడియో భారమంతా శ్రీహరి నెత్తిమీద పడింది. ప్లేటులు కడగటం, కాపీలు ప్రింటులు తయారుచేసి డబ్బుకోసం యిళ్ళచుట్టూ తిరగటం యీవుద్యోగమంతా శ్రీహరి చూసుకుంటున్నాడు. ప్రసాద్ నాటకం పుచ్చుకుని ఎవరో అచ్చువేస్తారంటే బెజవాడ వెళ్లాడు. శాస్త్రి లోకవ్యవహారాలన్నీ ముట్టడిస్తున్నాడు. మస్తాన్ యీముఠాకు చేబదుళ్లు యిస్తున్నాడు. అరవింద వండినపూట వండుతున్నది, లేనిపూట లేదు. వంటచేసేటప్పుడుకూడా అన్నం చిమిడిపోవటమో, మాడిపోవటమో, వుప్పు వెయ్యకపోవటమో ఎక్కువగా పడిపోవటమో జరుగుతూండేది.

సూర్యనారాయణ - 'ఎల్లా తినడం ? యిల్లా తగులబెట్టావ్ అన్నీ -'

అరవింద - 'ప్రాంసు వెళ్ళండి. కూతురు చక్కగా అవిర్పి బెడ్డుండన్నీ.'

'నీకు మతిపోతున్నదాయేం ?'

‘అవును. నామతే పోవాలి ? మీరేమి నవమాసాలు మోసారా ? కన్నారా ? కడుపులో చిచ్చుబెట్టి అది వెళ్ళిపోతే పులుసులో వుప్పు తక్కువయిందని గింజుకొంటున్నారు మీరు-’

‘పోనీ నువ్వుకూడా వెళ్తావా యేం ?’

‘నేనెందుకు ? యిప్పుడక్కడకు వెళ్తే జుట్టు కత్తిరించుకో మంటుందో, లాగూలూ, గొనులూ వేసుకోమంటుందో అది.’

‘నేనున్నాగా-’

‘మీరెందుకు ? మీరుండగానే యింతకథా జరిగాక-’

‘నేనేంచేశాను ?’

‘అయ్యో ! పాపిష్టిదాన్ని అన్నంముందు కూర్చోబెట్టి యేడిపించాను.’

సూర్యనారాయణ యేడుస్తూ విస్తరిముందునుంచి లేచిపోయాడు. అరవిందవచ్చి అంటచేల్చి ‘యేవండీ మనబ్రతుకింతేనా ?’ అని భర్తను పట్టుకుని వ్రేలాడింది. ఇద్దరూ కాస్సేపు అన్యోన్యంగా యేడిచాక - మళ్ళీ డైలాగు—

‘పసిదాన్ని వాడేంచేస్తున్నాడోనండీ !’

‘నిన్నూ మోహించాడుగా వోహప్పుడు....’

‘సన్నన్నా యెత్తుకుపోయాడు కాదు. పీక వుత్తరించేసేదాన్ని చల్లగా,’

‘నువ్వునేనూ యెవరిక్కావాలి ? జవనత్వాలు పోయాక-’

‘ఏవిటండీ పిల్ల రాస్తుంది ?’

‘స్కూల్లోచేరి శిల్పము నేర్చుకుంటున్నానంది.’

‘దాని బొమ్మలపెట్టి మీరెప్పుడన్నా చూశారూ ?’

‘పద-పద-’

అరవింద భోషాణంలో దూర ఒక చెక్కపెట్టె లాక్కువచ్చి బూజుదులిపి సూర్యనారాయణముందు పెట్టింది. అతను పదిలంగా రోప

లకు చేతులుపోనిచ్చి సారెబొమ్మలూ, చందనపుబొమ్మలూ, లక్కపిడతలూ, పూసలు, పూలుదారాలు, గొలుసులూ, పతకాలూ, బొమ్మరిళ్లూ, బాతులూ, పిట్టలూ అన్నీ వెలికిలాగాడు.

అరవింద ఆప్యాయంగా తుడిచి చాపమీద వాటిని వేరువేరుగా నిలబెడుతూ చూస్తోంది. గుడ్డలో చుట్టిన కొండపల్లి బొమ్మలూ. నెల్లూరు పింగాణీపాత్రలూ వొహచేమిటి—

‘ఇందులో వొక ప్రపంచాన్ని దాచిందేవ్ అమ్మాయ్!’

‘ఏవిలాభం, అది వెళ్ళిపోయాక దాని ప్రపంచాన్ని తెలుసుకుంటున్నారు.’

సూర్యనారాయణ బొమ్మరిల్లూ చిన్నచిన్న పాత్రసామాను పొయ్యి పెనం గరిటలూ అన్నీ వేరుగా సర్ది - ‘ఇక్కడ పిల్లలమనస్సు తెలిసిపోతోంది. జీవితాన్ని ఎల్లా అనుకరిస్తారో వుత్తుత్తిఅన్నమూ, పాయసమూవండి, వుత్తుత్త పెళ్ళిళ్ళు చేసి పాటలుపాడి—’

‘అదేవిటి ఆ పేడబొమ్మ అల్లా విరిచేశారు?’

‘ఛ-ఛ-నేను విరవలేదే, దీన్ని అలాగే పెట్టెలోంచి తీశాను.’

‘అబద్ధాలెందుకొద్దారు? ఆపూలుఅట్టమీద కూర్చుంటున్నారు.’

ఆకోడిశుంజు అట్టమీద ‘మీనాక్షి’ అనే అక్షరాలు యింగ్లీషులో కుట్టివున్నాయి.

అరవింద అట్టను లాక్కుని పెట్టెలో దాచేస్తూ - ‘దీనికి పటం కట్టించుకుంటాను ఆరణాలిమ్మని యేడిస్తే దానిమాట విన్నారా?’

‘నన్నెప్పుడడిగింది? అడిగితే నేను లేదన్నానా-’

‘పాపం! దానికి అడగటంతడవు అన్నీతెచ్చి వొళ్ళోపడేసే తండ్రిలా చెబున్నారు.’

‘ఐతే యీ బొమ్మలన్నీ యెవరు కొన్నారే-’

‘మీకుతప్పినా నాకు తప్పుతుండా - వడ్లూ కొబ్బరికాయలూ కొట్లో యిచ్చి డబ్బులు తెచ్చుకుని అదే కొనుక్కుంది.’

‘ఐతే మీరిద్దరూ దొంగతనంచేసేవారన్నమాట !’

‘అ, మేవిద్దరమూ దొంగలమూ, మీరేమో దొరలు అచ్చంగా-’

‘ఈ మట్టిముద్దలు యివేమిటే - ఏవో బొమ్మల్లాగున్నాయి.’

‘అవునండీ - తలంటోసుకునేప్పుడు బంకమట్టితెచ్చి బొమ్మలుచేసి నీళ్ళపొయ్యిలో వేస్తూండేది. ఇది ‘అమ్మా-నాన్నా-నేనూ’ అని చెబ్బే నేను కొట్టడోయేసరికి, ఎల్లాగూ నీళ్లోసుకుంటున్నదాన్ని లేచిరానుగదా అన్న ధైర్యంకాదీ యింకా అల్లానే కవిస్తుండేది. అది వాళ్ళ మాష్టా రుట - ఆమట్టిబొమ్మలన్నీ అది చేసినవే. మీలాగే మీహతురున్నా అదేం తక్కువ తిన్నదా ?’

సావట్లో చిలక ‘అక్కక్కా-అక్కా-చుట్టావొచ్చారు’ అని అరు స్తోంది. వెనకాలే కృష్ణమూర్తిగారూ మీరావచ్చారు. మీరాడిగింది - ‘ఇదేమిటిక్కడ యిల్లా పరుచుక్కూర్చున్నారు ?’

సూర్యనారాయణ చెప్పాడు-‘మాఅమ్మాయిబొమ్మలుపెట్టి మేవిద్దరం కాసేపు ఆడుకుంటున్నాము.’

అరవింద మంచంతెచ్చి వచ్చింది. కృష్ణమూర్తిగారు కూర్చు న్నారు. మీరా జాకెట్టులోంచి తీసి ‘యిదిగో వుత్తరంవచ్చింది’ అని అందివ్వడోయింది.

‘నువ్వేచదువు-వింటాము.’

‘నాన్నా ! నాబొమ్మలపెట్టి యెప్పుడన్నా తెరిచిచూస్తే నీకుఅందులో నా చిన్ననాటి ప్రపంచం అంతా కనుపిస్తుంది. ఆపెట్టి అట్టడుగులో రెండు పాటలపుస్తకాలున్నాయి. ఆమడతల్లో కొన్ని వుత్తరాలున్నాయి. అవి నాకు ప్రసాద్ రాసినవి. అవి చదివితే నేను నా బాల్యాన్నిదాటి యెన్నిమజిలీలు యెల్లా ప్రయాణంచేశానో నువ్వు చొక్కాలు, పరికిణీలు కుట్టించియిస్తే అవి కట్టుకుని అట్లతదియకు పూయలలాగే బాల్యాన్నుంచి, బొమ్మరిళ్ళు ఆటపాటలనుంచి యీనాడు కళగురించి బొమ్మలు సాంప్ర దాయాలు యిన్నిసంగతున్నీగూర్చి యింత అరిందాలా కబుర్లుచెబున్న నన్ను కొంతవరకేనా గుర్తుపట్టకలుగుతావని నమ్ముతున్నాను. ఇంకా

నారాతలు మీకు ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తే - మావయ్య (శాస్త్రి)ను పిలిచి నాగురించి అడగండి.'

సూర్యనారాయణ 'ఆవు, యిందులో వుత్తరాలేవో వున్నాయంటున్నది పిల్ల. అవేపీ చూడనీ.'

అరవింద ముందస్తుగా పెట్టెలోంచి పాటలపుస్తకం లాక్కుని దాచేస్తూ - 'ఇవి పదిమందిలోనూ చదివేస్తారా-' అని యివ్వడానికి మొరాయించింది.

'నీతలకాయ-' అని సూర్యనారాయణ లాక్కుని మీరాకిచ్చి చదవమన్నాడు.

'మీనాక్షికి ముద్దులు !' మీరామొహం ఎర్రగా కందిపోయింది. 'చదువు : చదువు !' అన్నాడు సూర్యనారాయణ.

అరవింద కోపంగా -

'నీకుసిగ్గేమిటే....'

మీరా తరువాత యిల్లా చదివింది -

'మీయింటికేవచ్చి నీచేత పాడించుకుని విందామనుకున్నానుగాని మీఅమ్మ జుట్టుపుచ్చుకుని తంతుందేమోనని హడలు వోపక్క.'

అరవింద అడ్డువస్తూ - 'ఆముక్క అందులోవుందా ? వాడెవడనలు ...'

సూర్యనారాయణ - 'నువ్వూరుకోవే, చదవనీ....'

'మద్యాహ్నం నువ్వు టిఫిన్ కారీర్ లో అన్నంతినడానికి స్టూడియోకి వస్తావా - అప్పుడు అక్కడ స్టూడియోలో మీనాన్న ఫోటోలు తీయించుకునేవాళ్ళకోసం వంకీనవుంచిన కోటుజేబులో చూస్తూండు. అందులో నీకు రోజూ వుత్తరంపుంటుంది. మళ్ళీ జవాబురాసి అందులో పడెయ్యి. మీఅమ్మ ధోంచేళాక నిద్రపోతుంది. మళ్ళీ ఎన్నిగంటలకు లేస్తుందో పీలుచూసుకుని స్టూడియోకొచ్చెయ్యి. అక్కడ మనిద్దరమూ పాడుకోవచ్చు. మస్తానుకి మనిద్దరమంటే చాలా యిష్టం. మీనాన్న ఒక

వేళ వచ్చినా యేమీ అనరు. రాత్రిళ్లు మీనాన్న స్టూడియోలోనే వుంటారు. మీఅమ్మ పడుకున్నాక —'

'వెధవచచ్చినాడా : - నేనస్తమానూ నిద్రపోయితగులడతానని యీపీనుక్కెవరు చెప్పారు ?' అరవింద తిడ్తోంది అక్కసు తీరేలా.

కృష్ణమూర్తిగారు ఆవుత్తరాలకట్ట లాక్కుని అరవిందకిస్తూ - 'ఆఅమ్మాయివుత్తరం చదువు, ఆనక ఎవరికివారే ప్రత్యేకంగా అన్ని వుత్తరాలూ చదువుకోండి.'

మీరా తిరిగి ప్రారంభించింది—

'నాన్నకెప్పుడూ మేం దొరకలేదుగాని, మావయ్య వోరోజు మధ్యాహ్నం హఠాత్తుగావచ్చి మమ్మల్ని పట్టుకున్నాడు. మేవేం తప్పు పని చెయ్యటంలేదనీ యింకా ఏమేమో వాదించాము యిద్దరమున్నూ. ఐతే నేనూవస్తాను. రోజూ మధ్యాహ్నమని హెచ్చరించివెళ్ళాడు. సరే నన్నాము. అప్పట్నుంచి చాలాకాలం మేంముగ్గురమూ మధ్యాహ్నం స్టూడియోలోనో ఎక్కడికన్నా షికారువెళ్ళో, ప్రసాద్ గదిలోనో కలుసు కుని అనేకవిషయాలు మాట్లాడుకునేవాళ్ళము. కొంచెంసేపు పాడుకునే వాళ్ళము. ఇక్కడ మావయ్య నాకు అనేకసంగతులు నూరిపోశాడు. కాని మావయ్యకుతెలీకుండా అర్ధరాత్రి నేను యింట్లోంచి వచ్చేస్తే ప్రసాదూ, నేనూ చాలాదూరం కబుర్లుచెప్పుకుంటూ తిరిగితిరిగి వచ్చే వాళ్ళం. ఇదీ పట్టేసుకున్నాడు మావయ్య, ఆరోజు నన్ను తోటలో కాలువమళ్ళుపు దగ్గరకు తీసుకెళ్ళి తాతిమీద కూర్చోబెట్టి బుజ్జగించి బ్రతిమాలి అల్లా రాత్రిళ్లు తిరగనని వొట్టేయించుకున్నాడు. నేను యింకా గొప్పగొప్పపనులు చేయాలనీ యింతతొంసరగా ప్రేమలోపడ్డంలాటిది పురిటిమందానికీ, వంటింటికీ దారితీస్తుందని హెచ్చరించి నాకు పాటల పుస్తకాలు, కథలూ యిచ్చి చదవటం, తర్కించటం అన్నీ నేర్పాడు. మమ్మల్నిద్దర్నీ దగ్గరకూర్చోబెట్టుకుని మాచేత పాటలుపాడించటం మీరంతా యెరుగున్నదే. ఇదిగాకుండా ఆయన నాకొక క్రొత్తలోకాన్ని తెరిచి అందులో విహరించేలా నన్ను ప్రోత్సహపరిచాడు, అప్పుడు నాకు తెలిసీతెలియనట్లుండే కళాప్రపంచం యిప్పుడు సంపూర్ణంగా నన్ను

అలోకంలో మునిగిపోయేలాచేసింది. వరహాలు సరిగా యిటువంటి మధ్యమార్గంలో తారసిల్లి శాస్త్రిగారు నాలో వెలిగించిన జ్యోతిని ఆజ్యం పోసి జ్వాల్యంతంగా ప్రజ్వరిల్లేందుకు సహాయపడ్డాడు. శరత్ బాబు చెప్పినట్లు పొత్తిని యెగసనత్రోసేందుకు సహాయపడే పూచికపల్లలాగ వరహాలు నాను తటస్థపడ్డాడు. అతడికి నానుంచిముట్టిన ప్రతిఫలం యేమంత తక్కువకాదనుకోండి : ఇదీ మా కథ —

‘ఇక్కడ స్కూల్లోనే చాలాకాలం గడిచిపోతోంది. సీసం లోనూ కొయ్యతోనూ రాగితోనూ పోతపోసిన మూర్తులు ఆధారంగా చేసుకుని సుత్తి చిన్నచిన్న బాడిదలాటి పనిముట్లతో వుక్కుని మలచటం సీసమూ, తగరమూ పోతపోసినప్పుడు వేగంగా ఆకారాల్ని తీయటం యీపని చాలాకష్టం శ్రమయెక్కువగానూ వుంది. ప్లాస్ట్ ఆఫ్ పారిస్ మీద పనిచేయటానికి చలవరాతిని చెక్కడానికి నేను పుత్సాహ పడుతున్నకొద్దీ కంచువిగ్రహాల్ని మూర్తుల్ని చేయటం నేర్చుకోమని నన్ను బలవంతపెట్టున్నారు. రాత్రిళ్లు చదవటం చర్చించుకోవటమున్నూ, వుదయయమే లేచి తిన్నగా కర్మాగారంలోకి వెళ్ళినట్లు పోయి పనిలో దిగిపోవటం. ఆదివారాలు మాత్రం వరహాలుగదికి పోయొస్తున్నాను. ఇక్కడ కనీసం ఐదుసంవత్సరాలు వున్నాక నేను నా యీ యాత్రలో ఏమన్నాసాధించానా, నాకేమన్నా పట్టువడ్డదా అన్న గుండుకొమ్ముల అనుమానం తీరుతుంది. మీరేమీ అనుకోకుండా వుంటే నా యిప్పటి దుస్తుల్లో తీసిన ఫొటో మీకు వేరే పోస్టులో పంపిస్తున్నాను. గుర్తు పట్టలేరేమో - మీ మీనాక్షి వేరు, యీ మీనాక్షి వేరు - దీన్ని మీరు స్వీకరించలేరేమో ననిపిస్తుంటుంది. ఈ ఐదుసంవత్సరాలు మహోగ్ర మైన తపస్సు - సాధనా !’ మీరా వుత్తరం చివరివాక్యాలు చదివేసి పూర్తి చేసింది.

శాస్త్రి ఫొటోలప్యాకెట్టు పుచ్చుకుని వచ్చాడు - ‘ఇదుగోనండి, కథానాయకురాలు ! ఎవరూ చూట్లాడరేం ?’

సూర్యనారాయణ ఫొటోలు లాక్కుని చూశాడు.

ఒక పెద్ద పోతపోసిన విగ్రహంమీద అనేకమంది విద్యార్థులు ఆడామొగా చిన్నచిన్న వులి, బాడితె, సుత్తుయా పుచ్చుకుని చెక్కుతున్నారు. ఆడవాళ్ళంతా మేజోళ్లు గొనులు వేసుకుని జుట్టు మీదకు కట్టుకున్నారు తెల్లని గుడ్డల్తో.

‘ఇంతమందిలో మీనాక్షిని నేనెక్కడపోల్చుకోగలను.’

‘ఐతే యీ బొమ్మ చూడండి.’

అందులో మీనాక్షి వక్కర్తీ సీసంపోతపోసిన బిస్తుమీద ముఖం ముడతల్ను వులితో తీరుస్తోంది. నైమిషోజు. చూస్తూచూస్తూ సూర్య నారాయణ కళ్ళలో నీళ్ళుతిరిగాయి. పెదపులమీదకు చిరునవ్వు వచ్చి తొంగిచూసింది.

‘గర్వపడాలోయ్ అట్లాటి సాహసవంతురాల్ని కన్నందుకు.’ శాస్త్రి అభినందనలు తెల్పుతూ - ‘అక్కా, యీ పిల్లను చూడు. ఆ ఆరోగ్యం ఆ ధైర్యం ఆ కట్టూ జుట్టూ యెంతగా మారిపోయిందో.... ఒకప్పుడు సామాన్యులకదుపున జాతిత్వాలు పుడతాయి. అవి మనింట్లో నాలుగోడలమధ్యా దాచుకుని కొబ్బరిబొండాంతో యెవడో అప్రాచ్యుడి కాళ్ళక్డిగి దానమిచ్చేందుకు వొప్పుగోవు. ఇప్పుడై నా మీ బెంగలు తీరాయా! ఆ పెంకెతనం ఆ పట్టుదల అమ్మబాబోయ్! ఈ పిల్ల యెప్పుడో యిల్లాటి అభూయిత్యం తలపెట్టేదే అనుకున్నా.’

మీరా ఆశ్చర్యంతో - ‘ఎంత ముంగిలా సంగనాచిలా వుండే యీ పిల్ల యింత గుండెనిబ్బరంకల మనిషిని నే ననుకోలేదు శాస్త్రిగారూ?’

‘మరేపాపం! ఎంకిపాటలూ కప్పతల్లిపాటా పాడించుకుని ప్రసాదుప్రేమపాతాలు వర్లించుకుంటో మనసావిట్లో వుండవలసిన మీనాక్షి యిల్లా రెక్కలుగట్టుకు సముద్రాల్ని, కొండల్ని, అడవుల్ని దాటి పరాసునగరంపోతే - వెర్రివాళ్ళలారా! యెందుకు గుండెలు బ్రద్దలుచేసుకుని యేడుస్తారు? ఖామోష్! నాకేమో అంతా ఓ. కే!’ అన్నాడు శాస్త్రి.

ప్రసాదునాటకం అచ్చయింది. అందులో మీరాకు నూర్యనారా
యనాకు ఆఖరికి మస్తానుకుకూడా రచయిత కృతజ్ఞతాభివందనాలు చెప్పు
కున్నాడు. శాస్త్రి బంగళాఖాతమంత వుపోద్ఘాతంరాశాడు. అది చూడ్డానికి
రచయితను నాటకాన్ని మ్రింగేసేందుకు వేరేప్రయత్నంలాగుంది. ఆంధ్ర
దేశంలోని నాటకసంఘాలు వాటిఅవకతవకలు, కష్టనిష్ఠురాలు చర్చిం
చగా పోనుపోను చదివేవారికి ఒకవేళ యీ నాటకం యేకారణంచేతనై నా
బాగులేదనితోస్తే ఆ అసమర్థత ప్రేక్షకుల పరంగానూ, నటకులపరం
గానూ కొట్టుకుపోయే యేర్పాట్లు చేసి రాశాడు శాస్త్రి. మన అధిరుచులూ
వాతావరణం దేశం, ప్రజలూ అందరూ అంతోయింతో మంచినాటకాలు
రాకపోవడానికి బాధ్యులని మరీమరీ నొక్కిచెప్పాడు.

ప్రసాదు బిక్కమొహం వేశాడు.

‘మిమ్మల్ని నాలుగుముక్కలు రాయమన్నానుగదా అని యింత
యిలా చెరిగేస్తే - యిదే నా మొదటిపుస్తకంగదా - నేనెల్లా చావను ?’

‘అదేనోయ్ డాష్ యిన్సల్టు ! నీకు రాబోయే అపకీర్తి నంతా
జాగ్రత్తగా ప్రక్కదార్లంబట జనంమీదకు తోసేశానుగదా, చివరికిల్లా
గంటావు నువ్వు - ది సీజ్ బేస్ ఇన్ గ్రాటియూడు ! నీ కక్కర్లేకపోతే
నా పీఠిక నా మొహాన పారెయ్యి ! నేను వేరే దాన్ని పెంచి పెద్దదిచేసి
అచ్చువేయించుకుంటాను. తెలుగులో మంచినాటకాలు రాకపోవటానికి
నీబోటి రచయితలూ, తలాతోకాలేని నాటసంఘాలూ కారణం అని
ఫిరాయించి వ్రాస్తాను. దాంతో మనం విమర్శకులమని బుజాలూపుకో
వచ్చు !’

‘ఐతే నాటకంకన్నా మీ పీఠిక గొప్పదనాలనికాబోలు మీ అభి
ప్రాయం ?’

‘నిస్సందేహంగా - కవి సమూహంలో వొకడుగనుక, సమూహానికి
పట్టే అవకతవకలక్షణాలు కృతికికూడా పట్టవచ్చుగనుక, అది బాగోక

పోతే సమాజం బాగులేదన్నమాట. నా మాటవిని అడ్డదిడ్డప్రశ్నలు వెయ్యక....గుర్తుంచుకో....కాళిదాసేమన్నాడు? మందః కవి యశః ప్రార్థి అని. 'మందుడనై నేను కవియొక్క యశంకొరకు ప్రార్థిస్తున్నాను' అని తాత్పర్యం. నినయం ఆలవర్చుకో....మాకేమి, మేము వ్యాఖ్యాతలం! విమర్శకులం! షేక్స్పియరు కాదు, మార్లో యెవడో నాటకాలు రాశాడని ప్రపంచాన్ని హడలగొట్టలే? ఇతి మల్లినాథసూరి వ్యాఖ్యా! యెప్పుడన్నా విన్నావా?'

'వావిళ్ళ రామశాస్త్రిలు అండ్ సన్సు అనికూడా వుంటుంది గదండి.'

'మల్లినాథసూరి వావిళ్ళవారి ప్రెస్సులో పనిచేస్తున్నాడనుకొంటున్నా వేమిటి? ఇహమరి ఆట్టే నాతో వాదించకు. వెళ్ళి నీపని నువ్వు చూసుకో, అచ్చవగానే ఒక దజను కాపీలు పట్టుకొచ్చి యిచ్చివెళ్లు.'

ప్రసాదు బెజవాడనుంచి వస్తూనే రిజైలో కాపీలు పడేయించుకుని నేరుగా నేషనల్ ఫోటోస్టూడియో గుమ్మంముందు దిగాడు.

'ఫంతులుగారూ, మిమ్మల్ని సూస్తూంటే నాకు యేపోస్తూందండీ? ఏమి జంట? ఏమి కత?' అన్నాడు కుట్టుమిషనురొద ఆపుజేసి : మస్తాను.

ప్రసాదుగుండె రుల్లుమంది. రిజైవాడు పుస్తకాలకట్టల్ని దించు తున్నాడు.

'ఏమి కట్టలండీ?'

'మన నాటకం - '

'అమ్మబాబోయ్! అచ్చు యేసేసినారా?'

'బెజవాడలో - '

'సినిమాతీపిస్తారా....'

తలఅడ్డంగా వూయించాడు.

.. 'ఫంతులుగారూ! మీకు తెలీదు, రేపు మూడుమాసాల్లో యీపటం యే తేస్తారు. నిండా బద్మాషేచేస్తున్నారు. మీరు కనిపెట్టివుండాలా....'

‘పై నెవరూ లేరా ?’

‘రావటంలేదు. స్టూడియో సోగయా. మీనాక్షమ్మ ప్రాంసు వెళ్ళి పోయింది. అందరి నిదుములిరిగిపోయినై : మీకు తెలీదు -’

ప్రసాదు సరిగా వినకుండా మెట్లు మెక్కుతున్నాడు.

‘మీరు పెద్ద ఆశలో పున్నారు. అంరా నాటకంఅయిపోయింది. సూర్యారాణా స్టూడియోకి రావటంలేదు. హరిబాబు మీదవుంటున్నాడు’ ఫోటోల్ గిటోల్ యేపిస్తా. జమానా బిజల్ గయా ప్రసాద్ బాబూ ! నిండా విచారంలో మునిగిపోయారు. మీరా మొగుడూ సుష్యర్ కుర్ర దాన్ని లేపీస్కుపోయాడు. తక్ దీర్ నీదీ ఖరాబ్ బాయీ ! దేఘో.... అందేరా ఖుల్ గయా !’

చీకట్లో స్టూడియోతెరలు గింజుకొంటున్నాయి. నేలంతా గరుగా దుమ్ములో....మంచం వరండాలోకి యీడ్చుకొని శ్రీహరి నిద్రపోతున్నాడు. తొట్టెలలో క్రోటన్స్ మొక్కలు యెండిపోతున్నాయి. సిగరెట్టు బీడీపీకలు, లాగి కడగకుండా బోర్లించిపెట్టిన టీకప్పులు దారికడ్డంవస్తున్నాయి. మస్తానుసహాయంతో పుస్తకాలకట్టల్ని మీదకు చేరవేశారు. లైటువేశాక పడగుంజితే శ్రీహరి లేచాడు.

‘ఇదేమిటి స్టూడియోపనిచేయటంలేదా ? మనవాళ్ళంతా యేరి ? మీరా శాస్త్రీ సూర్యనారాయణా....’

‘వ....చ్చా....వా ,’ శ్రీహరి తెల్లబోతూ చూశాడు.

‘వెధవనిద్ర అస్తమానూ నిద్రేనా? ముఖం కడుక్కురా -’

‘ఎందుకూ అక్కరేదు. ఒక బేడ పుంటే యిల్లాపారెయ్. టీ త్రాగాలి. చిల్లరలేదూ పోన్లే....’

‘ఘోజనం చెయ్యలేదా....అదేమిటి ? సూర్యనారాయణకో మీరాకో కబురుచెయ్యకపోయావా ?’

‘ఏమోహంపెట్టుకుని - యివేమిటి పుస్తకాలు ?’

‘మన నాటకంపుస్తకాలు వచ్చాయి.’

‘పోనీ సిగరెట్టయినాపారెయ్యి. నోరు చచ్చిపోయింది.’

ఇద్దరూ చెరోసిగరెట్టు ముట్టించుకున్నాక —

‘హూర్నో - రోజులుమారాయి.’

శ్రీహరిప్రక్కన కూర్చుంటూప్రసాదు - ‘ఏమిటా గొడవ - మీనాక్షి ప్రాంసు వెళ్ళిందంటాడు మస్తాను!’

‘హూ! అదేరా! - ఆ వరహాలుగాడితో అదికాస్తా లేచిపోయింది.’

‘అదంటే....’

‘నీ ప్రియురాలు....’

ప్రసాదు ఛెళ్లుమనేలా చెంపమీదవేచాడు శ్రీహరిని.

‘ఎందుకురా మధ్య నన్ను కొట్టావు అంతదెబ్బ?’

ప్రసాదు సూట్లాడకుండా మంచంమీదనుంచి లేచి - ‘ప్రియురాలు అన్నందుకు? - మీనాక్షి అంటే నీకంత తేలిగ్గావుందా? -’

‘నెత్తిమీదపెట్టుకు వూరేగు - నాకేం?’

ప్రసాద్ ఆగి - ‘నిజంగా వెళ్ళిపోయిందంటావురా?’

‘గుండెల్ను చీల్చుకొని....’

‘కవిత్వంవస్తోందే మీకందరికీ....’

‘అది యేడుపుకి పర్యాయపదం కనుక -’

ఉస్సూరంటూ కూలబడ్డాడు ప్రసాదు.

‘బెజవాడవెళ్ళి నేనేంపావుకున్నానా! కాఫీకి కరువువాచాను. ఆ త్రాష్టుడు ఐదువందలిస్తాడుగదా అని చంకలుగుద్దుకొని నాటకంకాస్తా చేతుకోపెట్టాను భాయీ? ఐదువందలకాఫీలిచ్చి సాగనంపాడు. రైలు కర్చులకి ఐదురూపాయలు వసూలుచేసేటప్పటికి తాతలు దిగొచ్చారు. ఇంకా వుండమన్నాడు. ఛోజనంపెడ్డాడట. పైకర్చుకి ఐదుపదీ యిస్తాను పత్రిక చూడమన్నాడు. ఒళ్లు మండుకుపోయి లేచివచ్చేశాను. నోరు చించుకుంటే మీ నాటకాలు, కథలూ యెవరికి కావాలండీ? డిలెక్టివ్ పుస్తకాలు ‘జాకెట్లో రహస్యం’ ‘దెబ్బకుదెబ్బ’ ‘కిటిక్రిలో పీనుగ’ రాస్తావా అని అడిగాడు. లెంపలు వాయింపుకున్నాను.’

శ్రీహరి చెప్పుగొచ్చాడు—

‘నువ్వలా వెళ్లావా - యిక్కడ మనకి కుండలు డింకీలు కొద్దున్నాయి. రైల్వేలో నాల్గోతరగతి పూన్ పోర్టులో పుద్యోగంకోసం దరఖాస్తు పట్టుకెళ్ళి యిచ్చాను - డబ్బెరూపాయలన్నా దొరుకుతాయిగదా అని. ఫ్యాక్టరీలో కూలిపనికికూడా రెండొందలు లంచంయివ్వాలిరా. రేపు యింటర్వ్యూ, నువ్వు వస్తావుగదా రెండొందలు సాయంచెయ్యక పోతావా - యెంతచెడ్డా సుప్రసిద్ధ సటుక్నీ, యింటరుతప్పానే అనుకో.... తిండి లేదు, బీడీలకుకూడా డబ్బుల్లేకుండా యెంతకాలంరా?’

‘సారీ! క్షమించరా శ్రీహరీ.... ఐదొందలపుస్తకాలున్నాయి. ఇవే రోజూ అరడజన్ డజన్ పట్టుకెళ్ళి స్టేషనుదగ్గరా, బస్సుస్టాండు దగ్గరా అమ్మి చూడు. ఇంకా పూళ్ళో స్టూడెంట్లని వాళ్ళని పట్టుకుని నెమ్మదిగా పుస్తకాలు చెల్లేటట్లు చూడు. నీకు సగం నాకు సగం. యీ డబ్బంతావస్తే యేడువందలు అవుతాయిరా!’

‘రెండొందలు లేకుంటే రైల్వేపుద్యోగం దొరకదురా ఆబ్బీ!’

మర్నాడు స్టేషన్లో ‘ఇచ్చట మితాయి తినుబండారపు వస్తువులు దొరుకును -’ దగ్గర శ్రీహరి సంచీలో ‘దాహం’ కాపీలలో తచ్చాట్లాడుతున్నాడు. ప్లాట్ ఫారంమీద కేకలుపెడుతున్న అసామీ సాజెత్తు వేవుడిలా గున్నాడు - ‘బాలనాగమ్మకథండీ! గులేబకావళీ! సతీపతి! కుచూహల రసాహ్యాలండీ! బ్రహ్మనందం! కవిచోదప్పశతకం! వేమన పద్యాలండీ! లక్షణస్వామి నవ్వు! ఊర్మిళాదేవి నిద్ర! దాంపత్యమర్కాలు.... బ్రహ్మాంగారి కాలజ్ఞానం! పుస్తకాలు కావాలండీ? నాటకాలు సపలలు పద్యాలు న్యూ సిసీమా సాంగ్సు! చాటుపద్య మణిమంజరి! శశిరేఖా పరిణయం! విజయవిలాసం! పాకెట్ సైజు పంచాంగం.... ఘంటల పంచాంగం.... అంజనేయదండకం సూర్యసమస్కారాలు.... శ్రీల వ్రత కథలు.... మదనకామరాజు కథలండీ....’ శ్రీహరి వెంటబడ్డాడు. గొంతు కాస్త సరిచేసుకుని,.... కాపీలు ఝళిపిస్తూ బెరుగ్గా-నాటకాల....నాటకాలు కావాలండీ!’ కిటికీలోంచిపూస్తూ యెవరో ముతకమనిషి కాపీలులాక్కుని లాపీగా చూస్తున్నాడు. శ్రీహరికి కాళ్లు లాగుతున్నాయి.

‘వియ్యపురాలిపాటలం ! ధోజకాళిదాసు కథలండీ ! భద్రాద్రి రామదాసుచరిత్రమండీ ! మహాభక్తవిజయం !’

శ్రీహరి బెదురుతూ - ‘కొంటారండీ -’

‘ఎంత ?’

‘రూపాయిన్నర.’

‘అక్కర్లేదు, పట్టిగెళ్ళు !’

రైలు కదిలిపోతోంది. పాతపుస్తకాలవాడు ఏవో డజనుపుస్తకాలు అపీయిపీ అమ్మేశాడు. డబ్బులు లెక్కచూసుకుంటున్నాడు. క్రొత్త పుస్తకాలవాడు శ్రీహరి - ‘ఇదిగో....’

పాతపుస్తకాలవాడు మాట వినిపించుకోవటంలేదు.

మూడుకోట్లమంది ఆంధ్రులు - యెవరూకొనరేం పుస్తకాలు !

డబ్బులు లెక్కచూసుకోవటం అయాక శ్రీహరి నెమ్మదిగా ‘ఈ పుస్తకాలుకూడా అమ్మిపెట్టావా ?’ అని అడిగాడు.

పాతపుస్తకాలవాడు కాపీలుచూసి - ‘చెల్లవు. ఎవరూ కొనరు. అన్నాడు.

‘బాబ్బాబు, ఎల్లాగైనా రక్షించు.’ ప్రాధేయపడ్డాడు శ్రీహరి.

మూడు పుస్తకాలు తీసుకుని మూడర్థలు చేతిలో పెట్టాడు.

‘ఇదేమిటి ? మూడుపుస్తకాలూ నాలుగున్నరకదా !’

‘అంతే ! యివి అమ్మిపోకపోయినా నాచగ్గరే వుంటాయి. లేక పోతే పట్టుకుపో !’

శ్రీహరి నీళ్ళు నమిలాడు - ‘పుస్తకానికి రూపాయి, కమీషను తీసుకుంటావా ?’

వాడు నవ్వాడు. ‘ముందస్తుగా డబ్బులు చేతిలో పెడితే అల్లాగే వుంటుందిలే.’

కాళ్ళీడ్చుకుంటూ వూళ్ళోకొచ్చి తను యెగిరిన కిల్లీదుకాణాల్లో వ్రేలాడకట్టమని తలో రెండూమూడూ కాపీలు ఒకడజనుదాకా పంచి

పెట్టాడు. చెరిసగంవాటా యిస్తామన్నాడు. మధ్యాహ్నమయ్యేవరకూ తిరిగితిరిగి 'నేషనల్ ఫోటోస్టూడియో' దగ్గరకొచ్చాడు. పైన ఏవిటో హడావిడిగావుంది. శాస్త్రి, సూర్యారాయణ ప్రసాదు హడావిడిగా గుండ గుండయి పిండిపిండయి శతమతమైపోతున్నారు. జేబులో చూపాయిన్నర తీసి ప్రసాదుకిచ్చి మూడుకాపీలు అమ్మానన్నాడు.

'చాల్లే సంతోషించాం తెలివికి ! ఆ కాపీలన్నీ అట్లానే తగ లెయ్యకు, మనం పుస్తకాలషాపు పెట్టున్నాం !' అన్నాడు శాస్త్రి.

'నేషనల్ ఫోటోస్టూడియో' బోర్డు దింపేశారు. ఎలక్ట్రిక్ ఫిట్టింగులు లైట్లు బల్బులు వూడలాగేశారు. ఫోటోయా, చిత్రపటాలు తదితర సామాగ్రి తెరలు స్టాండులు భద్రంగా ప్యాకేజీపెట్లలో సర్దేస్తున్నారు.

'ఇవన్నీ యేంచేద్దామని.'

'అమ్మేస్తామోయ్.'

'అమ్మేసి - !'

'అమ్మేసి - !'

'పుస్తకాలవ్యాపారం పెద్దామోయ్. నువ్వలా చూస్తూండు. బాగు పడ్డవాడైవడ్తున్నా అడిగి చూడు : వ్యాపారంకన్నా మంచిదేవిటుంది చెప్పు !'

'సూర్యారాయణగారూ : ఇది చాలా ఘోరం ! మనం పరాజయం నొప్పుగుంటున్నామన్నమాట.'

'పేట్టు ఫిరాయిస్తున్నామోయ్. ఈ అడ్వర్టైజిమెంటు చూడు మచ్చుకి - ' ప్రకటన వ్రాతప్రతి తెచ్చి ముందుపారేశాడు శాస్త్రి.

'వీణాపబ్లికేషన్సు,' పో. బా. 329. తంతి. 'వీణా' టెలిఫోను నంబరు 48912. మీ కేవిధమైన అచ్చుపనులు కావలసివచ్చినను ఎలక్షనులు, శుభకార్యవసరాల్లో రాత్రింబగళ్లు హోరాహోరి పనిచేయుదుము. చక్కని పనితనము ! సరసమైన యేర్పాట్లు : సినిమా, నాటకాల పోస్టర్లు, టిక్కెట్లు సకాలములో అచ్చువేసి యాగలవారము.

ఇంకా ---

ప్రచురణకర్తలకు రచయితలకు మహదావకాశము—త్వరలో పీఠాపల్లి కేశన్స్ పుస్తకవిక్రయశాలలు హైదరాబాదు, మద్రాసు, విజయవాడలో యేర్పాటుచేయదోవుచున్నాము. తమతమ గ్రంథములను పీఠాపల్లి కేశన్స్ ద్వారా అమ్మగోరువారు మానేజరు, పో. బా. 329 కు వ్రాయవలెను.

షరా : పుస్తక ప్రత్యుత్తరములు ఆంగ్లములో వ్రాయవలెను.
మరొక ప్రకటన తయారుచేసినది చూపించాడు.

‘మీ కేవిధమైన నవలలు, నాటకములు, మతవైజ్ఞానిక రాజకీయ కావ్య సారస్వతాదిగ్రంథములు కావలసివచ్చినను మా క్యాటలాగుకోసం వ్రాయండి. పదిరూపాయలవరకూ పోస్టుఖర్చులు భరించి పంపులాము.’
పీఠాపల్లి కేశన్స్.

శ్రీహరి లబోదిబోమన్నాడు - ‘మనకి ప్రెస్సేది? పుస్తకాలెవరిస్తారు? డబ్బెక్కడ? కొంప గుండంచేసేస్తారు మీరు? ఇక్కడ సాహిత్యానికి సంబంధించినది పూచికపుల్లయినా రేకుండా యింత తతంగామా? శ్రీకృష్ణజన్మస్థానం చూపించేట్లున్నారు మీరంతా - నాకు అంతా అగమ్యగోచరంగావుంది.’

‘బాగుపడ్డవాళ్ళంతా యిల్లాగే బాగుపడ్తున్నారోయ్. ఇంకాస్త గట్టిగా మూలిగావంటే తన్నులు తినాలిసొస్తుంది.’

‘నువ్వు ప్రసాదూ కత్తుల్లాటి పుత్రాళ్లు. కిక్కురుమనకుండా చెప్పినపనులు చేసేస్తూండండి. టౌన్ హాల్లో రేపు ఆదివారం అత్యవసర మహాసభ! వూళ్ళో పదిమంది పెద్దల్నీ, కవుల్నీ రచయితల్నీ ఆహ్వానిస్తున్నాం. సైకిలుమీద యిల్లల్లా, గడపగడపా చుట్టబెట్టుకురావాలి. ఇంక మూడ్నెల్లవరకూ విరాళాలు ప్రోగుచెయ్యాలి తెలిసిందా?’

ఆదివారం వచ్చింది. నేషనల్ ఫౌండోస్టాడియా ఛోర్డు దిగిపోయింది. తత్తస్తానే పీఠాపల్లి కేశన్స్ ఛోర్డు అలంకరించింది. తెలిఫోను గజగడా మ్రోగుతోనేవుంది.

టౌనుహాలు తోరణాల్తో కొబ్బరిమట్టలూ, అరటిమొక్కలతో దివ్యంగా అలంకరించారు. పురప్రముఖలూ, విద్యార్థులూ, అధ్యాపకులూ, నాటకసంఘాలు, సంగీతసభలవారూ అంతా వచ్చారు.

టీపార్టీ సరంజామా కంట్రాక్టు 'జాబ్ టులుశకుంతలా' కిచ్చారు. మధ్యాహ్నం మూడున్నుంచి ఐదుగంటలవరకూ టీపార్టీ డేకింది. పార్టీజరుగుతూన్నంతసేపూ మైకులో లలితసంగీతం యెవరెవరో వచ్చి పాడుతున్నారు. ఎవరో కాలేజీకురవాడు వచ్చి 'మిమికరీ' చేసి ప్రేక్షకుల్ని ఆనందపర్చాడు. టంచన్ గా ఆరుగంటలకి సభ ప్రారంభమయింది. టౌనుహాలుగోడలకు పీరేశలింగం, గురజాడ, చెళ్ళపిళ్ళ, ప్రకాశం, శ్రీరాములు పటాలు తగిలించారు.

శాస్త్రిగొంతు జలదగంభీరస్వనంలో మార్మోగింది—

ఆంధ్రమహాజనులారా : మేధాశ్రమజీవులైన రచయితల కష్ట నిష్ఠూరాలు, సమస్యలు చర్చించేందుకు, పరిష్కరించేందుకు కించిజ్జాల మైన మేము యీపట్టణంలో తలపెట్టిన ఒకమహోద్యమానికి యింతమంది పిన్నలూ, పెద్దలూ, స్త్రీలూ, పురుషులూ రావటం గొప్పసంతోషాన్ని కలిగిస్తోంది. మీకందరికీ సుస్వాగతం : (అరనిముషం చప్పట్లు—)

'పీణాపబ్లి కేషన్స్ అనే సంస్థకు యిప్పుడు యిక్కడ మనమంతా చేరి ప్రారంభోత్సవం చేసుకుంటున్నాం. కేవలం పుస్తకాలమ్మకోవడం లాభాలు గడించుకోవటంకోసమే అయితే యింత తతంగం అనవసరం. మనదేశంలో గ్రంథప్రచురణ, గ్రంథవిక్రయమూ చాలా నికృష్టస్థితిలో వున్నాయి. మంచిపుస్తకాలు చదవాలనే జిజ్ఞాస ప్రజల్లో వృద్ధిపొందు తున్నంతగా మంచిపుస్తకాలు రావటంలేదు. వున్న కొద్దిమంది చవగ్గా మురిగ్గా పుస్తకాలు అచ్చపేస్తున్నారు. ఒకప్రక్కన దేశభాషల్లో గ్రంథ ప్రచురణ యింత అధ్వాన్నంగావుంటే ప్రచురణకర్తలు అమాయకులైన రచయితల్ని మరీదారుణంగా మోసంచేస్తున్నారు.

'ఆసేతు శీతాచలపర్యంతం యిన్నిభాషలు మాట్లాడే ప్రజల్లో తెలుగుది ద్వితీయస్థానం. కవులూ, రచయితలూ వేలకొద్దీ వున్నారు. మనదేశంలో రచనావ్యాసంగం ముమ్మరంగా సాగుతోంది. ప్రజల్లో

యిప్పుడిప్పుడే పఠనాసక్తి రాజుకుంటోంది. ఈదాహాన్ని కనిపెట్టిన కొందరు అడ్డమైనచెత్తా ప్రచురించి లాభాలుగడించుకొంటున్నారు. ఆధునిక సాహిత్యాన్ని ప్రచురించేసంస్థలు బహుపరిమితంగా వున్నాయి. నేటి ప్రచురణకర్తలు ఉత్తమ గ్రంథాల ప్రచురణకు వెనుకాడుతున్నారు. అభూతకల్పనల వ్యామోహంతోపడి ప్రజలు చవకబారు సాహిత్యాన్ని విశేషంగా ఆదరిస్తున్నారు. పఠనాసక్తి పుత్తమగ్రంథసాధనకు దోహదకారికాకుండా, రచయితల్ని నిరుత్సాహపరుస్తోంటే వ్యాపారస్తులు యీ వ్యామోహాల్ని స్వలాభాలకు వాడుకుంటున్నారు. రచయితల సంఘాల ద్వారా యేమన్నా సాధించవచ్చేమోననుకుంటే, అవీ ఆర్థికస్తోమత్తులేక గుంటపువ్వులు పూస్తున్నాయి.

‘మన జనసామాన్యంలో శ్రామికజనం వ్యవసాయకూలీ పాటక జనం - యీరెండూకూడా సినీమాదేవతకు మొక్కుచెల్లించటంవరకే తగివున్నారు. వీదోవొకటి - ఆనందాన్ని కొనుక్కుందుకుంటే - సినీమా సాధించినవిజయం తతిమ్మాకళలకు కాస్త కన్నెర్రగానేవుంటుంది. మన మధ్యతరగతి సుసంఘటితం కావాలి. ఈతరగతి ప్రజలే యెప్పుడన్నా పావలాపారేసి పత్రిక కొంటారు. ఎరువుతెచ్చి పుస్తకాలు చదువుతారు. నాటకాలు చూస్తారు. కాని పరిస్థితులు ఎంతనిరాశాజనకంగా వున్నా రచయితలకు కరువులేదు. అన్నివర్గాలలోనూ జీవితానికి ప్రతినిధులుగా వ్రాసేవాళ్లు వున్నారు. ఇటీవల మనప్రజల్లో పఠనాసక్తి పెరిగిందనేది నిజం! ఈదాహాన్ని మంచిపుస్తకాలతో తీర్చడలుచుకొన్నాము. అందుకే పీఠాపబ్లికేషన్స్ పెట్టున్నాము. త్వరలో పత్రిక ప్రారంభిస్తాము. పుస్తకవిక్రయం సరసంగా తక్కువ కమీషనుకు బెజవాడ, హైదరాబాదు, మద్రాసుల్లో మా బ్రాంచీలద్వారా యేర్పాటుచేస్తాము. రచయితలూ యితర ప్రచురణకర్తలూ యిందులో సభ్యులుగా వాటాదార్లుగా చేరి యీ సంస్థను బహుశజనామోదకరంగా చేస్తారని ఆశించవచ్చుననుకుంటాను. ఇవిగో - నిబంధనల కాపీలు - షేర్లు పుచ్చుకోవాలని సవినయంగా సభికులను ప్రార్థిస్తున్నాను. షేర్లు పాతికవేలువరకూ ప్రోగుచేసి లిమిటెడుకంపెనీగా రిజిష్టరుచేయిద్దామని సంకల్పం.’

సభలో ఐదువేలవరకూ షేర్లుపడ్డాయి. ఇంకా విరాళాలు వేసిన వారువేళారు. కవులు పద్యాలురాసుకొచ్చి చదివారు. ఇంకా చాలామంది ఒకరివెంట ఒకరు వుత్సాహంగా మాట్లాడారు. భరతనాట్యం ప్రదర్శన జరిగింది. సభ జయప్రదంగా ముగిసింది. 'దాహం' కాపీలుకూడా చాలా వరకు చెల్లుబడ్డతే! రరువాత వారంరోజుల్లో పత్రికలనిండా ప్రకటనలు- 'వీణాపబ్లి కేషన్స్' పేరు దశధిశలా మారుమోగిపోతోంది.

15

వీణాపబ్లి కేషన్స్ కార్యాలయంలో ఒకరోజువుదయం ఎనిమిది గంటలకు సూర్యనారాయణ పైనుంచివచ్చిన పుస్తకాలకట్టల ఇన్వాయిసులు, బిల్లులు చేత్తోపుచ్చుకుని చెవిలో పెన్నలుతో హడావిడిగా తిరుగుతున్నాడు. శ్రీహరి పటకారు, సుత్తీ, శానం పుచ్చుకుని ప్యాకేజీలు తెరిచి కాపీలు పేరుస్తున్నాడు. మళ్ళీ యిద్దరూ వాటినిసరిచూసుకుని అద్దాలఅలమారుల్లో రాకుల్లో నేత్రాకర్షకంగా పేరుస్తున్నారు. శాస్త్రి కళ్ళద్దాలు తుడుచుకుంటూ పెద్ద అక్కవుంబుపుస్తకంలో రంగుపెనసలుతో టీక్కులుపెడుతున్నాడు. బిల్ల మీద ఖరీదైన వ్రాతపరికరాలు, తెలిఫోను, ఆప్రేట్లు డైరీక్యాలండరు, ఒకప్రక్కన తోలు హాండ్ బ్యాగులోంచి రశీదులకట్టలు, లాశంచెవులు, చెక్కులు, కాగితాలుతీసి పొందికగాఅమరుస్తున్నాడు.

మస్తాను పోస్టువచ్చిందంటూ వుత్తరాలబొత్తుపుచ్చుకుని పైకొచ్చాడు. తెలిఫోను గణగణమని మ్రోగింది. రిసీవరు ఎత్తివట్టుకుని 'హలో! అవును, వీణాపబ్లి కేషన్స్....నేనే - మీరు సంపాదకునితోపే మాట్లాడుతున్నారు. తమించాలి. ఖాళీలే వండి. ఏదీ పత్రిక యింకా రెండుసంచికలేగా వేసింది. మీరచనలు ఏవీ పడలేదంటున్నారా? కుళ్ళు తిప్పలుగా వస్తున్నాయి. వీలువెంటిడిని చూస్తాము. బాగుంటే ప్రకటించి తీరుతాము. పైలుపుచ్చుకునివస్తారా....రావచ్చు. అభ్యంతరంమేలేదు. ఓ కే! శలవు! నమస్కారం.'

‘అబ్బ! పనిచేసుకోనివ్వరు. ఎవరక్కడ తలనొప్పిగావుంది. ఒకపాట్లో ‘టీ’ కలుపుకురావాలి. ఏవిటోయి సూర్యనారాయణ శ్రీహరీ-యిందాకట్నించి చూస్తున్నాను. ఆప్యాకేజీలు ఖాళీచేసి హాలు శుభ్రం చేయించకుండా అల్లా శతమతమైపోతున్నారేమిటి? ఇంకా పార్శ్వశ్లకట్టి నైకిలుమీద స్టేషనుకువెళ్ళి బుక్ చేసిరావాలి. బ్యాంకుకెవరెక్టార్ చెబితే గెక్కులున్నాయి జమకట్టించుకురావాలి. ప్రెస్సుకెళ్ళి ఫారాలన్నీ ఎంత వరకొచ్చాయోచూసుకుని ఆప్రసాదుని యిక్కడికి పంపించాలి. ఈ కట్టలన్నీ నేనొక్కడీ యెంతకని చదవగలను? మీరాదేవిగారెక్కడ? సహాయనిరాకరణోద్యమంలాగుందే - బ్లాకులన్నీ వచ్చాయా? అడ్వర్టయిజు మెంట్లవాళ్ళదగ్గరకు సూర్యనారాయణ వెళ్తేనే బాగుంటుంది.’

శ్రీహరి చెమటలుగ్రక్కుతున్నాడు - ‘ఈ జీతంబ తెంతలేని నవుకరీ చాలాకష్టంగావుంది భాయి!’

‘అదేవిటోయ్! సహాయసంపాదకులని మీఅండరిపేర్లు వేస్తున్నాంగా. ఇంతలో ఏమొచ్చింది?’

‘నీ అచార్జీ భరించడం కష్టంగా వుండంటున్నాడు’ అని నవ్వాడు సూర్యనారాయణ.

‘మనమంతా డబ్బుకోసం కష్టపడుతున్నాముటోయ్? ఏదో సారస్వతసేవ - చిన్నాపెద్దా యేమిటి? చెప్పినపని చెయ్యాలి. క్రమశిక్షణవల్లే ఇంగ్లీషువాడు యింతమందిని యిన్నేళ్ళు చెవలమేకల్ని చేసి యేలాడు. ఇంత నోరుపెట్టుకుని యిదపుతూండటంవల్లనే మన వుద్యమం యీమాత్రంగా పైకొచ్చింది. రేపుప్రొద్దున్న నిన్ను హైదరాబాదు పంపించనూ? అక్కడ నువ్వొక్కడవే చాకచక్యంగా మెసలుకోవాలి’ అని, మస్తానుకేసితిరిగి - ‘ఏమండీ సాయిబుగారూ! మీ టైలరింగుషాపు అడ్వర్టయిజు మెంట్లు ప్రతినెలా వేస్తున్నాముగదా ఏదీ పైసారావటంలేదే?’ నవ్వుతూ అన్నాడు.

‘మీకోటు అట్టేవుంది. షర్టీలో యేసుగుందురుగాని. తెస్తునా?’

‘చంపేశావోయ్ : మస్తానూ, నీకు పుణ్యముంటుంది. కోటు మాటెత్తను—’

‘చిన్న మనవి ఉండండి—’

‘చెప్పు : చెప్పు ?’

‘—వొక నౌఖర్ యిప్పించాలి....’

‘నీకే....మమ్మల్నందర్నీకొనేస్తావు.’

‘బ్రాహ్మణ అమ్మాయండీ.’

‘అమ్మాయిల్ని తెచ్చి నెత్తిమీదకెక్కించకు.’

‘సూర్యనారాయణగారూ : ఆపిచ్చోడి పెళ్ళావండి-’

‘ఏపిచ్చి ? చేతిలోపని ఆపేసి సూర్యనారాయణ అడిగాడు.

‘ఆసినీమాపిచ్చోడండీ, ఆయనపెళ్ళానికి—’

‘బాగుబాగు. నువ్వు రికమండుచేస్తే పీక్కు వురిత్రాడు వేశావన్నమాటే.’

‘ఏంచెయ్యమంటావు ?’

‘మన పుస్తకాలషాపులో వుంచాలండి ఆ అమ్మాయిని. ముప్పయ్యో నలభయ్యో - మనం ఎంతయిస్తే అంత -’

‘ఆ అమ్మాయిని షాపులో పెడితే వాడొచ్చి నానా అల్ల రీచేసి డబ్బులు పట్టుకుపోతే - యీబాధంతా యెవడుపడ్తాడు ?’

‘అహ ! అదంతా నేను సూసుకుంటానుగా - ఆ ఆడకూతురు సంటిపిల్లలో నానాగడ్డి కరుస్తావుండండి.’

‘ఇహ నువ్వు, నేనూ చేసేదేమీ వుండదు. చాళ్ళిద్దరూ ఇందులో ఎంచక్కా కాపురం పెడితేనో ...’

‘తిండికిలేక సస్తావున్నారండి. మీరెవరో కనికరించాల....’

‘సరే, అదంతానువ్వేచూసుకో....’

‘మస్తాను దిగి వెళ్ళిపోయాడు. శాస్త్రి సాలోచనగా - ‘ఇదేమి తోయ్, మనం వ్యాపారంచేద్దామనుకుంటూంటే యిదివొక అనాథ శరణాలయమైపోతోంది?’

మీరా మెల్లెక్కివస్తూ - 'ఏవిటండీ, అనాథశరణాలయమంటున్నారు-?'

శాస్త్రి - 'రండి రండి. శ్రీలక్ష్మీక యేదన్నా పనిచేసిపెద్దారేమో ననుకుంటే ఎక్కడా తుపాకికందకుండా పోయారు?'

'నన్ను ఆడదాన్నని యెవరనుకుంటున్నారు? వంటాపెంటా ఆసంగతి నాకేమీ తెలీదు. నేనేం సాయంచెయ్యగల్గు - అందులో పత్రికకు—'

'దానికేముందండీ, నలుగుర్ని అడిగితే సరిపోతుంది - ఆపైన ప్రసాదు పున్నాడు. మీరు చెబుతూవుంటే మనవాడు సుమధుర లలిత మైన ధోరణిలో వ్రాసుకుపోతాడు.'

'చచ్చాం! మనుష్యులందర్ని మీయిష్టంపచ్చినట్లు అప్పడాల పిండిలా వొత్తెయ్యచ్చనుకుంటున్నారు మీరు. అర్థిస్తుకి వ్యక్తిత్వం వొచ్చాక చచ్చినా మీరు చెప్పినట్లు చెయ్యడు.'

'మీరాదేవిగారూ! మీరు పీళ్ళందర్ని చెడగొట్టేస్తున్నారు. నిజంగా యీసూర్యనారాయణ శ్రీహరి ప్రసాదు మీముక్కలు నిజమని నమ్మితే కొంప ముగిసిపోతుంది. పీళ్ళండా తమతమ వ్యక్తిత్వాలకోసం పోరాడ్డం ఆరంభిస్తే పీడాపల్లికేషన్స్ అపశృతులు పల్కుతుంది—'

'అర్థిస్తుగా వ్యక్తిత్వంకోసం పెనగులాడినవాళ్లు మనలోంచి విడిపోయి స్వతంత్రంగా చమత్కార తాము చూపుతున్నారు.'

'మీనాక్షి తన వ్యక్తిత్వాన్ని రుజువుచేసుకుందని మీ తాత్పర్యం. అవునా? ఆ అవకాశం మీరూవచ్చినా, రిన్ని, రక్కి, గింజుపని బైట కొచ్చిపడ్డా రెండుకోమరి? మీనాక్షి మీ జాగ్రత్త పెళ్ళిపోయింది.'

'వివేకంలేని సాహసంహడా వొకప్పుడు రాబోస్తుంది!'

'అంటే ఛాన్స్! చచ్చి అసరాదూ, సరిపోతుంది.'

'నాత్రోవ నేను యేర్పరుచుకున్నాను. నా కపశృతుల లక్ష్యం లేదు. నాకు సంకోషంలేదు, దుఃఖంలేదు, కోరికలు లేవు!'

'రుషిషయావన్నమాట!' అంటూ అడ్డంపచ్చాడు సూర్యనారాయణ.

శాస్త్రి వేళాకోళంచేస్తూ - 'కణ్ణమహాముని ఆశ్రమం - అందులో కృష్ణమూర్తిగారూ - యీవిడ శకుంతల. దుష్యంతుడు ప్రాంసులో వున్నాడు. ఐతే ఎవరయ్యా, దూర్వాసుడు ? డామిట్ నేనే నేమిటి ! కొంపమునిగిందే !'

మీరా నవ్వింది - 'నాదొక చిన్నకోరికవుంది.'

'ఐతే కోరికల్తో వచ్చారన్నమాట ! ఇప్పుడేగా నాకేమీ కోరికలు లేవన్నారు. స్వవచనాఘాతము తట్టుకోగలవా ?'

'పొరబాటు - చిన్నమనవి అనాలనుకున్నాను. తెలుగు రాదు సరిగా -'

'సంతోషం ! చెప్పండి - నా బ్రహ్మచర్యం చెడని కోరిక యేది. కోరినా అవశ్యం తీరుస్తాను.'

'మీకు సిగ్గులేదు. చెప్తాను. కృష్ణమూర్తిగారు 'ఆస్తి' అని నవల వ్రాశారు, అది మీ పీణాపల్లకేషన్స్ తరపున తీసుకుని ఐదువంద లిప్పించాలి.'

'ఐదువందలే నవల పుచ్చుకోవటానికేమీ అభ్యంతరంలేదు. మరి డబ్బు నిల్చున్నపాళాన ఎక్కడుంచి తేవటం ? చెప్పండి, మీరే చెప్పండి ? మీరేంచెయ్యమంటారో అల్లానే చేస్తాము.'

'మాస్టారూ, గురుదక్షిణ యిచ్చుకోవాలి, తప్పదు.'

'ఖరీదై సమాటలు బాణాల్లా విసుర్తున్నారు.'

'మీ గురువుగారినవల మీ రుండగా మరొకర్ని యాచించడ మెందుకిని -'

'నిజం ! అదే ఆలోచిద్దాము అన్నానుగా.'

'మీరు మాటకారితనం బాగా నేర్చారు.'

'అయ్యోరామా ! కంపెనీ దివాళాతీయించే ప్రతిపాదనలు మీరు చేస్తున్నారు.'

'ఈ వొక్క నవలకే మీరు దివాళా తియ్యాలిసొస్తుందా ?'

సూర్యనారాయణ అడ్డంవచ్చాడు - 'మనలో మనం వాదించుకో వడం బాగులేదు. మీరా : అ నవల పట్టుగొచ్చి యిచ్చివెళ్లు. నీ కెంత డబ్బుకావాలో నన్నడుగు. నేను పీర్పాటుదేస్తాను.'

'రాజాలాగుంది వ్యవహారం. అంతేగాని నీళ్ళలో గేదేనుంచి బేరవాడితే ఎట్లా ?

'శాస్త్రిగారికి నామీదే ఎందుకో కోపంగావుంది.'

'ఏమీలేదు. శ్రీ శక్తిస్వరూపిణిగదా అని....'

'మరే! మీ పత్రికలో నా శక్తిస్వరూపం యెక్కడా పడ్డంలేదు గదా కొంపదీసి....'

'మీరు పడనిస్తేగదా....మీ బొమ్మలు రెండు యివ్వకూడదూ ?'

'నేనంత అండంగా వుంటానా - వేళాకోళనూ ?'

'మీ బొమ్మలు అంటే మీరు రాసినవి - చిత్రించినవి అని సంపాదకుడి అభిప్రాయం.'

'పట్టుకెళ్ళండి. అంత బాగుండవేమో....'

'వస్తాను మీ యింటికి. వడియాలు వేయించి పెగుగుపచ్చడిచేసి వంకాయ యిగురుపెట్టి వండుతారా ?'

'నాకంత మమకారంలేదు.'

'నేను భోజనప్రియుణ్ణి. ఆ ప్రయత్నం చేత మీ దగ్గరికి వస్తానంటున్నాను.

'మర్యాదగా మాట్లాడడం నేర్చుకోండి.

'మీకు తెలుగు సరిగా రాకపోవటం నేను చేసుకున్న ప్రారబ్ధం కాక మరేమనుకోను :'

'ఈ ధ్వని, శ్లేష, వ్యంగ్యం, అన్యపదేశంగా మాట్లాడానికి తెలుగుభాషలో వున్నంత సౌకర్యం మరెక్కడా వుండదనుకుంటాను.'

'చిత్తం : పరిస్థితులూ, మనుష్యులూ బాగా అర్థంకాక మీరు నా కివ్వవలసిన గౌరవాన్ని భాషకు యిస్తున్నారు. అన్యాయం -'

‘వెళ్ళొస్తాను. మీరు పనిచేసుకుంటున్నట్లున్నారు.’

‘శీఘ్రంగా వెళ్ళొచ్చు.’

మీరా మెట్లుదిగి నాలుగడుగులు వీధిలోకివేసి మళ్ళీ ఏదో అభియోగం తెచ్చేదానికిమల్లే వెనక్కు మళ్ళీ వచ్చింది.

ఈమారు మాడా ప్రసాదు వున్నాడు. ఫారాలదొత్తి చేత్తోపట్టుకున్నవాణ్ణి జబ్బి దొరకపుచ్చుకుని ముందుకు త్రోసుకుంటూ - ‘చూశారా యీ వాలకం ? బట్టలు తల, కళ్లు చూడండి -’

శాస్త్రి చిరాగ్గా - ‘ఇస్పడతగాడి కేమొచ్చింది ?’

మీరా - ఏమొచ్చిందా - నన్నెందుకడుగుతారు ? చెప్పమనండి ?’

ప్రసాదుచొక్కా దులుపుతో - ‘ఏమీ మగాళ్లు ? తట్టెడు దుమ్ము రాల్తోంది వొంటిన-సహాయసంపాదకా, స్నానంచేశావా? ఎన్నాళ్ళయి....’

తలకాయ అడ్డంగా వూయించాడు ప్రసాదు.

‘ఈ కుర్రవాడు అమాయకుడుగదా అని ప్రెస్సులో కూర్చోబెట్టి యిరవైనాలుగు గంటలూ పూపులు దిద్దిస్తున్నారు. టోజనం. కాఫీ వగైరాలు అయాయా? పద, ఆ కాగితాలు యిక్కడ పారేసి మాయింటికి పద, ధోంచేసి విశ్రాంతిగా నిద్ర తీద్దువుగాని.’

శాస్త్రి తీవ్రంగా - ‘మిమ్మల్నేమన్నా మేం సంక్షేమాధికారిగా వేసుకున్నామా? మా సహాయసంపాదకుణ్ణి పట్టుకుని వొక సాటికళాకారుణ్ణి, వ్యక్తిత్వం కలవాడిని నీళ్ళోసుకున్నావా, పళ్ళు తోముకున్నావా, చొక్కా మాపుకున్నావేమని అడగటం శోచనీయం. మీ యీ అభియోగాన్ని సభవారు గర్హిస్తున్నారు.’

‘పదపద. ప్రసాదూ - నీ నాటకం పుస్తకం యిచ్చావుకాదు నాకు. ధోంచేసి చదివి వినిపిస్తావా ? రా, నేను ముందు నడుస్తూంటాను.’

ఒకకెరటం మళ్ళీ వెనక్కు తగ్గినట్లయింది. నలుగురూ ముఖాలు చూసుకున్నారు.

‘ఈవిడ యిల్లా మారుతుండని మనవెప్పుడూ అనుకోలేదే !’

సూర్యనారాయణ చల్లగా చెప్పాడు - 'కృష్ణమూర్తిగారి నీడలు పడితే యెవరై నా యింతే....స్టూడియో ఎత్తేసి యీ పుస్తకాలు పత్రికల హడావిడి అంతా తనకు గిట్టనట్లుంది.'

'మనది గాలివాటు ప్రయాణం - ' అన్నాడు శాస్త్రి - 'ఒక్కగంట కూర్చుందోలేదో హైరాణపెట్టేసింది మనల్ని. కృష్ణమూర్తిగారికి డబ్బు దేనికికావాలి ?'

'ఏమో - ఆయనకు డబ్బు అవసరంరావటం చిత్రంగానే వుంది. ఆ అవసరం ఏమిటో ఆయన్నే ఆడిగితే చిక్కొస్తుంది. మీరానుంచే తెలుకోవాలి !'

'ఇంతకీ మనం డబ్బు ఎక్కడనుంచి తెచ్చి యిస్తాం . '

సూర్యనారాయణ నవ్వాడు - 'స్టూడియోసామాగ్రి అమ్మేసి అప్పు తీర్చేసి ఐదువందలు మాస్టారికిచ్చేద్దాము. తరువాత మనమూ కంపెనీ లావాదేవీలు పడొచ్చు.'

'అమ్మడమా.?' అని శాస్త్రి నోరు తెరిచాడు.

16

సెప్టెంబరునెల. చలికాలం యింకా వుంటూండగానే ఒకరోజు తెల్లవారుఝామున నాలుగుగంటలకు మళ్లరు తలకు బిరుసుగా చుట్టి చురుగ్గా అడుగులువేస్తున్నారు. వెన్నెట్లో మంచు కురుస్తోంది. శాస్త్రి హుషారుగా కృష్ణనిర్యాణం పోతనగారి పద్యాలు చెళ్ళపిళ్ళవారిఫక్కి లో చదువుతున్నాడు.

'మంత్రియై యొకవేళ మంత్రమాదేశించు,

మన్నించు నొకవేళ మరదియనుచు - '

సూర్యనారాయణ 'ఆపు' అని గసురుకున్నాడు.

'ఏడుపుగొట్టుపద్యాలు చదువుతున్నాననా ? మీకేనా, నాకుమాత్రం

విచారంలేదా, కృష్ణమూర్తిగారూ మీరా వెళ్ళిపోతున్నానని?

మీరా అడ్డుకుని - 'చదవనియ్యండి. మున్నగుటవిలో చదవండి.'

శాస్త్రి చదివి శ్రావ్యంగా వినిపించాడు.

'ఒక్కమారు మంగళసూత్రం పడ్యంకూడా చదువుదురా?'

మీరా బ్రతిమాలింది.

'ఛార్జ్ యిచ్చుకోలేరేమో.....'

'ఇచ్చుకుంటారేండి.'

శాస్త్రి అభినయంచేస్తూ వున్నట్లుండి ఆగిపోయి మీరామెడవైపు చూపిస్తూ - దాని 'నేవెలకై నన్ తెగనమ్మి నీ సుతునకై వెచ్చించినన్ చెల్లదే - ' అని కాస్తేపు పద్యాన్ని లాగి 'దళమా పయ్యెదలో - అని మొదలందుకున్నాడు.

సూర్యనారాయణ జబ్బపట్టుకు లాగుతున్నాడు - 'నడిరోడ్డులో యీ అల్లరేవిటి శాస్త్రి - '

'ఇది ఆఖరువికారం! ఈవాళ పద్యాలమీదికి గుబులుపోయింది.'

మీరా నవ్వుతూ - 'మేం వెళ్ళిపోతున్నామని మీకు కించిత్తు విచారంకూడా లేదుగదా!'

'లేకేం! వుండబట్టే కృష్ణనిర్యాణం పద్యాలు చదివాను.'

'ననన్నెప్పుడన్నా జ్ఞాపకంచేసుకుంటారా?'

'మీది చాలాకృష్ణమైన స్వభావంలాగుంది. మీరేమో మమ్మల్ని వదిలెయ్యటమేగాకుండా మిమ్మల్ని తల్చుకుని తల్చుకుని కుమిలిపోవా లనికూ డామీ అభిప్రాయంకావచ్చు. ఎంత దురాశ.....'

శ్రీహరి ప్రసాదు కృష్ణమూర్తిగారి గ్రామఫోను, సంచులు, మూటలు మోస్తూ నడుస్తున్నారు.

సూర్యనారాయణ చెప్పాడు - 'నవల హిందీలోకికూడా తర్జుమా చేసి ఒక్కమారే రెండూ ప్రచురిస్తాము. శాస్త్రి ఘటనాఘటనా సమర్థు డున్నాడు గదా!'

'నన్నేమిటోయ్ కథనాయకుడ్నిచేసి మాట్లాడుకొంటున్నారు.'

సూర్యనారాయణ మీరాకు నెమ్మదిగా చెప్పాడు - 'డబ్బుకావలిస్తే యెప్పుడన్నా సందేహించకు. వ్రాయి. ఎక్కడో తలన్నా తాకట్టుపెట్టి పుట్టిస్తాను. ఇబ్బంది పడొద్దు.'

మీరా అల్లాగే అని తలవూయించింది.

శాస్త్రి అందుకున్నాడు - 'తలన్నా తాకట్టుపెట్టి అంటున్నాడు. అతగాడి తల ఆట్టే విలువయినది కాదు. అంటే నా తల తాకట్టుపెడతా డన్నమాట.'

అంతా గొల్లుమన్నారు.. ఒక పట్టు పొడుంపీల్చి జిరున చీది ముక్కు తుడుచుకుంటూ - 'సిగరెల్లెవరిదగ్గరున్నాయరా; యిటు ఫారె య్యండి, కాల్చి చూపిస్తాను.'

మీరాఅడిగింది - 'ముక్కుపోడి యెప్పుడు అలవాటుచేసుకున్నారు?'

'మరి పత్రికాసంపాదకుణ్ణిగదా! చూడ్డంటే - వాలుకండువా బిళ్ళగోచీ అవతారం! కళ్ళజోడు ముక్కుమీదకొచ్చింది. తలమీద నాలుగుపరకలూ రాలిపోతున్నాయి, విజ్ఞానానికి మేధస్సుకీ చిహ్నంగా.'

స్తేషనులోకొచ్చేసరికి రైలువచ్చి సిద్ధంగా ప్లాటుఫారంమీద వుంది. సూర్యనారాయణ - 'మాస్టారూ!' అని జాలిగా గొణిగాడు. కృష్ణమూర్తిగారు అతడి చేతులు పుచ్చుకుని - 'కల్లాకపటం తెలియని వాడివి, అమాయకుడివి, నీ కే కష్టాలు రాకూడదని నా కోరిక' అనేసి మొహం తిప్పుకున్నారు. సూర్యనారాయణ, మీరా. శాస్త్రి, ప్రసాదు, కృష్ణమూర్తిగార్లను శ్రీహరి ఫోటోలు తీశాడు. ప్రసాదు ఫూలగుత్తులు తెచ్చి మీరాకు, కృష్ణమూర్తిగారికి సమర్పించి సమస్కారం చేశాడు. సూర్యనారాయణ తెల్లతెలబోతూ - 'నావల్ల యేమన్నా పొరపాట్లు జరిగి వుంటే క్షమించండి మాస్టారూ!' అని అడిగాడు.

మీరా ప్రసాదుని సమీక్షిస్తూ - 'ఇతను అభిమన్యుడిలాంటివాడు.'

'ఐతే మేమంతా పద్మవ్యాహంపన్నామనా మీ అభిప్రాయం?' - శాస్త్రి పోట్లాటకొచ్చాడు.

శ్రీహరి కెమేరాలు తదితరపరికరాలు బొమ్మలు వ్రాసుకునే బలా అన్నీ యివిడికగా బండిలో సర్దాడు సూర్యనారాయణ బెండేలు పడిపో తున్నాడు. 'మీరిద్దరూ వెళ్ళిపోతున్నారు. నేనేఎటో నిర్భాగ్యుణ్ణి. నాకెంతో యిదిగావుంది. మీరా, నిన్ను పెంచాను, పెద్దచేశాను. ఈనాటికీ నువ్వు జీవితంలో సుఖపడలేకుండా చేశాను. నా జీవితంలోనూ, నేను జోక్యంచేసుకున్న యితరులజీవితాల్లోను చేసినవి పెద్దపెద్ద పొరబాట్లే. నన్ను క్షమించాలి మీరా !'

మీరా సూర్యనారాయణదేవులు పట్టుకుని వారించింది.

'మాస్టారూ : నాకు వొక గమ్యాన్ని చూపించారు. చీకట్లో నాకు చిన్న దీపాన్ని వెలిగించి యిచ్చి పట్టుకునడవమన్నారు. తతిమ్మా జీవితంలో జరిగేవీ జరగవలసినవీ సందర్భాలు అసందర్భాలు యెన్నో ! వాట్లన్నింటికీ మీరేంచేస్తారు ? నన్ను సంతోషంగా ఆశీర్వదించి సాగనంపండి.'

మస్తాను రొప్పుకుంటూ పరిగెట్టుకొస్తున్నాడు. శాస్త్రి యిక్కడ యిక్కడ అని అరిచాడు. మీరా చప్పున 'మస్తానూ !' మస్తానూ !' అని కేకలు పెట్టింది.

'అమ్మా ! అమ్మా ! వస్తున్నా -' అని కేకెస్తూ వచ్చిపడ్డాడు. చిన్న తోలుపెట్టెతో.

'ఇదేవిటి తోలుపెట్టె తెచ్చావు దేనికి మస్తానూ ?'

'పుంచుకోఅమ్మా ! నీకు చీర తెచ్చాను.'

'ఏదీ యిల్లాలే -' శాస్త్రి లాక్కుని పెట్టి తెరిచి చీర బైటకుతీసి మీరామెళ్లో వేశాడు. మీరా మస్తానుచేతులు పట్టుకుని అంది - 'నిన్నే మనాలో నా కిప్పటికీ తెలిదు. నా కష్టసమయాల్లో నాకు ఎప్పుడూ అండగా నిలిచింది నువ్వే. నీ కడుపున పుట్టి నీ ఋణం తీర్చుకుంటాను.'

'నాకు ముండానిద్ర - నిద్రపట్టింది. తెలివేరాలేదు. హడలి పరిగెట్టుకొచ్చా - అమ్మా, నినిపించావు. లేకపోతే హమేషా యేడుద్దును.'

మస్తానుకి మీరాకి శ్రీహరి మళ్ళీ ఫొటోతీశాడు.

బండి కూతవేసింది. మీరా 'శాస్త్రిగారూ' అని పిలిచింది. శాస్త్రి దగ్గరగా వెళ్ళాడు.

'నాకు భయంగా వుంది!' అంది.

'అడగండి, ఫరవాలేదు -'

'ఒక షేక్ హాండు యివ్వండి -'

శాస్త్రి మీరాకు షేక్ హాండ్ యిచ్చాడు.

'కృష్ణమూర్తిగారు సూర్యనారాయణను పిలిచి 'అరవింద జాగ్రత్త నాయనా -' అని చెప్పారు.

శాస్త్రి మీరాను పిలిచి - 'డబ్బు జాగ్రత్త!' అని చెప్పాడు. చాలా సేపు చేతులు చీకట్లో వూగి విశ్రమించాయి. మంచులో, చలిలో వెన్నెట్లో చీకట్లో రైలు కలిసిపోయింది.

17

సుఖాల్నీ, దుఃఖాల్నీ సమంగా పంచుకొనేవాళ్లే స్నేహితులంటే - అలాంటి పరిజ్ఞానాన్ని సఖుల్నీ హీతుల్నీ విడచిపోతుంటే, అనుభవాల్నీ, జ్ఞాపకాలూ తరుముకురాగా, మీరా పరితప్తహృదయంలోంచి డణకాలం దుఃఖం వువ్వెత్తుగా, రెబటాల్లా లేచి ప్రయాణంలో గమ్యం, గమనం అలుముకుపోగా, భవిష్యత్తు కారునల్లగా, కటికచీకటిలా తట్టి చెంగుతో కళ్ళొత్తుకుంటూ కిటికీలోంచి చూసింది.

సూర్యనారాయణ, శాస్త్రి, ప్రసాదు, మస్తాను మళ్ళీ కనపడరు.

ఆదరం. ప్రేమా, త్యాగం పీటి కుదుట్లోంచి తన్నుతాను పెడుక్కుని, ఎక్కడికో దేశాంతరానికి - జీవితానికి ఒక స్ఫూర్తి. ఒక అర్థాన్ని ఒక వెలుగుని వెతుక్కుంటో ప్రయాణంచేయటం మహాసాహసంగా తోచింది.

మస్తాను శాస్త్రి సూర్యనారాయణ అంతా తన్ను తమలో ఒక భాగంగానే చూసుకున్నారు. ఈ బంధనాన్ని త్రెంచుకుందుకు, వ్యక్తిత్వం కోసం పోరాడేముందు యే విరాగం ఆమెను ఆక్రమించుకుందో దాన్ని తుత్తునియలు చేయగల అనుబంధంగాని మమకారంగాని ఎక్కడా ఆమెకు యేర్పడలేదు. మనస్సు బహుశా ముసిలిద్దై పోయినా కావచ్చు. వార్ధక్యం శరీరానికేనంటే యెవరు నమ్ముతారు? శాస్త్రినామె అర్థం చేసుకోలేకపోలేదు. కాని అతడి అహంకారాన్ని పటాపంచలుచేయాలనే పట్టుదల వొకప్పుడు వచ్చినా ఆ జోలికి పోవడానికెందుకు మనస్కరించ లేదో తన ముసిలిమనస్సుకి తెలుసు. వెళ్ళవద్దని శాస్త్రి అడ్డుకో లేదేమని కాస్త ఆశ్చర్యంవేసినమాట మాత్రం నిజమే. తమ్ము తాము హెచ్చుగా ప్రేమించుకునేవాళ్ళవరూ యితరులకు ప్రేమను పంచి యివ్వ లేరు. తన జీవితంలో సంవత్సరాలుగా యేర్పడ్డ ఖాన్యాన్ని విరాగంతో నింపుకొని పోవటానికి ప్రత్యామ్నాయంగా ఆత్మహత్య యెందుకు చేసుకోలేదంటే నవ్వువచ్చేమాట నిజమే! అందరికీ జీవితంలో అన్నీ దొరకవు.

‘నేనెప్పుడన్నా ఆ బ్రహ్మచారిని ఆ అహంకారమూర్తిని ప్రేమించానా?’ మీరా తన్ను తాను ప్రశ్నించుకుంటోంది. షేక్ హాండ్ యిమ్మని తను అడక్కపోతేనేం? చాలా నిర్లిప్తతగా చేయి కలిపాడు. గుండె రుల్లుమంది. అతనెందుకు చలిస్తాడు? ప్రలోభం ఎదుటవున్నా చలిం చనివాళ్ళే ధీరులంటే — అరచేత్తో చెంపల్ని రాసుకుంటూ కూర్చుంది.

కృష్ణమూర్తిగారు లేచి కిటికీ అద్దాలు వేశారు. మళ్లరు బిగించి చుట్టుకుని హుర్పుంటూ - ‘ఎవర్నన్నా ప్రేమించావా అమ్మాయి?’

మీరా వులిక్కిపడి నర్దుకు కూర్చుంది. ఆప్రశ్న ఎంత కటువుగా పుందో! ఆ అడగటంలోనే ‘ఎవరనీ ప్రేమించకు’ అని వార్నింగుచూడ వున్నట్లుంది.

‘లేదు-’ అన్న తడవాటుముక్కల్ని వినిపించుకోకుండానే కృష్ణ మూర్తిగారు హఠాత్తుగా మొదలెట్టారు —

‘ఈతరంలో ప్రేమను వెదుక్కోడల్చుకున్నవాళ్లు ముందుతరం వాళ్ళ పాట్లుహడా అప్పుడప్పుడు శ్రద్ధతో పరికించాలి. పెళ్ళి....ఒక పద్ధతి అనుకో. దాన్నిగురించి తర్జనభర్జనలు అనవసరం. కష్టాల్లో వున్న వాళ్ళకు అసమర్థులసానుభూతి చాలా హానికరమనిచెప్తాను’ మాచిన్నతనాల్లో, అంటే, ఒక యాభై యేళ్ళక్రితం ఆంధ్రదేశంలో వర్ణ వ్యవస్థ ఆచారాలు, పద్ధతులు యిప్పటికన్నా యెన్నో రెట్లు భిన్నంగా వుండి వుంటాయి. సమ్మో! వ్యవసాయవృత్తి అందరికీ - చీదాచిక్కి వున్నారు. జమీందారులు పెద్ద రైతులు వీళ్ళ కుటుంబాల్లో స్త్రీలు ఎల్లా జీవించేవారో ఘాహించుకో. నేనుదాలాపెద్దపెద్దకుటుంబాల్లో చనుపూన్నహం సంపాదించాను. క్షత్రియులు, రెడ్లు, కమ్మ, వెలమవారు ఈజాతుల్లోహడా ధనికవర్గాలు నిరుపేదలు వీళ్ళంతా ఎవరిప్రాసబ్దం వారు అనుభవిస్తుండేవాళ్లు. అప్పుడు దేశమంతా వుప్పెనగా సహాయనిరాకరణోద్యమం, వుప్పుసత్యాగ్రహం లేచింది. స్వదేశవస్త్రాలు, విదేశీ వస్తుబహిష్కరణోద్యమం, కోర్టులు, స్కూళ్ళూ, కాలేజీలు వదిలేసి మహాత్ముడి సత్యాగ్రహసమరంలోకి ప్రజలు తండోపతండాలుగా రావటం అంతా నీకు తెలుసనుకో. ఇవేమీ లోతుగా మన సాంఘికజీవరాన్ని కదిలించలేదు. వీరేశలింగంగారి సంస్కరణోద్యమాలు ఒకవైపునుంచి పనిచేస్తున్నాయి. ఒకవైపు స్వాతంత్ర్యం వచ్చేస్తుందనుకుంటూనే ప్రజలు రాజకీయంగా చైతన్యం తెచ్చుకున్నారగాని ఆ వారావరణంలో సాంఘికమైనమార్పులు రావటాని కేమీ ఆస్కారంలేదు. అల్లాటప్పుడు నేను స్కూలునూష్టరీచేస్తూ ఒక రెడ్ల అమ్మాయిని నాకు బాల్యంనుంచి బాగాతెలిసినమనిషిని మొగుడు పోయి పాలుపెరుగూ అమ్ముకుంటున్న అమాయకురాలిని మనసిచ్చి రమ్మన్నాను. ఇద్దరం పారిపోదామనుకున్నాం. ప్రపంచం మనర్నేం చేస్తుంది అనుకున్నాం. అన్నీ నిశ్చయంచేసుకుని యేర్పాట్లుచేసుకున్నాక దేశంపిలుపు వచ్చింది, కాంగ్రెసులో పడ్డాను. లాతీదెబ్బలుతిని వొళ్లు సొమ్మసిలి పడిపోతే జైలుకీడ్చుకుపోయారు. వైదునుంచి వచ్చాక నాకబుచేసి కనుక్కుంటే చచ్చిపోయింది అన్నారంతా. నాకు మతేపోయి

నట్లయింది, అసవసరంగా సానుభూతిచూపించి జీవితాన్ని బలిపుచ్చుకున్నాను. ప్రేమబలి : - కథ బావుందా ?'

మీరా తెల్ల తెలబోయింది.

'అదివేరులే, దేశం కోరింది యిచ్చాను. నన్ను కోరింది స్త్రీ. జీవితాన్ని బలిపుచ్చుకున్నాను. సంసారం, ఒకయిల్లు, తిండి, బట్టా, ఆదరణ వీటికోసం మొగాడ్ని వెతుక్కుంటూ వచ్చే స్త్రీలు పొందే పరాజయాలు మచ్చుకిల్లాగుంటాయి.'

మీరా దుప్పటి తలకంటా లాక్కుని ముసుగేసుకుని పడుకుంది. బెజవాడలో బండిమారారు. ఎక్స్ప్రెస్లో నాగపూరు - మూడోనాటికి కెమేరా, ఫోటోసామాను, రంగులు, కుంచెలు, కాన్వాసులు తతంగంతో - కృష్ణమూర్తిగారి యావత్తుసరంజామాతో జబ్బిల్పూరులో దిగబడ్డారు యిద్దరూ.

18

శీతాకాలం : మనుష్యులు బిగుసుకుపోయే చలిలో గజగజా పణికిపోతూ నిలబడ్డారు. బళ్ళరోదిగిన ప్రయాణీకులు త్వరత్వరగా తమ తమ నెలవులకు పరుగులుపెట్తున్నారు. స్టేషన్లో నెగళ్లువేసుకుని రాక్షసి బొగ్గుదగ్గర చలికాగుతూ గుంపులుగుంపులుగా రైల్వేకార్మికులు కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. దీపాలు దేదీప్యమానంగా వెలుగుతున్నాయి. ఇంజనులు బియ్యమని అరుచుకుంటూ రౌడచేసుకుంటూపోతున్నాయి. చెట్లు, అడవులు, కొండల్ని చుట్టేసుకున్న పట్టణం పొగమంచులో వెలవెలా బోతున్నట్లుంది.

కృష్ణమూర్తిగారు హిందీలో టికెట్ కలెక్టరుని అడిగి సామాన్ను వెయిటింగురూములోకి నెమ్మదిగా చేర్పించారు. టికెట్ కలెక్టరు అరవాయన - కృష్ణమూర్తిగారిని ఏదోఅడిగితే ఆయన అరవంలో చెప్పారు - చౌడాఘాటు చూడ్డానికి వచ్చామని. నలుగురైదుగురు పోర్టర్లు, ఒక చిన్న

మేష్టరు, ఒక ఎలక్ట్రిషియన్ తెలుగువాళ్లు బిరబిరాప్రోగయ్యారు. చేతిలో లాంతర్లు, చెవులో పెనసలు, నీలంచొక్కాలు వున్నికోటులు క్షణంలో వాతావరణానికి తెలుగుతనం వచ్చేసింది.

చిన్నమేష్టరు కృష్ణాజిల్లా ఆయన - 'ఇహనేం - నూది బెజవాడే నండి. ఇక్కడేంచూశారు? కట్నీ వెళ్ళండి - అక్కడంతా మనవాళ్లు స్థిరపడిపోయారు వ్యాపారాలు చేసుకుంటూ.'

ఎలక్ట్రిషియన్ చెప్పాడు - 'అయ్యా! ఆంధ్రత్వం మీరు ఇప్పుడేం చూశారు? ఈవూళ్లో నెలకు రెండు తెలుగుసినీమాలు వస్తాయి. ఈ సిటీలో సగంమందిమి మన తెలుగువాళ్ళమే అన్నా అతిశయోక్తికాదేమో! ఒరేయ్, సింహాచలం! ఎవడా అక్కడ - మనవాళ్ళొచ్చారు. టీపట్రా ముందు. పీవిటండీ యీ సామాను....ఇంత చలిలో యెవరూ రాకండి. మార్సినెల చాలాబాగుంటుంది. వుంటారా యిక్కడ - యిటువైపునుంచి బి. యన్. ఆర్. చిన్నలై నుంది. అది మనరాజ్యమే అనుకోండి.'

కృష్ణమూర్తిగారు నవ్వారు - 'చూశావా అమ్మా! తెలుగుపుట్ట! తీగకదిపితే దొంకంతా కదులుతుంది. జాబాలీపురమంటారు దీన్ని. జబాల్ అంటే అరబిక్భాషలో కొండలూ, గుట్టలూ అని అర్థం. ఇక్కడ నుంచి శ్రీరామచంద్రుడు సీతను తెచ్చుకుందుకు వానరసైన్యాన్ని ప్రోగు చేసుకు వెళ్ళాడ. ఆకోతులు యీకొండల్ని దుముకటంచేత యిక్కడ వొకచోట 'బందర్ కూర్చీ' అంటారు.'

చిన్నమేష్టరు ఆశ్చర్యంగా - 'ఇక్కడ పదిహేను సంవత్సరాలుగా వుద్యోగంచేస్తున్నా. జబ్బిల్వారని పేరెందుకు వచ్చిందో మీరు చెప్పిందాకా మాకు తెలవదుసుమండీ!'

ఎలక్ట్రిషియను - 'ఇక్కడ ఆంధ్రసంఘానికి ఓ భవనం వగైరా అన్నీ వున్నాయలెండి. మనవాళ్లు రాతపత్రికా అపీ నడుపుతూంటారు. నాటకాలు ఎప్పుడన్నా వస్తూవుంటాయికూడా.'

చిన్నమేష్టరు నవ్వాడు - 'చెప్పటం మర్చిపోయాను. ఈయన ఆనందరావుగారని ఆంధ్రసంఘం మాజీశక్రటర్. కొండమీది కోతిని

తెమ్మన్నా యిట్టే తెచ్చియిస్తాడు. ఒక మంచికిగాని, ఒక చెడుగుకిగాని పగలూరాత్రీ అన్న భేదంలేకుండా ఏలిస్తే పలుకుతాడు. తెలుగువాళ్ళెవరైనాసరే యాయన్ని తప్పించుకుని ఈస్టేషన్లోంచి బయటికిపోలేరు. మీరు చౌడాఘాటు చూడదల్చుకుంటే ఆయేర్పాట్లకు మా మాజీశక్రటరీ గారు వున్నారులెండి.'

ఎలక్ట్రిషియను ఆనందరావు - 'అంతా మా చిన్న మేష్టరుగారి చలవ. ఆయన సంఘకార్యకలాపానికి కావలసిన డబ్బు సమరూర్పటంలో ఘనులు. ఎంత అవ్యవధికానీ, మాటయిచ్చారంటే చాలు!'

చిన్న మేష్టరు - 'అయ్యా ! డబ్బుకావలసొచ్చినపుడల్లా పొగడ్లం పీళ్ళకిదో అలవాటు. వెట్టిచాకిరీకి వెనుకాడేవాళ్ళంకాదు.'

ఎలక్ట్రిషియను - 'క్షమించాలి. వీరిద్దర్నీ పరిచయంచెయ్యటం మర్చిపోయాను. ఇక్కడ పోర్టర్లుగా పనిచేస్తున్నారు. ఈవేషంలో వీరిని మీరు పోల్చుకోలేరు. ఇందులో వొకరు హరికథలు బాగా చెప్తారు. రెండో ఆయన ప్రసిద్ధనటకుడు. పేర్లు మూర్తీ, రావు.'

'హా!' మీరా ఆశ్చర్యపోయింది.

కృష్ణమూర్తిగారు వాళ్ళిద్దర్నీ దగ్గరకు పిలిపించుకుని - 'మనమంతా వొకటూటం నాయనా ! ఛోటా కళారాధకులం. కొనప్రాణంతో గిలగిలా కొట్టుకుంటున్న కళాసంప్రదాయాలు, రీతులూ మనకోసమే మిగిలి వున్నామంటున్నాయి.'

ఆనందరావు చెప్పాడు - 'మా వర్క్ షాపుల్లో తబలా వాయిచే వాళ్ళు, హార్మోనిస్టులు, బుర్రకథలుచెప్పేవాళ్ళు, చిన్నచిన్న కవులూ, నాటకాలు రాసేవాళ్ళూ, వేసేవాళ్ళు వీళ్ళకి లెక్కలేదు. చూస్తారుగా మీరిక్కడ వుండి-'

చిన్న మేష్టరు - 'మీరెందుకొచ్చారో చెప్పారుగాదు.'

ఆనందరావు సింహాచలం తెచ్చిన టీ కప్పుల్లోపోసి అందిచ్చాడు.

'చూ సింహాచలం పెద్ద ఫుట్ బాల్ ప్లేయరండి. వీడికివుద్యోగం ఫుట్ బాల్ వల్నే వచ్చింది. కలకత్తాలో ఆడి వచ్చాడు.'

కృష్ణమూర్తిగారు చెప్పారు - 'మేం యిక్కడ ఎన్నాళ్లుండేదీ యింకా నిర్ణయించుకోలేదు. మా కర్రా కంపా సామాన్ను చూశారుగదా! ఈవిడ మీరా - చలదరాతికొండలు బొమ్మలు వ్రాసుకుందామని వచ్చింది. కనీసం ఒకవారమన్నా పడుంది.'

చిన్నమేష్టరు చాలా సంతోషించాడు - 'ఆనందరావుగారూ, మన వాళ్ళకేం కావలసినా చూసే బాధ్యత మీది. మరి నేను పెళ్ళున్నాను. బస థోజనం వగైరా యేర్పాట్లు మీకెల్లా కావలిస్తే అల్లా....'

మీరా అడిగింది - 'అక్కడ చౌడాఘాటుదగ్గరలో వుండటానికి యేమీ వసతి దొరకదా?'

ఆనందరావు యింకా చెప్పనివ్వకుండానే నల్లగుడ్డలో మూర్తి - మీ వసతి థోజనం గురించి మీరేంచింతపడకండమ్మా. చౌడాఘాటులో గవర్నమెంటు వసతి వుండనేవుంది. బోటువాళ్ళు, మీకన్నీ చూపించడం, త్రిప్పడం ఆనందరావుగారే చూస్తారు. ఆయనకి చాల సరదా-

'ఒక్క గంటలో వస్తాను. విశ్రాంతిలీసుకోండి.' ఆనందరావు టంచనుగా గంటపోయాక తిరిగివచ్చి 'కారు రిడిగావుంది. పదండి, కాని దమ్మిడియివ్వనక్కర్లేదు. బసలో మన చిత్తం....డబ్బు కర్చుపెట్టి యెంతకని దేశాటనం, కళారాధన చేస్తామండి?' అని సామాన్లు అందుకున్నాడు. తనొకటి పోర్టర్లువచ్చి సామాన్లు చిన్నకాయలో సర్దారు. అందులో ఏవో కొత్తగిన్నెలున్నాయి -

'ఇవేమిటండీ?' - అంది మీరా.

'గిన్నెలండీ, ఏదన్నా వండుకోటానికి, నీళ్ళుకాచుకోవటానికి, పాలూపెరుగూ తెచ్చుకోవటానికీనూ. స్టవ్చూడా వేళాను మాయింట్లోంచి తెచ్చి. దారిలో మనం కొనవలసినవస్తువులు లిస్టుతయారుచేశాను. ఒకటి మర్చిపోడానికి పీర్లేదు. ఒకటి పొల్లురాకూడదు. రెండు రొజాయిలు తెచ్చాను. వెనకనున్నాయి. కప్పుకుందుకు యేమీ యేర్పాట్లుచేసుకోకుండా ఎల్లావచ్చారండీ?'

'మాకేమీ తెలీదండీ! మీఆదరణ మర్యాదా చూస్తుంటే ఆశ్చర్యంగావుంది. ఇంతచలేవిటండీ యిక్కడ?'

అంతా కూర్చున్నారు. దుకాడాలవద్ద కొంచెంసేపు ఆగి కావలసి నవి కొని పడేసుకున్నారు. మళ్ళీ కారు బయల్దేరింది. మంచు కరిగిపో తోంది. ఎండ వస్తోవస్తోవుంది. మనుష్యులు బాహాటంగా పీచుల్లో తిరగటంలేమకూడాను. ఎత్తూ మళ్ళీ పల్లం, గుట్టలు, కొండలు, పాడు పడిన కట్టడాలూ, నట్టంగా పచ్చగా యిరువైపులా చెట్లూ.... ఆసందరావు అవీయివీ చూపిస్తున్నాడు ఏవోచెబురూ. మీరా అంతామర్చిపోయి తాను యీవాలావరడానికి యేనాడో అలవాటుపడ్డానని భ్రమపడాల్సివచ్చింది. 'మీకు డ్యూటీ లేదూ, మీకు చాలా శ్రమ కలిగిస్తున్నాము.' ఆసంద రావు అడ్డువచ్చి - 'అదేవిటండీ, నేను రేకపోతే మీరు మరోయేర్పాటు చేసుకుంటారుకాని వచ్చినకార్యం మానుకుంటారా? అదీగాక మాకు మీలాటి ఆర్టిస్టులపరిచయం ఎల్లాకలుగుతుంది చెప్పండి? నాచేతిలో పున్నది నేసందరికీ చేస్తాను. మీకూచేశాను.'

'చౌడాఘాటు ఎంతదూరమండీ?'

'పడమూడుమైళ్ళు. ఈచోటు రెండు విధాలుగా ప్రాముఖ్యమైనది. ఇక్కడే బావన్ గంగ నర్మదానదితో సంగమిస్తుంది. ఇది చలవరాతి కొండలకుకూడా చెందుతుంది. అంతా కాళిదాసువర్ణించిన కైలాసం లాగుంటుందంటే నమ్మండి. ఎండలోచూస్తే కళ్ళు జిగేలుమంటాయి. ఆమెరుగులు, ఆనీడలు అవీనూ. వెన్నెట్లో అంతా కరిగిపోతూన్నట్లు మధురాతిమధురంగా పూహించుకునేట్లు పాలతాతికొండలు అవుపిస్తాయి.'

'మరి రాత్రుళ్లు టోటులో తిరగనిస్తారండీ?'

'చాలాకష్టం, సంపాదిద్దాం అనుమతి నెమ్మదిన—'

'వెన్నెట్లో రాత్రంతా తిరక్కపోతే ఎందుకండీ వచ్చి—'

'మంచులో బైటకు రారేరు. ప్రమాదమని అధికారులూ వప్పుకోరు.'

'ప్రమాదమేవిటండీ! ప్రమాదం ఎక్కడరేదు? విమానాలు, రైలుప్రయాణాలు సురక్షితంగా వున్నాయా? భూమీద బ్రతకటం యింతప్రమాదభూయిష్టంకాగా నీటిమీదనస్తే తప్పా? రానివ్వండి.'

‘భృగుమహర్షి ఆశ్రమం పంచవటి తీర్థయాత్రాస్థలం యిక్కడే నండి. చూశారా? దారిపొడుగులా అక్కడక్కడా తటాకాలు, అందులో బాతులు గుంపులుగుంపులుగా ఎల్లా తిరుగాడుతున్నాయో ...’

‘పోనీ మీపూరు వచ్చినందుకు హంసలు చూపించకపోయినా, బాతులన్నా చూపించారు.’

‘ఏనుగులు పాలతాతిగోడల్లో ప్రతిబింబాలను చూసుకుని తమ ఆవరణలోకి ఏవో క్రొత్తవి మొత్తంగా వచ్చాయనుకుని ఆ గోడలలో కుమ్ములాడేవట. అచ్చరలు గోడల్లో నక్షత్రాల ప్రతిబింబాలను చూసి తమమెళ్ళోంచి తెగిపడిపోయిన ముత్యాలసరాలనుకుని భ్రమపడేవారట.’

‘భంగపడ్డానికి. భ్రమపడ్డానికి కవులకే చెల్లింది? త్రినేత్రుడి అట్టహాసంతో పోల్చాడు కాళిదాసు కైలాసాన్ని. ఇక్కడ నాగపూరు దగ్గర రామచేక్ అని ఒకచోటువుంది. అక్కడనుంచి అలకాపురిలో నున్న తన ప్రియురాలికి యజ్ఞుడు మేఘసందేశమంపాడు. ఈ ఆరణ్యాలు, కొండలు, గుట్టలు, సెలయేళ్ళు అనాదినుంచి కళాకారుల్ని వుత్తేజపరుస్తూనే వున్నాయి.’

‘అదేవిటండీ ఆచప్పుడు ఆహోరు....’

‘ధూమధార అంటారు. జలపాతం! ఇక్కడికి ఒక మైలు దూరంలో బనగంగ నర్మదతో కలియటమే ఆరాన, అదే మీరు వింటున్నది. అసలిక్కడంతా ఆ బనగంగను సరస్వతి అనే పిలుస్తారు.’

కారు మెల్లగా మళ్ళీ జనపథంలోకి వచ్చింది. ఎత్తుగా, గుట్టలుగా మిట్టలుగావున్న ప్రదేశమంతా యిళ్ళూ, చిల్లరదుకాణాలు, పాలతాతి వస్తువులు, సబ్బురాయివస్తువులు అమ్మేదుకాణాలతో యాత్రాస్థలపు హంగులు సర్దుబాట్లతో కలకల్లాడుతోంది. కారు రెస్టుహౌసులోకొచ్చి సరాసరి ఆగింది.

రెస్టుహౌసు, అదే అక్కడి డాక్ బంగళా, కొండమీద పరుచు కున్నట్లు వున్నచోట ఆ ఆరామగృహం నర్మదానదిలోకి తొంగిచూస్తూ వుంటుంది. ఆవెనుక ఆవరణలో చిటారున నుంచుని మీరా ‘ఇవేనా

పాలతాతికొండలు....' కృష్ణమూర్తిగారు కుడివైపునుంచి దిగువనున్న రేవును, నీటిమీదకమ్ముకుని అప్పుడే సూర్యకిరణాలకు విడిపోతున్న మంచుతెరలను అవలోకిస్తున్నారు.

ఆనందరావు - 'అవి లోపలదాక్కొన్నాయి. నదిమళ్ళుపుతిరిగితే బోటులో - అప్పుడుగాని దర్శనమివ్వవు. నేను బోటువాళ్ళతో మాట్లాడి వస్తాను. మనం ముగ్గురం బొమ్మలువ్రాసుకునే పరికరాలు కెమెరాయివేనా—'

'తినడానికి, వేడివేడి టీ ప్లాస్కులోపోసి - అన్నీ పెట్టుకోవాలి.'

'మరైతే ముందు స్నానాలు అపీ చేసి రడీగా వుండండి.' ఆనందరావు రేవులోకి వెళ్ళాడు.

కృష్ణమూర్తిగారు సైగలురికార్డులు, గ్రామఫోను, తాళ్ళనంచులు పుచ్చుకుని రేవులోకి నడిచారు మీరాసహాయంలో. ఒక పడవలో ఆయన వక్కరూ కూర్చున్నారు. ఆద్మీలో రికార్డు వేసుకుని వింటున్నారు. పడవ చీమలా నడుస్తోంది. ముందుభాగాన కొండలు నల్లగా మామూలుగానే వున్నాయి. ఆనందరావు మరమరాలు, బఠాణీలు, జేబులోంచి తీసి నీళ్ళలోకి విసురుతున్నాడు. చేపలు ఎగురుకుంటూవచ్చి అందుకుంటున్నాయి. మితాయివుండలు విసిరాడు. గుంపులుగుంపులుగా చేపలు ఒకవుండను దొర్లించుకుంటూ కొరికేస్తున్నాయి. మీరా కెమెరాసర్దుకుని కూర్చుంది, చేపలతో ఆటలను వినోదంగా తిలకిస్తూ, తాళ్లు తెల్లగా, ఎర్రగా, పచ్చగా. నీలంగా, పూదాగా కనిపిస్తున్నాయి. ఆ అద్భుతాల్ని మాటల్లో చెప్పాలంటే—

నీలంగా, లోతుగా, గంభీరంగా పారే ఆ నదీజలాల్లోంచి లేచి స్వచ్ఛంగా తెల్లగా అంబరాన్ని చుంబించేటంత యెత్తున యిరువైపుల నుంచి క్రమ్ముకున్న ఆ చల్లని, తెల్లని కొండల్ని చూస్తూంటే ఊణకాలం హృదయం స్తంభించినట్లవుతుంది. వినీలాకాశంలోంచి వెలుతురులు ఆ చలవతాళ్ళమీదకు లంఘిస్తున్నప్పుడు ఆ చమకులు, ఆ విరుపులు ఆ కదలికలు ఆ మెరుగుల్లోని సొగసులు కంటికింపుగా, మనోహరంగా గోచరించకమానవు. ఆ తాళ్ళలోని పై విధ్యాల్ని చూసి, నర్మదానది

యిక్కడ ప్రోగుచేసుకుని దాచుకున్న సొగసుల్ని చూసి, ప్రపంచం అసూయపడకమానదు. వెండిబంగారాలచాయల్ని విసురుతూన్నప్పుడు యిది కైలాసమా అని తోపించటంలో అసహజమేమీలేదు.

నోట మాట స్తంభించిపోయింది. అంతా గ్రుడ్లప్పగించి చూస్తూ కూర్చున్నారు. ఆనందరావు 'పోటోలు తియ్యండి-' అని హెచ్చరించాడు. 'అయ్యో, మర్నా....యిందులో వేసినది రంగుపిల్లకూడాను.' అని లేచినిలబడబోయిందిమీరా. బోటువాడు నింవోవద్దని వారించాడు. ఆనందరావుని పట్టుకోమని అడిగింది. మీరాను అతడు తూలకుండా పట్టుకున్నాడు. ఆ టాశ్చలో మైలున్నర చంక్రమణంచేశాక చప్పట్లు చరుస్తూ - 'మాస్టారూ ఈకొండల్ని డబ్బాలోకి పట్టాను.' అని మీరా వుత్సాహంగా కేకబెట్టింది.

19

ఈ నర్మదానరస్వతుల సంగమం కుదుట్లో అంటే - అటుచూస్తే చలవరాతికొండలు యిటుచూస్తే, ధూమధార జలపాతం హోరు, యీ రెంటినీ కట్టేసుకున్నట్లుగా ఎత్తుగా కొండమీద గౌరీశంకరాలయం, ఆలయాన్నిచుట్టి చౌశట్యోగినుల బొమ్మలు, అంటే శక్తినికొలిచే యెనభై యిద్దరు యోగినుల వివిధభంగిమలు - ఎర్రయిసుకరాతిలో మలిచి నవి కనుపిస్తాయి. ఈ ఆలయం బహుపురాతనమైన కట్టడాల్లో వొకటి. కాలచూరి, చేది వంశీయుల పాలనలో పన్నెండవశతాబ్దపు దరిదాపుల్లో కట్టబడిన యీదేవాలయంలోని ఎనభై రెండు యోగినుల వివిధభంగిమలూ, శిల్పాకృతులూ చాలావరకు పదహారోశతాబ్దంలో ఆసఫ్ ఖాను ముట్టడించి నపుడు ధ్వంసంచేయబడ్డాయని చెబుతారు. ఈ యోగినుల విగ్రహాలు కొన్ని ఎర్రరాయి, కొన్ని పసుపుపచ్చ, అకుపచ్చ రాళ్ళతో చెక్కబడ్డం చూపరులకి చాలా ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంటుంది. చలవరాతి కొండల మధ్య నిద్రబోతున్న నర్మదానది, ఈ గౌరీశంకరుడి ఆలయంలో

పసుపు, ఆకుపచ్చ, ఎరుపురంగుల్లోని భిన్నమూర్తులు - రేకెత్తించిన వుత్సాహపు నిషాలో వుభయులూ పడిపోయారు, భాగీరథిగారి కళ్ళ పడకుండా - ఆయన చిత్రించకుండా వదిలేసిన చలవరాతికొండలు మీరా దాహానికందుతున్నాయి.

రోజూ వుదయం పడవమీద సరంజామా వేసుకుని నదిలో నట్ట నడాన యేర్పాటుచేసుకున్న గుట్టమీదకు పోవడం, ఎండలో, చలిలో, మంచులో ఆవొంపుల్ని, సొంపుల్ని కాగితంమీద కెక్కించటంలో పగళ్లు పరిగెడుతున్నాయి. మళ్ళీ ఆ అట్టల్ని, కాగితాల్ని రెస్టుహౌసులోకొచ్చి వ్రేలాడగట్టి కొనమెరుపులు సరిచేసుకోవటంతో చాలా పెద్దసైజుచిత్రాలు పది తయారవుతున్నాయి. కృష్ణమూర్తిగారు మెత్తని రాయి కొనుక్కు తెచ్చి వులితో ఎనభై రెండుయోగినుల మూర్తులూ పలకలమీదకెక్కిస్తున్నారు. ఓ మాటాలేదు - మంతీలేదు. వీళ్ళకు మధ్యన ఆ అగాధంలో ఎప్పుడన్నా పాడేది సైగలు మాత్రమే. త్రాగేది తేనీరు. తినేది నాన్ రొట్టి. ఒక మహాయజ్ఞం జరుగుతున్నది :

ఉత్తరాలువస్తే చదవటానికి వార్తలుచెప్పటానికి సమాధానాలు వ్రాయటానికి ఆనందరావు వున్నాడు. అతను అడపాతడపా లారీమీదో కారుమీదో వచ్చి చూసిపోతూంటాడు. ఉభయులూ ఆనందరావును చూడగానే చిరునవ్వు నవ్వుతారు. అతడే స్వయంగా లోపలకుపోయి గిన్నెలూ, డబ్బాలు అన్నీ తడిమిచూసి వాట్లను నింపుతూంటాడు. డాక్ బంగళా గోడలకు ఎగబ్రాకుతున్న చిత్రాలు రోజురోజుకీ క్రొత్తవిరుపులూ, మెరుగులూ, సొంపులూ తెచ్చుకొంటున్నాయి. వాచ్మన్ చెప్పాడు : ఒకరోజు వుదయంవచ్చి చూస్తే యిద్దరూ నేలమీద సొమ్మసిలి పడివున్నారట. ఒకరాత్రి రాత్రెల్లా యిద్దరూ మేలుకునే వున్నారట. ఆనందరావు స్వయంగా చూశాడు : మీరా స్నానాలగదిలో తొట్టిలో వేడినీళ్లు నింపుకొని అందులోపడి నిద్రపోతూండటం : ఒకబొమ్మ తయారవుతున్నకొద్దీ రక్తమాంసాలు హరించుకుపోతున్నాయి. 'కమలాక్షు సర్పించు కరములు కరములు, శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వా జిహ్వా, సురరక్షకుని జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు, శేషశాయికి మొక్కు శిరము శిరము,

విష్ణు నాకర్ణించు పీనులు పీనులు, సురవైరి దనలిన మనము మనము-
సరిగ్గా పోతనగారి పద్యంలో చెప్పినట్లనిపిస్తోంది చారికి. మరోవిషయం
వైపు మనస్సు పోవటంలేదు. మరోపని చేతకావటంలేదు. వేరే ఆలో
చనలు రావటంలేదు. బాహ్యప్రపంచంతో ఎటువంటి సంబంధమూ
గిట్టటంలేదు. అఖరికి డబ్బులు లెక్కబెట్టు కోవటం కర్వులు చూసు
కోవటంకూడా ఆనందరావుకే వదిలారు. స్నానం మర్చిపోతారు.
భోజనం గురుతుండదు. బట్టలు మాసినది తెలియదు. మీరా చీరమార్పు
కోవటం తలదువ్వుకోవడంకూడా మర్చిపోతున్నది. ఈ రెండుజీవాలకు
ఆనందరావు గడియారము, ఆనందరావు భోజనము, ఆనందరావు
స్నానము, ఆనందరావే బాహ్యప్రపంచము.

ధూమధారకు వరసగా మూడురోజులు వెళ్ళి చిత్రం పూర్తిచేసు
కుని వచ్చింది. ఆమూడురోజులూ రాళ్ళలో, ఎండలో నిలబడినిలబడి
కాళ్లు గుదులుకట్టాయి. అరికాళ్ళకు తొడుక్కున్న మేజోళ్ళు పిట్ల చినిగి
వాలికలైనాయి. ఆ జలపాతం మీరా నిలువెత్తున రాసింది. దానికి
'ఉత్సాహం' అని పేరుపెట్టమన్నారు కృష్ణమూర్తిగారు.

వెన్నెట్లో ఆకొండలమధ్య వుండిపోవాలని పట్టుబట్టింది మీరా.
రోజూ ఉదయమే వెళ్ళి సాయంత్రంకాగానే తిరిగి వచ్చేస్తూండేవారు.
ఒకప్పుడు రెండుపడవలను తీసుకెళ్ళి వాటిని బంధించి కావలసినచోట
కట్టేయించుకుని గంటలతరబడి డ్రాయింగుబోర్డుమీద పనిచేసేది మీరా.
సాయంత్రం వుండిపోగామని బిగుసుకు మార్చుంది. ఆలోయలోనికి
వెన్నెలలు ప్రసరించటంచూడాలని ఆమెకు వుబలాటంగా వుంది. గుట్ట
మీద బొమ్మలూ సరంజామా వదిలేసి వచ్చారు. బోటువాడికి పది
రూపాయలిస్తామని బ్రతిమాలారు. చీకటిపడగానే యిక్కడ యెవరూ
వుండరాదని సర్కారువారి అజ్ఞ అన్నాడు బోటుమనిషి. ఇద్దరూ పెడ
చెవిని పెట్టారు.

నిటారుగా లేచినిల్చున్న కొండకోనల్ను మేఘాలు చుట్టేసుకుంటు
న్నాయి. పాలవరె అమృతంలా వెన్నెల వచ్చింది. చాతక పక్షుల్లా
త్రాగుతున్నారు. ఆహారము నిద్రాభయాలు పోయినాక శరీరాలకి అమృత

ధారలే జీవాన్ని పోస్తున్నట్లున్నాయి. గ్రామఫోను, రంగులు, కుంచెలు, బొమ్మలకాగితాలు నీటిమధ్యలో గుట్టమీద వదిలేసి చాలాదూరం లోపలికి వచ్చారు. నీళ్ళు నలుపులు విచ్చుకుంటూ తళతళలు చిమ్ముతున్నాయి, పడవ చల్లగా సుతారంగా తేలియాడుతున్నది. ఆ పసిమివెలుంగుల మిలమిలలు, అందులో అండంగా ప్రతిఫలిస్తున్న తెల్లటి కొండలు - కైలాసంలో వున్నట్లుంది వారికి. చక్కలిగింతలు పెట్టినట్లుగా వుంది. నర్మదాతల్లి చిరునవ్వులో మునిగిపోతున్నానునుకున్నారు. పడవ లెడ్డును లాగుతున్నప్పుడు హుళక్కిమనే ధ్వనులు, బుడగలు, ముంమకు త్రోసుకు పోతున్న పడవ, యివి మినహా మరేమీ శబ్దంకాని చలనంకాని లేదు.

అకస్మాత్తుగా దూరంలో ఎర్రటి మంటలు లేచాయి. ధూమం లేచింది. 'అమ్మబాబోయ్..' అని అరిచాడు పడవవాడు. 'ఏమి పేమిటని' అడిగారు కృష్ణమూర్తిగారు, మీరా. పడవవాడు గగ్గోలుగా దిశలు మార్చో గేలా కేకలుపెడుతున్నాడు. ఏమివుపద్రవమో అర్థంకాలేదు యిద్దరికీనూ! అల్లంతదూరంలో ఆకాశంలోనికి లేచినమంటలు, చుట్టేసుకుంటున్న పొగ, అర్థంకాని కేకలు! నావ వూగినలాడిపోతున్నది నీళ్ళలో! పడవను వెనక్కు మళ్ళించకుండా విస్ఫురుగా యింకా లోపల్లోపలికి లాక్కు పోతున్నాడు.

కృష్ణమూర్తిగారు అరిచారు - 'గుట్టమీదకుమళ్ళించు, సామానులు, ఫోను, బొమ్మలూ అన్నీవున్నాయి.'

'ఇంకేమిసామాను - ప్రాణాలు దక్కించుకోటానికి చూస్తున్నాము. ఈకొండలలో తేనెపట్లు వున్నాయి. రాత్రిళ్లు మంటలుపెట్టి తేనెపట్లు పడగొడ్తారు, మనంవెళ్ళేదారిలో మంటలుపెట్టారు, పొగలేచింది. యిక తేనెటీగలు విజృంభించి మనల్ను కుట్టిచంపుతాయి. ఈనీళ్ళలో యిప్పుడు తప్పించుకునే మార్గంలేదు. భగవన్నామస్మరణ చెయ్యండి! అంతే - అంతే!' అన్నారు దోటుమనిషి.

ఇద్దరూ నిశ్చేష్టులై పోయారు. క్షణంక్రితం మహోల్లాసంగా మైమరపించినప్రకృతిహాయిలు దారుణంగా, భయంకరంగా మారిపోవటం అంతా చిత్రంగావుంది. కొండలు చేతుల్నిసాచి అట్టహాసం చేస్తున్నాయి.

తేనెటీగలతుట్ట యుంయ్మని కదిలి నలువైపులకూ విజృంభించటం ముగ్గురూ పోల్చుకున్నారు. రాళ్ళలో దాక్కునే యేర్పాటులేదు. ఒక వైపు కొండదొర్లి పడిపోయి దారి మూసుకుపోయింది. అటు నావ వెడితే సుడిలో తిరిగి కొండను గ్రుద్దుకొని ముక్కలై పోవటం తథ్యం అని చెప్పాడు. తేనెటీగలు బోటును తరిమి వచ్చి పట్టుకున్నాయి. మీరా చీరను ముఖానికడ్డంగా లాక్కుంది. చేతులు కాళ్లు మెడమీద కుచ్చెళ్ళలో అన్నివైపులకూ ప్రాకి కరుస్తున్నాయి. కృష్ణమూర్తిగారి మొహాన్ని పట్టుకుని పీకుతున్నాయి. 'అబ్బో! అమ్మో!' హాహాకారాలు లోయలో ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. నావయిటూ అటూ పూగినలాడిపోతున్నది. దభాలున పెద్ద చప్పుడయింది. పడవనాడు నీళ్ళలోకురికేసాడు. మీరా కృష్ణమూర్తిగారూ పడవలో అడుగునపడి దొర్లి పోతున్నారు. కాబూలీదానిమ్మపండు విచ్చినట్లు శరీరాలు విచ్చిపోయి నెత్తురులు కారుతున్నాయి. తెడ్డువేసేవారులేక నావ క్రమంగా ప్రవాహంలోకి సుడిలో పడి గిరిగిరాతిరుగుతూ కొండరాతిని ఢీకొని మునిగిపోసాగింది. నావ అఖాతంలోకి కూరుకుపోయేముందు మీరా కృష్ణమూర్తిగారు ఆ కొండ రాళ్లకు పట్టుచిక్కించుకోవాలని చేతుల్ని, కాళ్లను సాచారు. అంతా నాచు, నున్నగా జారుతూండటంవలన పట్టు చిక్కలేదు. అడుక్కి నీళ్లలోకి జారుకుపోతూ పుభయులూ కావిలించుకున్నారు. నావ వారిమీద తిరగబడి బోర్లా సందులలోకి త్రోసేసింది. మళ్ళీపైన అంతా నిశ్చలంగా వెన్నెట్లో కరిగిపోతూన్న ప్రకృతి....తేనెటీగలు జుంయ్మని గోల చేయటం వినిపిస్తోంది. ముద్దబంతివువ్వలా చంద్రుడు చూస్తున్నాడు. కటికచీకటి గాఢంగా నిట్టూర్చింది.

సర్మదానదిలో గుట్టమీద పైగలురికార్డులు, గ్రామఫోను, కుంచెలు, రంగులు, ధర్మాష్టాస్కు, మీరా స్కెచ్చిపుస్తకం పెనసజ్జా వేస్తూవేస్తూ మంచుతగిలి చెడిపోకుండా నూనెకాగితంకప్పిన - 'వెన్నెట్లో చలవరాతి కొండలు' అసమగ్రరచనా, కృష్ణమూర్తిగారి సంచులూ యీ మహా ప్రమాదానికి నిశ్శబ్దసాక్షులు :

ఎవరిదీ వొకబొట్టు కన్నీరు కర్చుకాసక్కరేకుండా శలవంటూ యీలోకాన్ని వదిలివెళ్లిపోయారు. తన అందచందాల్ని చెరబట్టడానికి వచ్చిన యిద్దరిమీదా ప్రకృతి కసితీర్చుకున్నట్లుంది.

డాక్టర్ బంగళా చీకట్లలో నిర్జీవ చిత్రమాలికలు రివటలుగొట్టే చలి గాలికి కసింత తృళ్ళిపడి ఎగిరెగిరి గోడల్ను ప్రశ్నిస్తున్నాయి - 'వాళ్లేరీ ? మావాళ్లేరీ ?' అని. 'ధూమధార' హోరుగా ఎగిరెగిరిపడ్తోంది గోలగా యేడుస్తూ. కొండలన్నీ వికటంగా నవ్వుతూ పరస్పరం పల్కరించు కుంటున్నాయి. చంద్రబింబం సిగ్గుపడి మబ్బుదొంతరల్ని చాటుచేసుకుని నర్మదానదిని 'వాళ్లేరీ ?' అని ప్రశ్నిస్తోంది.

కాలిపోయిన తేనెపట్టులోనుంచి మైనం మధుపూ తీగలుసాగి మెలికలుతిరిగి చుక్కలుచుక్కలుగా టప్పుటప్పుమని నీళ్ళల్లోకురుకుతున్న నవ్వడిమాత్రం వుండీ వుడిగీ వినిపిస్తోంది. మంచు శవంమీదిబట్టలా కప్పేస్తోంది యీ అఘాయిత్యాన్ని.

'యథానదీనా మహనోంబువేగాః సముద్రమేవాభిముఖాద్రవంతి.'

నర్మదానది అరేబియామహాసముద్రాన్ని కలుసుకుందుకు వుత్సాహంతో వేగంగా పరుగులుపెడుతున్నది.

గౌరీశంకరాలయంలో చాళుఖ్యదేవకన్యలు మహాశక్తిని నిలవేసి అడుగుతున్నాయి యిదేమిటీ అన్యాయమని ?

సైగలు 'దుఃఖ కే' అని పాడుతున్నాడు.

సూర్యనారాయణ నిద్రలో పీడకలొచ్చి తృళ్ళిపడ్డాడు. శాస్త్రికి కలలో మీరావచ్చి వొళ్ళోకూర్చుని చేతుల్ని మెడచుట్టూ పెనవేసి 'మన పెళ్ళెప్పుడు-' అని అడిగింది. బాజాలు పల్లకి మధుపర్కాలు పల్లకిలో వఘాపరులు ఘుసిఘుసినప్పులు నవ్వుకుంటూ హుచ్చుని పూరేగురున్నారు. కళ్యాణంబొట్టూ, దిష్టిచుక్క, పెళ్ళిహారులు చిటికెసప్రేలు వట్టుకుని తలకాయవంచుచుని జయ్యారంగా నవ్వుతోంది.

శాస్త్రి గాఢంగా నిద్రలేచాడు. మీరా అడిగింది : 'నాకు భయంగా వుంది - శాస్త్రిగాదా ?' తను : 'అడగండి ఫరవాలే'దన్నాడు. 'ఒక షేక్ హాండ్ యివ్వండి' అన్నది. తను కరచాలనంచేశాడు. ఆమె దైన్యంగా చూసింది. తరువాత రైలు కదిలిపోయింది.

‘ఈనిరాశామయలోకంలో కదనశంఖం పూరిస్తున్నాను. అందుకో యీ చాచినహస్తం ! ఆవేశించు నాలో....’ అబ్బ ! ఎవరిందీ రాసింది యీ ముక్కలు ?

20

థిలీనుంచి టెహరాన్, టెహరాన్నుంచి ఇస్తాన్బుల్, అక్కడ నుంచి ఫ్రాంక్ ఫర్ట్ (పశ్చిమజర్మనీ) ఫ్రాంక్ ఫర్ట్ నుంచి సరాసరి దిగడం పారినెలోనే. గర్భస్థ్రీముపుణ్యమా అని ప్రాంసువాతావరణం దుర్భరంగామాత్రం అనిపించదు. బాగాచల్లబడిపోవటం అమితంగా వేడిగా వుండటం అనేదిలేదు. సంవత్సరం పొడుగూతా వచ్చేవాళ్లు వస్తూ వుంటారు. కాని చలికాలంలోనూ, వసంతంలోనూ పరాసునగరం బలే మజాగావుంటుంది. ద్రాక్షలోటల్తో, నారింజచెట్లు, అందమైన వివిధ రకాల రంగురంగుల పూలతో, వాట్లమీద నమాయకంగా గూళ్లుకట్టి జీవించే పాపురాయిలజంటలతో పరాసునగరం యాత్రికుల్ని ఆకర్షించు కొంటుంది. పరాయిదేశాలనుంచి దిగబడిన యాత్రికుల్ని ప్రత్యేకమైన శ్రద్ధతో చాలాజాగ్రత్తగా మర్యాదగా చూడడం మీనాక్షి గమనించింది. కస్తమ్సేవాళ్లు వరహాలుతెచ్చుకున్న బుద్ధు లాగేసుకుని వెయ్యిసిగరెట్లు, నాలుగు పానుల ఇండియాపొగాకుతోమాత్రం బైటకు వదిలారు. థిలీలో వేయించుకున్న టీకాలు సలుపుతూండటంవలన సలుపుజ్వరంలా గనిపించినా క్రొత్తచోట క్రొత్తవాతావరణంలో పడిపోగానే ‘మీనాక్షి’ సర్వం మర్చిపోగలిగింది. ప్రపంచప్రఖ్యాతిచెందిన యిక్కడి ఆరామ గృహాలు, విహారాలు, వసతుల్లో యిది వుందీ యిది లేదూ అని తడు ముకోనవసరంలేదు. ఈహోటళ్లు, రెస్టారెంట్లు యిదంతా మరో ప్రపంచం ! వికారాలకి, పేషాలకి, సరసోక్తులకి, చలాకీకి, అందానికీ. ఆనందానికీ పారిన నిలయం. మనుష్యులు చాలాసరదాగా, తెలివిగా వ్యవహరిస్తారు. రెండు ప్రపంచయుద్ధాల్ని చూడటంవలన ప్రజలకు సునాయాసంగా యింగ్లీషు బోధపడ్డప్పటికీ విస్తారం మాట్లాడరు. ఈస్టరు

ప్రారంభంనుంచి అక్టోబరుమాసాంతంవరకూ హోటళ్ళలో చోటు దొరకడం దుర్లభం. ఎంత తక్కువలోనైనా వుండటానికి చసతిదొరుకుతుందనిచెప్పి వరహాలు చిన్నభవంతిలో గది కుదుర్చుకొచ్చాడు. ఎక్కేటప్పుడు మీదకు లిఫ్ట్మీద పోవచ్చుగాని దిగేటప్పుడు అంతా మర్యాదగా మెట్లుమీంచి రావలసిందే కిందకు. ఎవరైనా కనపడి పల్కరించినా చిరునవ్వునవ్వి నా వాళ్ళతో కరచాలనంచెయ్యడం యిక్కడి సాంప్రదాయమని చెప్పాడు వరహాలు. బయటకుపోయే ద్వారం దగ్గరి సపుకర్లుంటారు. రాత్రి ప్రొద్దుపోయాక ఆతలుపులు తాళాలువేసేస్తారు.

భారత విదేశాంగకార్యాలయానికి పోతే అక్కడ పణిక్కరుగారి పద్ద పనిచేస్తున్న భారతీయుల్లో చాలామంది అరవవాళ్ళున్నారు. మీనాక్షి వరహాలు పారిస్లో 'యిడ్లీ, సాంబారు, దోశ' కావలిసొచ్చినపుడు వారిళ్ళకు పోనుచేసి దిగబడేవారు. అక్కడెవరూ సాధారణంగా మంచి నీళ్ళు త్రాగరు. సారాయం అడపాతడపా కొంచెంకొంచెం పుచ్చుకున్నా పాలతో సరిపెట్టుకుపోయేది మీనాక్షి. ఫ్రెంచి కాఫీ బాగా స్ట్రాంగు. ఇండియా కార్యాలయంలో ఒక అరవహోటలు కనపడేసరికి మీనాక్షికి పంచప్రాణాలు లేచివచ్చాయి. కాని కర్మ - చిక్కు ఎక్కడంటే, అన్నానికి ఆధరువులకీ విడివిడిగా చార్జీచేస్తారు. ఒక థోజనం సుమారుగా నాలుగురూపాయలపైన తేలుతుంది ఫ్రాంకుల్ని మార్చి చూసుకుంటే.

ప్రపంచప్రఖ్యాతిచెందిన థియేటరు 'కమేడీఫ్రాంకె !' అది చూశాక 'దిగ్రాండు గుయిగ్నాలు కి వెళ్లారు. పారిస్వచ్చిన రసికావతంసు లెవ్వరూ యీ థియేటరును విడిచిపెట్టరు. ఇక్కడ కామక్రీడలన్నీ స్టేజీమీదకువచ్చి ప్రదర్శనలిస్తారు. రోజులతరబడి యాత్రీకులు యీ థియేటర్లో యిక్కడి సుందరాంగుల్లో కామకళారహస్యాల్ని తరిచి చిరిచి అమృతంసాధించినట్లు అనుభవాల్ని మోసుకుంటూ వెళ్తారు తమ తమ దేశాలకు. కాని మీనాక్షి తెలివైనది. ఇక్కడ ప్రణయమందిరాల్లో కామకళారహస్యాల్ని నేర్చుకుందుకు తాను రాలేదన్న విషయం యెప్పుడైతే స్ఫురించిందో ఆ రోజునుంచీ వరహాలుదో తిరగడం తగ్గించింది.

అతను అనుభవాలకోసం వచ్చాడు. తను జీవితానికొక అర్థం వెదుక్కుంటూ బయల్దేరింది. ఇండియావార్యాలయంవద్ద వొక ఫ్రెంచి ట్యూటరును కుదుర్చుకున్నాక రోజూ దీక్షగా వ్యావహారికానికి పనికొచ్చే తగుమాత్రం ఫ్రెంచి నేర్చుకోసాగింది. మంగళవారాలు పారిస్లో మ్యూజియములూ కళాకేంద్రాలరూ శలవురోజు. తనతోకూడా తెచ్చుకున్న వయోలిన్మీద త్యాగరాజకృతులు వాయింపుకుంటూ గదిలో వొక్కర్తీ కాలక్షేపంచేసుకునేది. ఎక్కడికైనా బైటకు పోదల్చుకుంటే టాక్సీలు దొరుకుతాయి. కాని పగలు పన్నెండు - రెండు గంటలమధ్య అవి యెటుపోతాయో ఆవై పుమాత్రమే యాత్రికున్ని తీసుగెళ్తారు. తిరిగి రాత్రి పదకొండుదాటాక పగలురేట్లకు రెండింతలుఛార్జీ యివ్వాలి. మీటరుఛార్జీయివ్వగా అందులో పదోవంతు డ్రైవరుకు మామూలు యివ్వడం ఆచారం. బస్సులు అన్నిరూట్లమీదా వుదయం ఆరున్నరలగాయతు రాత్రి పన్నెడుగంటలవరకూ దొరుకుతాయి. పారిస్లో సుగంధద్రవ్యాలు సెంట్లు తలనూసెలు కారుచవక. లేసులు, బాడీలు, చీనాగాజుసామాగ్రి, బ్లౌజులు రకరకాల ఫాషన్లవి బహుతమృవధరల్లో కొనుక్కోవచ్చు. వానకోటుకూడా యెప్పుడూ దగ్గరుంచుకోవలసిందే! తెల్ల రంగుజోళ్లు వేసుకుని పీదుల్లో నడవరాదు. ఇహ కళాభిమానులకు పారిస్ వై కుంతిమనే చెప్పాలి. వరాహాలూ మీనాక్షీ మొదట 'లోనిరే' మ్యూజియానికెళ్తారు, అక్కడనుంచి 'మోనాలిజా', 'పీనన్డిమిత్', 'మూజీడి ఆర్ట్ మోడరన్', 'రోడిన్ మ్యూజియం' తిరిగాక ఫ్రెంచి అస్తిత్వవాదులకుచెందిన 'కఫేడి బ్లౌరె' కు వెళ్తారు. ఇంప్రెషనిజముకు చెందిన మ్యూజియం 'జ్యూడిపామే' దర్శించి తనసంతకం విహారాలు చుట్టుప్రక్కలా యేర్పాటుచేసుకుని కాలినడకను ఆర్కిడి ట్రాంఫే.... అనామకయోధుడి స్మృతిమంటపద్వారంనుంచి మధ్యేహార్గంగుండా 'రాండ్ పాయింటు' దాటి 'ప్లేస్ డి లా కంకార్డ్' వరకూ నడిచి ఆ దారిలో ప్రభుత్వభవనాలు ఫ్రెంచిప్రెసిడెంటునివాసం చూశారు. ఇరుప్రక్కలా చెట్లలో కప్పబడ్డనూర్గంలో, చుట్టూతాకనపడే సుందరదృశ్యాలు మార్గాయాసాన్ని కలిగించవు. మనదేశములో యాత్రికులు రాజఘాటు సంద

ర్శించినట్లు పారినవచ్చేవాళ్లు నెపోలియన్ సహాధి, అనామకయోధుడి స్మృతిమంటపం తప్పక దర్శించి శ్రద్ధాంజలి సమర్పిస్తూంటారు.

‘ఛాంబ్ ఛార్జ్’ చూడ్డానికి పంకరటింకర పీఠులతో చిత్రవిచిత్ర మైన హోటళ్లతో బాగుంటుంది. ఎత్తున కొండమీదవున్నప్పటికీ, నోటర్ డామవద్ద పీఠుల్లో అమ్మే పేవుమెంటుపుస్తకాలషాపులకు లెక్కలేదు. రాజభవనాలువున్న ప్రదేశాన్ని ‘సెయింట్ జర్మన్ ఎన్లౌ’ అంటారు. రాజభవనానికున్న మైలున్నరపొడుగు బెర్రేసు అద్భుతమైన కట్టడం. చాంటీలీవనంలో వున్న చార్ట్రెన్ కెథడ్రెలుభవనం యొక్క అద్దాలకిటికీలు చూడ్డానికి యాత్రికులు ముచ్చటపడతారు.

ఈయాత్రలూ విహారాలు జల్సాలు వినోదాలు వీట్లవల్ల కలుగుతున్న ఆనందాన్ని అనుభవాన్ని విడమర్చిచూసుకుంటే ‘మీనాక్షి’లో జిజ్ఞాస తృప్తి పట్టుదల అధికమవుచున్నవి. వరహాలు యిష్టంవచ్చినట్లు త్రాగడం, రాత్రికబ్బులవెంబడి తిరగడం.... రోజురోజుకీ వ్యసనానికి బానిసైపోతున్నాడు. మీనాక్షి శిల్పంనేర్చుకుందుకు స్కూల్లోచేరేముందు యిద్దరికీ నూటానూటావచ్చింది.

‘నువ్వు అందులో చేరిపోతే మరి నాకు దిక్కెవరు?’

‘మరి నేను ఆర్టిస్టును శిల్పిని కావడమెప్పుడు?’

‘ఇది ఆర్టు కాదా - జీవించడం కళేగా - మస్తుగా సారాయంవేసి గట్టిగా నిన్ను చేతుల్లోకి లాక్కుని.... చాలాటసంగీతం వింటూ నాజుగ్గా ముస్తాబయి కారుల్లో తిరగ్గా -’

‘చాలే.... డబ్బుపెట్టి అవన్నీ కొనుక్కోవచ్చు.’

‘డబ్బుపెట్టేగా నిన్నూ కొనుక్కొచ్చుకొంది.’

‘పాడై పోతావు’

‘అంటే -’

‘వొళ్ళుచెడుతుంది - అణాకానీముండల్తో తిరిగితే -’

‘నీకెట్లాతెలుసు?’

‘రాత్రిళ్ళు తాగొచ్చి పేల్తావుగా నోటికొచ్చినట్లు -’

‘అప్పుడెట్లావుంటాను నేను?’

‘చెప్పనా - గేటువాడికి నేను రోజూ డబ్బులిస్తున్నాను, నిన్ను మెట్లమీదనుంచి గదికిడ్చుకురావటానికి. ఒకప్పుడు గుమ్మందగ్గిర కుప్పలా కూలిపోతూంటావు. ఎట్లాగో లాక్కొచ్చి మంచంమీద పడేస్తే దుంగలా కడలవు మెడలవు. తోపీతీసి కోటులాగూ విప్పి బ్లాంకెట్లోకి నిన్ను దొర్లించేసరికి నా తాతలు దిగొస్తారు. జోళ్లు విప్పుతాను. అట్లాగే మంచంమీద ముడిపెట్టుకుని రాత్రల్లా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటాను. నిద్ర వస్తే నేనూ వారిగి నిద్దరోతాను. మళ్ళీ చూమూలు : లేచేసరికి కాఫీ చుక్క గొంతులోపడగానే ముఖం విప్పారుతుంది.’

‘పాపం నిన్ను చూస్తే జాలివేస్తుంది. నాకోసం నీ కన్యాయం జరగటం దేనికి? - స్కూల్లో చేరు. చిన్నదానివి, నీ కెన్ని కలలున్నాయో.... అవి చూస్తూచూస్తూ చెరిపెయ్యటం ఘోరం!’

తరువాత మీనాక్షి ఆర్టుస్కూల్లో చేరింది. ప్రెన్స్ పాలు మీనాక్షిని చేర్చుకుంటూనే యిలాగన్నాడు - ‘నీ కిక్కడ మేమివ్వగలిగేది చాలా స్వల్పమని గ్రహించుకో అమ్మాయి. ఇది వొక దుకాణమో, కర్మా గారమో, హోటల్, అట్లాగే అనుకో.... వాళ్లువంచి పనిచెయ్యాలి. చేస్తా వనుకో.... యిక్కడకాదు మరెక్కడ యే కళాకేంద్రంలో జొరబడ్డా నీకు యిచ్చే శిక్షణ పద్ధతి సంవిధానము అనుభవాన్ని మాత్రమే యివ్వ గలదు. నీలో అజ్ఞాతంగా అణుమాత్రంకూడా సృజనాత్మకమైన శక్తి లేనప్పుడు యివన్నీ వ్యర్థం. మక్కికిమక్కి కాపీలు కొట్టడానికి, అను కరణలు చెయ్యడానికి యింతప్రయాస అనవసరం. నీ కా సంస్కారం వుందోలేదో తేల్చుకోవడానికే యీ ప్రయత్నమనుకో..... ఇదీ దీని రహస్యం : విద్యలా అంటించుకు తిరిగేందుకు పీల్లేదు. అభ్యాసంవల్ల వచ్చేది కాదు. జన్మాంతరాల వాసనాబలం వుంటే ఆ వాణి పలుకుతుంది. ముందే చెప్పాను. నడు -’

మీనాక్షికి గుండె గుభేలుమంది. ఆ ఆవరణలోకి కాలుపెట్టగానే -
 ధ్వనించిన మాటలు వినగానే : స్టూడియోలో పార్క్ వుంది. రకరకాల
 చెట్లు మంటపాలు, దారులూ అక్కడాఅక్కడా పెద్ద వేసివున్నాయి.
 పనిముట్లు పరిచయంచేసుకోవడం, బ్రాంజిదిమ్మలను చెక్కదిమ్మలను
 మోసుకుని పోజుల్లో నిలబెట్టడం, కోణాలు, వెల్తురులో వాట్లను వివిధ
 భంగిమల్లో పోల్చుకోవడం, బొమ్మల్ని చెక్కడం నేర్చుకునేముందు
 ఆకారాల సకళ్ళను అన్నివైపులనుంచీ డ్రాయింగుల్లో రాసుకోవటం,
 ఆ లెక్కలు....పీట్లలో ధక్కాముక్కలు పడ్తూ నేర్చుకోవటానికి
 ఆహారాత్రాలు కృషిచేయాలిసాచ్చింది. మధ్యాహ్నం, పునయం,
 సాయంత్రాలు వుపన్యాసాలుంటాయి. అంతా నిశ్శబ్ద నీరస వాతా
 వరణం. ఎవరూ యెవరితో వూసుపోకకబుర్లాడడం అనేది లేదు.
 ప్రపంచ ప్రఖ్యాతశిల్పాల సకళ్ళు పరిశీలించడం, ఆ కదలికలు
 ఆ రేఖలు ఆ వౌంపుల అర్థాన్ని వెతుక్కోవటం.....గొప్ప కుస్తీ
 పట్లు మేధస్సుకి. ఐనా శిల్పికి, చిత్రకారుడికి వున్న భేదం యెక్కడంటే
 ఒక బొమ్మ వ్రాయటానికి కావలసిన మేధాశ్రమ ఎక్కువగానూ శారీరక
 శ్రమ తక్కువగానూ చిత్రకారుడు పొందితే శిల్పి హెచ్చు శారీరకమైన
 కృషి తక్కువ మేధాశ్రమతో పనిచేస్తాడు. ఇది సుఖవుగా చెప్పా
 లంటే - ఒక తాతినుండిగాని, బ్రాంజ్ ముద్దనుండిగాని అనవసరమైన
 భాగాల్ను తొలగించి తనకు కావలసిన ఆకారాన్ని యేర్పరచుకుంటాడు
 శిల్పి. ఈ అత్యధికభాగాల్ను తాతినుంచిగాని. బ్రాంజ్ ముద్దనుంచిగాని పేరు
 చేసేటప్పుడు తన చేతుల్లో బలాన్ని వినియోగించుకుంటూ సుత్తీ, శానం
 వులిలాటి పనిముట్లద్వారా పనిచేస్తాడు. ఈ సుత్తిపెబ్బలు వులితో
 వౌంపుల్నితియ్యటం చాలావరకు యాంత్రికంగానే కృషి జరుగుతుంది.
 చెమటపడ్తుంది. ఆ తాళ్ళముక్కలు, దుమ్ముదూశి ముఖాన్ని కొడుతుంది.
 అలసిపోవటం దుస్తులు మన్నుగొట్టుకుపోవడంలాంటిని సామాన్యం.
 మరి సూర్యనారాయణగాని, మీరాగాని, భాగీరథిగారుకాని బొమ్మలు
 చిత్రించడానికి హుచ్చన్నప్పుడు యింత అవస్థ పడ్డారా? లేదు.

వాళ్లు నాజుగ్గా బట్టలు వేసుకోవచ్చు. చక్కని సున్నితమైన కుంచెను చేత్తోపుచ్చుచుని బొమ్మవాడటానికి నిలబడేవారు. ఆ కుంచెను చక్కటి చంగుల్లో ముంచి తీస్తూవుండేవారు, ఆ స్టూప్ మోలో చిత్రరచన చేస్తూ న్నప్పుడు వాతావరణం ఎంత నిశ్శబ్దంగా వుంటుంది? సుత్తిదెబ్బలు, దాళ్లు పగిలే చప్పుళ్లు వినపడవు. పాటలు, పద్యాలు పాడారు. పెద్దపెద్ద వాళ్ళు వస్తే నాజుగ్గా సంభాషణలు సాగుతాయి. ఇంట్లో సుందరమైన చిత్రపులు గోడల నలంకరిస్తాయి. ఈ సుత్తిదెబ్బల చప్పుళ్ళ మధ్య ఆ ఆనందమూ విశ్రాంతి, నర్జా యెక్కడున్నాయి? రోడివ్ యేమన్నాడు - శిల్పం నిమోన్నరాల సమీకరణమని. గోళాకారంగావుండే వస్తువుమీద పనిచేసేటప్పుడు ఆ శిల్పం అన్నివైపులనుంచీ చూడ్డానికి బాగుండాలి. నిమోన్నరాలు కలుసుకునేటప్పుడు వాతావరణంలోంచి పడే వెల్తురు పల్ల యేర్పడే నలుపుతెలుపులు కూడా చూసుకుంటూ వుండాలి. ఐతే బొమ్మలు వ్రాసే వ్యక్తి కూడా యీ సాంకేతిక విషయాల్లో అశ్రద్ధగా వుండటానికి పీల్లేదు, వుండరు కూడా. ఆకారాల్ని మలచటంలో ఎగుడు దిగుళ్లు కూడా శిల్పి చూసుకోవాలి కనుక యీ విషయాల్లో చిత్రకారుడికి మల్లేనే శిల్పి కాస్త మేధాశ్రమ పడతాడు. కాని వస్తువు యొక్క భౌతిక మైన స్వరూపాన్ని శ్రద్ధాసక్తులతో గమనించడం వలనకే యితడి శ్రమకు పరిమితి. ఒకవేళ అశ్రద్ధగా ఎక్కువచెక్కి అవసరమైన భాగాన్ని అత్యధికంగా తొలగించినా వుంచినా ఆ నేరం అతడి అజ్ఞానానికి రుజువు. అది శిల్పానికి ప్రత్యేక లక్షణం కాజాలదు. మీనాక్షిని ఆచార్యులు నువ్వు పాలతాయి ద్వంసంచెయ్యటానికి పుట్టావు అని కసురుకున్నప్పుడు వలవలాయే దేసేది. ఆచార్యులు మళ్ళీ సముదాయించి చెప్పేవారు - 'నువ్వు కంటితో చూసి వుజ్జాయింపులు కట్టడం మానెయ్యి అమ్మాయి. మనస్సుతో పనిచెయ్యి! కంటికి సరిపోయినట్లున్న కొలతలు సర్వవా అవకరపు మూర్తుల్ని తయారుచేస్తాయి. నేనిల్లాగనుకున్నాను, అల్లాగనుకున్నానంటే కుదరదు. బొమ్మ తయారవుతూండగానే ఎక్కడ కక్కడ కొలతలు సరిగావున్నాయో లేదో చూసుకుంటూవుండు. బొమ్మలు

వ్రాసేవాళ్ళకు పదివిషయాలున్నాయి గమనించేటందుకు - వెలుగు. చీకటి, రంగు, పదార్థం, ఆకారం. స్థితి, దూరమూ, దగ్గరా, కదలిక, అచలము. ఇంత అవస్థ యెక్కడుంది శిల్పానికి. శిల్పి పదార్థం, ఆకారం, స్థితి కదలిక. అచలము పట్లతోటే సరిపెచ్చుకుంటాడు. వెల్లుబు, చీకటి పట్లకోసం పంటాలుపడనక్కర్లేదు. ప్రకృతే సమహారుస్తుందాయె. రంగుప్రసక్తి లేదుగదా. దూరతీరాలవిషయంలోహడా శిల్పాలు అర్థా కృతుల్లో వుంటాయిగాని బొమ్మరోలా వొకవాలావరణంలో యిమిడి పోవు గదా! అంచేత యందులో బుర్ర బద్దలుకొట్టుకోడానికేమీలేదు మీనాక్షీ.'

మీనాక్షి యెప్పటికప్పుడు రోజువారీవిశేషాలు వరహాలుచెవిని వేస్తూవుంటుంది. వరహాలు స్కూలుకి వస్తాడు. మీనాక్షి డ్రస్సింగు రూములోంచి టాయిలెట్టుయి వస్తుంది. ఇద్దరూ కారుమీద చక్కర్లుకొట్టి వస్తారు. ఇది విశ్రాంతివేళ్ళల్లో. ఒకప్పుడు లోపల్నుంచే కబురు వస్తుంది, రావటానికి వీల్లేదని. హతాశుడై కాళ్ళీడ్చుకుంటూ వెళ్ళిపో తాడు. ఆ వెళ్ళటం ఏ 'సెయింటురాజరే' స్టేషనుకో పోయి కూర్చుంటాడు. పారిస్‌లోపలా, చుట్టుప్రక్కలనుంచి రోజూ అన్నివైపులకూ సుమారు రెండులక్షలమంది ప్రయాణీకులు యెక్కిదిగుతారు. యాభై కిటికీలదగ్గర టిక్కెట్లు అమ్ముతారు, సాయంత్రము అరూయేడు గంటల మధ్య తొడతొక్కిడి చెప్పడానికి వీల్లేదు. ఆ ఒక్కగంటలో అరవై మూడు రైళ్లు అన్నివైపులకూ బయల్దేరుతాయి. రాజరేస్టేషన్లో యిరవై ఆరు ప్లాటుఫారాలున్నాయి. ప్రతిమూడునిమిషాలకీ ఎలక్ట్రిక్ ట్రైన్ బయల్దేరుతుంది. ఒకప్పుడు మీనాక్షి వెతుక్కుంటూ అక్కడకువస్తుంది. ఇద్దరు ఆ చుట్టుపట్ల ప్రఖ్యాత విహారస్థలాలకు వెళ్ళివస్తారు. ఫ్రాంసు యొక్క క్రీడారంగమని పేరుమోసిన 'రివేరా' చూడ్డానికెళ్లారు. ఈ 'రివేరా' ట్యూలాన్‌నుంచి యిటాలియన్ సరిహద్దులవరకూ ప్రాకి పొడు గూలా పర్యటనకు అనుహాలమైప నీస్, కానెస్, మెన్టన్, ఈడెన్‌రాక్ తర్వాత మొనాకోప్రాంతంలో జూదానికి, వినోదానికి జగత్ప్రసిద్ధికెక్కిన

‘మాంటికార్లో’ వచ్చారు. ఈ మాంటికార్లోకి వెళ్ళడానికి సీస్ గుండా మూడుమార్గాలున్నాయి. ఏరోడ్డున వెళ్ళినా దృశ్యాలు, కొండలు, మళ్ళపులూ ఆహ్లాదకరంగానేవుంటాయి. బార్ లో యిద్దరూ కాస్త చుక్క వేసుకునే బయల్దేరారు. కార్లో వరహాలు సిగరెట్టు యిచ్చి నిప్పుపుల్ల ముట్టించాడు. మీనాక్షి వొత్తుజుట్టు లుంగలుగా బుజాలమీద పడ్తోంది. సిగరెట్టుపీలుస్తో ‘నా ప్రయత్నాలన్నీ పాడవుతున్నాయి. ఇంతశ్రమా వృధా అనిపిస్తోంది. నా ప్రతిబొమ్మలోనూ తప్పులు కొల్లలుగా వస్తున్నాయి. కాపీచెయ్యాలిసొచ్చినపుడు యాంత్రికంగా అన్నీ కుదురుతున్నాయి. ఫరవాలేదని ధైర్యంకలుగుతుంది. మళ్ళీ ఏదన్నా ఐడియా తీసుకుని పనిచెయ్యబోతే ఎక్కడా తలాతోకా అండకుండావుంది,’

వరహాలు నవ్వాడు ‘నీకు సొంతంగా బొమ్మలుచేసి పేరు అప్పుడే సంపాదించాలనుంది. తొందరవల్ల పాడుచేసుకొంటున్నావు. నేను ఫుట్ బాల్ ఆడేవాణ్ణి. ప్రతిమాచ్ లోనూ నేనే గోలుకొట్టాలనుకునేవాణ్ణి. ఆ బంతి నా కండగానే యే స్తంభాన్నో బైటకో తన్నేసి అపహాస్యంపాలయేవాణ్ణి.’

‘నువ్వు చెప్పేది టీమువర్క్. అందరం కలిసి పనిచేసేటప్పుడు యేరోటూ వుండదు. బస్ట్ పనికూడా చక్కగా జాగ్రత్తగాచేస్తాను. సొంతంగా వూహించి మనస్సంతా లగ్నంచేసి యేదన్నా రూపాన్ని దించుదామంటే సవాలక్షరోపాలు....’

‘శిల్పి అంటే యిండుమిండు హాలీఅనుకో - వొళ్లువంచి కష్టపడకుండా అందులో మనస్సు పల్లకాడూ యెందుకు లగ్నంచెయ్యటం?’

‘చాలే....నువ్వు నోరుమూసుకుందూ. ఏదన్నా శిల్పం నిలబడ్డంత కాలం పెయింటింగు వుంటుందీ? విగ్రహానికి నిప్పుసీరూ భయపన్నది లేదు.’

‘ఐతే శిల్పాలు చెక్కుదరకుండా వుండటంకూడా మీ ప్రతిభే నేటికీ? తాతికిగాని బ్రాంజికిగాని ప్రకృతిసిద్ధంగా ఆలక్షణం వుంది.

దానిమీద ప్రజ్ఞ చూపెట్టే శిల్పులు ఆ తాతియొక్క గుణాన్ని తమ ప్రతిభగా చెప్పుకోవటం సిగ్గుచేటు.'

'శిల్పం చిత్రకళకన్నా తక్కువరకం అంటావు?' అంది మీనాక్షి వుక్రోశంగా.

'తప్పకుండా! నీకు జామెట్రి రాదనుకుంటాను. పోనీ పెర్ స్పెక్టివ్ అంటారుతెలుసునా' వేళాకోళంగా నవ్వాడు.

'అబ్బే, నేను వట్టి మొద్దుని.'

'మీ శిల్పాలకు రెండువైపులే వుంటాయి - ముందూ వెనుకూ. కాని దృష్టికి యెన్నికోణాల్లో వస్తువు అనుతుందో అన్నీ తెలిసి వ్రాస్తాడు బొమ్మను యే ప్రఖ్యాతచిత్రకారుడన్నా. ఒక గొప్పశిల్పంలో దృష్టి భేదాలన్నీ సమైక్యత చెందుతాయి. పోనీ చెప్పు - ఒక అమ్మాయిని నిలబెట్టి బొమ్మను చేస్తున్నావనుకో - ఆ వొంపులు సొంపులు కొలతలు ముందూ వెనుకూ సరిపోతే నీ పని రృప్తికరంగావుంటుంది అవునా?'

'అంతే - అన్నీ సమంగా వచ్చితీరాలి.'

'ఇక విభిన్నకోణాలుంచి అనేకరకాల కాంతుల్లో అదే వస్తువుని వివిధపరిసరాల్లో యేది నూతనం అత్యుత్తమమో యెంచుకుని అదే విధంగా బొమ్మరాసే చిత్రకారుడు మీకన్నా చాలా గొప్పవాడు. ఎక్కువ మేధస్సునుపయోగిస్తాడు. అందుచేతే చిత్రకారుడికి శిల్పం త్వరగా వస్తుందంటారు.'

'పోనీ నీ తలతిక్క అంతా వుపయోగించి చిత్రకళమీద యేదన్నా అవకతవకగ్రంథం రాసిపారెయ్యకూడదూ?'

'వాద్దు. మనచేష్టలతోనూ మన అభిప్రాయాలతోనూకూడా యిర రులని బాధపెట్టడం నాకు గిట్టదు.'

'శిల్పి బొమ్మలో ఏదన్నా తప్పు చేశాడనుకో, అదిక సరికాదు. చిత్రంవేసేటప్పుడు లక్షమాట్లు చెరిపి రాసుకోవచ్చు.'

'పొరబాట్లు సరిచేసుకోవటానికి పీల్చేకపోవడంచేత శిల్పకళ గొప్పదంటావు? లక్కగాని మరో ముద్దలాటిదానితోగాని ప్రతి తయారు

చేసేటప్పుడు అతకడాలు తగ్గించడాలు అయాకే విగ్రహాలు పోతపోస్తారుగా - నాకు తెలీనట్లు చెబుతావు? పాలరాతిశిల్పానికి నీవు చెప్పిన కష్టం వుంటుంది. కాని నువ్వు వెయ్యిచెప్పు, లక్షచెప్పు, చిత్రకళకున్న ప్రత్యేకలక్షణాలు, విశిష్టత శిల్పానికి ఒక్కనాటికీరాదు. వ్రాసినబొమ్మ చూడ్డానికి చాలా అందంగా వుంటుంది, పండుగల్లో, దాంట్లో పూహా కొశల్యం కనుపిస్తుంది. తనలో ప్రకృతిలోని అనంతమైన వస్తుజాలాన్ని వివిధనన్నివేళాల్ని యిముడ్చుకోగలుగుతుంది. చిత్రకళలో ఎన్నో గారడీలున్నాయి. దూరంగావున్న వస్తువును దగ్గరగా చూపించవచ్చు. అనంతమైన ఆకాశాన్ని, మేఘాల్ని, వర్షాన్ని, తుఫానుని ఎన్నైనా వూహించి నిర్మించవచ్చు. మరిక మాట్లాడకు-

‘అవున్నే....యిందులో శాస్త్రమేమీలేదు. గారడీలేవు. నాలాటి బండవాళ్ళకు సరిపోతుంది.’

‘తప్పకుండా : పదార్థంలోంచి అవసరాన్ని మినహాయించి తతిమ్మావి తొలగించి శిల్పి వస్తువుని నిర్మిస్తాడు. చిత్రకారుడు సర్వం అర్పించవలసిందే - ఖాళీకాగితమో. అట్టముక్కో, గుడ్డో - దానిమీద సాము - అస్తమానూ కొత్తకొత్త వర్ణాల్ని చేరుస్తూనే వుంటాడు.’

‘నీకిన్ని లోగుట్లు ఎట్లాతెలుసు నా పరహా—’ అంది చెంపమీద రాస్తూ.

‘ఒక ముద్దీయ్యి చెబుతాను.’

‘కారులోనా....’

‘మోంటికార్లో-’

‘అప్పుడేవచ్చేసిందే - నీబాకీ అల్లావుంచు. ముందు దిగు-’

‘అల్లాదే మధ్యధారాసముద్రం - అదుగో కాసినో....’

‘ఏవిఁ మిలమిలలు? ఏవిఁ తళతళలు?’

‘లోపలంతా స్ఫటికశిలలు అద్దాలతో బిగించారు. ఏ హోటలుకి పోదాము చెలియా?’

‘హోటల్ డి పారిస్.’

‘ఆతర్వాత చేయునదేమి?’

‘రివేరాబీచ్చి పొదుగూతా ఈతలాడ్డం, నౌకావిహారం, నీకిష్టమైతే నువ్వు చేపలు పట్టొచ్చు.’

‘పడవపాటలేమన్నా జ్ఞాపకమున్నాయా?’

‘నట్టనడిసంద్రాన నావలోవున్నాను....’

‘చాలాలు. పద-పద!’

‘ఎక్కడకు?’

‘హోటర్ డి పారిస్-’

‘కావ్వొత్తి రెండుకొసల్నుంచీ కాల్రోంది.’

‘నువ్వేకావ్వువి, నేను వత్తిని-’

‘ఐతే నేను కరిగిపోతున్నాను.’

‘నేను కాలిపోతున్నాను.’

‘ఇద్దరం వెలిగిపోతున్నాము.’

‘ప్రపంచమును పరిహసిస్తాం!’

‘భవిష్యమును పరిపాలిస్తాం-’

‘హ్లా ప్రేయసీ-’

‘శ్రీశ్రీని గేటుబయట వదిలెయ్యి. హోటర్ డి పారిస్లో కొచ్చాం.’

‘నువ్వు చెప్పినవాళ్ళందరినీ వదిలేస్తూనే వచ్చానుగదా!’

‘నార్మండి వెళ్ళి రోన్లో జోనాప్ ఆర్కును తగులబెట్టినచోటు, చూసిరావద్దూ?’

‘ఇందాక పడవపాటన్నావు-’

‘అవును.’

‘నీకూ నీ వారు లేయా - నాకూ నా వారు లేయా....’

‘చర్మోహనరంగా - అట్లా దారికి రా!’

‘ఇదేవిటి టేబుల్ మీద - ఆర్డరు చేశావా ?’

‘అక్కర్లేదు. నైటుక్లబ్బుల్లో చాంపైన్ బాటిల్ ప్రతిటేబులు మీదా’ వుండాల్సిందే. బ్రాందీ జాతీయమైన పానీయం : ఫ్రెంచివైన్, చాంపైన్, బ్రాందీలకు ప్రపంచంలో సాటిలేదు.’

‘అంత మరీఎక్కువగా పట్టించకు.’

‘నీకుచాలా....లే పియానో వాయిద్యం కెటటాల్లాతరుముకొస్తోంది.’

‘ఏదీ, నీ చేయి కాస్త నాజుగా అందియ్యి....’

‘నుంచో, నడుంచుట్టూ చెయ్యి వెయ్యి : అడుగులు పడ్తున్నాయా ?’

‘ఇదేమి భరతనాట్యమా - కథాకళి ఆ....ఈ లైట్లు దేదీప్యమానంగా వున్నాయి.’

‘తప్పించు - ఆ నీడలోకి నడుద్దాం - అడుగులు పడ్తున్నాయి ! మన్నిచూసి యెవళ్లా నవ్వటంలేదుగదా ?’

‘ఏడిచారు, ఏదీ, వోముద్దిలా పారెయ్యి....’

‘జాగ్రత్త - మూతిమీద మరకలుపడేను.’

‘దానిసిగ్గోసిరి నిలబడు. ఈ బుజాలు ఎంత నున్నగా వున్నాయో....’

‘వికారాలుచాలించు-’

‘పద, యాహ్లోంచి బైటపడదాం - మెట్లెక్కు !’

‘హో, రుడీ-’

‘గదిలోకొచ్చామా ? మరోపెగ్గు బ్రాందీ వేసుకుందాం !’

‘రైట్....’

‘అదేవిటి యీగది తగలబడిపోతూవుంది ?’

‘మనవిప్పుడీ లోకంలో లేము-’

‘అమ్మదొంగ - గదంతా చీకటి చేసేశావ్ ?’

‘లోకముతో మనకేటికి లోలాక్షి రా పోదము..’

‘అదేమిటీ చోరు - సముద్రం పిలుస్తోంది.’

‘కాదు - అది మన వలపు.’

‘కిటికీలోంచి చూడు అవేమిటా దీపాలు వూగుతున్నాయి ?’

‘పడవలు - పడవలు -’

‘పాపం : మానన్నేమనుకుంటున్నాడోమాఅమ్మ నన్ను తిట్టి పోస్తోంది గామాలు : ఎందుకట్లానవ్వుతావు ?’

‘ఓసి.....నా మీనూ ?’

‘నాకు నిద్రపడితే మాయింటికలలే వస్తాయి. నా చిలక అక్కా అక్కా అని పిలుస్తోన్నట్లు - మా కాలవ - అమ్మా నేనూ చెరోబిందా పుచ్చుకు నీళ్ళకెళ్ళినట్లు....ప్రసాదు.’

‘వాడెవరు ?’

‘అప్పుడు నాటకం వ్రాయలే - ఆ కుర్రాడు.’

‘ఆ పొడుగ్గా కొంగలా వుంటాడు !....’

‘ఆ కొంగలా వున్నాయన శాస్త్రిగారు మా గురువుగారు,’

‘అదేలే, వాడిమీద కన్నేసింది మీరా-’

‘ఛా....ఛా....నీ నోటికి సుద్దీబద్దం లేదు.’

‘సరేలేచెప్పు....ఆ నీప్రసాదు-’

‘ఆ-నా ప్రసాదు....నన్ను తప్పకుండా పెళ్ళాడేవాడు.’

‘పెళ్ళాడి వాడి నాటకాల్లో నీచేత వేషాలు వేయించేవాడు. బ్రతికి పోయావు.’

‘మేవిద్దరం వుత్తరాలు రాసుకునేవాళ్ళం..’

‘అంతేనా. మరేవై నా చేశాడా ?’

‘తర్వాత నన్ను కుక్క-ముట్టుకుపోయింది.’

‘ఎవరాకుక్క ?’

‘కంగారుపడకు - వుట్టినే సామెతకన్నా !’

‘నన్ను కుక్క అంటావా ?’

‘అరె అంతకోపమైతే ఎల్లాగ ? శాంతం ! శాంతం !’

‘ఛీ ! నీకు విశ్వాసంలేదు.’

‘బాగుంది. నీకు విట్టు ఎంజాయి చెయ్యడం తెలీదు.’

‘బోడివిట్టు - యిదేంవిట్టూ....’

‘కంట్రీసైడు యిల్లాంటి విట్లే విసు ర్తారు-’

‘చెంప బద్దలుకొ డ్తారు.’

‘మరే పాపం - నువ్వేదో స్పోర్టుమన్ వనుకున్నాను.’

‘ఇదేవిస్పోర్టు....’

‘మనం ఇటలీ వెళ్ళడం యేం చేశావ్ ?’

‘నాశ్రాద్ధం-’

‘మనకి తద్దినాలు మనవాళ్ళే పెట్టేసుంటారు.’

‘నోరుమూసుకు పడుకుంటావా - తన్నమన్నావా ?’

21

రాకరాకవచ్చిన దీపాపళి - వీణాపబ్లికేషన్స్ కార్యాలయంలో అంతా జంబుఖానాలు పరిచి కూర్చుని బేస్తాడుతున్నారు. మస్తాను, సూర్యనారాయణ, శ్రీహరి, ప్రసాదు, శాస్త్రి పేకాటప్రపంచంలో మునిగి పోయారు. బయట మతాబాలవెల్తురు, టపాకాయలు, జువ్వలు, ఆటం బాంబులప్రేలుళ్ల చప్పుళ్లు, కోలాహలం - వీట్ల ప్రసక్తే యెవరికీ పట్టినట్లులేదు.

మస్తాను తురపు చెప్పి రెండాటలు గెల్చుకున్నాడు. సూర్యనారాయణ తప్పాడి బేస్తుమీద కుదేలయి డబ్బులు పంచిపెట్టాడు. శాస్త్రికి

లాభంలేదు నష్టమూలేదు. శ్రీహరి రెండుసార్లు జేబుతిరగేసి చూపించి అరువుపెట్టమన్నాడు. పండగపూటా అరువుపనికిరాదన్నాడు మస్తాను. ప్రసాదు ముక్కలు చూపిస్తున్నాడని కాస్సేపు తగూలాడుకున్నారు. ఊరు మాటుమణిగేవేళకు డబ్బంతా మస్తానుప్రక్కకు వేరింది. శాస్త్రి గొంతు సవరించుకుని పాడ్డం మొదలెట్టాడు —

‘గుండెమీద గునపంపోతో - మానాయనా !

నిన్నెవరు కొట్టారే మా నాయనా !

కాదంటే ఖరగపూరోమా నాయనా —’

మస్తానుచిరాగ్గా - ‘ఫంతులూ - ఎప్పుడూ యేడుప్పాటలే పాడ్డావు?’

‘నీకేం తీపు దిగదీసింది. ఆటలన్నీ గెల్చుకుంటున్నావుగా-’

సూర్యనారాయణ ముక్కల్ని పంచుతున్నాడు. శ్రీహరి ఆవులిస్తూ-

‘తై మెంత ?’

శాస్త్రి - ‘దోడితైము. పేకాటకి కూర్చునే తై ముగాని లేవటానికి తైమంటూవుండదు.’

ఉన్నట్లుండి తెలిపోను గణగణామోగింది. ప్రసాదు లేవబోయాడు.

శాస్త్రిరెక్కపుచ్చుకులాగి - ‘దెయ్యం-’ అన్నాడు.

‘కాదు, సైతాను’ అన్నాడు మస్తాను.

సూర్యనారాయణ - ‘ఈ అర్ధరాత్రి వొంటిగంటప్పుడు యెవరు పిలుస్తున్నారు చెప్పా -’ అని సంశయంగా గొణిగాడు.

‘రాంగ్ నంబరు.’ అన్నాడు శ్రీహరి. ఎవరూ కూర్చున్నచోటు నుంచి మాత్రం కదలేదు. ఫోను ఆగకుండా చప్పుడు చేస్తున్నది. శాస్త్రి - ‘తురకదయ్యం పట్టుకుంటే వోపట్టాన పచలదు.’

సూర్యనారాయణలేచి బల్లదగ్గరకు వెళ్ళి రిసీవరు నందుకున్నాడు. అంతే - ‘హ్లా ! హ్లా !’ అని బిగ్గరగా అరిచాడు. ఆకేకలకు పులిక్కిపడి అంతా లేచారు. ‘వస్తున్నా - వస్తున్నా’ అని ఫోను పదిలేశాడు. ‘ఏవిచేవిట’ని అంతా చుట్టుముట్టారు.

‘ఇంటికి నివ్వంటుకుందిట-’ అంతా ఒక్కమాటు అరుచుకుంటూ కంగారుగా వీధిని పడ్డారు. కొంతదూరం పరిగెత్తాక మస్తానుకు తెలివొచ్చి ఆఫీసుకి తాళాలువేసి వస్తానని వెనక్కు దవుడు తీసాడు.

అంతా పరుగులెడున్నారు. పెద్దపెద్ద మంటలు ఆకాశానికి లేస్తున్నాయి. పొగచుట్టేస్తోంది. సూర్యనారాయణ ‘అరవిందా ! - అరవిందా!’ అంటూ గుండెలుబాదుకుంటూ గుంపులోకురికాడు. ఎవరెవరో చేతి కందిన సామాన్ను బయట గిరాటుపెట్టి బిందెలతో నీళ్లు పోస్తున్నారు. శ్రీహరి ప్రసాదూ జనాన్ని తోసుకుంటూ గాలిస్తున్నారు. మస్తాను బిందెకు తాడుగట్టి నూతిమీన నిలబడ్డాడు నీళ్లు తోడేందుకు. సూర్యనారాయణ తెల్లమొహంవేసి గుడ్ల నీరు కుక్కుకుంటూ ‘అరవిందా-అరవిందా’ అని జాలిగా అరిచాడు. శాస్త్రి కంగారుగా - ‘లోపలపడుకుందా - గదిలో.’ సూర్యనారాయణ తల‘వూ’ యించాడు. అంతే - అందరూ చూస్తూండగా శాస్త్రి మంటల్లో కురికాడు. దుంగలు, దూలాలు ఫెటేలు ఫెటేలుమని విచ్చిపోతున్నాయి. పెంకులు టపాటపామని యెగుర్తున్నాయి. రంగు రంగులమంటలు : - జనం హాహాకారాలు చేస్తున్నారు. ప్రోగుపడ్డ గుంపు తోటంతా విరగత్రొక్కేసారు. దక్షిణపుగోడ పెద్ద చప్పుడు చేసుకుంటూ కూలిపోయింది. జనం చక్కంతా కళ్లుచేసుకుని చూస్తున్నారు. నీళ్లు పోసేవాళ్లు పోస్తున్నారు. రెండు నిమిషాలు - మూడు నిమిషాలు గడిచింది.

‘అక్కా - అక్కా - అక్కా - !’ ఎక్కడో పంజరంరో చిలక అరుస్తోంది. సూర్యనారాయణ పంజరంపున్నవైపుకు పరుగెట్టాడు. అరవింద కళ్లుతిరిగి పడిపోయివుంది రోడ్డుమూల తూముగట్టుమీద. ‘అయ్యో-శాస్త్రి ! శాస్త్రి !’ మస్తాను బిందెను నూతిలో జారేసే రాప్పుకుంటూ వచ్చాడు. సూర్యనారాయణ చొక్కా పీక్కుంటూ అరుస్తున్నాడు : ‘శాస్త్రిని పిలవండ్రా - కేకెయ్యండి. అరవింద బయటే వుంది ! శాస్త్రి ! శాస్త్రి ! వచ్చేయ్యి—’

అంతమందీ జోరుగా తోసుకుంటూ అన్నివైపులనుంచి శాస్త్రి : శాస్త్రి ! అని ఒక్కమ్మడిని గోలపెట్టారు. సర్వభక్షకుడు వికటాట్టహాసం చేస్తున్నాడు. గాలి పున్నట్లుండి వెర్రిగా వీచింది. ఐదు నిమిషాలు

గడిచాయి. మంటలు తగ్గటంలేదు. మనిషి కదులుతున్న అలికిడికూడా లేదు. శాస్త్రి యేమయినట్టు ?

గంటలు గణగణామ్రోగించుకుంటూ అగ్నిమాపకదళం వచ్చింది. నిచ్చెనలు తీశారు. బిలిబిలా మనుష్యులు గొట్టాల్ని విసిరాట • నేర్పరులైన శిక్షితులు క్రాంతమంది మంటల్లోకి దారించేసుకుని యింట్లోకి వెళ్లారు శాస్త్రిని పక్షించేందుకు.

అంతా వచ్చిన అరగంటకు వ్యవహారం సద్దుబాటులోకొచ్చింది.

సూర్యనారాయణ అరిచి అరిచి మూర్ఛపోయాడు. జనం తిరగేసిన నులకమంచంమీదకు పుభయుల్ని జేర్చి వోమూల పడుకోబెట్టారు.

మంటలు సర్దుకున్నాక దూలాలకు పడిపోయిన గోడతాళ్లకు సందునుంచి ముద్దకట్టి మసిబారిన శాస్త్రిదేహాన్ని అగ్నిమాపకదళంవారు బయటకురీసి స్ట్రీచరుమీద పడేశారు. జుట్టంతా కాలిపోయింది. కమురువానన - మస్తాను - 'తులకదెయ్యాన్నేంచేశావు పంతులూ-' అని తల నేలకేసి బాదుకొంటున్నాడు. శ్రీహరి, ప్రసాదూ బిక్కచచ్చి పోయారు. శాస్త్రి కాలిపోయిన లాల్చీజేబులోనుంచి ఆరిన్ఆసు రాజు మచేలా ముక్కలు సగంకాలినవి లొంగిచూస్తున్నాయి. ఆంబ్యులెన్స్ కారులో మూడుశరీరాల్ని చేర్చి శ్రీహరి, ప్రసాదు గవర్నమెంటు జనరలాసుపత్రికి పరిగెట్టుకెళ్ళారు.

22

'ఆరనితోతునీటి కొలనక్కట,

పూచిన తమ్మికిన్ విధిప్రేరణ

రాలిపోయినవి రేకులు తొంబదితొమ్మి

దిప్పుడా నీరజమందు లా మిగులునే.....'

మీరా చనిపోయింది. కృష్ణమూర్తి గారు చనిపోయారు. శాస్త్రి చనిపోయాడు. అంతా మృత్యువాతపడ్డారు.

నేషనల్ ఫోటోస్టూడియో పెళ్లి పోయింది, వీణా పబ్లికేషన్స్ మూలపడింది, వరహాయితో మీనాక్షి రేచిపోయింది, సూర్యనారాయణ కొంప కారిపోయింది, అరవిందకు వున్నమతికాస్తా పోయింది.

మస్తాను 'జంబ్స్ అండ్ లేడీస్ అపుడు ఫిట్టర్స్' షాపుమాత్రం అక్కడే వుంది. వెనక సూర్యనారాయణ పాతించిన లాంటిరుస్తంభం కూడా యింకా అక్కడేవుంది. వీణాపబ్లికేషన్స్ ఛోర్లు దిగిపోగానే అక్కడ వో సుముహూర్తాన 'చయ్యాగు స్టోరు' వెలిసింది. ప్రస్తుతం ఆ స్టోరులో శ్రీహరి నెలకు ముప్పైహాపాయలజీరానికి సేల్సుమన్ గా మదురుచున్నాడు.

ప్రసాదు హైస్కూల్లో మేష్టరుగిరి సంపాదించాడు. ఇటీవల అతనికి అడపాతడపా పెళ్ళిసంబంధాలు వచ్చి పడ్తున్నాయి. ముందూ వెనుకా యెవరూ పెద్దదిక్కు లేకపోవటంవలన వచ్చినసంబంధాలు వెనక్కు నడుస్తున్నా, కేవలం 'పెళ్ళిమాని ఘోషా లగుట మేలు!' అన్న స్థితికి అతడింకా దిగజాలటంలేదు.

సూర్యనారాయణ అరవిందా పురాణదంపతులుమాత్రం వీధిని పడ్డారు. కుండబొచ్చెలు వచ్చాయి. ఇటీవరాళ్ళమీద గండి వారుస్తున్నారు. గండిలో కాస్త పువ్వుగల్లు వేసుచుది వచ్చిమిరపకాయ కొరుక్కు తింటే - ఎక్కడి ఆకలైనా పుంజాలుతెంపుకు పోవలసిందే....మస్తాను నిళ్ళు హామేషా యీ దంపతులను వెంటాడుచున్నా, అరవిందమాత్రం 'సాయిబా, గండివారుస్తున్నాను రామాచ' అని అటకాయస్తోవుంటుంది. ఒకప్పుడు ఆ మహాయిల్లాలు అన్నం మూటగట్టుకుని సూర్యనారాయణను వెతుక్కుంటో, పొలాలు చేలగట్లు, రైలుకట్టలన్నీ చుట్టి రావలసివచ్చేది.

సైగలు రికార్డులు, కృష్ణమూర్తిగారి గ్రామఫోను, సెక్రచ్చి పుస్తకం డ్రాయింగుబిల్లా కంగులూ మోసుకుంటూ మనుష్యులకు మారంగా తప్పించుకొంటూ. ఏకాంతాన్ని వెదుక్కుంటూ, నిశ్శబ్దంగా అనిరేకపథాల్లో సంచరించే అతగాడ్ని పట్టుకోలేక అన్నంమూటతో తిరిగివచ్చేస్తే, మస్తానుపెళ్ళి సూర్యనారాయణను తోలుకొచ్చేవాడు.

ఈ కుటుంబం ప్రస్తుతం తలదాచుకొంటూన్నాయిల్లు మీరాది.

అంతా నిష్క్రమించాక ఒకేఒక ప్రయమైనవస్తువు సదా సూర్య నారాయణను అంటిబెట్టుకొనివుంటున్నది. అది ద్రాయింగుబల్ల —

అతను రాసుగొచ్చిన బల్లమీది కాగితాలన్నీ అరవింద వూడలాగి చుట్టూ తనకు తోచినట్లు ఆ పాకలోని గోడలకు తగిలిస్తుంది. సంసారం యిప్పుడు మహాపాదుపుగా సాగుతోంది. ఎండుగడ్డి తెచ్చి నేలమీద యెత్తుగా పేర్చారు. దానిమీద గోనెగుడ్డ కప్పగా హంసతూలికాతల్పం తయారయింది. కానీకి రెండు కొవ్వొత్తులు యిస్తారు. ఇటీకరాయి నిలబెట్టి అందుమీద రాత్రిళ్ళు కొవ్వొత్తి వెలిగిస్తారు. నూతిలో నీళ్లు సమ్మద్దిగావున్నాయి. చేటబుచ్చుకుని అప్పుకు వెళ్ళడం నామోషీగా వుంటుంది. అందుకని అరవింద చెరగుచాప నాలుగు గడపలు ముష్టికి వెళ్ళగానే నాలుగుగుప్పెళ్లు బియ్యపుగింజలు వస్తాయి. ప్రసాదు గురువు గారికి యింగులు ద్రాయింగుకాగితాలు పెనసళ్లు కొని పట్టుకెళ్ళి యిచ్చి వస్తుంటాడు. మస్తాను ఒక చొక్కా కుట్టించి యిచ్చాడు సూర్య నారాయణకు, శ్రీహరి 'దయాల్పాగుస్తోరు'లో తనపేరను వొక పంచెల చాపు కొని పట్టుకెళ్ళి యిచ్చాడు. అరవిందకు చాలాకాలంనించి వొక్కపే చీర. అదీ బాగా చీలికలూ వాలికలూ అయింది. సూర్యనారాయణ తెల్లారిలేస్తూనే గోచీపెట్టుకుని నూతిదగ్గర నీళ్ళోసుకోవడానికి వెళ్ళాడు. ఆ అడనుచూసుకుని అరడి రెండోపంచె కట్టేసుకుని గోనెపట్టామీద హుచ్చుంది అరవింద. సూర్యనారాయణ లోపలికొచ్చి పంచెకోసం తడుముళ్లాడుకొంటున్నాడు. అరవింద పకపకానవ్వింది.

'అదేవిటి రెండుపంచెలూ చుట్టేసుకున్నావు - '

'మీకేమండి - ఎవరిన్నా తెచ్చియిస్తారు యోరీ అడిగి ! ఆడ బడుచును నా సంగతి కనుక్కునేవారెవరున్నారు ?'

'సరేలే - ' సూర్యనారాయణ ఆ చీరను మడతలుగాపోసి చుట్ట బెట్టుకుని మీద చొక్కా వేసుకున్నాడు. ద్రాయింగుబల్ల, స్టాండు వీపున వేసుకున్నాడు. గ్రామఫోనుసంచి చేతుల్లోకి తీసుకున్నాడు. నేలమీద.

పడివున్న బొమ్మలను తీసి అరవింద చూచుకో దాచింది. గుమ్మందాటి బయటకొచ్చాడు. 'నేనూ వస్తున్నాను- మూలిగింది. 'వూఁ -' అని అతను నడకుచ్చుకున్నాడు. అరవింద తలుపు గొళ్ళెంపెట్టి అందుకో ఒక వెదురుబద్దను తోసి భర్తవెనకాలే బయల్దేరింది.

చేలకడ్డంబడి చెరువులూ గట్లూ పుంతలూదాటి విజనప్రదేశాని కొచ్చి సూర్యనారాయణ స్థాండు నిలవేశాడు. అతనికి బాగా మూలంగా చెట్టుకింద అరవింద గ్రామఫోనుపెట్టెను దించి పాటవేస్తున్నది. అరిగి పోయిన గాట్లలోంచి యిబ్బందిపడుతున్నట్లుగా పైగలు మూలుగు తున్నాడు.

ప్రొద్దు గడుస్తోంది. ఎండకరకరమని పొడుచుగొచ్చేచేళకు చెరిగుస కట్టిన మూటవిప్పి అటుకుల్ని పట్టుకెళ్ళి యిచ్చింది భర్తకు. ఒక గుప్పెడు తిని 'యిహ నాకు చాలు - చూస్తూండు, మంచినీళ్ళు త్రాగి వస్తాను.' మంచినీళ్ళు త్రాగటానికి వెళ్ళాడు సూర్యనారాయణ. కుంచెను రంగుల్లోముంచి స్కెచ్చిపుస్తకంమీద అడ్డంగా బడుకుతోంది అరవింద. మళ్ళీ సూర్యనారాయణ తనపనిలో లగ్నంకాగానే చెట్టుక్రింద ముడిచి పెట్టుకుని అదేపని నిద్రపోయింది సొమ్మసిలిసట్లు. ఒకప్పుడు బజారులో కెళ్ళి నిలబడ్డాడు. మనుష్యులు భిన్నభిన్నవ్యావృత్తుల్లో వివిధపరిసరాల్లో అనేక మనస్థితుల్లో చిత్రవిచిత్రంగా కనపడసాగాట. ఈ ప్రపంచం మామూలుగా కనపడ్డం మానేసి రసజగత్తు వొకటి క్రొత్తగా తెరుచు కున్నట్లయింది.

ఈ విధమైన స్థితిలో సూర్యనారాయణకు మరొక క్రొత్త స్నేహితుడు తారసపడ్డాడు, ఆ పిచ్చివాడు నాలుగురోడ్లమధ్యనూ, చెత్తడబ్బాలు, మురికికుండీలమీద బొగ్గా యిటుకరాయితో బొమ్మల్ని గీస్తున్నాడు. ఇంకా పూళ్లోని పార్కుదిమ్మలూ, పాడుపడినగోడలూ యితగాడి కళా విన్యాసానికి చోట్లు. పురాణగాథలూ, రవివర్మబొమ్మలూ, గంగావతరణం నుంచి ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణంవరకా విసుగూవిరామం లేకుండా ఒక చేత్తో పండో, కాయో, చొట్టిముక్కో కొరుక్కుంటూ గీస్తాడు. అతడి ప్రేక్షకులుకూడా చాలామట్టుకు కుర్రవాళ్ళూ, పనీపాయారేని సోమరులు.

ఈ అఘాయిత్యాన్ని పురస్రముఖులు చూస్తూ వూరుకోలేదు. ఒకరోజు మిట్టమధ్యాహ్నం యిద్దరుపోలీసులు యితగాడ్ని జుట్టుదొరకపుచ్చుకుని వుచితరీతిని సత్కరిస్తూండగా సూర్యనారాయణ అడ్డుపడి తనతో తీసుకెళ్ళాడు. ఆరవింద యిద్దరికీ గంజికాచి పోసింది. సూర్యనారాయణ తన పాకలోని కవిలికట్టల్ను తీసి చూపించాడు. పిచ్చివాడు కేరింలాలు కొద్దూ గంతులేశాడు. 'బాగున్నాయా? అని అడిగితే. 'ఓహో....' అని వెకిలిగా నవ్వాడు. తరువాత సూర్యనారాయణ పిచ్చివాడ్ని నడిపించుకుని పూరుబయటకు తీసికెళ్ళాడు. అక్కడ తాతలనాటి శిథిలమైపోయిన సత్రం వోటి వుంది. అందులో బండరాతిపలకలు, పోయినవిపోగా వున్న హరిపోయిన స్తంభాలూ చూపించి యిక్కడ రాసుకోమని సలహాఁయిచ్చాడు. రెండురోజులుపోయాక మళ్ళీ వెళ్ళి చూస్తే అక్కడ వాడు కనిపించలేదు. కాని జాగా అంతా 'కాళింగమర్దనం', 'రాసలీల' 'సీతావనవాసం', 'శకుంతల - దూర్వాసుడు', 'అహల్యా శాపనిమోచనం'తో నింపేశాడు. రైల్వో ఎటో వెళ్ళిపోయివుంటాడని నిర్ధారణ కొచ్చాడు సూర్యనారాయణ. అతడుగ్రహించిన మరోవిషయమేవిటంటే అతగాడికిహడా బొమ్మన్నివ్రాసేందుకు నలుగురూచేరి చూసి మెచ్చుకునే చోటు కావాలి. విజనపథంలో చిత్రరచనకు అతగాడు యిష్టపడలేదు. సూర్యనారాయణ పగలబడి నవ్వుకున్నాడు.

ఇల్లాటిసందర్భంలోనే ప్రసాదుకి పెళ్ళయింది. పెళ్ళిహూతుర్ని పెంటబెట్టుకుని ప్రసాదు గురుదర్శనానికి వచ్చాడు. సూర్యనారాయణ చూరులోంచి ఒకబొమ్మను తీసి చేతురోపెట్టాడు. ప్రసాదు యాభై రూపాయ లివ్వబోయాడు. సూర్యనారాయణ ససేమిరా వప్పుకోలేను. శ్రీహరి ప్రసాదు హడబలుక్కుని ఆ కవిలికట్టలన్నీ పట్టించుకునివెళ్ళి బాట్లకు చాలామట్టుకు ఫ్రేములు కట్టించుకొచ్చి యిచ్చారు. ఆ బొమ్మలన్నీ చుట్టూలా పరుచుకుని గడ్డిపరుపుమీస వుభయులూ పార్వతీపరమేశ్వరులు కైలాసంలో వున్నట్లు బ్రహ్మానందంగా కాలక్షేపంచేయసాగారు.

మస్తాను పూటకోవటంచేదు. సూర్యనారాయణను మళ్ళీ యెల్లా గన్నా నిలబెట్టాలనే రాపత్రయంలో నలుగురి కాళ్ళావేళ్ళాబడి యేవిధంగా నన్నా సహాయనిధి యేర్పాటుచేయాలని విశ్వప్రయత్నాలు చేయసాగాడు.

23

సూర్యనారాయణ చితికిపోయాడని లోకం అనుకుంటుంది. సర్వ విధాలా భ్రష్టుడుకావడమంటే యిదేనని కొందరు వ్రేలెత్తి చూపించారు. చేసుకున్నపెళ్ళాం పీధుల్లోపడి ముష్టెత్తుతోంది. కూతురు కానివాడిచో పోయింది. స్టూడియో దివాలాతీసింది, పుస్తకాలవ్యవహారం హాళికి హాళి - సున్నకి సున్నా - ఏవ్యవహారానికన్నా చాణక్యుడిలా పనికొచ్చే 'శాస్త్రీ' మంటల్లో కలిశాడు. కొంప కాలిపోయింది. ఇహ యిన్ని అయ్యాక జీవితంలో యేముంటుంది ?

వినండి : సూర్యనారాయణ శిరస్సుచెప్పే రహస్యం యిది —

'నేను నా జీవితంతో యిష్టంవచ్చినట్లు ఆటలాడుకున్నాను. ఒక దారపువుండ తెచ్చి పిల్లికూనముందు పడేస్తే అది క్షణంలో యెన్ని చిక్కులు ముళ్లు పడేస్తుందో, ఎంత హుషారుగా గెంతుతుందో అల్లానే యెగిరాను. కాని అలిసిపోయాననుకుంటున్నారు. నాకు నిరాశ నిస్పృహ లేకుండాచేసినవాళ్లు నా మీరా, శాస్త్రీ. నేను ప్రమాదాల్ని కోరి మెడకు తగిలించుకున్నాను. కేవలం బాధ్యతల్ని సక్రమంగా నిర్వహించటం ఆదర్శప్రాయమైన జీవితం కానేరదు. అందుచేత నా జీవితంలోని అరాచకాన్నంతా నలుగురికీ కాస్త కాస్త రుచిచూపించాను. నాకు తెలిసినంతమట్టుకూ జీవితంలో నూనవుడికి సంతృప్తిని మించిన శతృవు మరొకటిలేదు. నేను నిలబడ్డకొమ్మనే నరుక్కుంటున్నానని నాకు తెలుసు. నా కూతురు లేచిపోయినందుకు నేను నిజంగా చాలా ఆసందించాను లోలోపల. నా శాస్త్రీ మీరా చావలేదు. ఆ చైతన్యాన్ని నాకు పోసిపోయారు. కొంపకాలిపోవడంతో పీధులోకొచ్చి పడ్డాక - నేనూ

అరవిందా యెంత అన్యోన్యంగా వుంటున్నామో చెప్పలేను. ఒంటి బట్ట - గడ్డిపరుపు - కావ్యోత్తిదీపం - గంజీమెతుకులు అన్నీ అణగారిన కోరికల్లోని వేడిమిని కలబోసుకున్న జీవితం పాదరసంలా ప్రవహిస్తుంటే - యిప్పుడే కళ్లుతెరిచి యీ లోకాన్ని చూస్తున్నానా అనిపిస్తుంటుంది నామట్టుకు నాకు. మనుష్యుల ముఖాల్లో ప్రసరించే ఆవేదనలు, ఆశలు - సంతోషాలు, కోపాలు, పరాజయం, ఆ యీ అనుభూతుల్ని కుంచెలో నింపుకొని రాస్తున్నాను. నేనిప్పుడు నిజమైన చిత్రకారుడికి లభించే ఆనందాన్ని పొందగలుగుతున్నందుకు నా జీవితం చన్యమైందని నిశ్చయంగా చెప్పగల్గు. నా కుంచెను రాగద్వేషాల్లో ముంచుతున్నాను. క్రోధాగ్నిస్ఫుటలు విస్ఫులింగాల్లా చిమ్ముతున్నాను. పురిటి నొప్పులు నాకు తెలుసు. రసావస్థలన్నీ పట్టుబడ్డాయి. నేనెవరికోసం రాయటం లేదు. నాలోనే విశ్వసాందర్యాల్ని వెదుక్కుంటూ ప్రయాణం చేస్తున్నాను. నాలో యిమిడిన జగత్తును పోల్చుకుని నేను పొందే రసానందాన్ని వెలిగ్రక్కే భంగిమలు, ఆకృతులు, వస్తువులు, చేతనాచేతనాలు పుంభానుపుంభంగా కన్నుమూసినా, తెరిచినా, నడచినా, కూర్చున్నానా మనోనేత్రాంచలాలముందు నాట్యనూడుతున్నాయి. నాకింకేం అక్కరలేదు. మీ అకాడమీలు, పరిషత్తులు. మేడలు, మిద్దెలు, థోగాలు, కోటానుకోట్ల ద్రవ్యం, విలాసాలు, గ్రుద్దులాటలు మీరే అనుభవించండి. నా నడుములు పడిపోవచ్చు, నా చేతులు విరిగిపోవచ్చు, నా తల ప్రేలిపోవచ్చుగాక : నేను నా శరీరాన్ని ముక్కలుముక్కలుగా కోసియిస్తాను, నేను సందర్శించిన జగత్తును నలుగురికీ చూపించేటందుకు! చాలు! చాలు! ధన్యుడిని!!!'

24

అనగనగా ఒకరోజు మిట్టమధ్యాహ్నం 'అన్నదానసమాజం' దొడ్లో 'బట్టలవర్తకుల సంఘం' వారు బీదలకు అన్నసంతర్పణ చేస్తు

న్నారు. కుంటివారు, గ్రుడ్డివారు. కుష్టురోగులు, సోమరులు, దొంగలు ఆడామగా, పిల్లలు, పసికందులు త్రొక్కుకుంటూ, త్రోసుకుంటూ, అరుచుకుంటూ, తిట్టుకుంటూ ఎండలో బారులుదీర్చి కూచున్నారు. గంగాళాలలో పులుసుచేరారు. రాసులకొద్దీ అన్నం వార్చారు. ఆ దొడ్డి ప్రక్కనున్న చెత్తడబ్బాలచాటున మురికికాలవలోని పందులు మోరలెత్తి అరుస్తున్నాయి. ఆ పులుసువాసన మైలున్నదూరానికి కొద్దోంది. ఆ వాసనకు తండోపరండాలుగా వచ్చిపడుతున్నారు అన్నాతురులు. పులుసు పచ్చేలోగా అన్నం దాచేసుకుంటున్నారు. తీరా పులుసువచ్చాక దొక్కలతో తాగేస్తున్నారు. గుమ్మడికాయముక్కలు, ఆసపకాయ, వంకాయ ముక్కలు పిల్లలకు దాచి పెడుతున్నారు. ఎంతసేపటికీ వచ్చేవాళ్ళు చిద్దీ యెక్కువగా వుంది. కాని కూచున్నవాళ్ళు లేవడంలేదు. తిన్నవాళ్ళే తింటున్నారు. మూటలు కట్టుకుంటున్నారు, అన్నదానసమాజ కార్యకర్తలకు విషమనమస్య వచ్చిపడింది. 'బట్టలవర్తకులసంఘం' వారు గుడ్లెర్ర చేస్తున్నారు. తర్జనభర్జనలు జరిగాయి. మనం చేయిచేసుకోవడం బాగుండదు, పోలీసుల్ని పిలవండన్నారు. చొంగవెధవలు అన్నాలు మూట గట్టుకుపోతున్నారు.. యీ దోపిడీని ఆరికట్టాలని నిశ్చయించారు. అన్నం యెన్నిరోజులకు యెవరుగాని పట్టుకుపోగలరు? ఒకపూట రెండు పూటలు - ఈ విషయాలు యెవరాలోచిస్తారు? సరే - పోలీసువాళ్ళు వచ్చారు. 'లా అండ్ ఆర్డరు' నిలబెట్టడంకోసం. బిచ్చగాళ్ళకు ఆశగా వుంది - ఆడవాళ్ళకు చీరెలూ. మగవాళ్ళకు బనీనులు పంచిపెట్టారని వాళ్ళు విన్నారు. పాపం 'బట్టలవర్తకులసంఘం' వారు అందుకుసిద్ధం గానే వున్నారు. కాని బిచ్చగాళ్ళు భోజనాలదగ్గరే అమర్యాదగావున్నారాయె. పోలీసులు పల్చగానే లాతీచార్జీ చేస్తున్నారు. జనం మూటగట్టుకున్న అన్నాలతో, చేతుల్లో పులుసాడొక్కుల్తో పరుగులుపెడుతున్నారు.

ఈ గుంపులోనే వొకమూల నిలబడి యెట్లాగో సందుచేసుకుని అన్నం మూటకట్టుకుంది అరవింద. దొక్కులో పులుసుపోయించుకుని జనాన్ని తప్పించుకుంటూ యెట్లా బైటపడ్డమా అని ఆలోచిస్తున్నట్లుంది. ఇంతలో ఒక దెబ్బ ఋజుమీద పడింది. ఒక దుశ్శాసనుడు కొంగు

పుచ్చకులాగాడు - బట్ట పూడిపోయింది * అన్నం నేలమీద పడిపోయింది. పులునంతా కారెంది మీద. ఆ గుడ్డముక్కను మీదకు లాక్కుంటూ పరుగుచురుచుంది. విచ్చగాళ్లు నాలుగు వైపులనుంచీ రావడంతో తొడతొక్కిడి యేర్పడి పూపిరిసలపక దొర్లిపోయి రోడ్డు వారిన పడిపోయింది. ఎవరెవరో ఆ హడావిడిలో త్రొక్కుకుంటూ వెళ్లిపోయాట. మర్యాదస్తులు తలలు ప్రక్కకు త్రిప్పుకొని నడుస్తున్నారు. ఒక జోడు కుక్కలుమాత్రం దూరంగా నిలబడి ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్నాయి. అరవింద పారేసుకున్న అన్నపుకరుడుమీదకు కలియబడ్డానికి కూడా వాటికి సాహసంరాలేదు.

ఆ రోజురాత్రి పదీపదకొండుగంటలప్రాంతాన ఒక చిన్నకారు, మోడలు క్రొత్తదే, శనివేగంతో పరిగెట్టుకొని పూర్వపు నేషనల్ ఫోటో స్టూడియో వున్నచోట, లాంతరు స్తంభందగ్గరకు వచ్చి ఆగింది. అందులోంచి యూరోపియన్ దుస్తుల్లోవున్న ఒక యువతీ యువకుడూ దిగాట. మస్తాను కొట్టుముందు చాలాసేపు నిలబడి కేకలుపెట్టారు. ఎవరూ పలకలేదు. ప్రక్కయింట్లోని కిటికీ నెమ్మదిగా తెరుచుకొంది. ఎవరో విసుగ్గా - 'ఇప్పుడిక్కడ యెవరుకావాలి ?'

'నేషనల్ ఫోటో స్టూడియో వుండాలి యీ మీదన....' యింకా వాక్యం పూర్తిగాకుండానే 'అంతా యెత్తేసారు. యేమయ్యారో తెలీదు.' కిటికీ చప్పుడుచేసుకుంటూ మూసేసుకున్నారు. ఆయిద్దరూ కారు త్రిప్పుకుని సూర్యనారాయణ యింటికిపోయే దారిలో కారు ఆపుజేసి లాళాలు వేసుకుని చీకట్లో సన్నటి కాలిబాటగుండా చిరపరిచితుల్లా నడువసాగారు. తీరా సూర్యనారాయణ యిల్లువుండేచోటుకు చేరగానే వాళ్ళకక్కడ కనిపించినవి పాడుబడి కాలిపోయిన గోడలు, దర్వాజాలు కిటికీలు యెత్తుకుపోయిన చోళ్లు ! అగ్గిపుల్ల గీచాడు యువకుడు. ఆ యువతిముఖంలో నెత్తురుచుక్కలేదు. ఇద్దరూ ఆమొండిగోడల్లో కాస్సేపు తిరిగి వచ్చి ప్రశ్నార్థకంగా ఒకరిచేతున్నొకరు పట్టుకుని గుంజాయించారు. ఆతర్వాత కారు తిన్నగా సందులూ, గొందులూ, బజార్లూ తిరిగి విజనప్రదేశంలో వున్న మీరా పూరిపాకముందు వచ్చి ఆగింది.

కారులోంచి యిద్దరూదిగి వొకర్నొకరు గట్టిగా పట్టుకొని నిశ్శబ్దంగా అడుగుల్లో అడుగులు వేసుకుంటూ పాకగుమ్మంముందుకొచ్చి నిలబడి తలుపును గెంటారు బలంగా. కిర్రుమని చప్పుడుచేసుకుంటూ తలుపు విడిపోయింది. వరహాలు గుమ్మందాటి అగ్గిపుల్ల గీశాడు —

చూరున వ్రేళ్ళాడుతున్నాయి ఏవేవో చిత్రాలు. మళ్ళీ మరోపుల్ల గీశాడు. వెరిగి ఆరిపోయిన కొవ్వొత్తిమాత్రం ఒకటి యిటుకరాయిమీద నిలబడివుంది. నేలమీద అడుగెట్టడానికి సందులేకుండా బొమ్మలకాగితాలు పడి దొర్లుతున్నాయి.

ఈ మారు కొవ్వొత్తి వెలిగించాడు. ఆ వెలుగులో ఆ గజిబిబిలో ఒక గడ్డిపరుపుమీద గోనెగుడ్డలు కప్పుకొని యిద్దరు లుంగలుచుట్టుకొని పరున్నారు.

ఇంకా కొన్ని డొక్కులు పింగాణీపగిలిపోయిన కంచాలు వున్నాయి. మారుమూలల్లో ఒకవైపున పాతబోషాణంమీద గ్రామఫోను పెట్టె, సైగలురికార్డులు, మూడుసంచులు. అందంగా ఫ్రేముకట్టబడిన మీరా చలువతాతి కొండల చిత్రాలు వున్నాయి.

మీనాక్షి నిలుచున్నపాళాన వంగి ఆ మీదను చుట్టుకున్న గోనెను లాగుతూ 'అమ్మా! అమ్మా!' అని అరిచింది.

సూర్యనారాయణ అమ్మా, అమ్మా!' అంటూ విడ్డను మీదకు లాక్కున్నాడు, ఆ ప్రక్కమీది రెండోజీవంమాత్రం గొడ్డుమూలిగినట్లు మూలగసాగింది. 'తతిమ్మావాళ్ళంలా యేరీ?' అన్న వరహాలుప్రశ్న చూరుల్లోంచి దూసుకుని ఆ పాకనుదాటి విశ్వాంతరాల్లోకి ప్రయాణం చేయసాగింది!

BCI

సాహిత్యక్షేత్రంలో అపూర్వ సృష్టి !

జై నేంద్ర సాహిత్యం ! ఎన్నిసార్లయినా చదువతగ్గ సాహిత్యం !

కామము, ప్రేమ, పరివారము	(జై నేంద్ర కుమార్)	3.00
జితేంద్రుడు	..	3.75
చంద్రయ్యలో చైతన్యం	..	2.00
సునీత	..	3.75
సుఖద	..	3.75
కల్యాణి	..	3.00
రాజీనామా	..	2.00
జయంతి	..	2.50

త్వరలోనే నమస్త జై నేంద్రసాహిత్యమూ పూర్తిగా ప్రచురింపబడుతుంది.

ఇవికాక :

నిర్మల	(ప్రేమచంద్)	3.00
సేవాసదనం	..	3.00
నారీజీవనం	..	4.50
ప్రేమపీఠం	..	1.00
కంటి మెరమెర	(రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్)	4.50
సన్యాసి	(ఇలాచంద్రజోషి)	7.50
ప్రేతము - భాయ	..	4.00
మిత్రద్యయం	(విశ్వప్రసాద్)	1.25
కడలిమీద కోన్-టికి లేక	(డాక్ హెయెర్డ్ హాల్)	2.50
మహానముద్రంలో మా సాహసయాత్ర		
మహాత్మాగోంధి	(విన్నెంట్ షీన్)	2.75
ఆనందలహరి (ఆనందదాయకమైన పిల్లల నవల)	(చిన్నికృష్ణశర్మ)	0.75
రూప్రదక్షిణం (విజ్ఞానదాయకమైన పిల్లల నవల)	..	0.75

పోస్టుఖర్చులు ఆదనం. అడ్వాన్సులేనిదే వి. పి. లు పంపబడివు. రూ. 5/- లు మించిన విలువగల పుస్తకములు ఒకేసారి కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు ఉచితం.

నమస్త జై నేంద్ర సాహిత్యానికి తెలుగుభాషలో సర్వహక్కులు పొందిన

ప్రకాశకులు :

ప్రేమచంద్ పబ్లికేషన్స్, విజయవాడ.

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA108B64
పుస్తకం పేరు	చంద్రాని క్రొ నూలవోగు
తారీఖు	25/10/24
ముందు లెట్టు	yes
వెనుక లెట్టు	yes
మొత్తం పేజీలు	219
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాక పేజీలు	CI, BC
లేని పేజీలు	1-4
తయారు చేసినది	Nandini
పేజీలు విడదీసినది	Nandini
స్కాన్ చేసినది	Hasreena
సరిక్ష్త చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిచూసినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యబడి	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good